DERBEYĀN-I KĀNŪNNĀME-I ᶜOSMĀNĪ

Fasl-i evvel derbeyān-i cürmü cināyet ve siyāset

Eger bir kimesne zinā itse dahi üzerine sabit olsa zinā iden evlü olsa ġanī olsa bin akçeye ķādır olsa [1] dört yüz akçe cürm [2] alına vasıṭ-ül-ḥāl olsa iki yüz akçe alına faķir-ül-ḥāl olsa yüz akçe alına faķir-ül-ḥāl olsa elli ve yāhud kırk akçe alına [3]. Eger zinā iden ergen olub ġanī olsa cürm yüz akçe alına vasıṭ-ül-ḥāl olsa elli akçe alına faķir-ül-ḥāl olsa otuz akçe alına eger zināyī kız oglan itse anıñ cürmi ġulmān erkek gibidir eger zināyī ᶜavret itse eri cürmin vire ġanī olsa ve ķabul iderse yüz akçe köfte ḫorlıķ vire vasıṭ-ül-ḥāl olursa elli akçe faķir-ül-ḥāl olsa otuz akçe vire [4] ve eğer ķul ve cāriye zinā itse ḥürr ve ḥürre cürmin virmeye nıṣfın alalar.

Bir kişi zinā ķaṣdına bir kişinin evine girse evlü olursa evlü cürmin vire ve eger ergen olursa ergen cürmin vire kız oglan çeken ve ḫıyānet ile bir kimeseniñ evine gireniñ ve kız ve ᶜavret çekmege bile varana kimesneye siyāset içün zekeri kesele ve kız ya ᶜavret [27] çeküb cebr ile nikāḥ itdürine cebr ile boşadalar ve dahi siyāset ideler ve nikāḥ idenin ṣakalın keseler ve muḥkem let ideler ve eger bir ġayrıñ ᶜavretin veyā ķızın öpse ve yāhud yoluna varub söylese ķāżı muḥkem taᶜzir idüb aġaç başına bir akçe cürm alına ve eger bir kişiniñ cāriyesine söz söylese veya öpse ķāżı muḥkem taᶜzir idüb iki aġaça bir akçe alına ve eger bir kimesniñ oğlun öpse veya yoluna varub söylese ķāżı muḥkem taᶜzir idüb aġaç başına bir aķçe cürm alına eger ḥabs dahi etseler ķāżı maṣlaḥat gördügi yerde ideler.

Eger ᶜavret veyā ķız bir kimesneye iftira etse baña zinā itdin dise eger inkār etse [5] sözlerine şahidsiz iᶜtibār etmeyüb ere yemin ᶜavrete ve ķıza taᶜzir idüb iki aġaç başına bir aķçe cürm alına ve eger ᶜavrete ve ķıza bir kimesne zinā itdüm dise ānlar inkār eylese ānlar yemin virüb zinā itdim kimesneye taᶜzir idüb iki aġaça bir aķçe cürm alına ve eger bir kişi bir aḫır kimesneye sen benim ᶜavretime veyā ķızıma veya cāriyeme zinā itdiñ dise işbāt idemezse ķāżı taᶜzir ide cürm alınmaya.

Ve eger bir kişinin oglu keñizlik etse bāliġ ise ķāżı oġlana muḥkem taᶜzir idüb aġaç başına bir aķçe cürm alına eger olmadıyse babası ḥıfz itmek lāzımdır babası ḥıfz itmedügi içün ķāżı taᶜzir ide ammā cürm alınmaya ve eger bir kişiniñ ḥayvanına varsalar ķāżı muḥkem taᶜzir idüb aġaç başına bir aķçe cürm alına.

---

[1] B-1882 el yazmasında (s. 1 b), böyle bir cümle de bulunuyor: سیاست اولمدغی تقدیرجه

[2] Bu söz metinde iki kez yazılmıştır.

[3] Çok fakir olan kişilere ait olmalıdır; sosyal tabakaların tasnifi yapılırken diğer yerlerde de öyle oluyor.

[4] B-1882 el yazmasında (s. 1 b), bu mesele ayrıntılı olarak müzakere edilmiştir:

اگر زنا ایدن عورت اولسه غنیه اولسه انوك دخی جرمی غنی ارکیدر متواسط الحال ویاخود فقیر اولسه اکا کوره قیاسی اولنه اگر زنالی عورت ایتسه جرمن اری ویره اگر عورتك مالی اولوب اری اولوب ینه قبول ایدرسه کفته خورلق قنلغی غنی اولورسه یوز آقچه اورتا حاللویه اللی آقچه فقیر اولورسه اوتوز آقچه آلنه.

[5] Yukarda zikrettiğimiz el yazmasında (s. 2 a), şöyledir: اگر ار انکار ایلسه

Faṣl-i s̱ānī der beyān-i teżārub ve tesellüm[6]

[28] Eger bir kişi çekişüb birbiriniñ yakāların yırtsa ḳāżı ikisine daḫi taᶜzir ide emmā cürm alınmaya eger bir biriniñ ṣaḳālın yolsa[7] yine ikisine taᶜzir idüb ġanīden yirmi aḳçe faḳirden on aḳzçe alına ve eger bir kişiniñ yoluna yāhud evi üstüne varsa daḫi çekişüb birbiriniñ ṣaḳālın yolsa veya müḫkem dögüşse sebeb olandan ağaç başına bir akçe cürm alına aḫırdan iki ağaça bir aḳçe cürm alına[8] ve eger bir kişi ṅaḫaḳḳ yere bir kimesneyi let itse veyā ṣaḳālın yolsa taᶜzir idüb ġanī olandan yigirmi faḳir olandan on akçe cürm alına ve eger bir kişi baş yarub ḳan çıkarsa ḳāżı taᶜzir idüb otuz aḳçe cürm alına. Ve eger kemik çıkarsa cerrāḫa muḫtāc olsa baş yaran ġanī olsa taᶜzir olunub yüz yigirmi akçe cürm alına ve eger bir kimesne ādam öldürse yerine ḳıṣāṣ ideler cürm almayalar ve eger baş yaran ādam faḳir olsa otuz aḳçe cürm alına mutavassıṭ-ül-ḫāl olsa elli aḳçe cürm alına ve eger ḳıṣāṣ ya ḳıṣāṣ olmak lāzım olıcak ḳatl olmasa ġanī ise dört yüz akçe ve mutavassıṭ-ül-ḫāl olandan iki yüz akçe ve faḳirden yüz aḳçe alına ve ġāyet faḳirden elli aḳçe cürm alına[9] ve eger mecrūḫ beni filan kimesne vurmuşdur dise iᶜtibār yoḳtur meger evvelden müttehim ola ve yāḫud mecrūḫ ile ᶜadāvet-i dünyeviyesi ẓāhir kimesne ola ḳāżı maᶜrifetile ᶜörf ola.

Ve eger maḫalle içinde ve yāḫud köy arasında maḳtūl bulunsa elbette teftiş idüb ḳātili bulduralar [29] ve yāḫud diyet çekdüreler eser-i ḳatl bulunmazsa mücerred meyyit bulunmasıyle incidmiyeler ve eger bir kimesne āḫarı oḳiyle veyā biçaḳ ile ursa mecrūḫ eylese ġanī ise baᶜdet'taᶜzir iki yüz akçe alına mutavassıṭ-ül-ḫāl olsa yüz aḳçe faḳir olsa elli aḳçe alına ve eger bir kimesne yoluna varub oḳ çekse oḳunu ḳulağına ṣāncub gezdüreler ve eger yoluna varub ḳılıç veya biçaḳ çeküb muḫkem ḫaḳḳından gelüb elli aḳçe cürm alına faḳir olsa on aḳçe cürm alına ve eger sağır oglancuḳlar ṣavāş itseler ṣaçların yolsalar nesne alınmaya ve eger ṣāncalar[10] gezdüreler[11] ve eger bir kişi ḳaṣd ile bir kimesneniñ gözün veyā dişin çıkarsa ḳıṣāṣ itseler cürm alınmaya ve eger ḳıṣāṣ lāzım olmasa ġanī olursa iki yüz aḳçe ve mutavassıṭ-ül-ḫāl olursa yüz aḳçe faḳir olursa elli veyā ḳırḳ aḳçe alına ve eger bu mezkürāt kefereden olsa[12] nıṣf-i cürm alına ve eger sağır oglancuḳlar ṣavāş itseler ṣaçların yolsalar nesne alınmaya ve eger ḫavātin ṭāyıfesi birbiriyle sıvāş itseler şaçların yolsalar veyā birbirine muḫkem let itse muḫazzerāt degil ise ikisine daḫi muḫkem taᶜzir idüb iki ağaça bir aḳçe cürm alına ve eger muhazzerāt ise erlerine tehdid idüb yigirmi aḳçe cürm alına eger bir kimesne ḫadd-i ḳazf veyā taᶜzir olsa ḫadd-i ḳazf ise üç ağaça bir aḳçe ve eger taᶜzir ise iki ağaça bir aḳçe cürm alına ve

---

[6] Süleyman'ın kanunnâmesinde bu kelimenin yerinde تشاتمه kelimesi bulunur. Bu metnin münderecatına daha uygun geliyor.

[7] Yukarda zikrettiğimiz (s. 2 b), şöyledir: اگر بربرینك صاچن صقالن یولسه

[8] Aynı yerde: وبادی اولوب اوندن آغاج باشنه برر آقچه جرم آلنه آخرندن آلنیه

[9] B-1882 el yazmasında (s. 2 b), anlamı daha açık bir 141. şekilde verilir:

اگر برکمسنه آدم اولدرسه یرینه قصاص ایدرلرسه جرم یوقدر اگر اتمسه‌لر یاخود قصاص لازم کلور قتل اولمسه غنی دن دورت یوز آقچه متواسط الحالدن ایکی یوز فقیردن یوز آقچه جریمه آلنه زیاده فقیردن اللی آقچه جرم آلنه.

[10] Milli kütüphanedeki 154 g 25 el yazmasında, 29. sahifesinde şöyle yazılmıştır: قولنه بچاق صانجه لر

[11] Aynı yerde (s. 3 b), böyle bir fıkra da bulunur:

ایکی کشی بربرین طاشیله یا آغاج ایله ووروب مجروح ایتسه تعزیر ایدوب آغاج باشنه بر آقچه جرم آلنه اگر ووروب قولن یا آیاغن حسه شرعله نه لازم کلورسه حکم ایدوب یوز آقچه آلنه.

[12] Aynı yerde (s. 3 a), şöyle denilir: کفره دن صادر اولورسه یامستامندن صادر اولورسه

eger bir kişi püzevenklik itse ḳāżı taᶜzir idüb teşhir ide iki ağaça bir aḳçe cürm alına ve eger ḳul birbiriyle cenk itseler [30] muḫkem ḫakklarından gelüb cerime alınmaya [13].

Faṣl-i s̱ālis̱ derbeyān-i siyāset

Ve eger bir kişi ḫamr içüb ṭutılsa ḳāżı taᶜzir idüb tamām ḫaḳḳından gelüb iki ağaça bir aḳçe cürm alına [14] ve eger bir kimesne ḳāz veyạ tavuḳ ve ördek uğurılsa ḳāżı taᶜzir idüb iki ağaça bir akçe cürm alına ve eger ḳovan ve eger koyun veya ḳuzu uğurilsa sirḳa nişābına yetmiş olmasa ḳāżı taᶜzir idüb ağaç başına bir aḳçe cürm alına ve eger at veyā ḳatır veya eşek veya sağır uğurılsa elin keseler ve yaḫud iki aḳçe cürm alına ve eger bir kişinin ḳuyusından veya anbarından buğday ve arpa sirḳa itseler şerᶜen elin kesmek lazım olmasa ġaniden ḳırḳ aḳçe ve mutavasıṭ de yigirmi aḳçe faḳirden on aḳçe cürm alına eger tarladan deste uğurılsa ki az ola ve yāḫud kök kök ikin (ekin) biçüb alsa ḳāżı taᶜzir idüb cürm alınmaya ẓamān lāzım olursa taẓmin itdüreler eger balta veyā biçaḳ veyā destemāl ugurılsa kaṭᶜ lāzım olmasa taᶜ zir idüb ağaç başına bir aḳçe cürm alına ve eger oğūl atasından ve yāḫud ata ve ana ogulından veyā ᶜavret erinden veyā er ᶜavretinden veyā kardeş kardeşindan nesne ugurlısa ḳāżı muḫkem taᶜzir idüb ağaç başına bir aḳçe cürm alına eger bir kişi dülbend kapsa veya gazeb-ile bir kişinin esbābın alsa muḫkem taᶜzir idüb ağaç başına bir aḳçe alına ve daḫi esir uğurlıyanı ve ḳūl ve cāriye ayardanı ve oglan ayardub gideni ve dükkān açanı ve eve gireni [31] ve bir ḳaç kez hırsuzlıḳ ideni ṣaḻb ideler ve eger maḫalle ve köy içinde ādam olsa veyā karbān baṣılub ḫasāret olsa veya köy arasında uğurlıḳ ve ḫarāmiliḳ olsa elbette bulduralar müttehem kimesne var ise teftiş itdüreler ve daḫi tażmin itdüreler ve eger bir köy ḳurbında ḳonan kişinin gice ile māli uğurılınsa ḫırsuzı köylüye elbette bulduralar ve illa bulunmazsa köy ehline tażmin itdüreler ve eger bir kişi yoldan geçerken yoğürt ve etmek alsa ẓulm ite taᶜzir idüb ağaç başına bir aḳçe cürm alına ve eger bir kişiniñ elinde veyā evinde uğurlıḳ nesne bulunsa ṣatūn aldi ise ṣatānı bulduralar bulunmaz ise müttehem ise şikence ideler ammā ihtiyāṭ ideler ki ḳabl-es̱-s̱ubūt telef-i nefs olmaya ve eger şikencede ölürse daḫi hederdir ve eger yabānda buldu ise is̱bāt idüb ḫalāṣ ola.

Ve eger karbān-sarāy içinde nesne uğurılınsa karbān-sarāy içinde olanlara bulduralar ammā karbān-sarāycılar emin ve muᶜtemed kimesne olalar her ṣabāḫ yoḳlıya kimesneniñ esbābı sırḳa olundumu göre ve daḫi kapusın açub destūr vire eger bu vechle itdikten sonra bir kimesne benim esbābın gitdi dirse ᶜamel olunmaya ve eger karbān-sarāycı yoḳlamadan destūr virse gitdyin esbābıñ ḳıymetin vire ve eger karbān-sarāy taşradan delınub esbābı alındı ise taşradan maẓinne ve müttehem olanı dutub teftiş ideler eger içeride olanıñ daḫi maẓinne olanı [32] var ise ṭutub hırsuzı bulduralar bulunmaz ise maḫalle içinde ise içinde olana uğurlıkta ḫükm ne ise bunda daḫi icrā ideler ve eger ḫırsūz sipāhi ṭayıfesinden olursa ḫabs idüb dergah-i muᶜallaya ᶜarż ideler ve eger ḫırsuz şikencede ikrār itse anıñ iḳrārı ᶜalāimi daḫi delālet itse anıñ ikrārı muᶜteber ola sucūna göre siyāset ola ve eger ḫırsuz bir kimesne benim şerikimdir dise eger ol kimesne müttehim kimesne ise şikence idiler ve illā ḫırsūzıñ sözüne ᶜitibār yoḳtır ᶜamel olunmaya ve eger bir kimesne aḫırıñ evine veyā dükkanına ot ḳosa ṣalb eyleyeler eger bir kimesne yabānda ṭavār bulsa veyā ḳıymetlüce nesne bulsa çağırmasa ġanī olursa ḳırḳ mutavassıṭ olursa yigirmi faḳir olursa on akçe alına ve eğer çağırdısa sāhibi bulunmasa ḳāżıya

---

[13] Aynı yerde, (s. 3 b), bu madde de bulunur:

اگر بالغه اجنبیه عورته ضرب ایتسه محکم تعزیر ایدوب هر بر آغاجه بر آقچه جرم آله اگر بالغ اوغلان اتاسن ضرب اتسه بعد التعزیر حبسی ایدوب یوز آقچه جرم آله

[14] Aynı yerde (s. 3 b), bu madde de bulunur:

اگر مسلم خمر صاتسه یاخود صقسه تعزیر ادوب ایکی آغاجه بر آقچه جرم آله اگر بر کمسنه خمر صحبتنده اوتورسه ایچمسه تعزیر ادوب اوچ آغاجه بر آقچه جرم آله.

vire ve eğer daḫi sonra elinde yetürse cürm alınmaya ve daḫi yalan şehādet idenin ve tezvir ḫüccet virenin̄ ve daḫi onun̄ ile ᶜamel eyledenin muḫkem ḫaḳḳından gelüb şāhid-i zoru taᶜzir idüb ve teşhir ideler ve telbis ve tezviri zāhir olan kimesnenin̄ muḫkem hakkından gelüb alnına ṭamgā uralar ve tezvir ḫükm ve hüccet yazan kimesnenin̄ elin keşeler ve eger ᶜādeti degil ise muḫkem ḫaḳḳından geleler ve bir kimesnenin̄ elinde ḳalp esbāb bulunsa muḫkem ḫaḳḳından gelüb ve eger ḳallaplıḳ üstüne ṣābit olursa dergāh-i muᶜallaya ᶜarz ideler [15].

Ve daḫi ᶜiddeti tamām olmadın nikāḫ iden [33] kimesnenin̄ muḫkem ḫaḳḳından geline ve daḫi binamāzı köy be köy maḫalle be maḫalle teftiş ideler muḫkem ḫaḳḳından gelüb iki agaça bir akçe cürm alalar ve muᶜamele-i şeᶜriye idenler onu on birden ziyāde itdürmeyeler [16] ve daḫi ġammāzlıḳ idüb ve bir kimesnenin̄ mālın żāyıᶜitmeḳ sebeb olana muḫkem ḫaḳḳından gelüb tażmin itdüreler ve bir kimesne bağçeye veyā bostāna girüb nesnesin alsa taᶜzir idüb iki ağaça bir aḳçe cürm alına ve eger bir kimesne bir ġayr kimesneyi bulmağa teklif olsa kānūn budır ki yedi ḳażılıḳ yer araya, eger ṣaḫiḫ arayub bulımadım deyu ᶜacz-i iẓhār iderse gezüb ihmālı olmaya [17] beri-üş-ṣiḫḫat olub ḫalās olur.

Ve daḫi her kişinin atı veyā ḳātrı veyā öküzü ekine girse ṭavār başına [18] beş ağaç urub beş akçe cürm alına ve eger inek girse dört ağaç dört aḳçe cürm alına ve ṭana ve buzağu girse bir ağaç ve bir aḳçe cürm alına ve ḳoyun girse iki ḳoyuna bir aḳçe cürm alalar ammā muḳaddemā esvāḳta nidā ve tenbih oluna baᶜdehu ekine ṭavar girüb öldürmek ve kuyruğun kesmek yoḳtır hemān vechi meşruḫ üzerine ᶜamel oluna ve daḫi olan ziyānı ṭavar ṣāhibine tażmin itdüreler eger tenbih itdim ṭavarına żabṭ itmedi deyu öldürse veyā urub saḳaṭ itse veyā bir yerin ḳaṭᶜ itse şerᶜan ne lāzım olursa eger ḳıymet ve eger noḳṣān tażmin itdüreler ve ana daḫi ekinine olan ziyānı ṭavar ṣāḫibine tażmin itdüreler [19] ve eger köy ḳurbında [34] ve köy arasında ve yāḫud ṭavar ṣavādı yolunda iken olsa ṣāḫibine ulağı itdüreler eger itmezse żararı kendüyi müretteb olur ṭavar ṣāḫibine günāh olmaz meger ki gice gire veyā ḳaṣd ile irsāl iyleye.

Ve daḫi köy ḫalḳı birbirinin̄ savādlarına [20] ve mer'ālarına daḫl idüb tecāvüz itmeyeler idenlerün̄ ḫaḳḳlarından gelüb menᶜideler öyle ḳānūn budır ki şehrin̄ ve ḳaṣabanın̄ örüsü bir buçuḳ mildir ve sā'ir köylerin̄ bir mildir ṭavārları ve buzağuları yürüye ve ḫarman yerleri idinüb istiᶜmāl ideler korutmayalar ve zırāᶜat olumaya ve mil daḫi er ile ᶜavret farḳ olmıyan yere dirler bu miḳdārdan ġayrı her kim ki sipāhi maᶜrifetile zırāᶜat eyleye kendünin̄ olur elinden almaya ve eger bir kimesne aḫırın tavuğın veyā kelbin veyā ġayrı ṭavārın öldürse tażmin itdürüb taᶜzir ideler cürm alınmaya [21].

---

[15] Aynı yerde (s. 5 b), metin şöyledir: والنده قلاب اسبابی بولنانك محکم حقندن کلوب رزقی بکلك ایده لر.

[16] B-1882 el yazmasında (s. 5 b), bu mesele, daha iyi aydınlatılmıştır:

و دخی عدق تمام اولمدین نکاح ایلەسه حقندن کلوب آغاج باشنه بر آقچه جرم آلنه ونگاح ایدەنك بولوب اندی ایسه اکا دخی بویله ایدەلر وبلا مباشر اولنلرك حقلرندن کلنوب اکی آغاجه بر آقچه جرم آلنه وقصد ایله نماز ترك ایتسه بینماز اولسه محلەیه محله وکوی‌یه کوی تفتیش ایدوب دخی محکم ومنتهی حقلرندن کلوب تعزیر ایدەلر ایکی آغاجه بر آقچه جرم آلنه وجمعه نمازی واجب اولدی ترك ایدەنك حقندن کلوب تعزیر اولنوب ایکی آغاجه بر آقچه جرم آلنه ومعاملهٔ شرعیه ایدەنك اونن اون بردن زیادیه اتدرمیەلر وشرعی معامله اتمدین قطعاً ربا اتدرمیەلر.

[17] Neşrettiğimiz metinde şöyle yazılmıştır: كذب احتمالى اوليه Cümlenin içinde bunun hiçbir anlamı yok, işte bundan dolayı B-1882 el-yazmasında (s. 5 b) olduğu gibi yazdık.

[18] aynı yerde (s. 6 a), denilir: طوار باشنه صاحبنه

[19] Aynı yerde şu da ilâve edilir:

اگر بچاق اله باخود غیری اله حرب ایله اوروب مجروح ایلسه شرعله نقصان لازم اولسه تعزیر ایدوب آغاجنه بر آقچه جرم آلنه.

[20] Neşrettiğimiz el yazmasında yanlış yazılmıştır: طوارلرینه

[21] B-1882 el yazmasında (s. 6 a), denilir: . . . وتعزیر ایدوب ایکی آغاجه بر آقچه جرم آلنه آرتوق آلمیه.

Ve dah̲i ᶜavret ve oğlan varub su aldugu diyārdan yudugu yerde levend ṭāyıfesinden kimse varmağa menᶜ ideler memnūᶜ olmayanı taᶜzir idüb iki ağaça bir akçe cūrm alalar ve ḥammām önünde ve ḥammāmda cem'iyyet idüb oturmayalar ve maḳbere içinde veyā yol üstünde tebevvül itmeyeler baᶜd-et-tenbih memnūᶜ olmayanı muḥkem ḥaḳḳından geleler ve dah̲i ᶜummāl ṭayıfesiniñ şerᶜan bir nesne s̲ubūt bulmadan mücerred ve mütevelisi olmasıyle kimesneye dah̲l itdürmeyeler cürm almayalar alurlar ise ḳażı ḥükm idüb yine ṣaḥibine alıvire ve her biriniñ ṣūçuna göre cürm alub ziyādesin ḥükm idüb yine alıvire [22].

Faṣl-i rābiᶜ der beyān-i re ᶜāyā ve resm-i zemin

[35] Imdi reᶜāyālardan resmi çift mārta alınur ve resmi çift dah̲i baᶜżı livāda otuz altı akçedir [23] ve nim çift nısf-i z̲aliktir emmā livā-i Hamide resmi çift ḳırḳ iki aḳçedir ve nim çift nısf-i z̲aliktir ve serbest olmıyan sipāhi timārında yiğirmi yedi aḳçe sipāhiniñ on beş mirlivānındır ve baᶜżı nevaḥide sipāhi yigirmi yedi aḳçe aldıḳta sancāḳbeği ancaḳ altı aḳçe alur ve baᶜżı nevahide bi-t-tamām çiftlüden yigirmi yedi sipāhi üç aḳçe sancāḳbegi alur [24] Anṭalya ve Ḳarahiṣar erleri tamām çiftden otuz aḳçe [25] nim çiftden on beş aldıḳtan sonra ᶜöşürlerini ḥiṣarā götürmek içün bi-t-tamām çiftden altı ve nim çiftden üçer aḳçe alurlar ve livā-i Menteşāde resmi çift otuz ve nim anıñ nısfıdır ve livā-i Hüdāvendegār resmi çift otuz iki aḳçe ve nim çift on altı aḳçe alınur [26] ve dah̲i nim çiftden yer taṣarruf iden bennāktan on iki ve cabā [27] bennāktan ṭokuz aḳçe ve eger cabānıñ ekinlü olsa yere taṣarruf itse ekinlü bennāk resmin vire ki on ikidir ve eżᶜaf-ur-reᶜāyā ki kara [28] deyu tesmiye olunur resmi altı akçedir.

Ve dah̲i nesl-i reᶜāyānıñ kim mücerredi olub kisbe ḳādır olmıya nesne alınmaz ve ehli kesb olan mücerredlerden miḳdārlu miḳdārınca resm alınur ve dah̲i defterde mücerred ḳayd olunan kimesne teehhül ise bennāk resmi ki on ikidir alına yazıldum [29] dedigine ᶜamel olunmaya.

Ve dah̲i bir kimse defterde yazuldıkdan sonra atası fevt olub [36] atasınıñ yeri kendüye intiḳāl itse elinde olan yeriñ resmin vire ve bir kimesne defterde bennāk ḳayd olunsa gene elinde nim çifte vefā ider yeri bulunsa andan nim çift resmin alalar bennāk ḳayd olundum didügine ᶜamel etmeyeler ve dah̲i reᶜāya ḳafir olsa her bir müzevvec ḳāfirden sipāhi yılda yigirmi beş aḳçe ala.

Ve dah̲i defterde çift ḳayd olmıyan kimesneler sonra çifte ve çiftlige ḳādır olsa ᶜamel bil-mevcūd resmi çift alınur bu bābta iᶜtibār yerdir ve dah̲i elinde çiftlikten ziyāde yeri olan kimesne ziyādeye ḥāric-i reᶜāyā gibidir ziyādesine iki dönüme bir aḳçe resmin vire ve dah̲i faḳrūfāḳa ᶜārużile [30] çift ve çiftligini elinden gideren reᶜāyādan resmi çift alınmaḳ ḥayftır ve nāmüstaḥsendir.

---

[22] B-1882 el yazmasında (s. 6 b), son cümle şöyle gösteriliyor:

وشرعاً بر نسنه ثابت اولمدین مجرد مساوی ایله جرم آلمیه اگر آلورلرسه قاضی‌یه آلیویره وقاضی معرفتسوز کمسنه حبسی ایلمیه‌لر ومقرر جرمدن زیاده اهل کناهك آقچه‌سن آلمیه‌لر.

[23] Aynı yerde resmi çift 30 akçe mikdarında veriliyor.

[24] Aynı yerde denilir:

وبعضی نواحیده تمام چفتدن یگرمی یدی آقچه سپاهی و اوچ آقچه سنجاق بکی واون ایکی آقچه صوباشی آلور.

[25] Aynı yerde bu vergi 57 akça alındığını denilir.

[26] Aynı yerde (s. 7 a), bu cümle de bulunur: ولواء کرمیانده رسم چفت بو عادت اوزرینه اوتوز ایکی آقچه در ونیم چفت بحسابه.

[27] Orijinalde yanlış yazılmıştır: حیا بناکدن ; doğru budur: جبا بناکدن

[28] Orijinalde yanlış yazılmıştır: قر

[29] Anlaşılıyor: مجرد یازلدم

[30] B-1882 el yazmasında (s. 7 b), gibi olmalıdır: فقر فاقه عارض اولمغله

Ve daḫi defterde adı olmayan raʿiyyet oğullarından ve ḳarındaşlarından her kim olurse yine raʿiyyetdir [31] ṣāḫibi timār daḫl ider ḫāricten kimesne daḫl itmėye ve daḫi köhne defterde mestūr ve muḳayyed olan kimesne ta bir sebeble defteri cedidimüzde ve yāhud ġāyib yazılan reʿāyādan ola yine ṣāḫibi timār daḫl eyleye bil-külliyye bir timārın ḳadimi reʿāyāsı yerinden baʿżı fitret ile ġayr vilāyete gitmiş olsa deftere yazıldıktan sonra yine ol timāra gelse ṣāḫibi timār yine mutaṣarrıf ola ve daḫi reʿāyānıñ āzadlu ḳulu daḫi ṣāḫibi timārıñ taṣarrufında olur ḫāricten kimesne daḫl itmeye ammā mevḳūfci daḫl ider ādam ki defterde ḳaydı raʿiyyet olunmaya ve daḫi reʿāyānıñ çiftligi defterde yazılduğından ziyāde olsa şöyle ki bir çiftlik yazılanıñ bir [37] buçuḳ ve nim çiftlige yazılanıñ bi-t-tamām çiftligi olsa ziyādesiniñ resmine iltizām gösterüb ḫaḳḳından gelürse daḫl olunmaya elinde ibḳā oluna ve eger resmine mültezim olmaz ise ziyādesi ḳāżı maʿrifetile alinub çiftligi olmıyana vireler ve baʿżı yerlerde çiftlik miḳdārından eksik olsa ammā olanca yeri ḫāṣṣ olduğu ecelden bi-t-tamām çift veyā nim çift olmuş olursa çiftlü kim eksikdür didügine ʿamel olunmaya hemān defter mucibiyle ʿamel oluna.

Ve çiftlik bābında daḫi bir çiftlik ġāyet ḫāṣṣ ve iyi yerden altmiş dönümdür ve mutavassıṭ-ül-ḫāl olan yerden seksen dönümdür ve ṭoksān dönümdür ve edna yerden yüz otuz dönümdür ve yüz elli dönüm bir çiftlik iʿtibār olunur ve dönüm daḫi ṭūlen ve ʿarżen ḳırḳ ḫaṭvedir.

Ve daḫi bir kimesne hastalıḳtan veyā pirliḳten veya fakirliḳten çiftini ve çiftligini bozub dağıtsa ṣāḫibi timār andan bennāk resmin ṭaleb idüb yerini aḫır kimesneye vire çift yazılmışsın deyü incitmeyeler ve ḫāric reʿāyādan elinde yeri olanlara sipāhi ḫaricsin deyu daḫl idüb elinden yerin almaya meger kim raʿiyyetiñ yere ziyāde żarureti ola bu maʿnāya kim ra'iyyet üzerine yazılsa ammā elinde herkez yeri olmaya hatta tekmil-i nāḳiş içün ḫāriciyāna taʿarruż itmez olmaz raʿiyyet adına ki yazılmıştır az ve çoḳ yazılan yazuya göre belāsın çekmek gerek bu noḳṣānıñ tekmil içün ḫāric elinden alub ana virmek olmaz ammā maḫlūlātdan ve ṭağdan ve ṭaşdan ve burçakdan [32] [38] ve kırdan ve bozdan tekmil olunsa olur zirā ki ekṣer [33] budir ki anlar kendü iḫtiyārlariyle yazılmıştır sonra ḫile idüb nizāʿ iderler ammā şol ḫāric kimesne raʿiyyetlik ola gelen mezāriʿ ṣāḫibinden beyʿ idüb veyā sipāhi ṭapulayub veyā defter vaḳtında bu edna yerdir deyu buni ednāya yazub merʿa ve koru idenmiş olsa sipāhiye o ilden ola gelen menfaʿat yetmez olsa anıñ gibileri tefriḳ olunub raʿiyyete virile [34].

Ve reʿāyā ṭāyıfesi mutaṣarrıf olsa göçürüb yine yerine götürmek [35] cemʿ eylemek ḳānūni ḳadimdir ammā on beş yıldan berū bir yere mütemekkin ola göçürmek memnūʿdır ve bir şehirde reʿāyā neslinden bir kimesne on yıl [36] daḫi ziyāde mütevaṭṭin olsa ammā bu ḫuṣūṣa reʿāyā defterinde mukayed olmasa anıñ emṣālı kimesneler raʿiyyet olmaz şehr ḫalḳına ilḫaḳ olunur ve daḫi şehr ḫalḳından yine şehr sinorından çiftlik tasarruf itseler bi-t-tamām çiftden ve nim çiftden ne miḳdar taṣarruf ederlerse resmin vire virmeziz didüğine ʿamel olunmaya iʿtibār

---

[31] Neşrettiğimiz el yazmasında رعيتدر yerinde yanlış bir şekilde زعامت yazılmıştır. B-1882 el yazmasında doğru yazılmıştır.

[32] Süleyman'ın kanunnâmesinde aynı paragraf bulunur. Orada بورچاق kelimesi بوجاق yazılmıştır. M. Arif, Kanụnnâme-i âl-i ʿosmân, TOEM; H. Hadžibeğić, Kanunnama sultana Sulejmana zakono davca, s. 361. B-1882 el yazısında şöyle yazılmıştır: ...طاغدن وطاشدن قيدن وبوجقدن وقره دن وبوزدن ممكن اولسه

[33] Orijinalde yanlış اكسر yazılmıştır.

[34] تعرض fiili cümlenin içinde anlamı yok. B-1882 el yazmasında (s. 8 b) gibi تفيق olmalıdır:
آنوك كيلردن تفريق اولنوب رعيته ويره لر

[35] Milli kütüphanesinin el yazmasında (154 g 25, s. 38) şöyle yazılmıştır: ينه يرينه كتورمك

[36] Aynı yerde (s. 8 b) 15 yıl kaydedilmiştir.

arżadır ammā şehirlü çiftini bozub ferāġat iderse resmi çift ṭaleb olunmaya ol sebebden şehirlüye resmi çift ḳayd olunmamıştır.

Ve daḫi bir raᶜiyyet ḳayd olunsa lakin elinde çiftlikden baᶜżı ġayr timār sinorında olsa çift resmin raᶜiyyet olduġu yere vireler ol yere ıssı baᶜżı yerüñ benim sinorimdadır deyu dönüm aḳçesin ṭaleb etmeye hemān ᶜöşr ve sālārlıḳ ala ve daḫi bir köyüñ raᶜiyyeti aḫır köyde mütemekkin olsa sonradan anda raᶜiyyet yazılsa ve elinde çiftligi [39] ol [37] köy sinorında olsa ol daḫi bu minvāl üzerine cāridir dönüm aḳçesi ṭaleb olunmaya ve daḫi bir raᶜiyyet bennāk yazılmış olsa elinde beş on dönüm yeri olsa anlarıñ gibi kimesneler hem bennāk resmin ve hem ellerinde olan yerlerüñ miḳdārınca [38] sipāhiye dönüm aḳçelerin vire ve mesācid vaḳfın taṣarruf iden eimmeden resmi çift refᶜ olunub defterde ḥāṣıl yazılmıştır ᶜavāriż ḫod eimmeden merfūᶜdur ammā aldıḳları zamānda teklifi ᶜavāriż olunmaya ve daḫi bir kimesne aḫır köyde imām olsa lakin kendüye yaḳın olmaġın ġayrı köyde mütemekkin olsa mütemekkin olduġu köy cemāᶜatı sen bize imām deġilsin deyu andan ᶜavāriż ṭaleb itmeyeler.

Ve daḫi bir raᶜiyyet fevt olub müteᶜaddid oġlanları kalsa baᶜżı çift ve baᶜżı bennāk ḳayd olunan atāsı yerinden ḫiṣṣe ṭaleb itse riᶜāyet-ül-ᶜadālete bennāka andan ḫiṣṣe virüb resmi çift ve resmi bennāk cümlesiniñ aralarından virile.

Ve daḫi raᶜiyyet fevt olsa beş altı nefer oġlanları ḳalsa cümlesi evlü veyā baᶜżı mücerred veyā baᶜżı evlü olsa mücerred olan daḫi kisbe ḳādır olmasa kānūn budir ki atāları çiftligine müşāᶜ ve müşterek taṣarruf ideler ve daḫi bir raᶜiyyet fevt olub iki saġir oġlu olsa çiftligi baḫş idüb ikisine taḳsim ideler ve baḳi ḳalan oġlanlarını bennāk kayd idüb kisbe ḳādır olan mücerredlerinden altışar aḳçe alalar ve rüsūmların virmekte [40] bennāk ḳayd olunan bennāk resmin ve ḳara ḳayd olunan ḳara resmin vire ve dahi bir raᶜiyyet fevt olsa müteᶜaddid oġlu olsa atāları yerlerini müşāᶜ ve müşterek taṣarruf iderken cümlesinden biri daḫi fevt olsa ve fevt olanın daḫi oġlanı ḳalsa ḫiṣṣesi oġlanına naḳl ider ammā oġlu ḳalmasa ḳardāş ḳardāşa intiḳāl itmez meger il virdügini [39] ḳardāşları yazılmış olsa ol kimesneniñ virdügin virseler ġayriye virmeyeler meger ki bunlar raġbet itmeyeler ol vaḳıt sipāhi kime dilerse vire.

Ve daḫi bir raᶜiyyet ki defterde çift yazılmış olsa ol kimseniñ oġlu atāsından evvel fevt olsa müteveffānın yerī oġluna [40] intikāl itmek nice ḳanūn ise oġlu oġluna daḫi öyle ḳānūndır anın gibi vāḳiᶜ olsa sipāhi ana dedeñ yeridir babañ yeri deġildir deyu daḫl itmeye ve resmi ṭāpū ṭaleb itmeye [41].

Ve daḫi bir raᶜiyyet defterde bennāk ḳayd olsa ve daḫi sonra çifte ḳādır olub bir raᶜiyyetin çiftliġini ṭāpūya alsa hem bennāk resmin hem ol yeriñ resmin vire bennāk yazıldım hemān bennāk resmin virürin dimeye ve daḫi bir raᶜiyyet bennāk ḳayd olsa daḫi fevt olsa bir nice kisbe ḳādır oġlanları olsa altışar aḳçe resmi ḳara vireler evlendükten sonra bennāk resmin vireler defterde mücerred yazıldım dimek fāide itmez ve daḫi bir ḳaç ḳardāş atāları yerini müşāᶜ taṣarruf iderken biri fevt olsa sipāhi ḳarındāşlarından ṭapū ṭalep idemez [42] ammā

---

[37] Milli kütüphanenin el yazmasında (154 g 25, s. 39) şöyle yazılmıştır: اولکی کوی

[38] B-1882 el yazmasında (s. 8 a) şu kelimeler de bulunur: خارج کبی

[39] Metinde "il virdügin resmi tapu" anlamıyla sık sık"il virdügin" ifadesine rastlanıyor. Bu arazinin hakkı tasarrufu bir kişiden öteki bir kişiye geçirildiği durumlarda kanunnâmede gayet sıkça rastlanır. Bu resim, babasından doğrudan doğruya oğullarına miras geçtiği ḥalde ödenmezdi.

[40] Milli kütüphanesindeki el yazmasında (154 g 25) bu cümlesi yok.

[41] B-1882 el yazmasında (s. 9 b) böyle bir cümle de geliyor: وبر برکی محلول قالسه رعیت وار ایکن خارج رعایایه ویرمیه‌لر.

[42] Orijinalde cümlenin anlamına uygun gelmiyen طلب ایده yazılmıştır. B-1882 el yazısında (s. 10 a) gibi olmalıdır Burada şöyle denilir: müşterek olarak bir çiftliğin sahibleri olan kardeşlerden biri ölürse, sağ kalanlarından ölünün toprakları için resm-i tapu alınmaz. Metinde şöyle denilir: قرنداشلرندن طاپو طلب ایتمیه.

ḳısmet olunub ḫiṣṣesi müteᶜayyin olduktan sonra fevt olsa [41] sipāhi ḳarındāşlarından anuñ ḫiṣṣesi için ṭapū ṭaleb itmek cāiz degildir[43].

Ve daḫi bir raᶜiyyet fevt olṣa ṣağir oğlu ve çiftligi ḳalub taṣarrufina ḳādır olmasa sipāhi andan resm ṭaleb itmeye sağır yarayınce aḫara zirāᶜat itdüre yetim bāliġ olunca elinde ola daḫi bāliġ olduḳtan sonra yine yetime virele ve daḫi öksüze bidᶜat memnūᶜdur atāsınıñ yeri ana mülk gibidir bunuñ gibi vāḳiᶜolsa sipāhi ve ᶜāmiller aḫara ṭapūya virur bir miḳdār aḳçesin alurmış vilāyet ḳāżıları hüccet virüb yetim atāları yerinden maḫrum iderlermiş öyle olsa bu bābda hüccet-i ḳāżı'ya ᶜamel olunmaya yetim ṭaleb iderse atāları yerini ḫükm idüb alıvireler ṭāpūlayān kimesne daḫi sipāhiye virdüḳleri aḳçeyi isterse kime virdü ise andan ṭaleb ide ammā yetim bāliġ olduḳtan sonra bir yıl miḳdārı ferāġat idüb terk-i daᶜvā itse ḳānūn budır ki sonra itdügi daᶜvā maḳbūl olmaya[44].

Ve daḫi bir raᶜiyyet fevt olub oğlu ḳālsa ḳızı olsa daḫi atām yeridir ḫaḳḳından gelürin deyu daᶜvā itse sipāhi ḳızı menᶜ idivirmek memnūᶜdur ve daḫi bir yıl maḫlūl olsa daḫi bir ḫātūn kişi il virdügini ben virürin dise ᶜavrete virmek memnūᶜdur virmeyeler ammā bir ḫātūn kişi sabıḳtan bir tarıḳ ile yer tasarruf ider olsa boz komayub ᶜöşrün ve rüsūmun sāḫibi timāra eda etdikten sonra hatun kişiye yer virmek memnūᶜdur deyu daḫl itmeyeler elinden almayalar.

Ve daḫi raᶜiyyet arāżi-i ᶜöşriyyeden zirāᶜata [42] ḳābil olan yeri bilā māniᶜ üç yıl boz ḳosa sipāhiye żarar olduğu ecilden ṣāhibiniñ elinden alub gāyra ṭāpūya virmek ᶜörfen cāizdir ammā ṣāḫibi arż il virdügini ben virürin dise ona vireler lakin ṭāġ veyā yābā yer olsa veyā ṣu basub zırāᶜata ḳabil olmasa ve yāḫud çetlüge ḳorunub her yıl zirāᶜata ḳābil olmasa alub ġayre virmek memnūᶜdur bu veçhle ne mikdār boz ḳalsa ṭāpūya mustaḫakk olmaz.

Ve daḫi raᶜiyyetin çift öküzü içün ve yāḫud ḫarman içün bir dönüm ve iki dönüm miḳdārı boz ḳomaḳ ve merᶜā itmek memnūᶜdeğildir ṭāpūya mustaḫaḳḳ olmaz ve daḫi şehirleriniñ ve ehli ḳuraniñ ṭavārları örüsü vażᶜ olunan yerlerin zirāᶜat olunması ve ḳorunması ve ṭapūya virülmesi żararı ᶜāmmdır ol sebebten menᶜ ideler ve köy mer ᶜālarınıñ bir mildir ve şehriñ ve kaṣabanıñ bir buçuḳ mildir.

Ve daḫi sipāhiniñ timārında raᶜiyyeti veyā bir kimesne zirāᶜat itse ḫāric ḳısmındadır aᶜlā yerde iki dönüme bir akçe vasaṭ yerde üç dönüme bir akçe ve edna yerde dört dönüme bir aḳçe alına ziyāde alınmaya ve daḫi reᶜāyā yerinden yer ṭutsa ḫāric reᶜāyā ḳısmındandır sipāhiye dönüm aḳçesin vire.

Ve daḫi sipāhiniñ ḫaṣṣa çifliği ve ḫaṣṣa yeri ṭāpūya verilmek cāiz değildir eğer sipāhi ṭāpūya virse hemān kendü zemānındadır sonra gelen sipāhi ṭapūsun bozar ve eger kendu daḫi bozmaḳ dilese cāizdir kimesne māniᶜ olmaz ḳılıç yeri ṭāpūya [43] virilmez dimektir murād budir ki ḫilafınce reᶜāyālar yeri ṭāpūlandıktan sonra elinden alınmaz meger ki bilā māniᶜ üç yıl boz koya ṭāpū üstüne ṭāpū olmaz nikāḫ üstüne nikāḫ olmaduğu gibidir ve daḫi şol raᶜiyyet yeri ki ṣāhibi fevt olub ya cilā-i vaṭan idüb maḫlūl ḳalur sipāhi kendü taṣarruf idüb veya ortağa virmeye ḫāṣṣa olmaz aḫara ṭapūya virülse cāizdir ve sipāhi tasarruf itdügi raᶜiyyet yeri

---

[43] Buna karşı, B-1882 el yazmasında (s. 10 a), böyle yazılmıştır: eğer bu toprakları bütün kardeşler tarafından müşterek olarak tasarruf edilmezse, o zaman ölmüş kardeşinden sipahi resm-i tapu toplamağa hakı var.

[44] Buna karşı, B-1882 el yazısında (s. 10 á), yetimin üzerine topragın alınmasının vadesi balig olduğundan 10 sene sonradır. Orada metin daha ayrıntılıdır

اما یتیم بالغ اولدقدنصکره اون ییل مقداری طلب اتمسه بعده نزاع ایدرسه استماع اولنمیا وسائیرکمسنه‌لر اون ییل مقداری ترك دعوی ایلسه‌لر قانون بو در که صکره اتدکلری دعوی قبول اولمیه.

içün ᶜavāriż olduğu zemānda ᶜavāriż vire mādām ol filan raᶜiyyet yeri içün ᶜavāriż olduğu zemānda ᶜavāriż vire mādām ol filan raᶜiyyet oğlu yeridir dimege meşhūr ola ammā ṭūl zemān ile müteᶜakibe defterlerde sipāhi üzerine ḳayd olunmuş olsa ol yeriñ ra'iyyet ṭāyıfesinden kimesneye iżāfete olmasa bu iᶜtibār ile sipāhiniñ ḫaṣṣa yeri ḫükmünde olur onuñ gibi yer içün ᶜavāriż vermek ḳānūn değildir haẕā nüsḫa-i ṣaḥiḫa fi ḳānūni ᶜos̱mānī ve sipāhi ol taṣarruf itdügi yer içün ᶜavāriż olduğu zemānda ᶜavāriż vire meger ki ṭūl zemān ile raᶜiyyet üzerine iżāfet olunmaz olub ḫaṣṣa ḫükmünde ola ve defterde ḫaṣṣa ḳayd olunan yerlerden sipāhi rubᶜalmaḳ ḳanūndır ve anlarıñ gibi yerleri bāğ ve bağçe itseler ḫāsıldan rubᶜ alınur ve daḫi ḳurālar evi yer içün ṭāpū almak ḳānūndır aᶜlā elliden ziyāde olmaya ve evsaṭı otuz veyạ ḳırḳ ola ednası on ve yigirmi ola ammā raᶜiyyet ṭāpūlu yerde ulu binā itse o yeri ṭāpūsun ṭaleb itmeyeler ve dahi bir kimesne raygān yerden [44] sipāhi iẕni yoğiken çalsun çapāsiyle açub iḫyā itse üç yıla degin elinden almayalar ammā üç yıldan sonra sipāhi ṭāpūya virse cāizdir lakin aḫar kimesne virdügin ol kimesne virmesine rāżi olursa ana virmek evlādır ġayra virmeyeler[45].

Ve daḫi sipāhiler reᶜāyādan ḳabl-el-vaḳt rüsūm alsa ḳoyūn resmi ve dönüm resmi gibi baᶜdehū vaḳıt ḫulūl itmezden evvel mevḳūf olub[46] timār aḫāra virülse sonra gelen sipāhi ol evvelki sipāhiden ṭaleb ide reᶜāyādan ṭaleb itmeye ammā reᶜāyā daḫi evvelki sipāhiye virdüklerin is̱pāt idūb ḳāżıdan hüccet alıvire ol daḫi hüccet ile varub andan ṭaleb ide ve beglerbegiler daḫi baᶜżi sipāhiye mektūb virüb ḳāżılara irsāl iderler imiş ki reᶜāyā üzerinde olan rüsūmun kabl-el-vakt alıviresüz deyu imdi beglerbegiler aṣil mektūb virmiyeler ve eger virürlerse ḳānūna muḫlāliftir ḳāżılar ᶜamel itmeyeler ᶜamel itmedükleri ile muᶜātib olamazlar.

Faṣl-i ḫāmis fil-ᶜaşār fil-ḫinṭa ve şaᶜir

Bugdāydan ve arpadan ve ṭarıdan ve ᶜaleften ve milāstan ve çāvdardan ve sā'ir ḫāsıldan[47] ᶜöşr ile sālāriye alınur sekiz kileden her müdde iki buçuk kile alur ve sālāriye alındıḳtan sonra sipāhi ve eger ᶜāmil yemlik deyu nesne almayalar zirā sālāriye yemlik muḳābelesindedir ve bāḳi hubūbātdan noḫūd ve mercûmek ve baḳla ve penbe ve keten bulardan onda bir ᶜöşr alınur sālārlık alınmaz ve lakin keten toḫumundan ᶜöşr alınmaz keteninden [45] zirā reᶜāyā keten sipāhiye yümişdi virmek[48] ḫidmet degildir keten toḫumunuñ ᶜöşür muḳābelesinde reᶜāyā keten sipahiye virürler ve kenevirin on demedde bir demeddir ᶜöşr alınur ve ḳuru üzümde ve igde de onda bir ᶜöşr alınur ve pekmezde on beşden bir ᶜöşr alınur zirā ki anuñ ḫarcı vardır ve köfter de on dördünde bir alınur zirā odunu ve nişestesi ḫarcı vardır ve ağaçda biten fevākihde vaḳti gelince emin ve muᶜtemed kişiler üzerine varub kiymete ṭutūb ᶜöşrün alalar ve bag ve bāğçe arasında ot bitüb ṣātılūr olsa on aḳçede bir aḳçe alına ve ḫarimlerde ve ḫadā'iḳlarda vāḳiᶜ olan sebzeden ve otdan ᶜöşr alalar ve zaᶜfrāndan ve gülden[49] ᶜöşr alına sālārlık alınmaya ve bāğdan ve bāğçeden ᶜöşr alınmak şerᶜe muvāfiḳtır ammā reᶜāyāya mużāyeḳa olmasın deyu ᶜöşr miḳdārıñ bedel ta'yin olunub ḫarāc

---

[45] B-1882 el yazmasında harman ve çayır olarak, toprağın bir kısmını almak üzre, reâyâ köylünün hakkını tarif eden ve sipahilerin hassa topraklarının halini gösteren kısımları mevcut değildir. Neşrettiğimiz el yazmasında 42-43 sayfalarında bulunur.

[46] B-1882 el yazmasında (s. 10 a), bunun yerinde معزول اولسه yazılmıştır.

[47] Orijinalde yanlış (حالص) yazılmıştır.

[48] B-1882 el yazmasında (s. 11 a) bu fiil çok belli bir şekilde yazılmıştır: يومشديو يرملك Neşrettiğimiz el yazmasında بشرويرملك yanlış bir şekilde yazılmıştır. Böylelikle cümlede onun bir anlamı yok.

[49] B-1882 el yazmasında (s. 11 b) كوكلدن yerinde كلدن yazılmıştır. Bu daha doğrudur, çünkü XV. asırın kadastro defterlerinde de böyle buluruz.

i^ctibār olumuştır ki bāğ dönümiyle her dönümde ba^cżı vilāyetde beşer akçe ve ba^cżı vilāyetde on akçe ve bāżı vilāyetde üç akçe alınurgelmiştir ve ḥadā'ikden ve ḥarimden ^cöşrlerine göre resm alınur ḥāṣıl bağlanmıştır.

Ve dahi arażi-i vakıfdan ve emirāne yerden sipāhi ṭapūya virse bāğ itmek içün ve dahi ol kimesne anı bāğçe eylese eger ağāçları bir birine yakın olub arası zirā^cata kābil değil olmasa bāğçe hükmünde ve eger arasına çift girüb zirā^cata kābil olursa meyveniñ ^cöşrün vireler [50] ve eger bāğçe hükmünde olursa müddeti az ve çok olsun sipāhi ben bunu çiftlige [46] żamm idereyin ağāçlarını kaṭ^c it dimege cāiz değildir ya icāre vaż^citmek gerek ^cöşr bedeli ve yāhud meyvesiniñ ^cöşrün almak gerekdir vakfa enfa^c kangisi ise onuñ ile ^camel oluna ba^cdehū üzerine zemān geçmek ile ağāçları kālsa sipāhi bozub yine çiftlige żamm idemez meger ki ṣahibi icāresin virmege kādir olmayub ferāgat ide sipāhi ol vakıt dilerse yine bāğçe itmek içün bir kimesneye vire dilerse zirā^cat idüb ekin ekmege vire ve-l-ḥāṣıl kangi enfa^c olursa ani ide [51] ve kadimi koz agaçları ki re^cāyānıñ çiftligi içinde olmasa nizā^cyok ṣāhibi timārıñdır ve şol koz ağāçları ki re^cāyānın bāğçesi ve işlemesi ola yāhud çiftligi içinde ola veyā atāsınıñ ve dedesiniñ işlemesi onlardan hemān ^cöşr alına ve şol kāfiri koz ağāçları ki re^cāyāsının çiftliginden ve yāhud hududında ola dahi ekinine ziyān ola ve ra^ciyyet anı zabt idüb ḥāṣil eyleye sipāhiyle iki üleşeler ve ṭāğlarda ve yāhud ṣahralarda bitmiş ola hüdāī kestāne agāçları beglik olur sipāhiniñdir hāricden kimesne dahl itmeye.

Ve dahi ṭāğlarda ve ormānlarda hüdāī biten agāçları bir kimesne sipāhi ma^crifetiyle işlese ol işleyenüñ olur [52] meyvesini ol kişi devşirür ^cöşrün vire ve dahi ṭāğda ve ormānda hüdāī bitmiş agāçları kim işlenmemiş ola anlar odūn ve ot ve kāmış gibi mubāḥ-ül-aṣıl kim tutarse anuñdir ^cöşr dahi lāzım olmaz meger koruyub żabṭ [53] oluna ol vāktin [54] [47] kimin taṣarrufında olursa ol devşire aña gayriyle dahl itmeye.

Ve dahi ortākcı kayd olunan kimesnelere beglikten tohum virile ḥāṣılın münāṣafa ideler ve ortākçılar nisf-i ḥāṣılını beglige virdügi sebebden bil-külliyye ^cavāriż-i divāniyeden mu^cāflardır anları kāżılar ^cavāriża katmazlar.

Ve dahi re^cāyādan tekrār ^cöşr şol kimesnelerden alınur ki sipāhiniñ çiftligini terk idüb ahar sipāh yerini zirā^cat ideler anıñ gibilerden zecren ^cöşrünü ṣāhibi arż aldıklarından sonra bir ^cöşr dahi kendû sipāhisi ola ve eger üzerine yazılan yerini bi-t-tamām ekübˆhakkından geldükden sonra ahar yeri zirā^cat itmekle tekrār ^cöşr almak ḥayftır.

Ve dahi sipāhinin ğallesi anbārına ve ḥiṣar eriniñ kal^casına iletmek re^cāyānıñ üzerindedir ammā bir günlükden ziyāde olsa def^can lil-harc teklif olunmaya ve şol çāyırlar ki her yıl korunub çāyır ola gelmiştir anıñ gibiden re^cāyā taṣarrufında olandan ^cöşr lāzımdır sipāhiye ^cöşr vireler ve dahi ra^ciyyet yazulduğu yerde bāg [55] dikse ^cöşrünü ṣāhibi arża virüb sālārlık kendü sipāhisine vire ve bir ra^ciyyet ki ahar sipāhiniñ ra^ciyyetinden bāğ alsa ^cöşrünü ve sālārlıgın ol yeriñ sipāhisine vire.

---

[50] Aynı yerde bu madde daha geniş bir şekilde verilir: اگر اراسنه چفت کیروب زراعته قابل ایسه یر حکمنده در عشرین ورسومن ویروب وآغاجلرده بتن میونك دخی عشرین ویره.

[51] B-1882 el yazmasında (s. 12 a) bu cümle de bulunur: و رعايانك چفتی اوکوزی چايرندن عشر آلمق ممنوعدر.

[52] Aynı yerde denilir: اشلیانك ملکی اولور

[53] Orijinalde خبط اولنه yanlış yazılmıştır. Bak B-1882 el yazmasına (s. 12 a).

[54] واقتی olmalı.

[55] Aynı yerde şöyle denilir: باغ وباغچه دکسه

Faṣl-i sādis der beyān-i resmi aġnām

Yerlüde ve yürükde iki ḳoyuna bir aḳçe almaḳ ḳānūndır ve daḫi koyūniyle ḳuzu bir ṣāyılmaḳ daḫi baᶜżı yerlerde ḳānūndır ve koyūn bi-t-tamām dölüb döküb itidal-i şiddetden sonra mah-i abrilde alınur ve baᶜżı yerde māyisda alınur ve ḳoyūnu olmayan yürükden [48] resmi kara deyu on iki aḳçe alınur ve daḫi yürügüñ ḳoyunu yigirmiden eḳall [56] olsa aña daḫi ḳara derler ḳoyun resmin almayalar hemān on iki aḳçe resmi ḳara alınur ve yürük sipāhi yerin ṭutsa ᶜöşr sālārlık vürdüginden sonra resmi boyunduruḳ on iki aḳçesin alalar ziyāde almayalar ve yürük resmi evā'ilde ḳuzu ḳatılıcaḳ alınur imiş ḫaliyen abril ayında alınmaḳ muḳarrerdir ve ḳara ḳoyūnluda ḳara koyunlu dimekle meşhur pādişāhımız ḥażretlerine müteᶜallik yürügān vardır resmi agnāmları ḫāṣṣa-i hümāyūn içün alınur ve defter-i ᶜatiḳde şöylece meşrūḫdır ki şol kimesneniñ resmi ġanemi otuz üçden ziyāde ola onlardan iki koyūna bir aḳçe alına ziyāde ve noḳsān alınmaya ve şunlar ki ḳoyūnu yoḳtur on ikişer akçe alına ve faḳir olanlar altışar aḳçe vire daḫi bir kimesne ḳoyun ᶜādetin alacak zemāna ḳarib ḳoyun alsa vaḳtinde resmi andan alalar alalı bir aydır dedigüne ᶜamel itmeyeler ve ḳaṣṣābların ve celebkeşilerin ellerinde olan ḳoyūnların abril ayında ᶜādet-i aġnām alunduġına ḫüccetleri bulunmaz ise resm ṭaleb oluna ve eger vechi meşrūḫ üzerine ḫüccetleri bulunmaz ise ṣatūn alduḳları yeri bulub vireler anlardan alına ve illā ellerinde bulunan kimesnelerden alına ve daḫi celebkeşlere tenbih oluna kim abril ayında alalar ve ilᶜā ādet-i aġnām sonradan alurlar dinile [57].

Faṣl-i sābiᶜ derbeyāni resmi otlāḳ

Ḳadimden ḳorunub otlāḳ resmin alınugelmiş yaylaḳlar ki ᶜörf-i sulṭānide deftere ḳayd olunmuştır anı alalar ve anlaruñ māᶜadāsı çāyırlardan ve ḳāyırlardan baᶜżı mevāziᶜde ḫaymāne ṭāyıfesine [49] yürüge ve şehirlüye ve ḳura ḫalḳına örü ḳayd olunmuştur ve baᶜżı mevāziᶜde ve daḫi sipāhilere timār ḳayd olmuştur ve baᶜżı daḫi ḫālı ve ḫārici defterdir anlarıñ gibi yerlerden ᶜummal ṭāyıfesi ve sipāhi otlāḳ resmin almaḳ muḫālif-i ḳānūndır hemān resmi aġnām alına.

Ve resmi otlāḳ daḫi olan yerlerde ᶜādeti ḳadim üzre her sürüden bir orta ḳoyündur ve ḫāricden sancaġa gelen ḳoyūndan resmi otlāḳ mirlivādar içün ve yāḫud ṣāḫibi timār içün aᶜlā sürüden bir ḳoyūn ki behāsı yigirmi aḳçe ola mutavassıṭ sürüden bir ḳoyūn ki behāsı on aḳçe ola [58] ve ednadan keẕalik vel-ḥaṣıl yigirmiden artıḳ olmak ḳānūna muḫāliftir alınmaya.

Ve resmi otlāḳ daḫi ḳoyun yürüdügü yere göre olur ṣāḫibi oturduġu yere göre degildir ve bir timārda sipāhi mütemekkin olub ḳoyūnu olsa veyā piyāde ve müsellem ṭāyıfesiniñ aġnāmı olsa anlarıñ gibiden ṣāḫibi timār resmi otlāḳ ṭaleb itmeye meger ki üzerine ḥaṣıl baġlanmış ola ve daḫi yürük ṭāyıfesinden bir kimesne bir timārda yer zirāᶜat itse ve bāġı ve bāġçesi olsa ṣāḫibi timāra resmi otlāḳ vire ammā ḳışlāḳ resmin virmeye ve ḫāricden reᶜāyādan bir kimesne bir timārda ḳoyūn ḳosa ve yürütse veyā ortāġa virse anlarıñ gibiden daḫi otlāḳ ṭaleb olunmaz meger ki yine ḥāṣıl ḳayd olunmuş ola.

---

[56] Milli kütüphanenin el yazmasında (154 g 25, s. 25): اقل اولسه yazılmıştır.

[57] B-1882 el yazmasında (s. 13 a-13 b) son mesele hakkında şöyle denilir:

وجلب کشلره تنبیه اولنه که آپریلدن اوکدن قیون آلسه‌لر اول ییلده اول قیونك رسمی بر دفعه ویرلدی ایسه حجّت آله‌لر اول ییل ایچینده آلمدیسه عادت آغنامی صکره بندن آلورلر دیو بهاسندن بر مقدار آقچه‌سن آشاغه واره.

[58] Aynı yerde koyunun fiyatı 15 akçe kaydedilmiş.

Faṣl-i s̱āmin der beyāni resmi ḳışlāḳ

Bir timāra ḫāricden ḳoyūn gelüb ḳışlasa aᶜlā sürüden bir ḳoyūn ve edna sürüden altı aḳçe alına ve bu resmi ḳışlāḳ ḳoyūn durduğu yere [50] tābiᶜdir yürüdügü yere göre olmaẕ ve ḳışlāyın sipāhiye ᶜöşr ve resm virse resmi ḳışlāḳ alınmaya ve yürük ṭāyıfesi daḫi bu ḳabildendir ᶜöşr ve resm virdügi yere resmi ḳışlāk virmeye ve illā yürük her ḳangi timārda ḳışlārsa resmi ḳışlāḳ üçer akçe virmek ᶜādetdir.

Faṣl-i tāsiᶜ der beyani aḥvāli yürügān

Yürük ṭāyıfesi daḫi yerlü gibi resmi ġanem iki ḳoyūna bir aḳçe alına ve daḫi yürük ḳoyūnu ḳırılub hiç ḳālmasa ve yāḫud yigirmiden eḳall olsa bunlara ḳara denür on iki aḳçe alına resmi ağnām alınmaya ve yürükler ellerinde sipāh yerinden ṭāpūlu yerleri olub zırāᶜat itdikten sonra resmi ᶜöşr ve sālārlık virdüḳlerinden sonra ḳānūn budır ki sipāhiye resmi boyunduruḳ deyu yılda on iki aḳçe vire ve yürükler sancaḳbegi ve timār ṣāḫibi yerinde yer zirāᶜat itse tamām çiftlüden on iki ve nim çiftlüden altı aḳçe alına ve otlāḳ resmi yerlü gibidir aᶜlā sürüden yigirmi evsaṭdan on beş ednadan on aḳçe ḳıymetlü bir ḳoyūn vireler ve resmi ağilden üçer aḳçe sancaḳbegine vireler ve yürük ṭāyıfesiniñ rüsūmi evā'ilde ḳuzu ḳatıldıḳda alınur imiş abril ayında alınmaḳ ḳānūn-i muḳarrer olmuşdur vebaᶜżı mevāziᶜde ḫāricden yaylaya gelen ḳarace ḳoyunlunuñ sipāhi yürükden otuz aḳçe resmi otlāḳ ve ḳoyūnu olmayanlardan ikişer aḳçe resmi otlāḳ alınur mirlivā zaᶜim ile bi-ṭariḳ-i-münāṣafa mutasarrıf ideler ve Ayaslog ve Izmir tevābiᶜnden buḫūrcı ᶜarablar [59] vardır zemānı sābıḳda buḫur [51] ḫidmet ider imiş sonra ol ḫidmet refᶜ olunub her ḫāneye sekiz aḳçe vażᶜ olunmuştur ḫāliyen bu üslüb üzerine muḳarrerdir ḫaṣṣa-i hümāyūn içün vażᶜ olunur.

Faṣl-i āşır der beyāni resmi küvvārat

Ḳovān durduğu yere tābiᶜdir kimiñ yerinde bāl iderse ᶜöşr anıñdır ve şol yerde ki defterde aḳçe yazılmışdır ol alına [60] emmā defᶜat-ül-mażarrat baᶜżı yerlerden ᶜöşrden bedel akçe taᶜyin olmūştur baᶜżı yerlerde ᶜöşrden bedel baᶜżı vilāyetde iki kovāna bir aḳçe ve baᶜżı yerlerde bir ḳovāna iki aḳçe ve baᶜżı yerlerde bir ḳovāna bir aḳçe resm bağlanmışdır ve baᶜżı yerde bir raᶜiyyetin aḫır sipāh yerinde ḳovānı olsa ṣāḫibi arża iki üç ḳovāna bir aḳçe ve ṣāḫibi raᶜiyyete iki ḳovāna bir aḳçe virürler ammā Bolu sancāğında evā'ilde ḳovān ḫaḳḳı yere tābiᶜ imiş ḫāliyen raᶜiyyete tābiᶜdir ḳoyūn resmi gibidir ve kışladuğu yerde ḳışla ḫaḳḳı virürler ammā livā-i Hamidde otlāḳ resmi deyu ṣāḫibi arża baᶜżı yerde dört ḳovāna ve baᶜżı yerde üç ḳovāna bir aḳçe alınur ammā livā-i Karaman da ḳovān kimiñ timārında ise ḳovān başına iki akçe sipāhisine ḫükm olunur yere tābiᶜdir ve livā-i Aydında reᶜāyā ekser ḳovānı asıl yaturduḳları yerden ḳaldurub aḫır sipāhiniñ timārına iletüb ḳovān ḳangi yerde kim bāl eylerse resm anda virülmek iᶜtibārı üzerine bāl eyledügi yere dört ḳovāna bir aḳçe virülmek üzerine aḫır timāra iletürler imiş imdi ḳānūn-i muḳarrer oldır ki bir ḳovāna iki akçe birin ṣāḫib-i-timāra ve birin bāl eyledügi timārıñ sipāhisine vireler [52] ve ṭağlarda ve ağāç budaḳlarında bulunan bāl ki sipāhiye yazılmış olmaya mevkūfcılarıñdır bāllıḳ ise ve illā ṣayd ḳısmındandır kimesne daḫl itmeye bulanun olur ve bir timārda ḳovān olmayub resm ḳayd olunmasa daḫi sonradan baᶜżı kimesneler ḳovān idinseler yine ᶜādet-i rüsūm ṣāḫib-i timārıñdır virmeziz ḫāṣıl ḳayd olunmamışdır didügine ᶜamel olunmaya.

---

[59] Orijinalde نغورج عيار yazılmıştır, fakat bu kelime cümle içinde anlamı yok. B-1882 el yazmasında (s. 14 b) daha açıkça ve doğru بخور جى عربلر yazılmıştır.

[60] B-1882 el yazmasında (s. 14 b) bu cümle de bulunur: عالالى وادنى لى اون قوانده بر قوان عشر آلنه.

Faṣl-i der beyān-i resm-i ᶜarūsāne

Ve daḫi cihazlu ḳızdan altmış ve ᶜavretden ḳırḳ aḳçe alına baᶜżı yerde ᶜavretden otuz bākireden altmış aḳçe alınur faḳire ᶜavretden nıṣf resm-i ᶜadete alınur[61] ve mutavassıṭ-ül-ḫāl olandan beyna beynedir ve bakire ḳızuñ resm-i ᶜarūsānesi babasına tabiᶜdir yaᶜni babasınıñ sipāhisi alur ne maḳāmda çıḳarsa çıḳsun ammā ᶜavrete ṭoprāḳ muᶜteberdir kimin timārında nikāḫ olursa resm onuñdır ve yürük ṭāyıfesi lāmekān olduğu sebebden atāsına tābiᶜdir eger bākire ve eger s̱eyyibedir ve eger sipāhi ṭāyıfesiniñ ḳızı çıḳsa ᶜarūsānesi ṣūbāşılıḳda ise ṣūbāşınıñ olur ve eger sancāḳ begi yedi altında ise sancāḳbegi alur ve daḫi sancāḳbegi ḳızı çıḳsa resm beglerbeginiñdir ve beglerbegi ḳızı çıḳsa resm ḫazāne-i ᶜāmireye alınur ve daḫi piyāde ve müsellem ṭāyıfesiniñ resm-i-ᶜarūsānesi çiftlikleri üzerinde olsun ve reᶜāyā yerinde olsun sancāḳ beginiñdir ve eger s̱eyyibe olursa reᶜāyā gibi ṭoprağa tabiᶜdir eger kendüsi yayālıḳ çiftligi üzerinde olursa sancāḳbeginiñdir ve illā ṣāḫib-i-arżıñdır ve Ḫüdāvendegār evi olan yürükler ḫazāne-i ᶜāmireye alınur ve daḫi bir kimesne ᶜavretine ṭalāḳ virüb yine nikāḫlansa resm-i-nikāḫ alınur [53] resm-i gerdek alınmaz[62] ve daḫi bir kimesne cāriyesini ᶜabdına nikāḫ itse resm-i nikāḫ ve resm-i gerdek alınmaya ve daḫi bir kimesne cāriyesini azādlu kimesneye nikāḫ itse bākire ise nıṣf-i resm-i ḫürre-i bākire ve eger s̱eyyibe ise nıṣf-i resm-i ḫürre-i s̱eyyibe.

Faṣl-i der beyān-i resm-i-duḫān

Bir kimesne aḫır sipāhinin timārında mütemekkin olub ḳızın çıḳarsa resm-i duḫān aᶜlā yerden ṭoḳūz aḳçe ve mutavassıṭ-ül-ḫāl olandan altı ya da yedi faḳır-ul-ḫāl olandan ḫālına göre yürükde daḫi buᶜādet cāridir ve piyāde ve müsellem ḳızları daḫi sipāh tımārında çıḳsa resm-i duḫān beş aḳçe alına ve aḫır timārdan bir kimesne gelüb bir timārda yūrt idenüb ḳışlasa bāğı ve bāğçesi yoğ ise ve timār ṣāḫibine ᶜöşr virmezse üç aḳçe resm-i duḫān alına ve eger ṣāḫib-i timāra ᶜöşrden ve rüsūmdan ḳalil ve kes̱ir nesne virse duḫān alınmaz ve eger bir timārda aḫır sipāh mütemekkin olsa resm-i duḫān alınmaz ve lakin ḳızı çıḳsa hemān resmi duḫan beş aḳçe alına ve şehir ḫalḳından bir kimesne bir köyde sonradan gelüb mütemekkin olsa yer zırāᶜat itsün gerek itmesün resm-i-duḫān alınmaz ammā ḳızın çıḳarsa resm-i-duḫān ḫālına göre alına ammā ḳurā ḫalḳından ve yürükden ve ġayriden bir kimesne şehirden gelüb mütemekkin olsa ve ḳızın çıḳārsa resmi duḫān alınmak ḳānūna muḫālifdir alınmaya.

Faṣl-i der beyān-i āsiyāb fi-vilāyet-i Anadolu

Bir degirmen yıl bi-t-tamām yürürse müdiyle bir müd buğday ve bir müd arpa ḳayd olunmuşidi ᶜḫāliyen reᶜāyā ṭāyıfesine müżāyaḳa olmasın deyu bir senede altmış aḳçe vażᶜ olundu ve altı ay yürüyen degirmenden otuz aḳçe ve ondan aşağa olandan bir ayda [54] beş aḳçe ḫesābı üzerine vażᶜ olundu vilāyet-i Karamanda bu üslūb üzerine ḳayd olundu ve Bolu sancāğında ḳānūn-i-ḳadim üzerine yıl yürüyenden Brusa müdiyle buğdāyı bir müd ve bir müd arpa alına deyu vażᶜ olundu ve altı ay yürüyene nıṣf-i ẕālik ve daḫi bir timārda ḫāṣıl ḳayd olunan degirmen ḫarāb olsa ṣāḫibine teklif oluna eger ḳudreti olmayub maᶜmūr idemese üzerine muḳayyed olan rüsūm sipāhisine ḫükm idüb alıvireler eger rüsūmını virmege ve maᶜmūr itmege ḳādır olmazsa ḳāżı maᶜrifetiyle aḫara ṣātdüreler maᶜmūr idüb rüsūmın vire ve eger bir kimse ṣātun alur bulunmasa ṣātınca cebr idüb resmin buldurmıyalar ve daḫi bir

---

[61] Aynı yerde (s. 15 a) şöyle de denilir: نصف رسم غنی آله

[62] Aynı yerde (s. 15 b) bu verginin ölçüsü de verilir: رسم نکاح اعلادن بر دینادر ادناسی اون ایکی آقچه‌در متوسط الحالدن ناکح ایله منکوحه حالنه کوره آله.

kimesne degirmen ṣātsa müşteri yedinde bir ay ve iki aydan yıl tamām olsa resmin müşteriden alalar bāyᶜiden almayalar ve daẖi bir degirmeniñ ṣuyu ḳaṭᶜ olsa baṭṭal ḳālsa ve aẖar yerden ṣu getürmege ḳābil olmasa anuñ gibiden resm alınmaḳ ẖayfdır alınmaya.

Faṣl-i der beyān-i-timāriha-i-serbestiyān

Alāybegi ve ṣūbāşılıḳ ve çeribāşılıḳ ve emir-i-ᶜalemlik ve dizdarlıḳ ve çāvūşlıḳ timārları serbetdir bunlaruñ māᶜadāsı serbest degildir meger ki bir timār sonradan ṣūbāşılıga ilḥaḳ oluna munżamm olmak ile serbest olur sonra yine ifraz [63] oluna timārlıga virülse serbest olmaḳdan çıḳmaz meger ki serbestlik üzerine virülmiş ola defterde veyā berātında serbestdir deyu muḳayyed ola.

Ve serbest timārlarda müsellem ve piyāde ve yürügān-i hüdāvendegārdan ġayrı reᶜāyā tutduġu ᶜabd-i abıḳ ve keniziñ müjdeleri ṣāẖib-i-timārıñdır ve müddet-i[55] -"örfiyeleri bi-t-tamām olduḳdan sonra ḳāżı maᶜrifetiyle esvākda beyᶜmin yezide ide daẖi behāsını ṣāẖibi gelince bir emin kimesne ḳātında ḥıfẓ ideler ve müddet-i- ᶜörfiye daẖi ḳūlda ve cāriye de üç aydır ve devede bir aydır ve serbest olmayanlar da kendü reᶜayası ile ġayrıñ reᶜāyāsı ṭutmasında farḳ yoḳdur defterde taᶜyin olduġu taḳdirce [64] mirlivāya ve ṣūbāşılara ve yāẖud maᶜmūl olageldügi üzre tasarruf ideler.

Ve daẖi serbest olan timārda şol kimesneye ki ᶜādet-i-yūva [65] ḳayd olunmuş ola vāḳiᶜ olan yuvāyı ṣāẖib-i-timār alur ḳayd olmayanlar da vakiᶜ olan yuvāyı bil-külliyye sancāḳbegi alur ẖāṣṣa-i pādişāhide olandan ġayri ve daẖi yaya ve müsellem kendü yerlerinde ṭutduḳları sancāḳbegininñdir ve sipāhi ṭoprāġında ṭutsalar bil-külliyye atlu sancākbegininñdir verüsūm-i-ᶜarūsāne daẖi serbest olan timārlarda müstaḳil ṣāẖib-i timārıñdır ṣūbāşı ve sancāḳbegi daẖl itmez ve resm-i-aġnām daẖi serbest olmayan yerlerde sipāhi ile ṣūbāşıları münāṣafa ṭariḳi ile üleşeler ve ṣūbāşı olmayan yerlerde sancāḳbegi ṣāẖib-i timār ile tanṣif ider.

Ve cürm ve cināyet daẖi keẕalik ve livā-i Aydında serbest olmayan timārıñ resm-i-agnāmı ve cürm-ü cināyeti sancāḳbegininñdir ve daẖi vilāyet-i Germiyaniñ baᶜżı yerlerinde serbest olmayan timarıñ resm-i-aġnāmıniñ nıṣfı ṣāhib-i-timārıñdır ve nıṣf-i-aẖarı ṣūbāş ile sancākbegininñdir ve daẖi baᶜżı yerlerde nıṣfı ṣāhib-i-timārıñ ve nıṣf-i-aẖarı sancāḳbegininñdir [56] ve yāẖud ṣūbāşılarıñdır [66] ve daẖi bir yerde ṭavşān ve ḳaplān ṭutulsa postu sancāḳbegininñdir meger yaya ve müsellem ṭutmuş ola onlaruñ kendi beglerininñdir ve daẖi ugrınıñ ve ẖarāminiñ ve ḳānlūnuñ bi-ẖasb-ül-merātib siyāseti sancāḳbegininñdir ve ᶜafv olan yerlerden bedel-i siyāset aḳçe almaḳ ḳānūna muẖālifdir ve siyāset olandan cürm almaḳ yoḳdur ammāᶜafv olıcaḳ cürm ṣāẖib-i-timārıñdır.

Ve daẖi reᶜāyā raᶜiyyetliniñ yerlerin birbirine ṣātmaḳ ẖilāf-i-ḳānūndır alana veṣātana muẖkem tehdid ideler meger ki sipāhi maᶜrifetiyle ẖaḳḳ -i ḳarārın ve ẖaḳḳ-i taṣarrufun ṭuta bir miḳdār aḳçe alub virse cāizdir emmā sipāhi ol aḳçeniñ aᶜşārın ala ve illā sipāhi marifeti olmadın cāiz değildir ve daẖi sipāhi ve ᶜummāl ẖarman ölçümekde ziyāde te'ẖir itmeyeler hemān bir hafta te'ẖir ideler gelüb ölçümezlerse köyüñ imāmı ve ketẖüdāsı ve yarār adamları

[63] Orijinalde اقرار yazılmıştır; Bunun cümle içinde anlamı yok. افراز olmalıdır.

[64] B-1882 el yazmasında (s. 16 a) gibi olmalıdır: ودفترده تعين اولدوغی تقديرجه...

[65] Orijinalde عادت يوقدر yanlış yazılmıştır. B-1882 el yazmasında (s. 16 a) doğrusu olan عادت يوه .

[66] B-1882 el yazmasında (s. 16 b) son meselesi daha geniş bir şekilde işletilmiştir:

وسربست تيمارلرده جرايم بالكلّيه صاحب تيمار كدر سربست اولميان تيمارلرده نصفى صاحب تيمارك ونصف آخرى سنجاق بكينكدر يا صوباشنكدر بعضى يرده ايكى‌سى بله تصرّفيدر هر بريسى ربع آلور.

maᶜrifetiyle ḫarmanı ölçüb anbārına ḳoyalar sonra gelüb bizim maᶜrifetimiz yoġiken ölçdünüz deyu incitmeyeler daḫi reᶜāyā yerlerini riżaları ile ve sipāhi maᶜrifetiyle istibdāl idişüb olunca taṣarruf itseler sonra oğlanları bozmaḳ isteseler cāiz degildir ve kendüler daḫi ḥayātalrında pişmān olub bozmaḳ dileseler bozalar ammā sipāhi maᶜrifeti olmasa fesḫ idişmek cāizdir.

Faṣl-i der beyān-i-aḥvāl-i-töhmetyān

Bir kimseye töhmet isnād itseler oğlu varise oğluna ve karındāşı var ise karındāşına ve akrabāsına ve müṣāḥiblerine ve küfelasına ve yāḫud ehl-i ḳariyesine ve meclisi cemāᶜatda veyā bir kimseniñ evinde ṭurursa ana teklif ideler [57] bulduralar ve daḫi bir yerde derbend ḥafıẓları olsa daḫi taḳṣir idüb ḥıfẓında tekāsül itseler ol yerde żāyıᶜolan müslümānlarıñ rizḳların alanı bulalar bulmazlar ise anlara tażmin itdüreler zirā derbendi ḥıfż idüb gözetmek anlarınıñ üzerlerine lāzımdır ve daḫi ḳażā ve tedris ve tevliyet ve naẓāret ve meşiḫat ve ḫiṭabet ve imāmet ve sā'ir anlaruñ emṣāli menāṣibdan ve cihātdan şunlar ki berāt-i-pādişāhi ile nesne taṣarruf iderler taᶜzir lāzım olsa tāzir olıcaḳ yerde itmeyeler ve ḥabs idecek kefil bulunursa anı ḥabs itmeyeler derġah-i-muᶜallaya ᶜarż ideler meger ki şenāᶜat-i-ᶜażim ola daḫi firār iḥtimāl ola kefil daḫi bulunmaya ḥabs ideler.

Ve daḫi bir kimesne ḫırsūzdur veyā kaḥbedir deyu mahallesi ve kurāsı cemāᶜatı şikayet idüb bize gerekmez deyu red itseler vākıᶜa töhmeti daḫi ol kimesneniñ beyn-en-nās maᶜrūf olsa mahallesinden tehi idüb yaᶜni red idüb süreler ve daḫi eger varduğu yerde daḫi kabūl itmeseler şehirden süreler ammā bir kaç gün tevaḳḳuf ideler şāyed ki ol evvelki yaramazlığı gidüb tövbe idüb ṣalāh üzre olursa ḫoş ve illā andan daḫi red idüb bil-külliyye süreler şehirden çıḳa gide.

Faṣl-i der beyān-i-rüsūm-i mekātib ve ḳużāt
ve sicillāt

Ḳāżı hüccetiniñ resmi oldır ki yigirmi altı aḳçe alına yigirmisi ḳāżının ve dördü nāibiñ ve ikisi kātibiñ ola ve resmi nikāḥ daḫi bākire bu resmedir ve ammā ṣeyyibe olsa resm yigirmi aḳçe alına on beşi ḳāżınıñ üçü nāibiñ ve ikisi kātibiñ ola ve daḫi bir kimesne ᶜavretin boşayub yine alsa resm-i nikāḥ on beş [58] aḳçe alına on aḳçesi ḳāżınıñ ve üçü nāibiñ ve ikisi kātibiñ ola ve resm-i-ᶜitāḳnāme mevlāsı ġani olsa elli aḳçe alına ḳırḳ aḳçesi ḳāżınıñ ve altı aḳçesi nāibiñ ve dördü kātibiñ ola ve eger mevlāsı faḳir olsa resm ḳırḳ aḳçe alına otuzu ḳāżıya bāḳisi keẕalik nāib ile kātibe ola ve resm-i-ḥüccet kitābet sā'ir ḥüccec gibidir ve resm-i mürāsele sekiz aḳçedir beşi ḳāżıya ve ikisi nāibe ve biri kātibe ola ve resm-i sicillāt daḫi sekiz aḳçedir bu üslūb üzre taḳsim iderler ve resm-i ṣūret-i-sicillāt on dört aḳçedir on aḳçesi kāżıya ve üçü nāibe ve birisi kātibe ve resm-i nakl-i şehādet daḫi yigirmi beşdir keẕālik bu üslūb üzerine taḳsim ideler [67].

Faṣl-i der beyān-i aḥvāl-i piyādegān ve
müsellemān [68]

Her ocāḳda altı ve yedi kimesne ḳayd olunub ve növbet ile ᶜasker-i manṣūre ḫidmet iderler ve yamāḳları yazılan yāyānıñ bir ve iki ḫidmete ḳābil oğlanları olsa anlar daḫi yamāḳ

---

[67] Kaçmış kullarına ait B-1882 el yazmasında (s. 20 a) şu paragraf da verilir:

وقاضی مجلسنده حکم اولنان آقچه‌دن محضرلر یوزده ایکی آقچه عشر آلالر اگر قول دخی محضر ایله حواله اولسه اون ایکی‌ده برین قول یوزده ایکی‌سن محضر آله اگر قول یا جاریه اباقت اتسه دوه کچومنه اوتوز آقچه جعل آله اگر دوه کوچمندن اکسوك اوله نسنه لازم کلمز اگر برکوچمدن زیاده اولسه ایکی کوچدن اللمش و اوچ کوچدن طقسان آقچه آله اگر اوچدن اولسه ینه طقسان آله آرتق آلمز.

[68] B-1882 el yazmasındaki kanunnâmede bu paragraf bulunmıyor. Bu mesele hakkında yalnız birkaç satır var.

yazılub növbetlerinde ve ḫidmetlerinde olalar ve yāyā çiftliği bāğından ve bāğçesinden ve resm-i- asiyābdan her ne ḥāṣıl olursa kimesne daḫl itmeye kendüler tasarruf ideler ol yeriñ ṣātılması ve ṭāpūya verilmesi memnūᶜdır itmeyeler ve sipāhi timārında piyādeniñ ve müsellemiñ ağnāmları olsa resmi ağnāmdan ve resmi otlāḳdan nesne ṭaleb itmeyeler ve yāyā ve müsellem sipāhi yerinde zirāᶜat isteler ᶜöşrlerini virüb iki dönüme bir aḳçe resm vire ve sipāhi raᶜiyyetleri sizde neyler ol yeri alunn raᶜiyyete virürin deyu daḫl itmeye veyā sancāğibegi kendüye müteᶜalliḳ olan [59] piyāde ṭāyıfesinden her ocāḳdan buğdāy ve arpa aḳçesi [69] deyu ve ḫidmete varmayub yerine bedel ṭūtān kimesnelerden bedel aḳçesi deyu otuz aḳçelerin olmaḳ ḳānūndur ve piyāde ṭayıfesiniñ cürm ve cināyet ve gerdek degeri ve ṣayd itdikleri vaşaḳ ve ḳaplan postu sancāğibegleriniñdir ve yāyā başılarına müteᶜallik olan yāyālarından yāyābaşıları her ocāḳdan buğdāy ve arpa aḳçesi deyu ḳırḳ aḳçe alalar ve yāyānın bādihevāsı yine yāyābaşıları daḫl itmeye ve yāyānıñ daḫi sancāğibegi kendü adamlarına yāyā aḳçesi alıvirüb bedel etmek cāiz degildir.

Ve daḫi yāyā sefere varmadın veya geç geldiñ ve pirsin veyā oğlansın veyā bedeliñ istemezin sen gitmek gereksin ve daḫi muḳaddemlik ve ṣaḳālık ve buga ve bekendük aḳçesi deyu nesne alurlar imiş bidᶜatdır itmeyeler ve daḫi piyāde ṭāyıfesi ġaybet-i münḳaṭiᶜa ile ġāyib olub yamağı yerinde olsa çiftligi bil-külliyye ana teslim idüb anıñ ḫidmetin ide eger yine gelmek veyā bulunmaḳ iḥtimālı olsa eger piyāde ṭāyıfesiniñ ḫāṣṣı olsa bulması ve növbetinde ḫidmetde eşdirmesi ya sancākbeğiniñdir ve eger ḫāṣṣ yāyādan degil ise yāyābaşınıñ üzerinedir.

Ve daḫi bir yāyānıñ çiftligin ḳoyub ḳāçsa sancāğı-begi ḳanda bulursa yerine götürüb vilāyet ḳāżıları daḫi ana muᶜāvenet idüb defterde muḳayyed olan piyādesini eger timārda ve eger vaḳıfda ve eger mülkdedir ve bilcümle her ḳanda ise göçürüb yerine varmasına ḥükm ideler ve yaṣāḳ [70] ideler kimesne girinmeye ve māniᶜ olmaya [60] ve sancāḳbegi ve adamları daḫi aḳçesin alub ṣālı virmeyeler ve illā ḳazılar menᶜideler memnūᶜ olmazlar ise yazub dergāh-i muᶜallāya ᶜarż ideler muḥkem ḥaḳḳlarından geline ve sancāḳbeginiñ çalçısı [71] ve sancāḳdarı yāyādan olsa cāizdir.

Ve daḫi ḳānūn-i ḳadimdir ki piyāde ve müsellem taṣarruf idegeldügi çiftligi ziyādedir deyu kimesne daḫl itmek olmaz ve daḫi şol ḳariyede kim yāyā mütemekkindir çifligi daḫi andan olub civār olsa muḳaddemā yāyāları civār ala baᶜdehu siyāset ide ve yāyānıñ çiftligi geñ yerde olsa her bir ṭarafdan bir dönüm geñ yerde ḥükm ola keẕālik müsellem çiftligi daḫi böyledir bundan ġayri piyāde ve müselleme geñ yoḳtur ve yāyānıñ ḳoyūnu ve ḳovānı ṣāyılmaya ve yāyā ve müsellem kadimden eben-ᶜan-cedd mütemekkin olduğu ḳariyelerde ve sipāh tütün ḥaḳḳı deyu nesne ṭaleb itmeye ve daḫi ġāyib olan yāyā ve müsellem yamağında ve yerlüde yerlerin ve evlerin ve sā'ir emlāk arāżisin beyᶜ ve şirā idüb ve icāre-i zemin ṭariḳi ile alub taṣarruf idenlere bulduralar ve yāḫud ḳulluğun çekdüreler ve daḫi yāyā ve müsellem mecāliste ve maḥāfilde iṭāle-i-lisān idüb yāyā ve müsellemsiz deyu iṭāle idüb biğayri ḥaḳḳ ḳaçırılsa ibākit itdürüb nābedid idenleri ve sebeb olanları buldurub geregi gibi taᶜzir idüb teşhir ideler.

Ve daḫi yāyānıñ ve müsellemiñ birden ikiden yarār oğlanları ve ḳarındāşları kendü ile olalar kendülerine yamāḳ ḳayd idüb növbetlerinde ḫidmetlerin itdüreler ve yamāḳlaruñ birisi

---

[69] Milli kütüphanenin el yazmasında (154 g 25, s. 35) بغدای و آرپه آقچه‌سی

[70] Orijinalde یاساق yahut یساغ yerinde یصاق yazılmıştır.

[71] Süleyman'ın kanunnâmesinde bunun yerinde چکیجی yazılmıştır.

ḫidmetine giderse sā'ir yamāḳlarınıñ aġniyāsından elli ve altmış ve mutavassıṭ-ül-ḫāl [61] olandan otuz veḳırḳ ve ednāsından on ve yigirmi aḳçe ḫarçlıḳ almaḳ ḳānūndır ve müsellemiñ çiftliginden olan ḫāṣılı yamāḳlarından ḳangisi eşerse ol taṣarruf ider ve sā'ir yamāḳlarından ellişer aḳçe ḫarçlıḳ ala ve ekdikleri yeriñᶜöşrün daḫi ala ve eger yamāḳ mücerred olursa ḫarçlıḳ yigirmi beş aḳçe vire.

Ve daḫi sefere varmayan yamāġı ḳużāt maᶜrifetiyle teftiş oluna ve şol ki sefere geldikden sonra ḫidmet tamām olmadın destūrsuz ḳāçub gitmiş ola veyā giderken yoldan ḳaçmış ola eger defaᶜātle itmiş ise ṣulb ideler ᶜādeti olmayub dā'imā ider olmasa anıñ gibi kimesneniñ būrnun ve kimsenin ḳūlāġın kesüb siyāset ideler bu bābda kimesne maniᶜ olmaya ve aḳçesin alub ṣalıvirmeyeler ve bunuñ emṣālı ḫidmet ḳusūrı içün olan siyāset yāyā sancāġibeginiñdir lakin bir şerᶜi günāh olub siyāsete müstahaḳḳ olsa ki ṣulb itmek gibi veya ḳaṭᶜi-ᶜużv gibi ol atlu sancāġıbeginiñdir maᶜrifetiyle ide ve daḫi sefere geç gelen ve ḳūlluġına geç gelen piyādeniñ ṣaḳālın keseler ve daḫi yāyānıñ siyāsetin günah itdügü yerde ideler ġayri yere alub gitmiyeler ve daḫi yāyādan siyāset itdükden sonra cürm almayalar şöyle bileler.

Faṣl-i der beyān-i rüsūm-i ḳapān ve bāc-i
bāzār ve rüsūm-i ḳanṭar

Ḳara ṣapun yükinden 1 ve ḫaḳḳ-i ḳanṭār 5ᶜıraḳı ḫınna yükinden 2 ve ḫaḳḳ-i ḳanṭār 2 ve boyā yükinden (?) ve üç boyun çivitden ḫaḳḳ-i ḳanṭār 5 ve şeker yükinden 3 ḫaḳḳ-i ḳanṭār o 5 ve maṣṭiki yükinden 4 [62] ḫaḳḳ-i ḳanṭar o 2 ve nişādır ve ḳalāy yükinden 8 ve baḳām aġaçı yükinden 2 ḫaḳḳ-i ḳanṭār o 2 ve şāb yükinden 2 ḫaḳḳ-i ḳanṭār ve 2 ve ceviz ve ḳaranfil ve günlük yükinden 4 ḫaḳḳ-i ḳanṭār 2 ve ḳara boyā yükinden 4 ve ḳoz yükinden 2 ve bādemden 2 [72] ḫaḳḳ-i ḳanṭār 2 ve fındıḳdan 2 ve gül yükinden 2 ve ḳuru üzüm yükinden 2 ve köfterden 2 ve incirden 2 ve ḳaysi yükinden 2 ve zerdālūdan 2 ve yaġ yükinden 4 ve acı zerdālū yükinden 1 ve ḳurū erikden 2 ve tāze amrūd yükinden 2 ve yarhi (?) yükinden 2 ve elmādan 1 ve ḳızılcıḳdan 1 ve zeytūn yükinden 2 ve pirincden 2 ve kestaneden 1 ve ṭuzdan 3 ve ṣomāḳdan 2 ve bāl futusu başına 1 ve dulūmda olsa tulūmına 1 ve saḫtyān yükinden 2 ve gönden 4 ve ḫām gön yükinden 1 ve yāş gön yükinden nim ve kürek yükinden 2 ve lebeblü yükinden 1 ve pekmez yükinden 2 ve sirke [73] yükinden 2 ve bāḳır yükinden 2 ve demür yükinden 2 ve naᶜl yükinden 2 miḫ ve ekser yükinden 2 ve keten yükinden 2 ve hegbe ile olsa bir bāġını alalar ve penbe yükinden 2 ve kepenek yükinden 1 ve kiçe yükinden 1 ve kebeden 1 ve biz (bez) [74] yükinden 2 ve çoḳa yükinden 8 ve ibrişimden 10 boġāsı yükinden 2 ve dikilmiş çoḳa ḳaftān yükinden 2 ve biz (bez) ḳaftān yükinden 2 ve ᶜabā yükinden 2 ve ḳāli yükinden 2 ve eyer ṣaġrāġı yükinden 1 ve kalya dagı yükinden 2 ve çiçek yükinden 2 ve ḳaṭrāndan 1 ve ziftdan 1 ve çiriş yükinden 1 ve palāmūt yükinden 1 ve ziᶜbiḳ yükinden 2 ve ḫaṣır yükinden 1 ve ḳāvūn ve ḳārpūz yükinden 2 ve sirmasaġdan 2 ve ṣoġān [63] yükinden 1 ve yüz ḳaşıḳda bir ḳāşıḳ ve bir vuḳḳiye sāde yāġdan iki pul ve çit ve sepet yükinden bir sepet ve beziryāġı yükinden 2 ve yeşirligan yaġi yükinden 2 ve peynir yükinden 2 ve nermiş yāġı yükinden 2 ve yigirmi yumurtadan bir yumurta ve yoġurt yükinden nim ve ḳaṣābın ṭuzladuġu beş ḳanṭārda 3 ve bir ᶜaraba yoncada 8 ve bir ᶜaraba ṣoġānda 3 ve bir ᶜaraba bālıḳda 4 ve bir ᶜaraba ḫaṣırdan 3 ve bir ᶜaraba ḳāvūndan 3 ve bir ᶜaraba yaş üzümden 3 ve bir ᶜaraba kirasdan 3 ve elmādan ve

72 Milli kütüphanenin el yazmasında şöyle yazılmıştır; وبادمدن ٢ حقّ قنطار ٢

73 Orijinalde بسيل yazılmıştır; bu kelime bulunduğu anlama uyamaz. B-1882 el yazmasında (s. 18 b) gibi سركه olmalıdır.

74 Orijinalda بيد yanlış yazılmıştır. B-1882 el yazmasında (s. 19 a) olduğu gibi بز olmalıdır.

amarūddan 3 ve bir ᶜaraba taḫtadan iki taḫta ve birᶜaraba otdan 1 ve bir ᶜaraba ḫāṣıldan 4 ve bir ᶜaraba ḳaysiden 3 ve bir ᶜaraba zerdālūdan 3 ve bir ᶜaraba māldan 3 ve ot yükinden bāġ 1 ve ḫāṣıl yükinden bāġ 1 ve yonca yükinden bāġ 2 ve enār yükinden 1 ve turunç yükinden 10 ve keçi boynūzu yükinden 1 ve ḫamr yükinden 3 ve buġdāy yükinden ve arpa ve mercümek ve noḫud ve baḳla ve bögrülce ve yūlāf ve burcāk ve nekem var ise bunlarda hir müdde bir kile bāc alına.

Ve esir ṣātılsa bāyiᶜden iki ve müşteriden iki aḳçe alına ve at ve ḳatır ve deve ṣatılsa iki bāyᶜiden iki aḳçe müşteriden alına ve bir sıgırdan iki aḳçe alına ve ḳoyūn boġāzlansa üç ḳoyūna bir aḳçe alına ve ṭaşradan ḳaṣāb ḳoyun götürüb boġāzlasa iki ḳoyuna bir aḳçe alına ve siġır götürüb boġazlasa sıġır başına bir akçe alına ve daḫi bag ve bāġçe ve degirmen gibi emlāk ṣātılsa bāc alınmaḳ yoḳtur.

Ve daḫi köylerde her ne ṣātılsa bāc olmaz ve daḫi altūn [64] ve gümüş ve ḳūrşūn ṣātılsa yükle daḫi olursa bāc alınmaz ve daḫi dükkan olmayan bāzār içinde sergi ḥaḳḳı ikişer pūl alurlar ziyāde alınmaya ve ḳapūda vezn olan nesneden ḳanṭār başına iki akçe alına biri bāyiᶜden ve biri müşteriden ve daḫi bir neṣne ki bāc virilüb ṣātılsa daḫi baᶜdehu yine ol şehirde müşteri bir kimesne ṣātsa bāc almaya meger kim ḳūl ve cāriye ve ṭavār kısmından oḷa anlarun gibiden tekrār alınsa cāizdir ve daḫi şehirde bir kimesne bāzār yerine varmadın arpa gibi ve buġdāy gibi nesne ṣātsa bāc alınmaḳ yoḳdur lakin menᶜideler bāzārdan ġayri yerde beyᶜitmeyeler ve daḫi şehir içinde bir kimesne biten otdan ve yoncadan ve ḥāṣıldan bāzāra ṣātılmaġa götüreler bāc alınmaḳ yoḳtur meger ki ṭaşradan gele ve Allah-u-aᶜlem bi'ṣ-ṣevāb [75].

Faṣl-i der beyān-i ḳānūnnāme-i iḫtisāb

Muḫtesibleri lāzım olan budır ki zikir olunur muḫtesib olan kimesne ḳāżı maᶜrifetiyle narḫ vire etmeki çaşnı tuta onun on dört üzerine narḫ vire ve ḳoyūn eti üç yüz olıcak keçi eti üç yüz elli ola ve ḳūzu iki yüz ola ve ṣıgır eti dört yüz ola ve ḳoyūn eti iki yüz oldukta keçi iki yüz elli ola ve ṣıgır üç yüz ola ve daḫi havice (havuce) ve isfānāḫa ve keleme ve ṣalġama ve ṣoġāna ve sarmasāġa narḫ vire bālıḳ gelse bālıġa daḫi narh vire.

Ve ṭaşradan nesne gelse ehli bāzār ḳārşu varub almayalar ve hem ṭaşradan gelen götürdigin defᶜi ṣātarsa narḫ olmaya ammā andan alan alduġuna göre onun on bir üzerine [65] narḫ vireler ve ṭavār olsa onun on ikiye ve alduġu ṭavār kiçe ṣātılsa onun on dörde narḫ vireler ve narḫ virdüginden sonra muḫālefet idüb eksik ṣātanuñ muḥkem ḥaḳḳından gelüb sebze ve otdan olursa iki dirheme bir aḳçe cerime alına ve eger ġayri nesnelerden alursa dirhemine bir aḳçe alına.

---

[75] B-1882 el yazmasında (s. 18 a-20 a) metin zarfında bu diğer mahsuller için de bac-i pazar zikr edilir:

— عراق صابون یوکندن ایکی آقچه

— وکلسنی بر داغی یو کندن بر آقچه جناق ودستی یوکندن یرم آقچه بالق یوکندن بر آقچه وقونیه بر داغی یو کندن بر آقچه ونکنه یوکندن یرم آقچه

— صاچ آیاق یوکندن ایکی آقچه صبان دموری یو کندن ایکی آقچه بیل بوکندن ایکی آقچه

— چورب یوکندن بر بوچق آقچه یپاغی یوکندن بر آقچه قره زر نیخ یوکندن ایکی آقچه

— سبزوات یو کندن ایکی آقچه بال مومی یوکندن ایکی آقچه اوت یوکندن بر باغ اوت حاصل یوکندن ایکی باغ یونجه یو کندن ایکی باغ یونجه تخته یوکندن بر تخته صاچ یو کندن ایکی آقچه هوج یو کندن وشلغم یو کندن بر آقچه

— کرامی یوکندن بر آقچه

— بیل صابی یوکندن بر صاپ

— بوبر یوکندن بش آقچه بر عربه پرنجدن سکز آقچه

— بر عربه طوزدن بش آقچه بر عربه حصردن اوچ آقچه بر عربه اودنون بر آقچه اودنون بر آقچه

Eger muḫtesib ehli bāzār ile biriküb eksik vireni gözlemez ise ḳāżı muḫkem ḫaḳḳından gelüb eksik virenleri daḫi te'dib ide ve daḫi mecmūᶜmeyvelere ve ṣātılur nesnelere narḫ virecegüz nesne olmaya ve ehli żāyıᶜın her birisini yoḳlaya eyūsini ve yāvuzsını gözleye ḳalp bulduġunu, ḳāżıya iletüb ḫaḳḳından geldüre.

Ve at ve katır ve ḫimārı naᶜlsız yürütmeye gözede ve miḳdārından artıḳ yük urdurmaya eslemeyeniñ ḳāżı maᶜrifetiyle ḫaḳḳından geleler ve arık ve zebūn ṭavārı kulandırmıyalar ammā muḳaddemā esvākda nidā ve tenbih itdüre baᶜdehu eslemeyüb naᶜlsız ṭavār ve arık ṭavārı ve zebūn ṭavārı ve artuḳ yük uran kimesnelerin muḫkem ḫaḳḳından geline ve üç aġāça bir aḳçe cürm alına.

Faṣl-i der beyān-i ehl-i-ṣanāiᶜ-ve cerāim

Etmekcilerûñ ve girdecilerüñ ve çürekcılerün her birinin gözlenüb çigi ve ḳarası olmaya ve ekşi olmaya [76] ve eger eksik olursa ḳāżı taᶜzir idüb dirhemine bir aḳçe cürm alına ve elekleri ṣıḳ ola ve eyu ola ve eger çig ve ekşi veyā kepeklü olursa muḫkem siyāset ideler ve bunlaruñ ehli ḫibresi kendülerden olmaya yiyci ṭāyıfesinden ola ve çürek etmegi nıṣıf ola bir müd una bir vuḳḳiye yāġ ḳoya [77] ġāyetde arı pāk işlene [66] ve yāġsuz çürek girde narḫına işlene ve ġayretle arı işlene ve her zemānda eksik olmayub buluna.

Ve ḳaṣsaplar daḫi ḳoyūnu keçiden temyiz ideler ayru ṣātalar ve fuṣūli erbaᶜada taᶜyin olan narḫ üzerine et buldurub ᶜinād itdürmeyeler semüzin ṣaḳılıyub ārūġın boġazlamıyalar ve her zemānda ḫalḳa eti yetişdüreler teᶜallül idüb et bulmayān ḳaṣṣābıñ ḫaḳḳından geleler belki ḫüsn idüb ta et bulurın diyince ḫabs ideler ve her kişiniñ murādı olduġu yerden kesivire behāne [78] itmiyeler ve her kişiye naẓr bir ola narḫtan eksik virmiye [79] virürse muḫkem taᶜzir idüb her dirhemine bir aḳçe cürm alına.

Ve aşciler pişürdigi et çig olmaya ve aşı ṭuzlu olmaya ve kāseleri pāk ola ve kāse bezi ve ṣū ṣāgi pāk ola ve ḳazġānları ḳalāysuz olmaya ve çanāḳları eski ve ṣirsüz olmaya ve belinde fūṭası pāk ola ve ḫizmetkārları kāfir olmaya bu meẕkūrata muḫālıf olsa muḫkem ḫaḳḳından geline ve tava büryānı [80] evvel ṣuya ışlayub pişürirler imiş menᶜideler ve evvel yaḫni idüb sonra büryān etmegi menᶜideler ve ḳūzu büryānınuñ yüzüne aşı sürmegi menᶜ ideler ve ṣūya daḫi ışılmayalar ve etüñ cemiᶜi aḳsāmını maḫra pişüreler ve tennur büryānı maḫrat narḫınıñ nıṣfı ola ve daḫi serücilerin pişürdügi baş ve paça gözlene pāk ṭutalar eyu maḫra pişüreler ve bezi olmaya ve günisi olmaya koyūn bāşına ve ḳūzu başına zemānına göre narḫ vireler paçanın [81] her zemānda dördü bir aḳçeye ola ziyāde olmaya ḳılı ve bezi olmaya maḫra pişe [67] ve illā muḫkem ḫaḳḳlarından geline ve daḫi işkenbe haleme işkenbesine temiz ideler ve pāk su ile maḫra pişe sirkesin ve sarmısāġın yerinde ideler ve kāseleri pāk ola ve bezleri ve fūtaları ve ciger ḫalṭ idüb pişürmiyeler.

---

[76] B-1882 el yazmasında (s. 20 b-21 a) düşünce daha belli çıkıyor:
اتمکجیلرك اتمکی وکردهجیلر کردهسی وچورکجیلرك چورهکی کوزلنهچکی وقرهسی اولمیه و اکشی اولمیه...

[77] Aynı yerde (s. 21 a) şöyle yazılmıştır: بر مد اونه بدی وقیه یاغ قویه

[78] B-1882 el yazmasında (s. 21 a) bu cümle daha geniş bir şekilde yazılmıştır:
رضاویرنجه هر کشینك مراد اولدغی یردن کسیویرهلر

[79] Milli Kütüphanenin el yazmasında (154 g 25, f. 42). نرخدن اکسك ویرمیه

[80] Aynı yerde (s. 21 b) طوار بریانی yazılmıştır.

[81] Aynı yerde پاچه نك هر زمانده دردی yazılmıştır.

Ve börekcileri gözliye ḳoyūn eti iki yüz elli dirhem olıcak şorbalu börek iki yüz dirhem ola varaḳlu börek seksen dirhem ola [82] meyānsı sogān ile olmaya ve ḳoyun etinden ġayri et ḫalṭ itmeyeler ve soġānı çok olub eti az olmaya ve ekṣer yeri boş olmaya ve illā muḥkem ḥaḳḳından geline ve esbāb pāk ola ve ḫamırı (hamuru) [83] arı undan ḳoḳār yāġla olmaya.

Ve daḫi loḳma işleyenler gözlene yāş ve ḳuru ve sā'yir mekūlātın üzüm ve incir ve anıñ emṣālı onun on bir üzerine ṣātalar.

Ve yāş yemiş ṣatānlar narḫ aldıḳtan sonra yātdurub çürüdü deyu tekrār narḫṭaleb itmiyeler ve müşteri eline eksik nesne vezn idüb ṣatānun ḥaḳḳından geline ve her zemānda terāzūları gözlene bir ṭarafı uzun ve aġır olmaya iki yānı bi-t-tamām müsāvi ola ve daḫi vuḳḳiyeleri yoḳlanub biri birinden tefāvüti olmaya nesnenüñ kemini eyüsine ḫalṭ itmeyeler ve illā taᶜzir idüb menᶜ ideler.

Ve küfenle ve yükle [84] gelen ḳāvūn ve ḳārpuz üzüm ve enār turunç gözlene bāzār yerinden ġayri yerde ṣātmayalar ve istiḳbāl iden kimesneleri teᶜdib idüb menᶜ ideler ve maḥallāt arasında buġdāy ve arpa ṣatānlaruñ ḥaḳḳlarından gelüb aġaç başına bir aḳçe cürm alına [85] lakin sābıḳ esvākta nidā ve tenbih ideler baᶜdehu memnū olmayanı veçhi meşrūh üzerine teᶜdib ideler.

Ve daḫi [68] yoġūrtcıların yoġūrtları gözlene mevsumına göre narḫ vireler;

Ve daḫi ṭūrşucılarıñ ṭūrşusu gözlene ṭūrşuyu eksik virmiyeler ve ṭūrmuşu eyusine ḫalt itmiyeler.

Ve ḳaymaḳcılarıñ ve peynircilerüñ peyniri gözlene nişeste unu ḳomayalar zemānına göre narḫ vireler.

Ve daḫi halvacılar gözlene balıñ vuḳḳiyesi dörde olıcak halva altı aḳçeye ola bādemi halva yediye ola ammña balı ġayet eyu ola ve eyu pişe bādemi yānmıya ve sāir esbābı daḫi eyu ola ḫāneki [86] halva eyu baldan ola vuḳḳiyesi dört akçeden tecāvüz itmeye ve üzüm ve pekmez ḥalvāsının vuḳḳiyesi üç aḳçeye ola ve ᶜaḳidenin narḫı üzüm narḫına tābiᶜdir üzüm nice olursa onun on bir üzerine narḫ vireler emmā pişmiş ola ve yānmış olmaya.

Ve şerbetçiler daḫi gözlene ḳūru üzümüñ vuḳḳiyesi bir aḳçeye olıcak şerbetiñ iki vuḳḳiyesi bir aḳçeye ola ve miski külabi ola ve leẕiz ola ekşi olmaya ḳarı ve buzu bile ola aldıklarına göre ṣatālar ḫoşaplar pistilleri pāk ola ve temiz ola.

Ve derziler gözlene fermūde çoḳa kaftān ki ḳaṭife sinceflü ola ve uzun ola on akçeye dikilür ve sinceflü ṣof ḳaftān yigirmi beş akçeye dikilür ve emrāhori ḳaftān ve ḳaṭife yigirmi beşe dikilür ve çoḳa ḳaftān ki bir şık lekendisi ola otuz aḳçe dikilür ve zenāna derlik on beş aḳçeye dikülür ve cübbe sof ḳaftān ḳırḳ beşe dikülür ve muḫayyeri ṣof ḳaftān ki lekendesi eyu ola yigirmi aḳçe dikilür bākisi bunlara ḳiyās oluna oglancıḳlar ḳaftānı ve cevārī kaftānı ve anlarıñ emṣalı ve anlardan [69] aşaġı ḳaftān emeklerine ḳiyās oluna ve eslemeyenüñ muḥtesib ḥaḳḳından gele ve derzülere te'kid ideler ki vaᶜde itdikleri vaḳta ḳaftānı yetişdüreler ziyāde iş olub vaᶜdelerine ḫilāf itmeyeler ve illā siyāset ideler ve sā'ir ehli ḫırfet daḫi aldıḳları işi

---

[82] B-1882 el yazmasında (s. 21 b) şöyle yazılır: ...ورقلو بورك ايكى يوز سكسان در هم اوله

[83] خمور olmalıdır.

[84] Milli kütüphanenin el yazmasında: ...كوفنله ويوكله كلان

[85] Aynı yerde (s. 22 a) düşünce bu cümle ile tamam oluyor: وآلانه دخى تعزير ايلوب ايكى آغاچه بر آقچه جرم آله

[86] Orijinalde belli olmıyan bir şekilde باسكى حلوا yazılmıştır. B-1882 el yazmasında (s. 22 a) ise وخانه‌كى حلوا, daha belli bir şekilde yazılmıştır.

vaᶜdelerinden geçürmiyeler ve eger bir kişiniñ esbābını saḳat itseler ve yāḫud eyu dikmeseler ḳāżı maᶜrifetiyle ḥaḳḳından geline.

Ve çoḳacılaruñ çoḳaları gözlene ve bāzār derzileriniñ dikdügi ḳaftān gözlene ve çoḳa ḳaftān boġāsı bir boyu iki etek ola ve sinceflü [87] eklu olmaya boġāsı nice ise sincefi daḫi öyle ola ve daḫi tüġmesüz ṣātmayalar yeñi ve etegi ᶜādetçe ola sonra fistan itmeye ḳābil ola baᶜde-en-nidā ve-t-tenbih ᶜādetçe dikmeyen derzilere muḥkem taᶜzir idüb agāç başına bir aḳçe cürm alına ve kendüsi dikmeyüb alub ṣatāna nesne yoḳtır daḫl itmeyeler lakin tenbih ideler ki ol maḳūle ḳaftānı bir daḫi almaya ve islemezlerse taᶜzir idüb iki aġāça bir aḳçe cürm alalar ve çokayı ıslayub ṣātmayalar ve destār ki şehirde işlene sekiz arşūn ola ve boġāsı ḫāricten gele yedi buçuk arşūn ola.

Ve ᶜabacılar daḫi gözlene ᶜabaları ṣıḳ ve eyu ola ve kepenek ṣatānlar aldıklarına göre ṣatālar onu on bir üzeriñe ve ḳāliçeyi daḫi bu üslūb üzerine ṣatālar.

Ve iplikciler daḫi gözlene iplikleri eyu ve ḳūraḳ ola ve dikilmiş gönlek şatānlar ᶜādet üzre ṣatālar yeñi ve etegi ve beli ᶜādet üzerine ola eksik olmaya ve dikişi muḥkem ola bezine göre ṣatālar.

Ve ġazāz daḫi gözlene şeridleri ve tügmeleri [70] kalp olmaya yedi kenār tügme bir aḳçeye ola ve doḳuz kenār tügme bir buçuḳ ve on bir kenār tügme iki akçeye ola [88].

Ve dellāllar daḫi gözlene kim ḫidmetlerinde emānet ve istiḳāmet üzerine olalar kendülerinden bir metāᶜarturmayalar ve yallan ḳarışdırmayalar ve bir kimesneye meyl ve muḫabbet itmeyeler idenlerüñ ḥaḳḳlarından geline [89].

Ve daḫi hallayıḳcılar ṣātdıkları cāriyeniñ yüzüne aḳlıḳ ve ḳızıllıḳ fil-cümle terbiyet ider nesne sürmeyeler ve ṣātılan ḳūl ve cāriye ne esbāb (ile) ṣātılursa yine ol esbāb ile vireler ṣoyūb almayalar.

Ve taḳyeciler ve ᶜırḳciyeciler gözlene dikdükleri yeñi ḳumaştan ola ve dikiş eyu ola müzevveceniñ astārı ziyāde çirişlü olmaya ve onun on bire tecāvüz itmeyeler.

Ve ḫafāflar daḫi gözlene ḳırmuzu ve al çizmenin aᶜlāsı otuz ve evsaṭı yigirmi üçe ve ednāsı on altıya ola ve sāġrı paşmak a'lası yigirmi üçe ve evsaṭı yigirmi ikiye ve ednāsı yigirmi akçeye ola ve şehir paşmak aᶜlāsı ve ednāsı ḫāline göre beyᶜ oluna ve zenane çizmeniñ ġayet eyusu yigirmi beşe ola ve yeñiçeri pāpūcinin aᶜlāsı on sekize evsaṭı on altıya ve ednāsı on dörde ola ve sā'ir papuç aᶜlāsı ona evsaṭı sekize ednāsı yediye ola pāpūç ve ġayr ayāḳ-ḳābı aḳçe başına iki güne hesab üzerine bi-t-tamām olmadın delinürse veyā sökülürse sucdır taᶜzir idüb iki aġāça bir aḳçe cürm alına ammā gönü ve saḫtıyānı delinürse günāh ṭebāġındır ve mücellidleriñ işleri ġāyet eyu ola ve ṣaḫāflar ṣatdıḳları kitābıñ onun on bir den ziyādeye ṣātmayalar.

Ve eskicileriñ işleri gözlerine [71] eyu ola ve yamāları eyu gönden ola ve eyu saḫtıyāndan ola karin ve meşin olmaya ve dikişi eyu ola ve iki oltānı tamām iki aḳçeye ola ziyādeye olmaya.

Ve gön tācirleri gözlene öküz ve toşūn derişiniñ aᶜlāsı elli altıya ola ve evsaṭı elliye ola ve ednāsı yigirmi altıya ve su-sıgırınıñ aᶜlāsı otuza ve ham deri ki her ne cins olursa ṭabāġdan ġayri kimesneye ṣātılmaya debāġat idenler şehirde işleyenlere ṣatālar yabāna alub gidene

---

[87] B-1882 el yazmasında (s. 23 a) olduğu gibi سنجغلو olmalıdır.

[88] B-1882 el yazmasında abacılar, iplikçiler ve gazazlara ait paragraflar yok.

[89] B-1882 el yazmasında (s. 23 a) dellâllara gelince daha öteye devam edilir:

وصاتدقلری اسبابده یوز آقچه‌ده بر آقچه آله‌لر آتدن وقاتردن وقولدن وجاریه‌دن بو قیاس اوزره یوزده بر آقچه آله‌لر آت جنبازلری دخی بو اسلوب اوزره ایده‌لر عناد اتمیه‌لر ایدرلرسه حقندن کله‌لر.

virmeyeler meger kim şehirli ola eslemezlerse muḫkem ḥaḳḳlarından geline ve daḫi keçi derisi kim ḳırmuzı ya al ola aᶜlāsı yigirmi ikiye evsaṭı on sekize ednāsı on altıya ve sā'ir örnekleriñ aᶜlāsı on altı ve evsaṭı on üç ve ednāsı on aḳçeye [90] ve aḫara ṣātmak istediklerinde onun on ikişerden ziyādeye ṣātmayalar ve ḳaṣṣāblar ḳoyūn derisiniñ aᶜlāsın iki buçuğa ve evsaṭı ikiye ve ednāsını bir buçuğa ola ve ḫām ḳara öküz derisini ve toṣūn derisiniñ aᶜlāsını yigirmi ikiye ve evsaṭını yigirmi ve ednāsi on sekize ve inek derisiniñ aᶜlāsı on üçe ve evsaṭını ona ve ednāsı ṭoḳuza ola.

Ṣāgırıcılar daḫi gözlene ġāyet eyu ola ḫām ḳomayalar kemālile olduralar.

Ve saraclar [91] daḫi gözlene al saḫtıyān eyer kim aḳinci eyeri ola mükemmel ṭabl yazıla bili ola yüz yigirmi beş akçeye ola şol eyer kim ḳol idüb ziyāde emek çekile ve huleli ola ḳolına göre alına oyānın şafaḳlu ola ve iki ḳāt ola aᶜlāsı yetmişe ve altmışa ve ednāsı elli aḳçeye ola ve şafaḳlu maḳāli oyānın aᶜlāsı elliye ve evsaṭı ḳırḳ beşe ve ednāsı ḳırḳ ola külef sirrlü ṣāğrı oyānın demür [72] pāftalu ola aᶜlāsı ḳırḳ evsaṭı otuz beşe ednāsı otuza ola ve būlgari şafaḳlu oyānın aᶜlāsı ḳırḳ beşe evsaṭı ḳırḳa ednāsını otuz beşe ola ve yulların ġāyet eyusu kim iki ḳāt ola zencirlü ola aᶜlāsını yediye evsaṭını altıya ednāsı beşe ola ve bir vuḳḳiye yün bir aḳçeye ola ve siyāh at çūlunuñ uzunu on iki ḳārış ve eni sekiz kārış ve yaḳālu ola ġāyet eyusu yigirmi altıya ola ol çūl ki uzunu on ḳārış ve eni yedi ḳārış ola yigirmi aḳçeye ola ve siyāh at ṭorbāsınıñ ġāyet eyusini beşe evsaṭı dörde ednāsı üçe.

Ve daḫi ḥallaçlar gözlene yüz elli dirhem panbuğa bir aḳçeye atalar.

Ve demürciler daḫi gözlene işleri ḳalp olmaya.

Ve ḳazancılar daḫi gözlene ḳazanıñ hareniñ ve kulpun demürden etmeyeler bākırdan ola [92] ḳalāya ve demüre ve bunlaruñ emṣali nesne onun on bir üzerine narḫ vireler ve ḫāriçten geleñ ekseriniñ onun on bire ṣātduralar ḳalpını ve eskisini gözleyeler.

Ve naᶜlbandlar yüz ayāḳ ḫām naᶜlı yetmiş akçeye alıcak beşere naᶜllıyalar ve baᶜzı naᶜl varimiş ki altmışa alınur imiş anuñ gibi naᶜlı dörde naᶜllıyalar ve ḥimarı dörde ve üç buçuğa naᶜllıya ve ṭavāra miḫ degüb ağsadırsa naᶜlbanda żararın çekdüreler teᶜallül iderse ḥaḳḳından geline.

Ve daḫi biçakçılaruñ gözlene dimişki deyu firenği işlemeye ve ṣātmaya aᶜlā ḳılıç ḳını altmış ve evsaṭı elliye ve ednāsı ḳırḳ aḳçeye ola ziyādeye olmaya.

Kuyumcılar gözlene emin kimesneler olalar işüñ sādesünüñ dirhemine bir aḳçe alalar ve meyāne kāra iki dirhemine bir akçe alalar ve altun pūlaşınıñ dirhemine üç ala [93].

Bennalar ve neccarlar uzun günde taᶜāmiyle [73] on aḳçeye işleyeler gün dogārken gelüb dolunmadın gitmeyeler ziyāde ṭalep iden bennaya ve neccara te'dib ideler.

Ve keremidciler daḫi gözlene çik pişurmiyeler eyu pişüreler ve kirpiçleri daḫi kirpiçi şıḳ ve ḳālın ideler ḳālupları ṭamaġālu ola ṭamġāsuz olmaya ḫilāf idenlere yasāḳ ideler.

---

[90] Milli kütüphanenin el yazmasında (154 g 25, s. 47) metin daha uzun ve bellidir:

اعلاسی بکرمی ایکیه اوسطی اون سکزه ادناسی اون آلتیه وسائر اورنکلربك اعلاسی اون آلتی واوسطی اون اوچ و ادناسی اون آقچیه و....

[91] B-1882 el yazmasında (s. 24-25) saraclar, bennalar, necarlar, keremidciler, oduncular ve cüllahlara ait kısımlar yoktur.

[92] B-1882 el yazmasında (s. 24 a) metin devam ediyor: قلایجیلر ایو قلایلیوب قلب وعلت اتمیه‌لر

[93] Aynı yerde metin devam ediyor:

آلتونك مثقاله اوچ آلنه ومصنع ایشده مثقاله بشی آقچه آلنه ودومکه وقلیچ بزه کنك انوك امثالی نه وار ایسه دیرهمنه بر بوچق آلنه وشیب دوکمه دورده وچکوج ایشی که ساده اوله هر دیرهم بر بوچه‌غه اوله وآلتون یالدزلو ایشوك دیرهمنه اوچ آلنه

Ve çölmekçiler daẖi gözlene ve çanāḳçılar daẖi işlerler ise eyu işleyeler çik olmaya.

Ve taẖil bāzārı gözlene buğdāy ve arpanıñ ve ḥubūbātdan her ne var ise ṣamānlu vekesmiklü olmaya ve ᶜalef satānlar daẖi gözlene arpaları arı olub ṣamānlu olmaya eksik kile daẖi dutmayalar ṭutārlar ise muḥkem ḥaḳḳlarından geline ağaç başına bir aḳçe cürm alına ve kileleri ṭamġālu ola.

Ve mūmcılar daẖi ṣābuncılar daẖi gözlene ġāyet eyu ola mūmları çireklü ve ḳoḳar yağdan olmaya pāk ve ṣafi yağdan ola ve fitilleri yoğūn olmaya ve ṣāpūn daẖi eyu pişmiş ola ḳalp olmaya.

Ve odūncılar gözlene ḳātır odununuñ uzunu üçer karış ola ve deve odununuñ uzunu altışar ḳarış ola ve eşek odununuñ uzunu iki buçuk ḳarış ola eksik olmaya ve şehre taᶜyin gelecek berezin (berīzen) olub almayalar yükleri ᶜādetçe ola ve ṭavāra yükinden ziyāde ve mikdārıñdan ziyāde urmayalar bi-t-tamām naᶜlları müretteb ve semerleri bütün ve ṣāġ ola ᶜinād ideniñ muḥkem ḥaḳḳından geleler.

Ve ᶜaṭṭārlar daẖi gözlene zağfrānları yağlu ve uṣġūrlu olmaya ve her ne metāᶜṣātarlar ise onun on birden ziyādeye virmiyeler ve bir baş şekere üç ḳāt kağıddan ziyāde nesne ṣārmayalar ve kem şekeri eyu behāsına ṣātmayalar.

Ve bezzazlar daẖi gözlene arşūnları eksik olmaya eger eksik [74] tūtārlar ise ḥaḳḳlarından gelüb ağaç başına bir aḳçe cürm alına.

Ve boyacıların daẖi gözlene her ne renk boyārlar ise eyu ideler ḳalp itmiyeler ve bezi ṭāş üstüne ḳoyub döküb żarb[94] itmeyeler boyalu bezi yol üzerine aṣmayalar ve yol üstüne tāş ḳoyub bez dökmeyeler.

Ve ḥamāmcılar gözlene ḥamāmların pāk ve temiz ṭutalar ve ṣūyu muᶜtedil ve ḥamām ısı ola.

Ve dillāklari cüst ve çālāk ola ustūraları keskin ola baş tıraş etmekte kāmil olalar kimesne zaẖmet çekmeye ve nātūr olan daẖi fūtaları pāk ve temiz ṭūta kāfire virdükleri fūtayı müslümānlara virmeyeler kāfir fūtalarınıñ ayrū ᶜalāmeti ola ᶜinād iderler ise muẖkem ḥaḳḳından geleler.

Ve daẖi berberler gözlene kāfir başını tıraş itdügi ustūra ile müslümān başın tıraş itmeyeler ve kāfir yüzün sildügi bez ile müslümān yüzün silmeyeler bezi ve ustūraları ayrū ola.

Ve ṭabibler daẖi gözlene bimarhāne tabiblerine göstereler imtiḥān ideler ḳabūl itmedüklerini menᶜ ideler.

Ve cerrāhlar ṣanāiᶜlerinde kāmil olmadın kimesneye [el] urmayalar.

Ve degirmenciler daẖi gözlene degirmende ṭāvūḳ besleyüb ḥalḳın ununa buğdāyına żarar itmeyeler vaḳıt bilmek isterler ise bir ẖoros ṭutālar ancak unu eyu ögideler ḳāplıḳ ve ᶜilet itmiyeler ve kimesneniñ buğdāyını degiştirmiyeler ve ayrū ogitmeyeler ve ᶜādetten artıḳ ḥaḳḳ istemeyeler ve illā muḥkem ḥaḳḳından geleler.

Ve ᶜalemdārlar ve sā'ir ehli dervāzeler düşenbe ve peneşenbe gününden ġayri günde dervāze itmeyeler ve daẖi cāmiᶜlerde sā'il ṭāyıfeleri yürüyüb cerr itmeyeler ve şehir içinde cüzām[95] ṭāyıfesin yürütmeyeler.

---

[94] Orijinalde ضرر انمیەلر yazılmıştır. Bu sözlerin manasına uymaz, işte bunun için B-1882 el yazmasında (s. 25 a) olduğu gibi ضرب انمیەلر verdik.

[95] Orijinalde جزام yanlış bir şekilde yazılmıştır.

Ve bil-cümle [75] ehli ḫırfetiñ cemiᶜnin ṣatmāsında ve almasında muḫtesib nāżır olub eksık ṣatānları ṭutub dirhemine bir aḳçe cürm alına ve her kişinin ḥāsılını ve ḫarcını gözedüb sermāyesini ve zaḫmetini görüb onun on bir üzerine narḫ vireler ve biġāyet emekler ve zaḫmetler çekdi ise onun on ikiden tecāvüz itmeyeler ve hiç nesne olmaya ki ḳāżı ve muḫtesib ve maᶜrifetinsüz narḫ virilmeye ve kile ve arşūn ve vuḳḳiyye dutānlar ṭamgāsuz ṭūtmayalar gāhi gāhi kileleriñ ve arşunlarıñ ve vuḳḳiyeleriñ yoḳlayalar bi-t-tamām ola eksik ṣātmayalar ve cüllāh ṭāyıfeleri bezi ve ġayr nesne ṭoḳuduḳlarından[96] eyu ṭoḳuyālar ḳalp itmeyeler kimesneniñ ipliğin tebdil itmeyeler ve illā muḫkem ḫaḳḳalarından gelüb taᶜziri belig idüb ṭamġalayalar şöyle bileler ᶜalāmeti şerifime iᶜtimād ḳılalar bir dürlü daḫi itmeyeler temmem-i ḳānūnnāme-i ᶜos̱mānī.

KÂNŪNNÂME-İ CEDİDDİR Kİ ẒİKR OLUNUR

Sipāhi ve ḫāṣṣ kariyeleri ṭoprāğında zırāᶜat olunur yerlere arż-i miri denilür bir kimesne zırāᶜat olunur yerlere mutaṣarrıf iken fevt olsa yeri ḳānūn üzre oğluna emlāk maḳūlesi gibi intiḳāl ider ammā ḳız ḳalūrsa ḳızına oğlu gibi intiḳāl eylemez ḳānūn üzre tapūya müstaḫaḳḳ olur ṣāḫib-i-arż ol yerleri ṭapū resmini alub ḳızına iẕn teẕkeresi virür ammā ḳızı babası yerlerini ṣāḫib-i-arża mürācaᶜat itmeyüb oğlān gibi bana intiḳāl ider ṭapū ile almam mecānen żabṭ iderim deyu nizāᶜiderse ṣāḫib-i arż olan kimesneye lāzımdır ki müteveffānıñ ḳızına babañ yerlerin ṭapū ile al deyu teklif ider eger ṭapū ile mecānen żabṭ iderim deyu nizaᶜiderse [76] ṣāḫib-i-arż ol yerleri diledigi kimesnelere virüb taṣarruf itdürür, oğlān ve ḳız aḫvālı beyān oldu.

Müteveffānıñ oğlu ve ḳızı yoğise ḫaḳḳ-i-ṭapū müteveffānıñ baba bir erḳarındāşına yoğise yurdu üzerinde sākin olmak şarṭiyle müteveffānıñ ḳız ḳarındāşına teklif olunur yaᶜni ḳız ḳarındāşı kendi yurdīn terk idüb ḳarındāşı yurdu üzerinde sākin olmak iḫtiyār ider ise ṭapū ile yerlerin alur eger ḳız ḳarındāşı yoğise növbet babasına gelür ḫaḳḳı-i ṭapū vardır resm-i-ṭapū ile oğül yerini alur baba yoġ ise növbet vālidesiñindir ḫaḳḳ-i-ṭapū vardır vālidesi yoğise müşterek ki teklif olunur ḫaḳḳ-i ṭapū vardır müşterek daḫi yoğise ehl-i-ḳariyeden olub yere żarūreti olanlara teklif olunur ehl-i-ḳariye daḫi ṭālib olmaz ise ṣāhib-i-arż muḫayyerdir müteveffānıñ yerlerin diledügi kimesnelere virüb tasarruf itdürür ve ammā bunlarıñ bir daᶜvāsında nizāᶜ vaḳiᶜolduḳta müddetleri ve zemānları vardır beyān olunur.

Bir adam fevt olsa taṣarrufında olan yerleri oġula intiḳāl ider lakin oğlu sağır bulunsa vaṣisi ṭarafından zırāᶜat ve ḫırāset[97] itmek ve ᶜöşrün virmek lāzımdır eger ol yerleriñ vaṣisi zırāᶜat itmeyüb muᶜaṭṭal ḳorsa ṣāḫib-i-arż ol yerleri ᶜöşrün almaḳ içün bir kimesneye virse ṭapū-temessüki daḫi virse oğul baba yerlerin bāliġ olub taṣarrufa ḳādır olduḳdan sonra on seneye daᶜvā idüb babası yerlerini alur ammā on seneye degin almaz ise daᶜvāya mecāl yoḳdur ṣāḫib-i arż maᶜrifetiyle alan kimesneniñ olur.

Ammā ḳız babası yerlerin gerek ṣagire [77] gerek kebire on sene murūr eylediḳden sonra daᶜvāya ḳādır olmaz ve baba bir erḳarındāşı on seneye degin ḳarındāşı yerlerin daᶜvā ider ammā ḳız ḳarındāşı beş seneye geçdikten sonra ḳarındāşı yerlerin daᶜvā idemez ve müşterek daḫi beş seneye degin daᶜvā ider baba on seneye degin vālidesi on seneye dek daᶜvā ider ammā ehl-i-ḳariye bir sene geçdikten sonra daᶜvāya ḳādır olmaz ve ṣāḫib-i-arż yerleri bunlara teklif itmekdir riᶜāyet vardır oğūla intiḳāl ider ḳıza ṣāḫib-i arż ṭapū ile virür biġarez kimesneler taḳdir eyledükleri resm-i-ṭapūsun alur ḳarındāş ve baba ve ana ḳız ḳarındāş bunlar cümlesi

---

96 طوقدقلرين دن olmalıdır düşüncesindeyiz.

97 حراست değil حراثت olmalıdır.

biğarez müslümānları ṭaḳdir eyledükleri resm-i-ṭapū ile alur ammā müşterek ve ehl-i ḳariye il virdügi resm-i ṭapū ile alur ve ṣāḫib-i-arż kendi ṭopraġında yer taṣarruf itmek ḫilāf-i-ḳānūndır meger ki babasınıñ yerleri ola babası vefātından sonra kendüye intikāl ider yoḫsa kendü nefsi içün yer alı ḳomāz.

Ve yaylāḳ ehl-i-ḳariyeniñdir resm-i-yaylāḳ defterde sipāhiye ḥāṣıl olmaḳdır ammā resm-i-yaylāġı taḫammüllerine göre alur ḳoyūn ve sā'ir ṭavārları varub yaylayub otından ve ṣuyundan intifāᶜidenlerden ve ḳışlāḳ keẕalik ḳoyūnlarına ḳışlāḳ zamānda varub ṭavārları ḳışlāyub otından ve ṣuyundan intifāᶜ idenlerden ḳışlāḳ resmi tahammüllerine göre alınur ve ehl-i-ḳariyeniñ merᶜāsına ṣāḫib-i-arż ᶜalāka idemez daḫi maḫsūs ve müstaḳill ehl-i ḳariyeniñdir merᶜā alınmaḳ ve ṣatılmaḳ ve ṭapū ile virülmek ḫilāf-i-[78] ḳānūndur cebr zırāᶜat olunsa daḫi merᶜā muḳaddemdir ve merᶜādan sipāhi bir nesne almaġa ḳādır olmaz.

Ve reᶜāyā ḳariye ṭoprāġında taṣarruflarında olan yaylāḳ ḳışlāḳlarına aḫar kimesneniñ ḳoyūnların götürüb raᶜi itdürürlerse ol kimseden reᶜāyā resm ve ücret nāmına bir nesne almaġa ḳādır olmaz reᶜāyānıñ yaylāḳ ve kışlāḳ ve otlāḳ ve resimleri ᶜalāḳası yoḳdur cümlesi ṣāḫib-i-arżıñdır ve resm-i-otlāḳı ana virürler otlāḳ zamānda ḫāricden baᶜżı kimesneler ḳoyūnların ṣāḫib-i-arż ṭopraġında götürüb ḳoyūnları otından ve ṣūyundan intifāᶜ idenlerden ḳānūn üzre otlāḳ ḫaḳḳın alur egerçe ḫāricden gelen reᶜāyā ᶜöşr resm gibi sipāhiye nesne virmezler ise otlāḳ ḫaḳḳı alınur ḳariye toprāginda yerler zırāᶜat ve ḥırāṣet idüb ᶜöşr ve resm gibi nesne virdüklerinden sonra otlāḳ ḫaḳḳı alınmaz otlāḳ ḫaḳḳı ḳırḳ gün geçdikden sonra alınur her üç yüz ḳoyūnların bir sürü ᶜad idüb aᶜlā sürüdü bir ḳoyūn evsaṭ sürüde ve şişek ednā sürüde bir ṭoḳlu otlāḳ ḫaḳḳı alınmaḳ ḳānūndır.

Ve resm-i-duḫān ḫāricden reᶜāyā ṭāyıfesi bir ḳariyeye gelüb sākin olub ᶜöşr ve resm gibi nesne virmeyüb bir sene geçdikten sonra ṣāḫib-i-arż ol maḳūle ḫāricden ḳariyesine gelüb mütemekkin olub ᶜöşr ve resm gibi nesne virmeyen reᶜāyānıñ evlülerinden resm-i-duḫān alınur mücerredlerinden nesne taleb olunmaz ve kariyesiniñ defterlü reᶜāyāsınıñ evlü olanlarından resm-i bennāk ve kār-u-kesbe ḳadır olan mücerredlerinden resm-i mücerredleri alınur ve ẕimmi reᶜāyāsından resm-i ispence alınur sağır oġullarından nesne alınmaz.

Ve müslümān defterlü reᶜāyāsınıñ resm-i-ᶜarūsleri sipāhileri [79] bākire ḳızlarından ise altmış akçe resm-i-gerdek sipāhiye virilür ve ṣeyyibelerinden otuz aḳçe virilür ve zimmilerinden ise resm-i ᶜarūs otuz aḳçe er cānibinden alınur ve yāvalarından on beş aḳçe alınur.

Ve ᶜöşr sekizde birdir meᶜa sālāriye ᶜöşr alınan yerden elbette sālāriye daḫi alınur metela (?) zamāndır ve baᶜzı yerleriñ ᶜöşri ḫums alınur ḳadimden ola gelen ḥavāle olunur ḳadimden ḫums bağlanmış ise ḫums virürler ve baᶜżı diyārlarda aᶜşār-i şerᶜiye demedden alınur sekiz demedde bir demedin sālāriyesiyle eda olunur ve ḥacc daḫi ḳadime ḥavāle olunur ḥaccdan daḫi alınur.

Ve ᶜādet-i ağnām ṣāḫib-i-arż defterlü ve reᶜāyāsından alur ḫāric reᶜāyāsından ᶜādet-i-ağnām alınmaz.

Ve cürm cināyet bādihevā ṭoprāga tābiᶜdir gerek defterlü reᶜāyāsıdır ve gerek ḫāric reᶜāyādır cümlesinden alur.

Ve mārt maḫṣūlu dedikleri resm-i-çift ve resm-i-bennāk ve resm-i-mücerred ve ispencedir mārtın ibtidāsından ḥükm olunur ve noḫūd ve baḳla ve mercümek ve bostan ve ṣoğān ve keten ve sā'ir el ile yolunan ḥubūbātdan ᶜöşr alınur orāḳ ile biçilen maḫṣūldan sekizde bir ᶜöşr ile sālāriye alınur.

Ve bāğ aḫvālı defterde resm-i-dönüm yazılmış ise dönüm resmi alınur bağ ölçüsünüñ ipi vardır derzi arşūniyle elli beş zirā^c ki bina arşūniyle ḳırḳ beş ağāç olur resm-i-dönüm ölçü ile alınur ammā bāğlar maḳtū^c ise ^cöşre mu^cādil maḳṭū^c alınur eger maḳṭū^c ḳayd olmayub ^cöşr yazılmış ise üzüm irişüb kemālin bulub ekl ḳābil olduğu maḫallde ^cöşr alınur ammā defterde ^cöşr-i şire alınur ḫin-i-taḫrirde kefere ellerinde bulunan [80] bāğlardan ^cöşr-i şire yazılmışdır ba^cdehu ol bāğlar müslümān eline girse ^cöşr-i şire virmez ḥāṣıl olan üzümlerinden ^cöşr virür ve çāyırden daḫi ^cöşr alınur.

Ve çāyırın daḫi üç sene geçüb ^cöşri virilmez ise ṣāḫib-i arż ṭapū ile virür bu çāyır aḫvālı yer dāvāsı gibidir ṭapūya müstahaḳḳ olmaz ve oğula intiḳal ider ḳıza ṭapū ile virilür ḳarindāşa ḳız ḳarindāşa babaya anaya ve müştereke ve ehl-i-ḳariyeye ^caynı ile bir ḫuṣūṣudur bālāda ẕikr olunan gibidir ve bir kimesne ṣāḫib-i arż ṭoprāğında zırā^cat olunur yerlerin iẕni yoğ iken fużūli bāğ ġars idüb lakin ṣāḫib-i-arż riżā virmedikçe ve ol ġars olunan bāğ üç sene geçüb meyveye gelmemiş ise kal^c itdürer ammā üç sene murūr idüb meyveye gelmiş ise ḳal^c eylemek olmaz ^cöşr alur.

Ve resm-i-ḳısmet ḳāżı müteveffā mālından binde on beş aḳçe alur ve mürāseleden altı aḳçe ve imżādan on iki aḳçe ve siccilden sekiz aḳçe ve resmi ^caḳd-i nikāḫ eger bākire ise yigirmi aḳçe ḳāżiya ve beş aḳçe ḫuddāmiye cem^cān yigirmi beş aḳçe olur er cānibinden alına ve ^citāḳnāmeden altmış altı aḳçe alınur on nāibiñ ellisi ḳāżınıñ altı emin ile kātibiñ ve hüccet-i şer^ciyye ve naḳl-i-şehāde ve sā'ir ^carzlar içün resm-i-kitābet ḳāżı içün yigirmi aḳçe alınur ve beş aḳçe huddama-i maḫkeme içün cem^cān yigirmi beş olur ḳānūndır cünūn ^cārız olan kimesne yerlerin bir kimesneye virse mu^cteber olmaz cünūnluga gidüb ḫalās olduḳdan sonra on seneye degin yerlerin alur.

Ve ṣāḫib-i arż timārı ḳariyesi ṭoprāğında ḫali yerlerde ba^czı eşcārı olub yerleriñ [81] ṣāḫibi yoğ ise cümle meyvesi sipāhiniñdir ve ammā ḫüdai olub virler ṣāḫib-i-arż ma^crifetiyle kimesne taṣarrufında ise nıṣf-i meyva sipāhiniñdir ve nıṣf-i meyva tarlā ṣāḫibiniñdir ammā eşcār kimesneniñ tārlāsı içinde işleme ve terbiyet ile neşv-ü-nemā bulmuş ise sipāhi ancak ^cöşrün alur.

Ve ḫālī ormān yerlerin sipāhi ṭapū ile virür zırā^cat itdirür ammā bir kimesnne ṣāḫib-i arżdan temessük almadın ḫālī ormānı açub zırā^cat eylese ṣāḫib ol kimesneye emeki geçdügi hasebiyle resm-i-ṭapū ile teklif ider ṭapū ile virüb zırā^cat itdirür [98].

Ve sipāhi ṭoprāğında resm-i-asiyāb defterde yazılmış ise sene-i-külliyyede yürüyen degirmenden altmış aḳçe altı ay yürürse otuz aḳçe üç ay yürüyen seyl degirmenden on beş aḳçe alınur ḳānūndır.

^cÖşr-i-māhi defterde yazılur sipāhi ṣayd olunan bālıḳdan ^cöşr alur derelerde ve göllerde ve sā'ir defterde yazulduğu yerlerden alınur.

Ve sipāhiniñ defterlü re^cāyāsı ḳariyesinden ḳalḳub aḫır ḳariyeye varsa on seneden muḳaddem ḳaldurub ḳariyesine götürmege ḳādır olur on sene geçdikten sonra ḳāldırmağa ḳādır olmaz oturduğu yerde resm-i-ra^ciyyetin alur.

Ve icmāllu ze^cāmetlerden serbest cürm ve cināyet ve sā'ir bādihevālar, ammā ze^cāmet olmayan timārlar ve müsteḫāfıẓ timārlarınıñ cürm cināyet ve bādihevāları defterde yazılmış ise sünniden resm-i-ra^ciyyet almaz soḫta ve dānişmend ṭāyıfesinden ḳaṣabalarda şugl üzre

[98] Milli kütüphanesindeki el yazmasında (154 g, 25, s. 57): طپو ایله ویروب زراعت ایتد ورر

olduḳçe resmi raʿiyyet ṭaleb olunmaz ve bir ṭapū üzre ṭapū olmaz [82] iʿtibār muḳaddemedir ṭayyārāt maḳūlesidir.

Ve her ṣāḥib-i-arż kendü zemānında ṭapūya müstahaḳḳ olan yerleri virmege meẕūndur ve müderris ve zāviyede ḳarār ve müstaḥfaz ve dizdār ḫuṣūṣında taḥvil ve tāriḫ iʿtibār olunmaz şuhūr iʿtibār ile ḫidmet muʿteberdir ne miḳdār zemānda ḫidmet etmiş ise eyāma taḳsim olunur.

Ammā zeʿāmet ve timārda ḥaṣād vaḳtı kimiñ taḥviline düşer ise cümlesin ol alur ammā her maḥsūlın ḥaṣādı vaḳtı vardır terekeniñ vaḳtı bir yerde ki irişüb kemālin bulub biçilmek cāiz olan zemāndır ḫarman olmaḳ lāzım degildir ḥaṣād-ı-üzüm irişüb ekli ḳābil olan zemāndır ḥaṣād-i penbe ḳozalağında ağzı açılub penbesi aşikāre olduğu zemāndir ḥaṣād-i zeytun irişüb silkemek ḳābil ola.

Ve sipāhiniñ timārı ṭoprāğında ḫāṣṣa çāyırlar ve ḫāṣṣa yerler ve ḫāṣṣa çiftlikler ve ḫāṣṣa ḳışlāḳ ve ḫāṣṣa yaylāḳ defterde muḳayyed olduğu maḥallde taḥt-i-rāddesinde ʿöşr ve resm gibi nesne yazılmaz ise ḫāṣṣa olur eger taḥt-i-rāddesinde ʿöşr ve resm gibi nesne yazılmasa defterde ḫāṣṣa ḳayd olunsa yine ḫāṣṣa olmağa hükm olunmaz ancak sipāhi ʿöşr ve resm alur müstaḳill żabṭ idemez ve bir sipāhi fevt olsa maḥsūlu mevkūf eminleri żabṭ ider ammā maḥsūl baʿd-el-mekil der anbār olunmuş ise ve vereṡesine intiḳāl ider vereṡe żabṭ ider.

Ve iki sipāhi sinor daʿvāsı eylese ʿöşrü ol ḳariyeniñ müsinn kimesnelerden sū'āl idub ḳadimden ʿöşr ve resm ḳangı ṭarafa virmişler ise yine ana ḥükm olunur resm-i-taḥil defterde ḥavāle olunur defterde mukayyed çeltükci [83] oğlu ḳadimden çeltükci olmaz ḳadimden ʿarḳların taʿmir itdürilür ve toḫum çeltükci kimin üzerinde muḳayyed dir ve kimin yedinde żāyıʿ olmuş ise ol kimesnelerden taḥsil itdirilür ve çeltük yerlerine ḳāç sene bir növbet düşer növbet gelen yerlere çeltük zırāʿat itdirilür.

Ve ʿaskeri ṭāyıfesinin ve sādatın yüz elli ḳoyūnda ʿādet-i ağnām alınmaz ve ṣaçağı altında olan sekiz ṭoḳūz ʿaded ḳovānlarından resm-i-küvvāre alınmaz ve kendi maʿişetleri içün oldu ḥareminde olub bāğ ve bostānından ʿöşr alınmaz mādām ki müstaḳill ṣātılur olmaduḳçe ancaḳ evleri içün olandan nesne alınmaz.

Ve bir ḳariyeniñ bir ḳāç müşterek sipāhileri olsa[99] lakin ḥin-i-ṭapūda maḥlūl düşen yerleri ṭapūya virse sā'ir müşterekleri fesḫe ḳādır olmazlar ve lakin berātları mucibince ḥiṣṣelerine düşeni alurlar müşterekinden ḥükm olunur.

Resm-i ḳismet ḳāżı-ʿasker ki ṭarafından ḳangı ṭāyıfesiniñ resm-i-ḳısmetlerin alur beyān ider.

Ḫaṭib ve imām ve kātib ve mütevelli ve cābi ve şeyḫ ve nāżır ve cüz ve tesbīḥ ve vaḳf mezāriʿ ṣāḥibi ve tekye ve sā'ir bunuñ emṡāh cihāt taṣarruf idenleriñ vażifeleri bir aḳçe ve nim aḳçedir ʿaskeridir yürük ve canbāz ve voynuḳ ʿaskeridir lakin ṡabıḳda resm-i ḳısmetleri yüz akçeden aşāğı olsa vilāyet ḳażılarınıñdır denmiş idi el-ḫaletü hāzihi bu ẕikr olunan daḫi müşār -ileyhe taʿyin olmuşdur.

Ve evlād ʿaskeri ve sādāt daḫi külliyen ʿaskeridir ve ʿaskeriniñ zevcātı daḫi ʿaskeridir muʿtik ve muʿteka müdebbir ve müdebbire ve mekātib ve mekātibeleri ve bunlaruñ evlādı daḫi ʿaskeridir ve ʿaskeri ṭāyıfesi fevt olduḳdan sonra mādām ki zevcleri reʿāyā [84] ṭāyıfesine nikāḥlanmış olmaya ʿaskeridir.

---

[99] Aynı yerde şöyle yazılmıştır: وبر قریه نك بر قاچ مشترك سپاهیلری اولسه .

Ve berātiyle ḫasb-i imāmet ve emānet ve ḫiṭābet ve kitābet ve meşiḫat ve cibāyet ve tevliyet ve sā'ir bunlaruñ ems̱ālı cihāt taṣarruf idenler daḫi ᶜaskeridir ve berāt-i-şerifimle ṭoğāncı ve yāvacı ve derbendci ve köprüci ve ulaḳcı ve yakcı ve kūreci ve ortakcı ve çeltükci ve tuzcu ve celeb ve baḳırcı ve ḳāżı nāibleri ve şehir ketḫüdāları ve tekālif-i ᶜörfiyeden muᶜāf olanlar daḫi ᶜaskeridir ve menāṣib taṣarruf iden aᶜyan-i mülāzim külliyen ᶜaskeridir ve bu maḳūle kimesneler fevt olduḳda aşıldan ᶜavāriż ḫānesinde idi ve reᶜāyā ṭāyıfesinden idi sonradan ehl-i-cihāt olmuşdur deyu ṭoprāḳ ḳāżıları ṭarafından daḫl ve taᶜarruz olunmayub müşar -ileyh żabṭ olunur.

Bir adam yerlerin emānete bir kimesneye virüb aḫar diyārda gitse ol yerleri emānete żabṭ iden adam ṭarafından zırāᶜat eyleyüb ᶜöşrün sipāhiye virdükden sonra aḫar diyāra giden adam üç senede bir ṣiḫḫatı ḫaberi ve mektūbu gelmek lāzımdır ammā üç sene geçüb ṣiḫḫatı ḫaberi ve mektūb gelmez ise ol yerleri resm-i-ṭapū ile aḫara virür gerek her sene zırāᶜat olunub ḫālī ḳālmaduğu taḳdirce virilür zirā resm-i-ṭapūya ġadr olmaḳ içun lāzım gelürdin yer ṣātılmaz ve arż-i-miri rehn vażᶜ olunmaz ve evlāda meşrūṭ olan yerlerde mülknāme-i hümāyūn ve deftere kayd olunmaḳ gerekir ḳāżı hücceti ile arż-i-miri vaḳf olunmaz lakin maḳūlesi hüccet ve vaḳfiyye ile vaḳf olur vāḳıf vaḳfiyyede ne yüzden şarṭ itmiş ise meşrūṭiyet üzre taṣarruf olunur ve hem evlād kendü zemānda murād eyledigi [87] kimesnelere beyᶜ ider növbet-i-taṣarruf sā'ir evlāda intiḳāl eylediḳde ol daḫi murād iderse kendüsü taṣarruf ider.

Sipāhiniñ defterlü ve reᶜāyāsı sākin olduğu ḳariyede zırāᶜata ṣāliḫ ve yārar yerlerin bi-t-tamām zırāᶜat etmedin varub aḫarın ṭoprāğın zırāᶜat ider ise ve sipāhiniñ ṭoprāğında mezburlarıñ zırāᶜata ṣāliḫ ve ḫāṣṣ ve yārar yerleri zırāᶜat ve ḫırāṣet olunmayub bil-fiᶜl boz ve ḫālī ve muᶜaṭṭal durur itse ol maḳūle reᶜāyādan zecr-i-lehüm iki ᶜöşr ḫükm olunub birin ṣāḫibi arża ve birin ṣāḫibi raᶜiyyete ah virilür ammā zırāᶜata ṣāliḫ ve yārar yerlerin bi-t-tamām zırāᶜat idüb lakin kendüsine vefā itmese varub aḫarın ḳariye ṭoprāğında zırāᶜat eylese ol maḳūleden iki ᶜöşr ḫükm olunmaz.

Ve zırāᶜat olunur baᶜzı ḫāṣıl virmeyen yerleri ṣāḫibleri üç dört sene dinlendirme alıḳor ṣāḫib-i-arż daḫl idemez ḳadimi zırāᶜat olunur yerler üzerine sonradan bina olunsa cāiz değildir menᶜ olunub üslūb-i-sābıḳ üzre taṣarruf ider.

Ve çiftbozān daḫi defterlü reᶜāyāsından alınur ḳadimi ḳariyesi ṭoprāğında bil-fiᶜl taṣarrufında olan yerleri zırāᶜat ve ḫırāṣet alınmayub boz ve ḫālī ve muᶜaṭṭal durursa ol maḳule defterlü reᶜāyāsının bütün çifti olanlardan üç yüz aḳçe nim çifti olanlardan yüz elli aḳçe nim çiftden eḳall olanlardan ḳānūn üzre yetmiş beş aḳçe çift bozān resmi alınur defterlü reᶜāyāsı olmaḳ gerekdir.

Ve reᶜāyāsına sipāhi ḳariyelerinde anbār yapdırmaḳ ḳānūndur evvela terekeleri ᶜöşrün ḳariyede olan anbāra ve baᶜdehu her hafta durur tereke ṣātılur aḳreb bāzāra götürürler.

Ve yerlüden [86] nāib olmaḳ ḫilāf-i-ḳānūndur voynuḳ ṭāyıfesiniñ yerleri üzerlerine muḳayyeddir voynuḳ çeribāşılarına ᶜazabın virürler defter bāştina yerleri taᶜyin olunur ḫidmetleri muḳābelesinde virilmiş dir mirlivā ḫāṣṣı ḳariyeleri serbestdir ḫāricden daḫl olunmaz vāḳiᶜ olan rüsūm-i-serbestiyesin ṣūbāşılar alurlar bālāda bu ḫuṣūṣ da ḫaḳḳ-i-ṭapū ẕikr olunmuşdur ḫaḳḳ-i-ṭapū ḳālmışdır bir kimesne vefāt itse aḳreb ḫaḳḳ-i-ṭapūden kimesnesi, ḳālmasa zırāᶜat olunur yerler üzerinde dikme ve işleme meyva eşcārları vereṡeye intiḳāl ider aḳrabāsından ol meyve eşcārı intiḳāl iden kimesneler ol yerleri resm-i-ṭapū ile ṣāḫib-i-arżdan alur ḳadimi eşcāra tābiᶜ olub meᶜan taṣarruf olunagelen yerleri il virdügi resm-i-ṭapū ile aḳrabāsı alur.

Ve cāri olan şū daᶜvāsında ķadime ḫavāle olunur ķadimden maḫalle icrā oluna gelmiş ise ķadimden cāri olduğu yere icrā itdürür.

Bir ķariyede ᶜaskerinin taşarrufinda çiftlik şāhiblerinin ne miķdār ķoyūnı ve sā'ir ṭavārları yürüyügelmiş ise yine ol miķdār ṭavārları raᶜy olunur ḫāricden olan ṭavārları ziyāde itmege ķādır değildir imām ve ḫaṭib muķtedā-i-nās olduķları iᶜtibariyle rüsūm-i-raᶜiyyet ve tekālifi şāķķanıñ cümlesinden muᶜāflardır ve bir kimesneniñ bir ķariye ṭoprāgında ᶜavāriż ve sā'ir emr-i şerifimle tekālif icāb ider emlāk ve arażisi olmadıķça ᶜavāriż ve sā'ir tekālif ṭaleb olunmaz vaķfiñ kātibi ve cābisi ve sā'ir ehl-i-cihat edā-i ḫidmet eylemedigi eyāmda važife ṭaleb edemez vaķf-i arża üzerinde olan dükkānlarıñ ücr-i mişli alınur eger muķāṭaᶜa ķadimesin alur bir ādam fevt olmazdan ḫāl-i ḫuyūtında bir kimesne yerlerin fużūli żabṭ eylese [87] yerlerin geru aldıķdan sonra noķṣān arāżisi daḫi alınur ve yerler icāre ile virilüb zırāᶜat olunur.

Ve ķużāt efendileri ne maķūle ṭāyıfeniñ rüsūm-i-ķısmetlerin alur.

Bi berāt çeltükci ve köprüci ol ḫidmet iden imām ve ḫaṭib ve kātib ve mütevelli ve cābi ve ṭoğānci ve yāveci olmayalar ᶜaskeriye dāḫil degillerdir berāt-i şerifimle olmayub mücerred ķāżı hüccetiyle çeltük reislerine ḫidmet ve arğādlıķ itmekle çeltükci olmazlar ve bir kimesne imām ve ḫaṭib ķāim-makāmı olmağla anlar daḫi ᶜaskeriyye dāḫil degilerdir ve mensūḫ olan yiyen ṭāyıfesi fi-ül-vāķi ᶜmuķaddema ᶜaskeri idi lakin mensūḫ olmağla timārı virüldikden sonra cümlesi raᶜiyyet olub sā'ir reᶜāyā gibi üslūb-i-sābıķ üzre her bir ise resm-i raᶜiyyet takdir olunmuşdur.

Ol aşıllūlarıñ rüsūm-i-ķariyeleri ve nikāḫ ᶜitāķnāme ve eşnā-i ķısmetde vāķiᶜ hüccec ve sicillāt ķāżılarınıñdır mādām ki ṭāyıfe-i mezbūrenin südde-i saᶜādetimden virilmiş ellerinde berātları olmaya ol aşıllū reᶜāyā meşābesindedir vechi meşrūḫ üzre olan ṭāyıfenin rüsūm-i-ķısmetleri ķāżılar alub ᶜaskeri ķassāmları müdāḫele itmege ķādır olmazlar.

Ve ķāżı ve nāibler daᶜvet olmadıķça vārmaķ ķānūn degildir ve ķāżı olanlar ķadimden olan maḫkemede oturub devre çıķmayalar bir kariyeniñ [88] ekşer divāni timār ve mālikāne şāḫibleri ne vechle maḫşūl alagelmişler ve divāni şāḫibleri ne vechle maḫşūl ala gelmişlerdir ķadime ḫavāle olunur ᶜaskeri ṭāyıfesi sefer ḫarclığı içün bāzāra götürüb şātdıķları maḫşūlden bācdārlar nesne ṭaleb itmezler bālāda żikr olunmuşdur.

ᶜÖşr ḫuşuşında reᶜāyā ile ᶜaskeri ale-s-seviyyedir reᶜāyā ne maķūle ᶜöşr virürse ᶜaskeriden daḫi ol maķūle alınur lakin ᶜaskeri ve gerek reᶜāyā ķariyelerinde olan anbāra ᶜöşürlerin götürüler ammā reᶜāyā aķreb bāzāra götürür ᶜaskeri götürmez sādāt daḫi ᶜaskeridir ṭām ṭapū alınmaķ ķānūndır.

Bir sipāhiniñ ķariyesinde sipāhi ṭāyıfesi yeniden düzene bağlayub ṭām binā eylese ol maķūle yeniden ṭām binā idenlerden aᶜlāsından elli aķçe evsaṭından otuz ķırķ aķçe ednāsından on ve yigirmi aķçe ṭām ṭapusu şāḫb-i-arż alur ķānūndır.

Ve bir ādam maḫbūs iken yerlerin şātmaķ ḫilāf-i ķānūndır bir adam yerlerin ferāğat eylese şāḫib-i-arż maᶜrifeti bulunmazsa ferāğati muᶜteber olmaz şāḫib-i arż dilerse ol yerlerin ᶜöşrün alub ṭapū temessüki virür murād iderse beyᶜlerin fesḫ idüb yerlerin eski şāḫibine tasarruf itdürür.

Ve bir kimesneniñ ᶜabd-i memlūki firār eylese ğaybet iden ķūluñ şāḫibi ᶜaskeri ṭāyıfesinden ise ķūlun bulduğu yerden alur eger şātılmış ise alan kimesne şatāndan alur ķūlun şāḫibi ᶜaskeri degil ise reᶜāyādan ise ğaybet iden ķūlun müddet-i ᶜörfiyesi tamām olub şātılmış ise ķūlunu bulduğu yerden alımaz nihāyet ne miķdār aķçe sātılmış ise şātan kimesneden

bahāsın alur müddet-i ᶜörfiye [89] dedikleri devābda bir aydır ve ḳūl ve cāriyede üç aydır ve devābıñ bahālusında ḳūl ve cāriyeniñ nısfı miḳdārı tevaḳḳuf olunur ol maḳūle ḳūl ve cāriyeniñ müddet-i ᶜörfiyesi tamām olduḳdan sonra ṣāḫibi ẓuhūr itmez itse her ḳangı ṣāḫibi arżıñ ṭoprāğında ṭūtulmuş ise müjdesin yuvācılardan alub yuva eminlerine teslim iderler müjde ana virürler ki firārı ḳūl ne miḳdār yere gidüb ṭūtulur ise her devegöçüne otuzer akçe almaḳ ḳānūndır na göre ḫesāb olunub müjdesi virilür.

Bir ḳariye ehālīsi zırāᶜat olunur yerlerin ḳadimden ḫavlu çekegelmişler ise yine ḫavlu çekeler zirā merᶜa-i ḳadimdir merᶜada ḳurā ehālisinin ṭavārları geze ġelmişlerdir ziyān idüb merᶜada ra'y itdürmeziz deyu daᶜvaya ḳādır olmazlar elbette ḳadimden ḫıfẓ olunmaḳ içün tarlalarına ḫavlu çekeler.

ᶜAskeri ṭāyıfesinin ortāḳçıları vardır ᶜaskeri ṭāyıfesi virmekle ortākçılarımızın ḫiṣṣesinden ᶜöşr sākıṭ olur deyu nizāᶜ iderler elbette ortāḳçıları daḫi ḫiṣṣeleriniñ ᶜöşrün virürler ḳānūndır voynuḳ ṭāyıfesinin bāġ ve bāġçeleri ḫidmetleri muḳābelesinde defterde üzerlerine ḳayd olunmuşdur bāştinası üzerlerinde olan bāġ ve bāġçelerinden ve bāġlarıñ ḫaṣılı olan şirelerinden nesne ṭaleb olunmaz baᶜżı ḳariye vardır ki ᶜöşrü vaḳf ḳayd olunmuşdur ve sālāriyesi erbāb-i-timāra ḳayd olunmuşdur baᶜżı ḫurde vaḳf ḳariyeleri ki cāmiᶜ ve ᶜimāretleri yoḳdur [100] ol maḳūle vaḳflar mütevelliye muḳteżā-i şerᶜ üzre onda bir öşürlerin virürlerse sālāriye virmezler ve ḫaliyen olan mütevelli ve nāẓır mütevelli-i sābiḳi teftiş itmege emr-i-şerifimle memurlardır [90] vakfiyyelerde çiftlik yerleri vardır ḳariye ehālīsi birer miḳdār yerlerin almaġla çiftlik żāyiᶜ olmuştur çiftlik ṣāḫibi çiftligini bölüb ele götürür.

Çiftlig(iñ) ölçüsü vardır bir çiftlik yeri her yıl zırāᶜat olunur aᶜlā yerden ise yetmiş seksen dönüm yer bir çiftlik iᶜtibār olunur evsaṭ-ül-ḫāl yerden yüz dönüm ve edna yerden yüz otuz ve yüz elli dönüm yer bir çiftlik iᶜtibār olunmuştur ve dönüm daḫi ḫaṭve-i mutavassıṭ ile ṭūlen ve ᶜarżen ḳırḳ ḫaṭvedir ana göre bir çiftlik yeri bölünüb ele götürülür.

Ve ṣāḫibi arżın timārı ṭopraġında ḫüdā-i biten maḫsūl ḳayd olunmuşdur eşcārlar vardır kimesne ḳaṭᶜ idemez mādām ki mubāh ṭaġlar olmadıḳçe ḳadimi mubāh ṭāġlar olub her kez odūn ve sā'ir kerestelerin ḳaṭᶜ ide gelmişler ise yine ḳaṭᶜ itdürilür.

Ve resm-i-çift defterde ṣāḫib-i-arża yazılmış ise gerek ᶜaskeri gerek reᶜāyādır her kim olursa olsun resm-i-çift yerden alınur bütün çift ise tamām çift resmin nim çift ise yārım çift resmin alur nim çiftden eḳall olanlardan ṣū bāṣār veyā penbe ḫāṣıl olur aᶜlā yerden resm-i-dönüm bir akçe evsaṭ-ül-ḫāl olan yerde üç dönümde bir akçe ednā yerden beş dönümden bir akçe alınmışdır dönümün ḫadd-i ḫudūdu bālāda ẕikr olunmuşdur.

Ve ṣāḫib-i-arżıñ resm-i-mürâyeba (?) defterde yazuldıḳdan sonra ḳānūn üzre ve defter mucibince resm-i-mürâyebasın (?) alur baᶜżı zırāᶜat olunur yerlerden defter-i ᶜatiḳde maḳṭuᶜ ḳayd olunub defter-i cedid-i-ḫākānide daḫi maḳṭūᶜ ḳayd olunmuşdur ise ᶜöşre muᶜādil maḳṭūᶜın alur ve tūt yapraġından [91] ᶜöşr alınur ipek ḫāṣıl olan diyārlarda defterde resm-i-kökel yazılmış ise ve defter-i cedide maḫṣūl ḫāsıl yāzılmış ise defter mücibince alınur.

Āb keşān ṭayıfesiniñ yerleri daḫi bālāda voynuḳ ṭāyıfesi ẕikr olunmuşdur ana göre ḳayd olunmuşdur ḫidmetleri muḳābelesinde ve baᶜżı yerlerde resm-i filori deyu taᶜbir olunur ẕimmiler vardır abā-ᶜan-cedd üzerlerine muḳayyeddir filori resmin cemᶜ itmege memūr olanlara edā olunur dem diyet ve ᶜöşr-i diyet merfūᶜdur dem ve diyete fetva virilür ḫükm-i şerif virülmez zemān murūr iderse muᶜtebere olunmayub ne mikdār zemān murūr iderse ḫaḳḳı

[100] Bu cümle Milli kütüphanesinin el yazmasında bulunmuyor.

alıvirile deyu fetva virilür ammā on beş sene murūr itdikden sonra daᶜvā dinlenmiye deyu emr-i şerif virilür.

Ve baᶜżı sipāhi ve żābıṭlar ᶜöşürlerin aldıḳlarından sonra yemlik ve tūz ve ġulāmiye ve residiye ve ḳonāḳ kātibiye ve ḫidmet kār aḳçesi nāmiyle tereke aḳçelerin almaḳ ḫilāf-i şerᶜ ve ḫilāf-i ḳānūndır bir münāsıb ve maḫall yerde koyub ᶜöşrün aldıḳdan sonra meºkūlāt ḳısmından her ne lāzım ise iḫtiyārları ile ṣatānlardan narḫ-i cāri üzre alub mecānen nesnelerin almayalar ve derbend reᶜāyāsı zırāᶜat eyledigi yerleriniñ ᶜöşrün ᶜādet-i derbendiye üzre virür ḳadimi zırāᶜat olunan yerler üzerine sonradan ağıl ve mandıra iḫdaṡ oluna refᶜ olunur.

Bir kimesneniñ degirmeni ḫarābe olsa ṣaḫibi arżdan tenbih olunur taᶜmir resmin vir deyu eger taᶜmir itmeyüb resmin daḫi virmez ise ṣāḫibi arż ol degirmen ocāğın diledigi kimesnelere ṭapū ile virür.

Mensūḫ ṭāyıfesiniñ timārları cümlesi serbestdir [92] cümle bādihevāsı müstaḳill mutasarrıf olanlara virülmişdir vilāyet müceddeden taḫrir olunub nıṣfı sancāḳbegine ḫāṣıl yazilinceye degin müstaḳill sipāhileri rüsūmi serbestiyesin aḫẕ ve ḳabż iderler.

Ve resm-i ağıl defterde sipāhiye ḫāṣıl yazılmış ise ağıl resmi daḫi alınur.

Baᶜżı diyārda ᶜöşr yede muᶜteber olunub ve baᶜżı müşterek timārlarınıñ ḳariyede ḫiṣṣesine ber vechi naḳd yazulduğu taḳdirce maḫsūlu koşmaz müşterekinden defter mücibince yazulduğu ber vechi naḳd aḳçesin alur.

Ṭoğāncı yerleri daḫi bāştinası defterde üzerlerine muḳayyeddir çayırlı sā'ir reᶜāyāsı gibi degildir.

Ve resmi deştebāni şerḫ olunur ḳānūndır

Resm-i deştebān sipāhiye ḫāṣıl yazılmışdır ṭavārları ziyānlusun bulunub żararları ṡābit ve ẓāhir olan ṭavār ṣāḫiblerinden deştebān resmi ne makule alınur.

Bir kimesneniñ terekesine at ve ḳātır veya merkeb veya öküz girüb żarar ve ziyān eylese ṭavār bāşına ṣāḫibine beş ağaç urulur beş aḳçe cerime alınur ve eger inek girse dört ağaç urulur döt aḳçe cerime alınur ve eger buzāğu girse bir çomāḳ urulur bir aḳçe cerime alına ve eger ḳoyun girse bir çomāḳ urulub iki ḳoyuna bir aḳçe alına ve eger ḳaracāmūs girse iki çomāḳ urulub iki aḳçe cerime alınmaḳ ḳānūndur.

Sādāt-i kerāmdan olub ebā-ᶜan-cedd iṡbāt-i neseb eyledikleri ellerinde Istanbulda olan naḳib-ül-eşrafdan hüccetleri yoġ ise ve ḳariyeleri ṭoprāğında ᶜavāriż ve sāᶜir emri şerifimle tekālif icāb ider emlāk ve arāżileri var ise vāḳiᶜ olan ᶜavāriż ve sāºir tekālif meᶜan edā itdirilür müderrisler ders dimedigi eyāmda [93] vażifeye müstaḫaḳḳ olmazlar baᶜżı kimesneler kendü ᶜavāriżleri içün vaḳf aḳçe ider ammā mezburlarıñ emlākleriniñ taḫammüllerine göre olan aḳçeniñ murābeha kifāyet ider ise murābehasından edā olunur kifāyet itmez ise ḳuṣūr emlāk ṣāḫibinden alınur.

Baᶜżı yerler vardır reᶜāyā ile sipāhiye defterde şerik yerler ḳayd olunmuşdur sipāhi nıṣf-i tohumın ve nıṣf-i öküzün virse ḫāṣıl olan maḫsūluñ nıṣfın sipāhi ve nıṣfın reᶜāyā alur.

Ve kenisa rāhibleri bir ḳariye sipāhisiniñ defter-i cedid-i ḫāḳanide muḳayyed raᶜiyyet ve raᶜiyyeti oğullarından olub lakin leyl ve nihār bir yerde olub maᶜişetleri āyın-i bāṭılaları üzre vire gelen ṣadaḳāt sırrın ise ol aṣıl rāhiblerden resm-i-raᶜiyyet alınmaz ammā mülāzim virilmeyüb ƙar ve kesbi kendü emekiyle ve çalışmasıyle taḫṣil olursa rüsūm-i raᶜiyyet ḫükm olunur kenisāya vaḳf olan yerler ḳabl-el-fetḫ olub mülknāme-i humāyūn virilüb ve defter-i

cedid-i-ḫaḳānide merfūᶜül-ᶜöşr ḳayd olunmak gerekdir ṣāḫib-i arż ᶜöşrün almayub müdāḫele itmeye kenisāya ṣarf oluna.

Baᶜżı reᶜāyā ṭāyıfesi ḫāṣıl olan terekelerinden günlük ve ḫarman yeri ve kesmik nāmına bir miḳdār tereke alı korular ammā buğdāy toḫumından ᶜöşr alınur kesmikten alınmaz ammā kesmik ve ḫarman yeri ve günlük deyu alıkodıkları buğdāy ve arpadan ᶜöşr virmek icāb ider miḳdāri tereke ḫāṣıl olursa ᶜöşr ile sālāriye sekizde bir ḫükm olunur yoncalıḳ yerlerde ᶜöşr alınur.

Yeniçeri mufaṣṣalıdır

Ṭāyıfe-i mezbur ḳariyeleri ṭoprāğında zırāᶜat ve ḫırāṣet idüb biçilmeyüb el ile yolunan buğdāy ve arpa ve çavdār ve ᶜalefden sipāhiler ᶜöşr ṭaleb eylediklerin bildürür imdi [94] ekilüb ḫāṣıl olmağla biçilmeyüb el ile yolunub ancaḳ toḫumı ḫāṣıl olmağla biçilmeyüb el ile yolunub ancaḳ toḫumı ḫāṣıl olan buğdāy ve arpa ve çavdār ve ᶜalefden ᶜöşr alınmaz yoḫsa noḫūd ve mercümek ve bağla ve ketān ve sūsam ve sā°ir bunuñ emṣālı ḳadim-ül-eyāmdan el ile yolunan nesnelerden ᶜöşr alınur buyurdum ki ḫükm-i şerifimle göresin anıñ gibi ekilüb ḫāṣıl olmağla biçilmeyüb vechi meşrūḫ üzre el ile yolunan terekeden ᶜöşr aldırmayasın ve ᶜarz eylediler ki kendü yemekleri içün ḫareminde olan bāğ ve bāğçe ve bostānlardan ḫāṣıl olan ᶜöşr ṭaleb iderler imiş imdi göresin müstaḳill meyvesi ve sebzesi ṣātılur bāğ ve bāğçe ve bostanlardan olmayub ancaḳ kendü evleri mühimmi içün evleri ḫareminde olandan nesne ṭaleb itdirmeyesin.

Ve kendü bālta ile açub kendü iḫyā eyledikleri yerlerden ᶜöşr ṭaleb iderler imiş imdi göresin müstaḳill meyvesi ve sebzesi ṣātılur bāğ ve bāğçe ve bostānlarından olmayub ancaḳ kendü evleri mühimmi içün evleri ḫareminde olandan nesne ṭaleb itdürmeyesin ve kendü bālta ile açub kendü iḫyā eyledikleri yerlerden ᶜöşr ṭaleb iderler imiş imdi ol yerler ḳadimden raᶜiyyet yerleri olmağla ḳadimden resm-i-çift alınagelmiş ise fi-ül-vaḳiᶜ ḫāli yerlerden kendü bālta ile açub iḫyā eyledikleri yerlerden resm ṭālib itdürmiyesin.

Ve baᶜżı ḳarace degirmenleri ve ṭolābları olub ziyāde resm ṭaleb iderler imiş şol ṭolābları ve ḳarace degirmenler ki evvelden reᶜāyā elinde bulunmayub defterde daḫi resm baglanmış olmayub kendüler iḫdāṣ itmiş olub ḳadimi ocāḳ olmaya ḳānūna muğāyir nesne itdürmiyesin.

Ve müstaḳill [95]bālı ṣātılur ḳovānları olmayub sakin oldukları evleri ve ṣaçāḳları altında kendü maᶜişetleri içün olan sekiz ṭokuz ḳovānda ᶜöşr aldırmayasın ziyādesinden ḫāṣıl olan bāldan ᶜöşr aldırasın ve ḳovān ḫaḳḳ behānesiyle kendüler yabānda veyā sefer-i hümāyūnda iken cebren evlerine girürler imiş bu behāne ile evlerine girmekden menᶜ oluna.

Ve ᶜöşürlerin sipāhileri bāzāra iletmek teklif iderler imiş yeñiçeri ḳullarıma ol aṣıl teklif olunmaz ammā ol yerler raᶜiyyet ellerinde olub ᶜöşr ve resmi ṣāḫib-i-arż edā olunagelen yerlerden ise yeñiçeri ellerine düşmüş ise ḫāṣıl olan ᶜöşürlerin ol köyde olan anbāra iletdürüb bāzāra iletmege teklif itdürmiyesin.

Ve bāzāra baᶜżı nesne iledüb ṣātdıklarında bācdārlar bāc-i bāzār alurlar imiş yeñiçeri ḳullarımdan bāc alınmaz menᶜ ve defᶜ idüb kendü metālarından bāc alınmaz ve aldırmayasın ammā āḫarın metāᶜın kendü metāᶜına ḳarışdurub benimdir deyu bācdārın maḫṣūlına ġadr olunmaḳ iḫtimālı olmaya.

Ve sipāhiler ḫarman üzerinde ᶜöşr almayub üzerlerine bırağub zemān geçmekle zāyıᶜ ve telef olur imiş vāḳiᶜise menᶜ ve defᶜ idüb ᶜöşürlerin vaḳtında aldurub şerᶜ ve ḳānūna muḫālif iş itdürmeyesin şöyle ki ḫarman zemānında sipāhileri ḥāżır olmayub yabānda veyā seferde

bulunacaḳ olursa anıñ gibilerden müteveccih olan ḥuḳūḳ ve rüsūmin sipāhiniñ timārın żabṭ iden ademisene ve yāḫud ḳariyeniñ imālı ve sā'ir ḫalḳı maᶜrifetiyle bir yerde emānet ḳoyub vech-i-meşrūh üzre taᶜaddi itdirmiyesin.

Ve yeñiçeri ḳūlların teehhül itdikleri zemānda ḳariye [96] sipāhileri ve voyvodaları gerdek resmin ṭaleb iderler imiş yeñiçeri ḳūllarımdan evlendükde gerdek degeri aldırmayasın ve tārlāların dinlendirmege ḳoduḳlarında ḥāṣıl olan gelmiyeden ᶜöşr ṭaleb itdürmiyesin ᶜaskeri ve gerek reᶜāyā ᶜöşürlerin ḳariye sipāhileri ve yāḫud vekilleri ḥāżır olmadın ḫarman yerinde maḥṣūllerin ḳāldırmaġa ḳādır olmazlar ve sipāhilere daḫi tenbih olunur ki taᶜşır zemānı kendüsü ve yāḫud vekili ḥāżır olmaḳ gerekdir kendüsü ve yāḫud vekili ḥāżır bulunmaz ise ḳariye-i mezbureniñ imāmı ve sā°ir ḫalḳı maᶜrifetiyle bir yerde emānet konulur.

Ve baᶜżı ḳonār göçer türkmān ṭāyıfesi ve sa'ir ḳonār ve göçer cemāᶜatlar ḳonub göçdükleri yerlerde ṣaḥib-i-arż olanlar otlāḳ ḥaḳḳı ṭaleb iderler imiş mādām ki ḳırḳ gün ḳoyūn ve sā'ir ṭavārları bir yerde durub otından ve ṣuyundan ḳoyūnlar intifāᶜ eylemedikçe otlāḳ ḥaḳḳı ḥükm olunmaz otlāḳ ne maḳūle olduġu bālāda ẕikr olunmuşdur baᶜżı yerlerde resm-i-cāmūs ve resm-i-çuḳur aḳçesi defterde yazılmışdır ekṡeri Adana eyāletindedir hemān defter mücibince alınub taᶜyin olunmaz.

Sādāt-i kerāmdan olanlara tekālif-i-şāḳḳa teklif olunmaz sipāhiniñ toprāġında ᶜaskeri ṭāyıfesinden baᶜżı kimesneler fużūli yerler żabṭ idüb lakin ṣāḥib-i-arż zi-l-yed olduḳları iᶜtibāriyle resm-i-ṭapū ile teklif olunur alur ise fihạ almayub taᶜallül iderse ol yerleri ṣāḥib-i-arż ḥükm eylesin ki diledügine ṭapū ile virüb taṣarruf itdürile.

Ḳalaᶜ dizdạrı ᶜarżuḥāl ider bu ḳalaᶜ-i mezbūreniñ olub mādāmki ḳalaᶜ ḥıfż ve ḥırāṣet idüb dizdārlıḳ [97] ḫidmetinde olduḳçe timārınıñ rüsūmi serbestiyesini ḫāricden daḫl olunmaz defterde gerek ḳayd olsun ve gerek ḳayd olmasun ammā timār ile neferāt ve zeᶜāmet olmayan timārın rüsūm-i-serbestiyesi defterde yazılmayınce almaġa kādır olmaz mirmirān çāvuşlarınıñ timārı daḫi ḫidmeti muḳābelesinde cerime ve bādihevāsin-i alur kendüye defterde ḥāṣıl yazılduġu ḳayd eylemez ammā mutasarrıf olduġu timārınıñ rüsūm-i-serbestiyesi aḫara yazılmış ise deyu taṣrih olunur.

Ve iki sipāhiniñ ṭopraḳları maşā-i-maḫlūṭ olunsa ṭapūya müstahaḳḳ olan yerleri ḳadimden ᶜöşrü ḳanġi sipāhiye viregeldi ol ḳariyeniñ müsinn kimesnelerden suāl olundukdan sonra ḳadimden ᶜöşrü ḳanġi ṭarafa viregeldikleri ḥükm olunduḳda ol yerleri ol ḳariye sipāhisi resmi ṭapū ile virür.

Bir sipāhi ḳariyesiniñ defterlü reᶜāyāsı oglandan resm-i-raᶜiyyet ṭaleb eyledikde reᶜāyā benim resmim defterde yoḳdur bābāmıñ ismi ḳayd olunmuşdur rüsūm-i-raᶜiyyet virmem deyu nizāᶜ iderse ol iden reᶜāyāsınıñ aḫara raᶜiyyet ḳayd olunmuş değil ise raᶜiyyet oğlu bābāsına tābidir oğlunuñ ismi defterde yazılmaḳ lāzım degildir rüsūm-i-raᶜiyyetin alur.

Ve bir reᶜāyā iki sipāhiye raᶜiyyet ḳayd olunsa ve eger sinorları mümtāz ve muᶜayyen olmayub toprāḳlı müşā ve maḫlūṭ ise iki ṭarafa daḫi ḥiṣṣelerine düşeni alurlar ammā sinori mümtāz ve mu'ayyen ise taḥrirden on yıl muḳaddem ḳangisiniñ ṭoprāġında sākin bulunmuş ise rüsūm-i-raᶜiyyet ol sipāhiye ḥükm olunur.

در بيان قانون نامهٔ عثمانى

(٢٦) فصل اوّل در بيان جرم جنايت وسياست

اگر بركمسنه زنا اتسه دخى اوزرينه ثابت اولسه زنا ايدن اولو اولسه غنى اولسه بيك آقچه‌يه قادر اولسه دخى زياده يه قادر اولسه[1] درت يوز آقچه جرم[2] آلنه وسط الحال اولسه اللى ايكييوز آقچه آلنه فقير الحال اولسه يوز آقچه آلنه فقير الحال اولسه اللى وياخود قرق آقچه آلنه[3] اگر زنا ايدن ارگن اولوب غنى اولسه جرم يوز آقچه آلنه وسط الحال اولسه اللى آقچه آلنه فقير الحال اولسه اوتوز آقچه آلنه اگر زناىى قز اوغلان اتسه انك جرمى غلمان اركك كبيدر اگر زناىى عورت اتسه ارى جرمن ويره غنى اولسه وقبول ايدرسه يوز آقچه كوفته خورلق ويره وسط الحال اولورسه اللى آقچه فقير الحال اولسه اوتوز آقچه ويره[4] واگر قول وجاريه زنا ايسه حّر وحرّه جرمن ويرميه نصفن آلالر

بركشى زنا قصدنه بركشينك اوينه گيرسه اولى اولورسه اولو جرمن ويره واگر ارگن اولورسه ارگن جرمى ويره قز اوغلان چكن وخيانت ايله بركمسنك اوينه كيره‌نك وقز وعورت چكمكه بله وارن كمسنه يه سياست ايچون ذكرى كسله وقز يا عورت (٢٧) چكوب جبر ايله نگاح ايتدورونه جبر ايله بوشاده‌لر ودخى سياست ايده‌لر ونگاح ايده‌نك صقالن كسه‌لر ومحكم لت ايده‌لر واگر بر غيرك عورتن ويا قزين اوپسه وياخود يولينه واروب سويلسه قاضى محكم تعزير ايدوب آغاچ باشنه بر آقچه جرم آلنه واگر بركشينك جاريه‌سنه سوز سويلسه ويا اوپسه قاضى محكم تعزير ايدوب ايكى آغاچه بر آقچه آلنه واگر بركمسنك اوغلن اوپسه ويا يولينه واروب سويلسه قاضى محكم تعزير ايدوب آغاچ باشنه بر آقچه جرم آلنه اگر حبس دخى اتسه‌لر قاضى مصلحت گوردوكى يرده ايده‌لر

---

1 B-1882 el yazısında (s. 1 b), böyle bir cümle de bulunuyor: سياست اولمدغى تقديرجه

2 Bu söz metinde iki kez yazılmıştır.

3 Çok fakir olan kişilere ait olmalıdır; sosyal tabakaların tasnifi yapılırken diğer yerlerde de öyle oluyor.

4 B-1882 el yazısında (s. 1 b), bu mesele ayrıntılı olarak müzakere edilmiştir:
اگر زنا ايدن عورت اولسه غنيه اولسه انوك دخى جرمى غنى اركيدر متواسط الحال وياخود فقير اولسه اكا كوره قياسى اولنه اگر زناىى عورت ايتسه جرمن ارى ويره اگر عورتك مالى اولوب ارى اولوب ينه قبول ايدرسه كفته خورلق قنلغى غنى اولورسه يوز آقچه اورتا حاللويه اللى آقچه فقير اولورسه اوتوز آقچه آلنه.

اگر عورت وياقز بر كمسنه يه افترا اتسه بكا زنا ايتدك ديسه اگر انكار اتسه[5] سوزلرينه شاهدسز اعتبار اتميوب اره يمين عورته و قزه تعزير ايدوب اكى آغاج باشنه بر آقچه جرم آلنه واگر عورته وقزه بر كمسنه زنا ايتدوم ديسه انلر انكار ايلسه انلره يمين ويروب زنا ايتدم دين كمسنه يه تعزير ايدوب ايكى آغاچه بر آقچه جرم آلنه واگر بر كشى بر آخر كمسنه يه سن بنم عورتم ويا قزيمه ويا جاريمه زنا ايتدك ديسه اثبات ايده‌مزسه قاضى تعزير ايده جرم آلنميه

واگر بر كشينك اوغلى ككزلق اتسه قاضى اوغلانه محكم تعزير ايدوب آغاج باشنه بر آقچه جرم آلنه اگر بالغ اولمديسه باباسى حفظ ايتمك لازمدر باباسى حفظ اتمدوكيچون قاضى تعزير ايده امّا جرم آلنميه واگر بر كشينك حيواننه وارسه‌لر قاضى محكم تعزير ايدوب آغاچ باشنه بر آقچه جرم آلنه.

فصل ثانى در بيان تضارب وتسلّم[6]

(۲۸) اگر بر كشى چكشوب بر برينك يقالرين يرتسه قاضى ايكسنه دخى تمزير ايده امّا جرم آلنميه اگر بر برينك صقالن يولسه[7] ينه ايكسنه تعزير ايدوب غنيدن يگرمى آقچه فقيردن اون آقچه آلنه

واگر بر كشينك يولنه ياخود اوى اوستنه وارسه دخى چكشوب بر برينك صقالن يولسه ويا محكم دوكشسه سبب اولاندن آغاچ باشنه بر آقچه جرم آلنه آخردن ايكى آغاچه بر آقچه جرم آلنه[8] واگر بر كشى ناحقّ يره بر كمسنه‌يى لت اتسه ويا صقالن يولسه تعزير ايدوب غنى اولاندن يگرمى فقير اولاندن اون آقچه جرم آلنه واگر بر كشى باشى ياروب قان چقارسه قاضى تعزير ايدوب اوتوز آقچه جرم آلنه واگر كمك چقارسه جرّاحه محتاج اولسه باش يارن غنى اولسه تعزير اولنوب يوز يگرمى آقچه جرم آلنه واگر بر كمسنه آدم اولدورسه يرينه قصاص ايدرلر جرم آلميه‌لر واگر باش يارن آدم فقير اولسه اتوز آقچه جرم آلنه متوسط الحال اولسه اللى آقچه جرم آلنه واگر قصاص يا قصاص اولمق لازم اوليجق قتل اولمسه درتيوز آقچه ومتوسط الحال اولاندن ايكييوز آقچه وفقيردن يوز آقچه آلنه وغايت فقردن اللى آقچه جرم آلنه[9]

---

[5] Yukarda zikrettiğimiz el yazısında (s. 2 a), şöyledir: اگر ار انكار ايلسه

[6] Süleyman'ın kanunnâmesinde bu kelimenin yerinde تشاتم kelimesi bulunur. Bu metnin münderecatına daha uygun geliyor.

[7] Yukarda zikrettiğimiz (s. 2 b), şöyledir: اگر بربرينك صاچن صقالن يولسه

[8] Aynı yerde: وبادى اولوب اوندن آغاج باشنه برر آقچه جرم آلنه آخرندن آلنميه

[9] B-1882 el yazmasında (s. 2 b), anlamı daha açık bir şekilde verilir:

اگر بر كمسنه آدم اولدرسه يرينه قصاص ايدرلرسه جرم يوقدر اگر اتمسه‌لر ياخود قصاص لازم كلور قتل اولمسه غنى دن دورت يوز آقچه متواسط الحالدن ايكى يوز فقيردن يوز آقچه جريمه آلنه زياده فقيردن اللى آقچه جرم آلنه.

واگر مجروح بنی فلن کمسنه ورمشدر دیسه اعتبار یوقدر مگر اوّلدن متّهم اوله ویا خود مجروح ایله عداوت دنیویه‌سی ظاهر کمسنه اوله قاضی معرفتیله عرف اوله.

واگر محلّه ایچنده ویاخود کوی آراسنده مقتول بولنسه البتّه تفتیش ایدوب قاتلی بولدوره‌لر (٢٩) ویاخود دیت چکدوره‌لر اثر قتل بولنمزسه مجرّد میّت بولنماسیله انجدمیه‌لر واگر بر کمسنه آخری او قیله ویا بچاق ایله اورسه مجروح ایلسه غنی ایسه بعد التعزیر ایکیوز آقچه آلنه متوسط الحال اولسه یوز آقچه فقیر اولسه اللی آقچه آلنه واگر بر کمسنه یولنه واروب اوق چکسه اوقنی قولاغنه صانجوب کزدوره‌لر واگر یولنه واروب قلچ ویا بچاق چکوب محکم حقّندن گلوب اللی آقچه جرم آلنه فقیر اولسه اون آقچه جرم آلنه ودخی یان کسنوك و آدم بچق‌لیه‌نك عادتی ایسه الن کسه‌لر والاّبچاق صانجه‌لر[10] کزدوره‌لر[11] واگر برکشی قصد ایله بر کمسنك کوزین ویا دیشین چقارسه قصاص اتسه‌لر جرم آلنمیه واگر قصاص لازم اولمسه غنی اولورسه ایکیوز آقچه ومتوسط الحال اولورسه یوز آقچه فقیر اولورسه اللی ویا قرق آقچه و اگر بو مذکورات کفره دن اولسه[12] نصف جرم آلنه و اگر صغیر اوغلانجوقلر صواش اتسه‌لر صاچلرین یولسه‌لر نسنه آلنمیه واگر حواتین طائیفه‌سی بر بریلر صواش ایسه‌لر صاچلرن یولسه‌لر ویا بر برینه محکم لت اتسه‌لر محذّرات دکل ایسه ایکسنه دخی محکم تعزیر ایدوب ایکی آغاچه بر آقچه جرم آلنه واگر محذّرات ایسه ارلرینه تهدید ایدوب یگرمی آقچه جرم آلنه اگر بر کمسنه خدّ قذف ویا تعزیر اولسه خد قذف ایسه اوچ آغچه بر آقچه واگر تعزیر ایسه ایکی آغاچه بر اقچه جرم آلنه واگر بر کشی یوزه ونك لك اتسه قاضی تعزیر ایدوب تشهیر ایده ایکی آغاچه بر آقچه جرم آلنه و اگر قول بربریله جنك اتسه‌لر (٣٠) محکم حقّلرندن کلوب جریمه آلنمیه[13].

فصل ثالث در بیان سیاست

واگر بر کشی خمر لیچوب طوتلسه قاضی تعزیر ایدوب تمام حقّندن گلوب ایکی آغاچه بر آقچه جرم آلنه[14] واگر بر کمسنه قاز ویا تاوق و اوردك اوغورلسه قاضی تعزیر ایدوب

---

[10] Milli kütüphanesindeki 154 g 25 el yazısında, 29. sahifesinde şöyle yazılmıştır: قوله بچاق صانجه‌لر

[11] Aynı yerde (s. 3 b), böyle bir fıkra da bulunur: ایکی کشی بربرین طاشیله یا آغاج ایله اوروب مجروح ایتسه تعزیر ایدوب آغاج باشنه بر آقچه جرم آلنه اگر اوروب قولن یا آیاغن حسه شرعله نه لازم کلورسه حکم ایدوب یوز آقچه آلنه.

[12] Aynı yerde (s. 3 a), şöyle denilir: کفره‌دن صادر اولورسه یامستامندن صادر اولورسه

[13] Aynı yerde, (s. 3 b), bu madde de bulunur:

اگر بالغه اجنبیه عورته ضرب ایتسه محکم تعزیر ایدوب هر بر آغاجه بر آقچه جرم آلنه اگر بالغ اوغلان اتاسن ضرب اتسه بعد التعزیر حبسی ایدوب یوز آقچه جرم آلنه.

[14] Aynı yerde (s. 3 b), bu madde de bulunur:

اگر مسلم خمر صاتسه یاخود صقسه تعزیر ادوب ایکی آغاجه بر آقچه جرم آلنه اگر بر کمسنه خمر صحبتنده اوتورسه ایچمسه تعزیر ادوب اوچ آغاجه بر آقچه جرم آلنه.

ایکی آغاچه بر آقچه جرم آلنه واگر قوان واگر قیون ویا قوزی اوغورلسه سرقه نصابنه یتمش اولمسه قاضی تعزیر ایدوب آغاچ باشنه بر آقچه جرم آلنه واگر آت ویا قتر ویا اشك ویا صغیر اوغورلسه الن کسه‌لر ویاخود ایکی آقچه جرم آلنه واگر برکشینك قوبی سندن ویا انبارندن بغدای وآرپه سرقه اتسه‌لر شرعاً الن کسمك لازم اولمسه غنیدن قرق آقچه ومتوسطدن یگرمی آقچه فقیر دن اون آقچه جرم آلنه اگر ترلادن دسته اوغورلسه که آز اولا ویاخود کوك کوك ایکن بچوب آلسه قاضی تعزیر ایدوب جرم آلنمیه ضمان لازم اولورسه تضمین ایتدوره‌لر اگر بالته ویا بچق ویا دستمال اوغورلسه قطع لازم اولمسه تعزیر ایدوب آغاچ باشنه بر آقچه جرم آلنه و اگر اوغول آتاسندن ویاخود آتا وآنا اوغلندن ویا عورت ارندن ویا ار عورتندن ویا قرداش قرداشندن نسنه اوغورلسه قاضی محکم تعزیر ایدوب آغاچ باشنه بر آقچه جرم آلنه اگر برکشی دلبند قاپسه ویا غضبیله برکشینك اسبابن آلسه محکم تعزیر ایدوب آغاچ باشنه بر آقچه آلنه ودخی اسیر اوغورلیانی وقول وجاریه آیاردنی و اوغلان آیاردوب کیده‌نی ودکّان آچانی و اوه گیره‌نی (۳۱) وبر قاچ کز خرسوزلق ایده‌نی صلب ایده‌لر و اگر محلّه وکوی ایچنده آدم اولسه ویا کاربان باصلوب خسارت اولسه ویا کوی آراسنده اوغورلق وخرامیلق اولسه البتّه بولدوره‌لر متّهم کمسنه وار ایسه تفتیش ایتدوره‌لر ودخی تضمین ایتدوره‌لر واگر بر کوی قربنده قونان کشینك کیجه ایله مالی اوغورلنسه خرسوزی کوی‌لویه البتّه بولدوره‌لر والّا بولنمزسه کوی اهلنه تضمین ایتدوره‌لر واگر برکشی یولدن کچرکن یوغورت واتمك آلسه ظلم ایله تعزیر ایدوب آغاچ باشنه بر آقچه جرم آلنه و اگر برکشینك النده ویا اونده اوغورلق نسنه بولنسه صاتون آلدیسه صتانی بولدوره‌لر بولنماز ایسه متّهم ایسه شکنجه ایده‌لر امّا احتیاط ایده‌لر که قبل الثبوت تلف نفس اولمیه و اگر شکنجه‌ده اولورسه دخی هدردر واگر بیانده بولدی ایسه اثبات ایدوب خلاص اوله.

واگر کاربان سرای ایچنده نسنه اوغورلنسه کاربان سرای ایچنده اولنلره بولدوره‌لر امّا کاربان سرایجیلر امین ومعتمد کمسنه اوله‌لر هر صباح یوقلیه کمسنه‌نك اسبابی سرقه اولندومی گوره ودخی قپوسین اچوب دستور ویره اگر بو وجهله ایتدکدن صکره بر کمسنه بنم اسبابم کتدی دیرسه عمل اولنمیه واگر کاربان سرایجی یوقلامدین دستور ورسه کیتدین اسبابك قیمتن ویره واگر کاربان سرای طشره‌دن دلنوب اسبابی آلندی ایسه طشره‌دن مظینّه ومتّهم اولانی دوتوب تفتیش ایده‌لر اگر ایچریده اولانك دخی مظنّه اولانی (۳۲) وار ایسه طوتوب خرسوزی بولدوره‌لر بولنمز ایسه محلّه ایچنده ایسه ایچنده اولانه اوغورلقده حکم نه ایسه بونده

دخی اجرا ایده‌لر واگر خرسوز سپاهی طائفه‌سندن اولورسه حبس ایدوب درگاه معلاّیه عرض ایده‌لر واگر خرسوز شکنجه‌ده اقرار اتسه انك اقراری علایمی دخی دلالت ایتسه انك اقراری معتبر اولا صوجنه کوره سیاست اولا واگر خرسوز بر کمسنه بنم شریکمدر دیسه اگر اول کمسنه متّهم کمسنه ایسه شکنجه ایده‌لر والّا خرسوزوك سوزینه اعتبار یوقدر عمل اولنمیه واگر بر کمسنه آخرك اوینه ویا دگاننه اوت قوسه صلب ایلیه‌لر اگر بر کمسنه یبانده طوار بولسه و یا قیمتلوجه نسنه بولسه چاغردسه غنی اولورسه قرق متوسطّ اولورسه یگرمی فقیر اولورسه اون آقچه آلنه واگر چاغردسه صاحبی بولنمسه قاضی‌یه ویره واگر چاغردسه دخی صکره النده یتورسه جرم آلنمیه ودخی یلان شهادت ایده‌نك وتزویر حجّت ویره‌نك ودخی اونك ایله عمل ایله‌ده‌نك محکم حقّندن گلوب شاهد زوری تعزیر ایدوب وتشهیر ایده‌لر وتلبیس وتزویری ظاهر اولان کمسنه‌نك محکم حقّندن گلوب الننه طمغا اوره‌لار وتزویر حکم وحجّت یازان کمسنه‌نك الن کسه‌لر واگر عادتی دکل ایسه محکم حقّندن کله‌لر وبر کمسنه‌نك النده قلب اسباب بولنسه محکم حقّندن گلوب واگر قلاپلق اوستنه ثابت اولورسه درگاه معلاّیه عرض ایده‌لر [15]

ودخی عدّتی تمام اولمدین نکاح ایدن (۳۳) کمسنه‌نك محکم حقّندن کلنه ودخی بینمازی کوی بکوی محلّه محلّه تفتیش ایده‌لر محکم حقّندن گلوب ایکی آغاجه بر آقچه جرم آلالر ومعاملهٔ شرعیه ایدنلر اونسی اون بردن زیاده ایتدورمیه لر[16] ودخی غمّازلق ایدوب وبر کمسنه‌نك مالن ضایع اتمك سبب اولانه محکم حقّندن گلوب تضمین ایتدوره‌لر وبر کمسنه باغچه‌یه ویا بوستانه کیروب نسنه سین آلسه تعزیر ایدوب ایکی آغاجه بر آقچه جرم آلنه واگر بر کمسنه بر غیری کمسنه‌یی بولمغه تکلف اولسه قانون بودرکه یدی قاضیلق یر آره‌یه اگر صحیح اولورسه آرایوب بولمادم دیو عجزء اظهار ایدرسه کزوب اهمالی اولمیه[17] بری الصحّت اولوب خلاص اولور

[15] Aynı yerde (s. 5 b), metin şöyledir: والنده قلاب اسبابی بولنانك محکم حقندن کلوب رزقنی بکلك ایده‌لر.

[16] B-1882 el yazmasında (s. 5 b), bu mesele, daha iyi aydınlatılmıştır:

ر دخی عدتی تمام اولمدین نگاح ایله‌سه حقندن کلوب آغاج باشنه بر آقچه جرم آلنه ونگاح ایده‌نك بولوب اتدی ایسه اکا دخی بویله ایده‌لر وبلا مباشر اولنلرك حقلرندن کلنوب اکی آغاجه بر آقچه جرم آلنه وقصد ایله نماز ترك ایتسه بینماز اولسه محله‌یه محله وکوی‌یه کوی تفتیش ایدوب دخی محکم ومنتهی حقلرندن کلوب تعزیر ایده‌لر ایکی آغاجه بر آقچه جرم آلنه وجمعه نمازی واجب اولدی ترك ایده‌نك حقندن کلوب تعزیر اولنوب ایکی آغاجه بر آقچه جرم آلنه ومعاملهٔ شرعیه ایده‌نك اونن اون بردن زیادیه اتدرمیه‌لر وشرعی معامله اتمدین قطعاً ربا اتدرمیه‌لر.

[17] Neşrettiğimiz metinde şöyle yazılmıştır: کذب احتمالی اولمیه Cümlenin içinde bunun hiçbir anlamı yok, işte bundan dolayı B-1882 el yazmasında (s. 5 b) olduğu gibi yazdık.

و دخی هر کشینك آتی ویا قاتری ویا اوکوزی اکینه کیرسه طوار باشنه۱۸ بش آغاچ اوروب بش آقچه جرم آلنه و اگر اینك کیرسه دورت آغاچ دورت آقچه جرم آلنه وطنه وبوزاغو کیرسه بر آغاچ وبر آقچه جرم آلنه وقیون کیرسه ایکی قیونه بر آقچه جرم آلالر اماّ مقدّما اسواقده ندا وتنبیه اولنه بعده اکینه طوار کیروب اولدرمك وقویروغن کسمك یوقدر همان وجه مشروح اوزرینه عمل اولنه ودخی اولان زیانی طوار صاحبنه تضمین ایتدوره‌لر اگر تنبیه ایتدم طوارنه ضبط ایتمدی دیو اولدورسه ویا اوروب سقط اتسه ویا بر یرین قطع اتسه شرعاً نه لازم اولورسه اگر قیمت واگر نقصان تضمین ایتدوره‌لر و اگا دخی اکیننه اولان زیانی طوار صاحبنه تضمین ایتدوره‌لر۱۹ واگر کوی قربنده (۳٤) وکوی آراسنده ویاخود طوار صوادی یولنده ایکن اولسه صاحبنه اولاغی ایتدوره‌لر اگر ایتمزسه ضرری کندوینی مرتّب اولور طوار صاحبنه کناه اولماز مگر که کیجه کیره ویا قصد ایله ارسال ایلیه ودخی کوی خلقی بر برینك صوادلرینه و۲۰ مرعالرینه دخل ایدوب تجاوز اتمیه‌لر ایدنلروك حقّلرندن گلوب منع ایده‌لر ایله قانون بودر که شهرك وقصبه‌نك اوروسی بر بچق میلدر وسائیر کویلرك بر میلدر طوارلری وبوزاغولری یورویه وخرمن یرلری ایدینوب استعمال ایده‌لر قور تمیه‌لر وزراعت اولنمیه ومیل دخی ار یله عورت فرق اولمیان یره دیرلر بو مقداردن غیری هر کم که سپاهی معرفتیله زراعت ایلیه کندونك اولور الندن آلنمیه واگر بر کمسنه آخر تاوغین ویا کلبن ویا غیری طوارین اولدورسه تضمین ایتدردوب تعزیر ایده‌لر جرم آلنمیه۲۱

ودخی عورت واوغلان واروب صو آلدوغی دیاردن یودوغی یرده لوند طائفه‌سندن کمسه وارمنه منع ایده‌لر ممنوع اولمیانی تعزیر ایدوب ایکی آغاجه بر آقچه جرم آلالر حمّام اوکنده و حمّامده جمعیّت ایدوب اوتورمیالر ومقبره ایچنده ویا یول اوستنده تبوّل اتمیه‌لر بعد التنبیه ممنوع اولمیانی محکم حقّندن گلالر ودخی عمّال طایفه‌سنك شرعاً بر نسنه ثبوت بولمادین مجرّد ومتولیسی اولماسیله کمسنه‌یه دخل ایتدورمیه‌لر جرم آلمیه‌لر آلورلر ایسه قاضی حکم ایدوب ینه صاحبنه آلیویره وهر برینك صوچنه کوره جرم آلوب زیاده‌سین حکم ایدوب آلیویره۲۲

[18] aynı yerde (s. 6 a), denilir: طوار باشنه صاحبنه

[19] Aynı yerde şu da ilave edilir:

"اگر بچاق اله باخود غیری الته حرب ایله اوروب مجروح ایلسه شرعله نقصان لازم اولمسه تعزیر ایدوب آغاجنه بر آقچه جرم آلنه.

[20] Neşrettiğmiz el yazmasında yanlış yazılmıştır: طوارلرینه

[21] B-1882 el yazmasında (s. 6 a), denilir: . . . وتعزیر ایدوب ایکی آغاجه بر آقچه جرم آلنه آرتوق آلنمیه.

[22] B-1882 el yazmasında (s. 6 b), son cümle şöyle gösteriliyor: وشرعاً بر نسنه ثابت اولمدین مجرد مساوی ایله جرم آلنمیه اگر آلورلرسه قاضی‌یه آلیویره وقاضی معرفتسوز کمسنه حبسی ایلمیه‌لر ومقرر جرمدن زیاده اهل کناهك آقچه‌سن آلمیه‌لر.

فصل رابع در بیان رعایا ورسم (٣٥) زمین

ایمدی رعایالردن رسم چفت مارتده آلنور ورسم چفت داخی بعضی لواده اوتوز آلتی آقچه در[23] ونیم چفت نصف ذلك در امّا لوای حمیده رسم چفت قرق ایکی آقچه در ونیم چفت نصف ذلك در وسربست اولمیان سپاهی تیمارنده یگرمی یدی آقچه سپاهینك اون بش میر لوانکدر وبعض نواحیده سپاهی یگرمی یدی آقچه آلدقده سنجاق بکی آنجق آلتی آقچه آلور وبعض نوحیده بالتمام چفتلودن یگرمی یدی سپاهی اوچ آقچه سنجاق بکی آلور[24] آنطالیه وقره حصار ارلری تمام چفتدن اوتوز آقچه[25] نیم چفتدن اون بش آلدقدن صکره عشرلرینی حصاره گتورمك ایچون بالتمام چفتدن آلتی آقچه ونیم چفتدن اوچر آقچه آلورلر ولواء منتشاده رسم چفت اوتوز آقچه ونیم چفت انك نصفیدر ولواء خداوندکارده رسم چفت اوتوز ایکی آقچه ونیم چفت اون آلتی آقچه آلنور[26] ودخی نیم چفتدن یر تصرّف ایدن بنّاکدن اون ایکی وجبا[27] بنّاکدن طقوز آقچه واگر جبانك اکینلو اولسه یره تصرّف اتسه اکینلو بنّاك رسمین ویره که اون ایکیدر واضعف الرعایاکه قره[28] دیو تسمیه اولنور رسمی آلتی آقچه در

ودخی نسل رعایانك کم مجرّدی اولوب کسبه قادر اولمیه نسنه آلنمز و اهل کسب اولان مجرّدلردن مقدارلو مقدارنجه رسم آلنور ودخی دفترده مجرّد قید اولنان کمسنه تأهل ایسه بنّاك رسم که اون ایکیدر آلنه یازلدوم[29] دیدوکنه عمل اولنمیه ودخی بر کمسه دفترده یازلدقدن صکره آتاسی فوت اولوب (٣٦) آتاسنك یری کندویه انتقال اتسه النده اولان یرك رسمین ویره وبر کمسنه دفترده بنّاك قید اولنسه کنه النده نیم چفته وفا ایدر یری بولنسه اندن نیم چفت رسمین آلالر بنّاك قید اولندوم دیدوکنه عمل اتمیه‌لر ودخی رعایا کافر اولسه هر بر مزوّج کافر دن سپاهی یلده یگرمی بش آقچه آله ودخی دفترده چفت قید اولمیان کمسنه‌لر صکره چفته وچفتلکه قادر اولسه عمل بالموجود رسم چفت آلنور بو بابده اعتبار یردر ودخی النده چفتلکدن زیاده یری اولان کمسنه زیاده‌یه خارج رعایا کبی در زیاده‌سنه ایکی دونومه بر آقچه رسمین ویره ودخی فقروفاقه عروضیله[30] چفت وچفتلکنی الندن کیده‌رن رعایادن رسم چفت آلنمق حیفدر ونامستحسن در

[23] Aynı yerde resmi çift 30 akçe mikdarında veriliyor.

[24] Aynı yerde denilir: وبعضی نواحیده تمام چفتدن یکرمی یدی آقچه سپاهی و اوچ آقچه سنجاق بکی و اون ایکی آقچه صوباشی آلور.

[25] Aynı yerde bu vergi 57 akça alındığını denilir.

[26] Aynı yerde (s. 7 a), bu cümle de bulunur: ولواء کرمیانده رسم چفت بو عادت اوزرینه اوتوز ایکی آقچه در ونیم چفت بحسابه.

[27] Orijinalde yanlış yazılmıştır: حیا بناکدن ; doğru budur: جبا بناکدن

[28] Orijinalde yanlış yazılmıştır: قر

[29] Anlaşılıyor: مجرد یازلدم

[30] B-1882 el yazmasında (s. 7 b), gibi olmalıdır: فقر فاقه عارض اولمغله

ودخی دفترده آدی اولمیان رعیّت اوغللرندن وقرنداشلرندن هرکم اولورسه ینه رعیّتدر[31] صاحب تیمار دخل ایدر خارجدن کمسنه دخل ایتمیه ودخی کهنه دفترده مسطور ومقیّد اولان کمسنه تا بر سببیله دفتر جدید موزده ویاخود غایب یازیلان رعایادن اولا ینه صاحب تیمار دخل ایلیه بالکلیّه بر تیمارك قدیمی رعایاسی یرندن بعض فترت ایله غیر ولایته کتمش اولسه دفترده یازلدقدن صکره ینه اول تیماره کلسه صاحب تیمار ینه متصّرف اولا ودخی رعایانك آزادلو قولی دخی صاحب تیمارك تصرّفنده اولور خارجدن کمسنه دخل ایتمیه امّا موقوفجی دخل ایدر آدم که دفترده قید رعیّت اولنمیه ودخی رعایانك چفتلکی دفترده یازولدغندن زیاده اولسه شویله که بر چفتلك یازیلانك بر (٣٧) بچق ونیم چفتلکه یازیلانك بالتمام چفتلکی اولسه زیادهسنك رسمنه التزام گوستروب حقّندن گلورسه دخل اولنمیه الندہ ابقا اولنه واگر رسمنه ملتزم اولمازیسه زیادهسی قاضی معرفتیله آلنوب چفتلکی اولمیانه ویرهلر وبعض یرلرده چفتلك مقدارندن اکسك اولسه امّا اولانجه یری خاصّ اولدوغی اجلدن بالتمام چفت ویا نیم چفت اولمش اولورسه چفتلو کیم اکسکدر دیدوکنه عمل اولنمیه همان دفتر موجبیله عمل اولنه

وچفتلك بابنده دخی برچفتلك غایت خاصّ وایی یردن آلتمش دونمدر ومتوسط الحال اولان یردن سکسك دونمدر وطقسان دونمدر وادنی یردن یوز اوتوز دونمدر ویوز اللی دونم بر چفتلك اعتبار اولنور و دونم دخی طولاً وعرضاً قرق خطوهدر

ودخی بر کمسنه حستهلقدن ویا پیرلقدن ویا فقیرلقدن چفتنی وچفتلکنی بوزوب داغتسه صاحب تیمار اندن بنّاك رسمین طلب ایدوب یرینی آخر کمسنهیه ویره چفت یازلمشسن دیو انجتمیهلر وخارج رعایادن الندہ یری اولنلره سپاهی خارجسین دیو دخل ایدوب الندن یرین آلمیه مگرکیم رعیّتك یره زیاده ضرورتی اوله بو معنایه کم رعیّت اوزرینه یازلسه امّا الندہ هرکز یری اولمیه حتی تکمیل ناقص ایچون خارجیانه تعرّض ایتمز اولمز رعیّت آدنه که یازلمشدر آز وچوق یازیلان یازیه کوره بلاسین چکمك كرك بو نقصانك تکمیل ایچون خارج الندن آلوب ویرمك اولمز امّا محلولاتدن وطاغدن وطاشدن وبورچقدن[32] (٣٨) وقیردن وبوزدن تکمیل اولنسه اولور زیراکه اکثر[33] بودرکه انلر کندو اختیارلریله یازلمشدر صکره حیله ایدوب نزاع ایدرلر امّا شول

[31] Neşrettiğimiz el yazmasında رعیتدر yerinde yanlış bir şekilde زعامت yazılmıştır. B-1882 el yazısında doğru yazılmıştır.

[32] Süleymanın kanunnamesinde aynı paragraf bulunur. Orada بورجاق kelimesi بوجاق yazılmıştır. M. Arif, Kanụnnâme-i âl-i ᶜosmân, TOEM; H. Hadžibeğić, Kanunnama sultana Sulejmana zakono davca, s. 361. B-1882 el yazısında şöyle yazılmıştır: طاغدن وطاشدن قیدن وبوجقدن وقره دن وبوزدن ممکن اولسه...

[33] Orijinalde yanlış اکسر yazılmıştır.

خارج کمسنه رعیّتلك اولی کلان مزارعی صاحبندن بیع ایدوب ویا سپاهی طاپولیوب ویا دفتر وقتنده بو ادنی یردر دیو بونی ادنایه یازوب مرعی وقوری ایدنمش اولسه سپاهی یه او ائیلدن اولی کلان منفعت یتمز اولسه انك کبیلری تعرّض اولنوب رعیّته ویریله[34]

ورعایا طائفه‌سی متصرّف اولسه کوچورب ینه یرینه گتورمك[35] جمع ایلمك قانون قدیمدر امّا اون بش یلدن برو بر یره متمکّین اوله گوچرمك ممنوعدر وبر شهرده رعایا نسلندن بر کمسنه اون یل[36] دخی زیاده متوطّن اولسه امّا بخصوصه رعایا دفترنده مقیّد اولمسه انك امثالی کمسنه‌لر رعیّت اولمز شهر خلقنه الحاق اولنور ودخی شهر خلقندن ینه شهر سنورندن چفتلك تصّرف اتسه‌لر بالتمام چفتدن ونیم چفتدن نمقدر تصرّف ایدرلرسه رسمین ویره ورمزیز دیدوکنه عمل اولنمیه اعتبار ارضه‌در امّا شهرلو چفتنی بوزوب فراغت ایدرسه رسم چفت طلب اولنمیه اول سببدن شهرلویه رسم چفت قید اولنمامشدر

ودخی بر رعیّت قید اولنسه لکن النده چفتلکدن بعض غیر تیمار سنورنده اولسه چفت رسمین رعیّت اولدوغی یره ویره‌لر اول یره اسی بعض یروك بنم سنوریمده‌در دیو دونم آقچه‌سین طلب اتمیه همان عشر وسالارلق آله ودخی بر کویك رعیّتی آخر کویده متمکّن اولسه صکره دن انده رعیّت یازلسه والنده چفتلکی (٣٩) اول[37] کوی سنورنده اولسه اول دخی بو منوال اوزرینه جاریدر دونم آقچه‌سی طلب اولنمیه ودخی بر رعیّت بنّاك یازلمش اولسه النده بش اون دونم یری اولسه انلرك کبی کمسنه‌لر هم بنّاك رسمین وهم اللرنده اولان یرلروك مقدارنجه[38] سپاهیه دونم آقچه‌لرین ویره ومساجد وقفن تصرّف ایدن ائیمه‌دن رسم چفت رفع اولنوب دفترده حاصل یازلمشدر عوارض خود ائمه‌دن مرفوعدر امّا آلدقلری زمانده تکلیف عوارض اولنمیه

ودخی بر کمسنه آخر کویده امام اولسه لکن کندویه یقین اولماغین غیری کویده متمکّن اولسه متمکّن اولدوغی کوی جماعتی سن بزه امام دکلسن دیو اندن عوارض طلب اتمیه‌لر

---

[34] تعرض fili cümlenin içinde anlamı yok. B-1882 el yazmasında (s. 8 b) gibi تغیق olmalıdır: آنوك کیلردن تفریق اولنوب رعیته ویره‌لر

[35] Milli kütüphanesinin el yazmasında (154 g 25, s. 38) şöyle yazılmıştır: ینه یرینه کتورملك

[36] Aynı yerde (s. 8 b) 15 yıl kaydedilmiştir.

[37] Milli kütüphanesinin el yazmasında (154 g 25, s. 39) şöyle yazılmıştır: اولکی کوی

[38] B-1882 el yazmasında (s. 8 a) şu kelimeler de bulunur: خارج کبی

ودخی بر رعيّت فوت اولوب متعدّد اوغلنلری قالسه بعض چفت وبعض بنّاك قيد اولنان آتاسی يرندن حصّه طلب اتسه رعايته العدالته بنّاكه اندن حصّه ويروب رسم چفت ورسم بّناك جملەسنك آرالرندن ويريله.

ودخی رعيّت فوت اولسه بش آلتی نفر اوغلنلری قالسه جملەسی اولو ويا بعض مجرّد ويا بعض اولو اولسه مجرّد اولان دخی كسبه قادر اولمسه قانون بودر كه آتالری چفتلكنه مشاع ومشترك تصرّف ايدەلر ودخی بر رعيّت فوت اولوب ايكی صغير اوغلی اولسه چفتلكی بحش ايدوب ايكسنه تقسيم ايدەلر وباقی قلان اوغلنلرينی بنّاك قيد ايدوب كسبه قادر اولان مجرّدلرندن آلتشر آقچه آلالر ورسوملرين ويرمكده (٤٠) بنّاك قيد اولنان بنّاك رسمين وقره قيد اولنان قره رسمينی ويره ودخی بر رعيّت فوت اولسه متعدّاد اوغلی اولسه آتالری يرلرينی مشاع ومشترك تصرّف ايدركن جملەسندن بری دخی فوت اولسه وفوت اولانك دخی اوغلانی قالسه حصّەسی اوغلنه نقل ايدر امّا اوغلی قالمسه قرداشی قرداشه انتقال ايتمز مكر ايل ويردوكنی[39] قرداشلری يازلمش اولسه اول كمسەنك وير دوكين ويرسەلر غيريه ويرميەلر مكركه بونلار رغبت اتميەلر اول وقت سپاهی كيمه ديلر سه ويره

ودخی بر رعيّت كه دفتر ده چفت يازلمش اولسه اول كمسەنك اوغلی آتاسندن اوّل فوت اولسه متوفّانك يری اوغلنه.[40] انتقال ايتمك نجه قانون ايسه اوغلی اوغلنه دخی اويله قانوندر انك كبی واقع اولسه سپاهی اكا دەدك يريدر باباك يری دكلدر ديو دخل اتميه ورسم طپو طلب اتميه[41]

ودخی بر رعيّت دفترده بّناك قيد اولسه ودخی صكره چفته قادر اولوب بر رعيّتك چفتلكنی طاپويه آلسه هم بنّاك رسمين هم اول يرك رسمين ويره بنّاك يازلدم همان بنّاك رسمين ويدورين ديميه ودخی بر رعيّت بنّاك قيد اولسه دخی فوت اولسه بر نجه كسبه قادر اوغلنلری اولسه آلتشر آقچه رسم قره ويرەلر اولندقدن صكره بنّاك رسمين ويرەلر دفترده مجرّد يازلدم ديمك فائيده ايتمز ودخی بر قاچ قرداش آتالری يرينی مشاع تصرّف ايدركن بری فوت اولسه سپاهی قرنداشلرندن طپو طلب ايدەمز[42] امّا قسمت اولنوب حصّەسی متعيّن اولدقدن صكره فوت

---

[39] Metinde "il virdügin resmi tapu" anlamıyla sık sık"il virdügin" ifadesine rastlanıyor. Bu arazinin hakkı tasarrufu bir kişiden öteki bir kişiye geçirildiği durumlarda kanunnamede gayet sıkça rastlanır. Bu resim, babasından doğrudan doğruya oğullarına miras geçdiği halde ödenmezdi.

[40] Milli kütüphanesindeki el yazmasında (154 g 25) bu cümlesi yok.

[41] B-1882 el yazmasında (s. 9 b) böyle bir cümle de geliyor: وير يركى محلول قالسه رعيت وار ايكن خارج رعايايه ويرميەلر.

[42] Orijinalde cümlenin anlamına uygun gelmiyen طلب ايده yazılmıştır. B-1882 el yazısında (s. 10 a) gibi olmalıdır Burada şöyle denilir: müşterek olarak bir çiftligin sahibleri olan kardeşlerden biri ölürse, sağ kalanlarından ölünün toprakları için resmi tapu alınmaz. Metinde şöyle denilir: قرنداشلرندن طاپو طلب ايتميه.

اولسه (٤١) سپاهی قرنداشلرندن انك حصّه سیچون طپو طلب ایتمك جایز دكلدر[43]

ودخی بر رعیّت فوت اولسه صغیر اوغلی وچفتلكی قالوب تصرّفنه قادر اولمسه سپاهی اندن رسم طلب اتمیه صغیر یاره ینجه آخره زراعت ایتدوره یتیم بالغ اولنجه النده اولا دخی بالغ اولدقدن صكره ینه یتیمه ویره‌لر ودخی اوكسوزه بدعت ممنوعدر آتاسنك یری اكا ملك كبیدر بونك كبی واقع اولسه سیاهی وعامللر آخره طپویه ویرر بر مقدار اقچه‌سین آلورمش ولایت قاضیلر حجّت ویروب یتیم آتالر یرندن محروم ایدرلرمش اویله اولسه بو بابده حجّتء قاضیه عمل اولنمیه یتیم طلب ایدرسه آتالری یرینی حكم ایدوب آلیویره‌لر طلپولیان كمسنه دخی سپاهی‌یه ویر دقلری آقچهٔ استرسه كیمه ویردیسه اندن طلب ایده امّا یتیم بالغ اولدقدن صكره بر یل مقداری فراغت ایدوب ترك دعوی اتسه قانون بو در كه صكره ایتدوكی دعوی مقبول اولمیه[44]

ودخی بر رعیّت فوت اولوب اوغلی قالسه قزی اولسه دخی آتام یریدر حقّنده كلورین دیو دعوی اتسه سپاهی قزی منع ایدیویرمك ممنوعدر ودخی بر ییل محلول اولسه دخی بر خاتون كشی ایل ویردوكنی بن ویرورین دیسه عورته ویرمك ممنوعدر ویرمیه‌لر امّا بر خاتون كشی سابقدن بر طریق ایله یر تصرّف ایدر اولسه یوز قویوب عشرین ورسومین صاحب تیماره ادا ایتدكدن صكره خاتون كشیه یر ویرمك ممنعدر دیو دخل اتمیه‌لر الندن آلمیه‌لر

ودخی رعیّت اراضیٔ عشریه‌دن زراعته (٤٢) قابل اولان یری بلا مانع اوچ ییل یوز قوسه سپاهی‌یه ضرر اولدوغی اجلدن صاحبنك الندن آلوب غیره طاپویه ویرمك عرفاً جایزدر امّا صاحب ارض ایل ویردكنی بن ویرورین دیسه اوكا ویره‌لر لكن طاغ ویا بایر اولسه ویا صو باصوب زراعته قابل اولمسه ویاخود چفتلوكه قورونوب هر ییل زراعته قابل اولمسه آلوب غیره ویرمك ممنوعدر بو وجهله نمقدار بوز قالسه طاپویه مستحقّ اولماز

ودخی رعیّتك چفت اوكوزی ایچون ویاخود خرمن ایچون بر دونم وایكی دونم مقداری بوز قومق ومرعی ایتمك ممنوع دكلدر طاپویه مستحقّ اولماز ودخی شهرلرینك واهل قرانك طوارلری اوروسی وضع اولنان یرلرك زراعت اولنماسی وقورنماسی وطاپویه ویرلمسی ضرر عامّدر اول سببدن منع ایده‌لر وكوی مرعی لرنیك بر میلدر وشهرك وقصبه‌نك بر بچق میلدر

[43] Buna karşı, B-1882 el yazmasında (s. 10 a), böyle yazılmıştır: eğer bu toprakları bütün kardeşler tarafından müşterek olarak tasarruf edilmezse, o zaman ölmüş kardeşinden sipahi resmi tapu toplamağa hakkı var.

[44] Buna karşı, B-1882 el yazmasında (s. 10 a), yetimin üzerine topragın alınmasının vadesi balig olduğundan 10 sene sonradır. Orada metin daha ayrıntılıdır اما یتیم بالغ اولدقدنصكره اون ییل مقداری طلب اتمسه بعده نزاع ایدرسه استماع اولنمیا وسائیر كمسنه‌لر اون ییل مقداری ترك دعوی ایلسه‌لر قانون بو در كه صكره اتدكلری دعوی قبول اولمیه.

ودخی سپاهینك تیمارنده رعیّتی ویا بر کمسنه زراعت اتسه خارج قسمندندر اعلا یرده ایکی دونمه بر آقچه وسط یرده اوچ دونمه بر آقچه وادنی یرده دورت دونمه بر آقچه آلنه زیاده آلنمیه ودخی رعایا یرندن یر طوتسه خارج رعایا قسمندندر سپاهی‌یه دونم آقچه سین ویره

ودخی سپاهینك خاصّه چفتلکی وخاصّه یری طاپویه ویرلمك جایز دکلدر اگر سپاهی طاپویه ویرسه همان کندو زماننده در صکره کلان سپاهی طاپوسین بوزر واگر کندو دخی بوزمق دلسه جایزدر کمسنه مانع اولمز قلچ یری طاپویه (٤٣) ویرلمز دیمکدر مراد بودرکه حلافنجه رعایالر یری طپولندقد نصکره الندن آلنمز مگرکه بلا مانع اوچ ییل یوز قویه طاپو اوستنه طاپو اولمز نگاح اوستنه نگاح اولمدوغی کبیدر ودخی شول رعیّت یریکه صاحبی فوت اولوب یا جلای وطن ایدوب محلول قالور سپاهی کندو تصرّف ایدوب ویا اورتاغه ویرمیه خاصّه اولماز آخره طاپویه ویرلسه جایزدر وسپاهی تصرّف ایتدوکی رعیّت یری ایچون عوارض اولدوغی زمانده عوارض ویره مادام اول فلان رعیّت اوغلی یریدر دیمکه مشهور اوله امّا طول زمان ایله متعاقبه دفترلرده سپاهی اوزرینه قید اولنمش اولسه اول یرك رعیّت طائیفه‌سندن کمسنه‌یه اضافته اولمسه بو اعتبار ایله سپاهینك خاصّه یری حکمنده اولور اونك کبی یر ایچون عوارض ویرمك قانون دکلدر وهذا نسخهٔ صحیحه فی قانون عثمانی و سپاهی اول تصرفّ ایتدوکی یر ایچون عوارض اولدوغی زمانده عوارض ویره مگرکه طول زمان ایله رعیّت اوزرینه اضافته اولنمز اولوب خاصّه حکمنده اولا ودفترده خاصّه قید اولنان یرلردن سپاهی ربع آلمق قانوندر وانلرك کبی یرلری باغ وباغچه اتسه‌لر حاصلدن ربع آلنور ودخی قرالر اوی یر ایچون طاپو آلمق قانوندر اعلاسی اللیدن زیاده اولمیه واوسط اوتوز ویا قرق اوله ادنی‌سی اون ویگرمی اوله امّا رعیّت طپولو یرده اولو بنا اتسه اویری طاپوسین طلب اتمیه‌لر ودخی بر کمسنه رایکان یردن (٤٤) سپاهی اذنی یوغیکن چالسون چپاسیله آچوب احیا اتسه اوچ یله دگین الندن آلمیه‌لر امّا اوچ یلدن صکره سپاهی طپویه ویررسه جایزدر لکن آخر کمسنه ویردوکن اول کمسنه ویرمسینه راضی اولورسه اکه ویرمك اولی‌در غیره ویرمیه‌لره[45]

ودخی سپاهیلر رعایادن قبل الوقت رسوم آلسه قیون رسمی ودونم رسمی کبی بعده وقت حلول ایتمزدن اول موقوف اولوب[46] تیمار آخره ویرلسه صکره کلان سپاهی اول اوّلکی

[45] B-1882 el yazmasında harman ve çayır olarak, toprağın bir kısmını almak üzre, reaya köylünün hakkı tarif eden ve sipahilerin hassa topraklarının halini gösteren kısımları mevcud değildir. Neşrettiğimiz el yazısında 42-43 sayfalarında bulunur.

[46] B-1882 el yazmasında (s. 10 a), bunun yerinde معزول اولسه yazılmıştır.

سپاهیدن طلب ایده رعایادن طلب اتمیه امّا رعایا دخی اوّلکی سپاهییه ویردکلرین اثبات ایدوب قاضیدن حجّت آلیویره اول دخی حجّت ایله واروب اندن طلب ایده وبکلر بکلر دخی بعض سپاهییه مکتوب ویروب قاضیلره ارسال ایدرلر ایمش که رعایا اوزرنده اولان رسومن قبل الوقت آلیویره‌سز دیو ایمدی بکلر بکیلر بو اصل مکتوب ویرمیه‌لر واگر ویررلرسه قانونه مخالفدر قاضیلر عمل اتمیه‌لر عمل اتمدوکلری ایله معاتب اولمزلر.

فصل خامس فی لا عشار فی الحنطه والشعیر

بغدایدن وآرپه‌دن وطاریدن وعلفدن ومیلاسدن وچاودردن وسائیر حاصلدن[47]؛ عشر ایله سالاریه آلنور سکز کله‌دن هر مدده ایکی بچق کله آلور وسالاریّه آلندقدن صکره سپاهی واگر عامل یملیك دیو نسنه آلمیالر زیرا سالاریه یملك مقابله‌سنده‌در وباقی حبوباتدن نخود ومرجمك وبقله وپنبه وکتان بولاردن اونده بر عشر آلنور سالارلق آلنمز ولکن کتان تخمندن عشر آلنمز کتاننده (٤٥) زیرا رعایا کتان سپاهی‌یه یومشدی ویرمك[48]؛ خدمت دکلدر کتان تخمینك عشر مقابله‌سنده رعایا کتان سپاهییه ویرورلر کندیرك اون دمدده بر دمددر عشر آلنور وقوری اوزمده و ایگده‌ده اونده بر عشر آلینور ویکمزده اون بشدن بر عشر آلینور زیرا که آنوك خرجی واردر وکوفترده اون دردنده بر آلینور زیرا اودونی ونشسته‌سی خرجی واردر آغاچده بتان فواکهده وقتی گلنجه امین ومعتمد کشیلر اوزرینه واروب قیمته طوتوب عشرین آلالر وباغ وباغچه آراسنده اوت بتوب صاتلور اولسه اون آقچه‌ده بر آقچه آلنه وحریملرده وحدایقلرده واقع اولان سبزه‌دن واوتدن عشر آلالر وزعفراندن وکلدن[49]؛ عشر آلنه سالارلق آلنمیه وباغدن وباغچه‌دن عشر آلنمق شرعه موافقدر امّا رعایایه مضایقه اولماسین دیو عشر مقدارك بدل تعیین اولنوب خراج اعتبار اولنمشدر که باغ دونمیله هر دونمده بعض ولایتده بشر آقچه وبعض ولایتده اون آقچه وبعض ولایتده اوچ آقچه آلنور گلمشدر وحدایقدن وحریمدن عشرلرنه کوره رسم آلنور حاصل بغلنمشدر ودخی ارض وقفدن وامیرانه یردن سپاهی طپویه ویرسه باغ ایتمك ایچون ودخی اول کمسنه انن باغچه ایلسه اگر آغاچلری بر برینه یقین اولوب آراسی زراعته

---

[47] Orijinalde yanlış (حالص) yazılmıştır.

[48] B-1882 el yazmasında (s. 11 a) bu fiil çok belli bir şekilde yazılmıştır: یومشدیویرمك Neşrettiğimiz el yazısında بشرویرمك yanlış bir şekilde yazılmıştır. Böylelikle cümlede onun bir anlamı yok.

[49] B-1882 el yazmasında (s. 11 b) کوکلدن yerinde کلدن yazılmıştır. Bu daha doğrudur, çünkü 15. asırın kadastro defterlerinde de böyle buluruz.

قابل اولمسه باغچه حكمنده واگر آراسنه چفت گیروب زراعته قابل اولورسه میوه نك عشرین ویره لر[50] واگر باغچه حكمنده اولورسه مدّتی آز وچوق اولسون سپاهی بن بونی چفتلكه (٤٦) ضمّ ایده‌رین آغاچلریكی قطع ایت دیمكه جایز دكلدر یا اجاره وضع اتمك گرك عشر بدل ویاخود میوه‌سنك عشرین آلمق گركدر وقفه انفع قنفسی ایسه اونك ایله عمل اولنه بعده اوزرینه زمان گچمك ایله آغاچلرن قالسه سپاهی بوزوب ینه چفتلكه ضّم ایده‌مز مگر كه صاحبی اجاره‌سین ویرمكه قادر اولمیوب فراغت ایده سپاهی اولوقت دیلرسه ینه باغچه ایتمك ایچون بر كمسنه‌یه ویره دیلرسه زراعت ایدوب اكین اكمكه ویره والحاصل قنغی انفع اولورسه آنی ایده[51] وقدیمی قوز آغاچلری كه رعایانك چفتلكی ایچنده اولمسه نزاع یوق صاحب تیماركدر وشول قوز آغاچلری كه رعایانك باغچه‌سی واشلمه‌سی اولا یاخود چفتلكی ایچنده اولا ویا آتاسنك وده‌ده‌سنك اشلمه‌سی اونلردن همان عشر آلنه وشول كافری قوز آغاچلریك رعایاسنك چفتلكندن ویاخود حدودنده اولا دخی اكننه زیان اولا ورعیّت آنی ضبط ایدوب حاصل ایلیه سپاهیله ایكی اولشه‌لر وطاغلرده ویاخود صحرالرده یتمش اوله خدایی كستانه آغاچلری بكلیك اولور سپاهینكدر خارجدن كمسنه دخی اتمیه ودخی طاغلرده واورمانلرده خدایی بتان آغاچلری بر كمسنه سپاهی معرفتیله ایشلسه اول اشلیانك اولور[52] میوه‌سنی اول كشی دوشورر عشرین ویره ودخی طاغده واورمانده خدایی یتمش آغاچلری كم اشلنامش اوله آنلر اودون واوت وقامش كبی مباح الاصل كم دوترسه آنكدر عشر دخی لازم اولماز مگر قورییوب ضبط[53] اولنه اول وقین[54] (٤٧) كیمك تصرّفنده اولورسه اول دوشره اكا غیریلره دخی ایتمیه ودخی اورتاقجی قید اولنان كمسنه‌لره بكلكدن تخم ویریله حاصلن مناصفه ایده‌لر واورتاقجیلر نصف حاصلنی بكلكه ویردوكی سببدن بالكلّیه عوارض دیوانیه دن محافلردر آنلری قاضیلر عوارضه قتمازلر ودخی رعایادن تكرار عشر شول كمسنه‌لردن آلینور كه سپاهینك چفتلكنی ترك ایدوب آخر سپاه یرینی زراعت ایده لر آنك كبی لردن زجراً عشرنی صاحب ارض آلدقلرندن صكره بر عشر دخی كندو سپاهی‌سی آله واگر اوزرینه یازیلان یرینی بالتمام اكوب حقّندن كلدكدن صكره آخر یری زراعت ایتمكله تكرار عشر آلمق حیفدر ودخی سپاهینك غلّه‌سی انبارینه وحصار ارینك قلعه‌سنه التمك رعایانك اوزرینه در امّا بر كونلكدن زیاده اولسه دفعاً

---

[50] Aynı yerde bu madde daha geniş bir şekilde verilir: اگر اراسنه چفت كیروب زراعته قابل ایسه بر حكمنده در عشرین و رسومن ویروب وآغاجلرده بتن میونك دخی عشرین ویره.

[51] B-1882 el yazmasında (s. 12 a) bu cümle de bulunur: و رعایانك چفتی اوكوزی چایرندن عشر آلنمق ممنوعدر.

[52] Aynı yerde denilir: اشلیانك ملكی اولور

[53] Orijinalde خبط اولنه yanlış yazılmıştır. Bak B-1882 el yazmasına (s. 12 a).

[54] واقی olmalı.

للخرج تكليف اولنميه وشول چايرلركه هر ييل قورينوب چاير اولى كلمشدر آنك كبيدن رعايا تصرّفنده اولاندن عشر لازم در سپاهييه عشر ويره‌لر ودخى رعيّت يازولدوغى يرده باغ[55] دكسه عشرنى صاحب ارضه ويروب سالارلق كندو سپاهى‌سنه ويره وبر رعيّت كه آخر سپاهينك رعيّتندن باغ آلسه عشرنى وسالارلغن اول يرك سپاهى‌سنه ويره.

فصل سادس دربيان رسم آغنام

يرلوده ويروكده ايكى قيونه بر آقچه آلمق قانوندر ودخى قيونيله قوزى بر صايلمق دخى بعض يرلرده قانوندر وقويون بالتمام دولون دوكوب ايتدلاشدّتدن صكره ماه ابريلده آلنور وبعض يرده مايسده آلينور وقيونى اولميان يور كدن (٤٨) رسم قره ديو اون ايكى آقچه آلينور ودخى يوروكك قيونى يگرمى دن اقل[56] اكه دخى قره ديرلر قيون رسمين آلميه‌لر همان اون ايكى آقچه رسم قره آلينور ويورك سپاهى يرين طوتسه عشر سالارلق ويردوكندن صكره رسم بيوندورق اون ايكى آقچه سين آلالر زياده آلميالر ويورك رسمى اوائيلده قوزى قاتليجق آلينور ايمش حاليا ابريل آينده آلنمق مقرّردر وقره قيونليده قره قيونلى ديمكله مشهور پادشاهمز حضرتلرينه متعلق يوركان واردر رسم آغناملرى خاصّۀ همايون ايچون آلينور ودفتر عتيقده شويلجه مشروحدر كه شول كمسنه‌نك رسمى غنمى اتوز اوچدن زياده اولا اونلردن ايكى قيونه بر آقچه آلنه زياده ونقصان آلنميه وشونلركه قيونى يوقدر اون ايكشر آقچه آلنه وفقير اولنلر آلتشر آقچه ويره دخى بر كمسنه قيون عادتين آلاجاق زمانه قريب قيون آلسه وقتنده رسمى اندن آلالر آلالى بر آيدر ديدوكنه عمل اتميه‌لر وقصابلرك وجلب كشيلرك اللرنده اولان قيونلرك ابريل آينده عادت آغنام آلندوغنه حجّتلرى بولنمز ايسه رسم طلب اولنه واگر وجه مشروح اوزرينه حجّتلرى بولنمز اسه صاتون آلدقلرى يرى بولوب ويره‌لر انلردن آلنه و الاّ اللرنده بولنان كمسنه‌لردن آلنه ودخى جلب كشلره تنبيه اولنه كم ابريل آينده آلالر والاّ عادت آغنام صكره دن آلورلار دينله[57].

فصل سابع در بيان رسم اوتلاق

قديمدن قورونوب اوتلاق رسمين آلنو كلمش ييلاقلر كه عرف سلطانيده دفتره قيد اولنمشدر آنى آلالر وآنلرك ماعداسى چايرلردن وقايرلردن بعض مواضعده حمانه طايفه‌سنه(٤٩)

---

55 Aynı yerde şöyle denilir: باغ وباغچه دكسه

56 Milli kütüphanenin el yazmasında (154 g 25, s. 25): اقل اولسه yazılmıştır.

57 B-1882 el yazmasında(s. 13 a-13 b)son mesele hakkında şöyle denilir: وجلب كشلره تنبيه اولنه‌كه آپريلدن اوكدن قيون آلسه‌لر اول ييلده اول قيونك رسمى بر دفعه ويرلدى ايسه حجّت آله‌لر اول ييل ايچينده آلنمديسه عادت آغنامى صكره بندن آلورلر ديو بهاسندن بر مقدار آقچه‌سن آشاغه واره.

یوروکه وشهرلویه وقرا خلقنه اوری قید اولمشدر وبعض مواضعده ودخی سپاهی‌لره تیمار قید اولمشدر وبعض دخی خالی خارج دفتردر آنلرك كبی یرلردن عمّال طایفه‌سی وسپاهی اوتلاق رسمین آلمق مخالف قانوندر همام رسم اغنام آلنه ورسم اوتلاق دخی اولان یرلرده عادت قدیم اوزره هر سوریدن بر اورته قیون‌در وخارجدن سنجاغه گلن قیوندن رسم اوتلاق میرلوادار ایچون ویاخود صاحب تیمار ایچون اعلا سوریدن بر قیون که بهاسی یگرمی آقچه اوله متوسّط سوریدن بر قیون که بهاس اون آقچه اوله[58] وادنی دن كذالك واحصل یگرمی دن آرتق اولمق قانونه مخالفدر آلنمیه ورسم اوتلاق دخی قیون یوردكی یره كوره اولور صاحبی اوتوردوغی یره كوره دكلدر وبر تیمارده سپاهی متمكّین اولوب قیونی اولسه ویا پیاده ومسلّم طائیفه‌سنك آغنامی اولسه آنلرك كبیدن صاحب تیمار رسم اوتلاق طلب اتمیه مگركه اوزرینه حاصل بغلنمش اوله ودخی یورك طائیفه‌سندن بر كمسنه بر تیمارده یر زراعت اتسه وباغی وباغچه‌سی اولسه صاحب تیماره رسم اوتلاق ویره امّا قشلاق رسیمن ویرمیه وخارجدن رعایادن بر كمسنه بر تیمارده قیون قوسه ویورتسه ویا اورتاغه ویرسه آنلرك كبیدن دخی رسم اوتلاق طلب اولنمز مگركه ینه حاصل قید اولنمش اوله.

فصل ثامن دربیان رسم قشلاق

بر تیماره خارجدن قیون گلوب قشلاسه اعلا سوریدن بر قیون وادنی سوریدن آلتی آقچه آلنه وبو رسم قشلاق قیون دوردوغی (٥٠) یره تابعدر یورودوكی یره كوره اولمز وقشلاین سپاهییه عشر ورسم ویرسه رسم قشلاق آلنمیه ویورك طائیفه‌سی دخی بو قبیلدندر عشر ورسم ویردوكی یره رسم قشله (ق) ویرمیه و الاّ یورك هر قنغی تیمارده قشلارسه رسم قشلاق اوچر آقچه ویرمك عادتدر.

فصل تاسع در بیان احوال یوركان

یورك طایفه‌سی دخی یرلو كبی رسم غنم ایكی قیونه بر آقچه آلنه ودخی یورك قیونی قریلوب هیچ قالمسه ویاخود یگرمی دن اقلّ اولسه بونلره قره دینور اون ایكی آقچه آلنه رسم آغنام آلنمیه ویوركلر اللرنده سپاه یرندن طاپولی یرلری اولوب زراعت ایتدكدن صكره رسم عشر و سالارلق ویردقلرندنصكره قانون بودركه سپاهی‌یه رسم بیوندورق دیو ییلده اون ایكی آقچه ویره ویوركلر سنجاق بكی وتیمار صاحبی یرنده یر زراعت اتسه تمام چفتلودن اون ایكی ونیم چفتلودن آلتی آقچه آلنه واوتلاق رسمی یرلوكبیدر اعلا سوریدن یگرمی اوسطدن اون‌بش ادنی‌دن

[58] Aynı yerde koyunun fiyatı 15 akçe kaydedilmiş.

اون آقچه قیمتلو بر قیون ویره‌لر ورسم آغلدن اوچر آقچه سنجاق بکنه ویره‌لر ویورك طائیفه سنك رسومی اوائیلده قوزی قاتلدقده آلنور ایمش ابریل آینده آلنمق قانون مقرّر اولمشدر وبعض مواضعده خارجدن ییلایی کلان قره‌جه قیونلینك سپاهی یورکدن اوتوز آقچه رسم اوتلاق وقیونی اولمیانلردن ایکیشر آقچه رسم اوتلاق آلینور میرلوا زعیم ایله بطریق مناصفه متصرّف ایده‌لر وایاصلوغ وازمیر توابعندن بخورجی عربلره[59] واردر زمان سابقده بخور (٥١) خدمت ایدر ایمش صکره اول خدمت رفع اولنوب هر خانیه سکز آقچه وضع اولنمشدر حالیا بو اسلوب اوزرینه مقرّردر خاصّهٔ همایون ایچون وضع اولنور.

فصل عاشر در بیان رسم کوّارات

قوان دوردوغی یره تابعدر کیمك برنده بال ایدرسه عشر انکدر وشول یرده که دفترده آقچه یازلمشدر اول آلنه.[60] امّا دفعت المضرّة بعض یرلردن عشردن بدل آقچه تعیین اولمشدر بعض یرلرده عشردن بدل بعض ولایتده ایکی قوانه بر آقچه وبعض یرلرده بر قوانه ایکی آقچه وبعض یرلرده بر قوانه بر آقچه رسم بغلنمشدر وبعض یرده بر رعیّتك آخر سپاه یرنده قوانی اولسه صاحب ارضه ایکی اوچ قوانه بر آقچه وصاحب رعیّته ایکی قوانه بر آقچه ویرورلر امّا بولی سنجاغنده اوائیلده قوان حقّی یره تابع ایمش حالیا رعیّته تابعدر قیون رسمی کبیدر وقشلادوغی یرده قشله حقّی ویررلر امّا لواء حمیدده اوتلاق رسمی دیو صاحب ارضه بعض یرده دورت قوانه وبعض یرده اوچ قوانه بر آقچه آلینور امّا لواء قره مانده قوان کیمك تیمارنده ایسه قوان باشنه ایکی آقچه سپاهسیسنه حکم اولنور یره تابعدر ولواء آیدنده رعایا اکثر قوانی اصل یاتردقلری یردن قالدوروب آخر سپاهینك تیمارینه التوب قوان قنغی یرده کم بال ایلرسه رسم آنده ویرلمك اعتباری اوزرینه بال ایلدوکی یره دورت قوانه بر آقچه ویرلمك اوزرینه آخر تیماره التورلر ایمش ایمدی قانون مقرّر اولدرکه بر قوانه ایکی آقچه یرین صاحب تیماره وبرین بال ایلدولکی تیمارك سپاهیسنه ویره‌لر (٥٢) وطاغلرده و آغاچ بودقلرنده بولنان بال‌که سپاهی‌یه یازلمش اولمیه موقوفجیلرکدر باللق ایسه ولاصید قسمندندر کمسنه دخل اتمیه بولانوك اولور وبر تیمارده قوان اولمیوب رسم قید اولنمسه دخی صکره دن بعضی کمسنه‌لر قوان ایدنسه‌لر ینه عادت رسوم صاحب تیمارکندر ویرمزین حاصل قید اولنمامشدر دیدوکنه عمل اولنمیه.

---

59 Orijinalde ثغورح عیار yazılmıştır, fakat bu kelime cümle içinde anlamı yok. B-1882 el yazısında (s. 14 b) daha açıkça ve doğru بخورجی عربلر yazılmıştır.

60 B-1882 el yazmasında (s. 14 b) bu cümle de bulunur .علالی وادنی لی اون قوانده بر قوان عشر آلنه

فصل در بيان رسم عروسانه

ودخى جهازلو قزدن آلتمش وعورتدن قرق آقچه آلنه بعض يرده عورتدن اوتوز باكره‌دن آلتمش آقچه آلنور فقيره عورتدن نصف رسم عدته آلينور[٦١] ومتوسّط الحال اولاندن بينه بينه‌در وباكره قزوك رسم عروسانه سى باباسنه تابعدر يعنى باباسنك سپاهيسى آلور نه مقامده چقرسه چقسون امّا عورته طپراق معتبردر كيمك تيمارنده نكاه اولورسه رسم اونكدر ويورك طائيفه‌سى لامكان اولدوغى سببدن آتاسنه تابعدر اگر باكيره واگر ثيّبه‌در واگر سپاهى طائيفه‌سنك قزى چيقسه عروسانه‌سى صوباشيلقده ايسه صوباشنك اولور واگر سنجاق بكى يدى التنده ايسه سنجاق بكى آلور ودخى سنجاق بكى قزى چيقسه رسم بكلر بكينكدر وبكلر بكى قزى چيقسه رسم خزانۀ عامره‌يه آلينور ودخى پياده ومسلّم طائيفه‌سنك رسم عروسانه‌سى چفتلكلرى اوزرنده اولسون ورعايا يرنده اولسون سنجاق بكنكدر واگر ثيّبه اولورسه رعاياكبى طپراغه تابعدر اگر كندوسى ييالق چفتلكى اوزرنده اولورسه سنجاق بكنكدر والاّ صاحب ارضكدر وخداوندكار اوى اولان يوركلر خزانۀ عامره‌يه آلينور ودخى بركمسنه عورتنه طلاق ويروب ينه نكاحلنسه رسم نكاح آلينور (٥٣) رسم گردك آلنمز[٦٢] و دخى بر كمسنه جاريه‌سنى عبدينه نكاح اتسه رسم نكاح ورسم گردك آلنميه ودخى بر كمسنه جاريه‌سنى آزادلو كمسنه‌يه نكاه اتسه باكره ايسه نصف رسم خرّه باكره واگر ثيّبه ايسه نصف رسم خرّۀ ثيّبه.

فصل در بيان رسم دخان

بر كمسنه آخر سپاهينك تيمارنده متمكّين اولوب قزين چفارسه رسم دخان اعلايردن طقوز آقچه ومتوسّط الحال اولاندن آلتى يا يدى فقير الحال اولاندن حالنه كوره يوركده دخى بو عادت جاريدر وپياده ومسلّم قزلرى دخى سپاه تيماردن چيقسه رسم دخان بش آقچه آلنه وآخر تيماردن بر كمسنه گلوب بر تيمارده يورت ايدينوب قشلاسه باغى وباغچه‌سى يوغيسه وتيمار صاحبنه عشر ويرمزسه اوچ آقچه رسم دخان آلنه واگر صاحب تيماره عشردن ورسومدن قليل وكثير نسنه ويرسه دخان آلنمز واگر بر تيمارده آخر سپاه متمكّن اولسه رسم دخان آلنمز ولكن قزى چيقسه همان رسم دخان بش آقچه آلنه وشهر خلقندن بر كمسنه بر كويده صكره‌دن گلوب متمكّن اولسه ير زاراعت اتسون گرك اتمسون رسم دخان آلنمز امّا قزين چيقرسه رسم دخان حالنه كوره آلنه امّا قرا خلقندن ويوركدن وغيريدن بر كمسنه شهردن گلوب متمكّن اولسه وقزين چيقارسه رسم دخان آلنمق قانونه مخالفدر آلنميه.

---

61 Aynı yerde (s. 15 a) şöyle de denilir: نصف رسم غنى آلنه

62 Aynı yerde (s. 15 b) bu verginin ölçüsü de verilir: رسم نكاح اعلادن بر ديناردر ادناسى اون ايكى آقچه‌در متوسط الحالدن ناكح ايله منكوحه حالنه كوره آلنه.

فصل در بيان آسياب فى ولايته اناطولى

بر دگرمن يل بالتمام يوررسه مديله بر مد بغداى وبر مد آرپه قيد اولنمش ايدى حاليا رعايا طائفه‌سنه مضايقه اولماسين ديو بر سنه‌ده آلتمش آقچه وضع اولندى وآلتى آى يورين دگرمندن اوتوز آقچه و اوندن آشغه اولاندن بر آيده (٥٤) بش آقچه حساب اوزرينه وضع اولندى ولايت قره‌مانده بو اسلوب اوزرينه قيد اولندى وبولى سنجاغنده قانون قديم اوزرينه ييل يوريندن بروسه مديله بغداى بر مد وبر مد آرپه آلنه ديو وضع اولندى وآلتى آى يوريانه نصف ذالك ودخى بر تيمارده حاصل قيد اولنان دگرمن خراب اولسه صاحبنه تكليف اولنه اگر قدرتى اولميب معمور ايده‌مسه اوزرينه مقيّد اولان رسومى سپاهيسنه حكم ايدوب آليويره‌لر اگر رسومن ويرمكه ومعمور ايتمكه قادر اولمزسه قاضه معرفيتله آخره صاتدوره‌لر معمور ايدوب رسومين ويره واگر بر كمسه صاتون آلور بولنمسه صاتنجه جبر ايدوب رسمين بولدرميه‌لر ودخى بر كمسنه دگرمن صاتسه مشترى يدنده بر آى وايكى آى دن ييل تمام اولسه رسمين مشتريدن آلالر بايعدن آلميالر ودخى بر دگرمنك صويى قطع اولسه بطال قالسه وآخر يردن صو گتورمكه قابل اولسه آنوك كبيدن رسم آلنمق حيفدر آلنميه.

فصل در بيان تيمارهاى سربستيان

آلاى بكى وسو باشلق وچرى باشيلق وامير علملق ودزدارلق وچاوشلق تيمارلرى سربستدر بونلرك ماعداسى سربست دگلدر مگركه بر تيمار صكره دن صوباشيلغه الحاق اولونه منضمّ اولمق ايله سربست اولور صكره ينه افراز[63] اولنه تيمارلغه ويرلسه سربست اولمقدن چقمز مگركه سربست‌لك اوزرينه ويرلمش اولا دفترده ويا براتنده سربست در ديو مقيّد اولا

وسربست تيمارلرده مسلّم وپياده ويوركان خداوند كاردن غيرى رعايا طوتدوغى عبد آبق وكنيزك مژده‌لرى صاحب تيماركدر ومدّت (٥٥) عرفيه‌لر بالتمام اولدقدنصكره قاضى معرفتيله اسواقده بيع من يزيده ايده دخى بهاسنى صاحبى گلنجه بر امين كمسنه قاتنده حفظ ايده‌لر ومدّت عرفيه دخى قولده وجاريه‌ده اوچ آيدر ودوه‌ده بر آيدر وسربست اوليمانلرده كندو رعاياسى ايله غيرك رعاياسى طوتماسنده فرق يوقدر دفترده تعيين اولدوغى تقديرجه[64] ميرلوايه وصوباشيلره وياخود معمول اوليكلدوغى اوزره تصرّف ايده‌لر ودخى سربست اولان تيمارده

[63] Orijinalde اقرار yazılmıştır; Bunun cümle içinde anlamı yok. افراز olmalıdır.

[64] B-1882 el yazmasında (s. 16 a) gibi olmalıdır: ...ودفترده تعيين اولدوغى تقديرجه

شول كمسنه يه كه عادت يوه[65] قيد اولنمش اولا واقع اولان يوايى صاحب تيمار آلور قيد اولمينلرده واقع اولان يوآيى بالكلّيه سنجاق بكى آلور خاصّهٔ پادشاهيده اولاندن غيرى ودخى ياياومسلّم كندو يرلرنده طوتندقلرى سنجاق بكينكدر وسپاهى طپراغنده طوتسه‌لر بالكلّيه آتلو سنجاق بكينكدر ورسوم عروسانه دخى سربست اولان تيمارلرده مستقل صاحب تيماركدر صوباشى وسنجاق بكى دخل ايتمز و رسم آغنام دخى سربست اولميان يرلرده سپاهى ايله صوباشيلرى مناصفه طريقى ايله اولسه‌لر وصوباشى اولميان يرلرده سنجاق بكى صاحب تيمار ايله تنصيف ايدر

وجرم وجنايت دخى كذلك ولواى آيدينده سربست اولميان تيمارك رسم آغنامى وجرم جنايتى سنجاق بكينكدر ودخى ولايت كرميانك بعض يرلرنده سربست اولميان تيمارك رسم آغنامى نك نصفى صاحب تيماركدر ونصف آخرى صوباشى ايله سنجاق بكينكدر ودخى بعض يرلرده نصفى صاحب تيمارك ونصف آخرى سنجاغى بكينكدر (٥٦) وياخود صوباشيلر كدر[66] ودخى بر يرده طوشان و قپلان طوتلسه پوستى سنجاق بكينكدر مگر يايا ومسلّم طوتمش اوله اونلردك كندى بكلر ينكدر ودخى اوغرينك وحرامينك وقانلونك بحسب المراتب سياستى سنجاق بكينكدر وعفو اولان يرلردن بدل سياست آقچه آلمق قانونه مخالفدر وسياست اولاندن جرم آلمق يوقدر امّا عفو اوليجق جرم صاحب تيماركدر

ودخى رعايا رعيّت‌لنك يرلرين بر برينه صاتمق خلاف قانوندر آلانه وصاتنهٔ محكم تهديد ايده‌لر مگركه سپاهى معرفتيله حقّ قرارين وحقّ تصرّفين طوته بر مقدار آقچه آلوب ويرسه جايزدر امّا سپاهى اول آقچه نك اعشارين آله والاّ سپاهى معرفتى اولمادين جايز دگلدر ودخى سپاهى وعمّال خرمن اولچمكده زياده تأخير اتميه‌لر همان بر هفته تأخير ايده‌لر گلوب اولچمزلرسه كويك امامى وكتخداسى ويرار آدملرى معرفتيله خرمنى اولچوب انبارينه قويالر صكره گلوب بزم معرفتمز يوغيكن اولچديكنوز ديو انجتميه‌لر دخى رعايا يرلرينى رضالريله وسپاهى معرفتيله استبدال ايديشوب اولنجه تصرّف اتسه‌لر صكره اوغلانلرى بوزمق استسه‌لر جايز دگلدر وكندولر دخى حياتلرنده پيشيمان اولوب بوزمق ديلسه‌لر بوزه‌لر امّا سپاهى معرفتى اولمسه فسخ ايدشمك جايزدر.

---

65 Orijinalde عادت يوقدر yanlış yazılmıştır. B- 1882 el yazısında (s. 16 a) doğrusu olan عادت يوه budur.

66 B-1882 el yazmasında (s.16 b) son meselesi daha geniş bir şekilde işletilmiştir: وسربست تيمارلرده جرايم بالكلّيه صاحب تيماركدر سربست اولميان تيمارلرده نصفى صاحب تيمارك ونصف آخرى سنجاق بكينكدر يا صوباشنكدر بعضى يرده ايكى‌سى بله تصرّفيدر هر بريسى ربع آلور.

فصل دربیان احوال تهمتیان

بر کمسیه تهمت اسناد اتسه‌لر اوغلی وارایسه اوغلنه وقرنداشی وارایسه قرنداشنه واقرباسنه ومصاحبلرینه وکفلاسنه ویاخود اهل قریه سنه ومجلسی جماعته ویا برکمسه‌نك اونده طاررسه اکا تکلیف ایده‌لر (٥٧) بولدوره لر ودخی بر یرده دربند حافظلری اولسه دخی تقصیر ایدوب حفظنده تکاسل اتسه‌لر اول یرده ضایع اولان مسلمانلرك رزقلرین آلانی بولالر بولمازلرایسه آنلره تضمین ایتدوره‌لر زیرا دربنده حفظ ایدوب کوزتمك آنلرینك اوزرلرینه لازمدر ودخی قضا وتدریسی وتولیت ونظارت ومشیخت وحطابت وامامت وسائیر آنلرك امثالی مناصبدن وجهاتدن شونلرکه برات پادشاهی ایله نسنه تصرّف ایدرلر تعزیر لازم اولسه تعزیر اولجق یرده اتمیه‌لر وحبسی ایده جك کفیل بولنورسه آنی حبسی اتمیه‌لر درگاه معلایه عرض ایده لر مگرکه شناعت عظیم اوله دخی فرار احتمال اول کفیل دخی بولنمیه حبس ایده‌لر

ودخی برکمسنه خرسوزدر ویا قحبه‌در دیو محلّه‌سی وقراسی جماعتی شکایت ایدوب بزه گرکمز دیو رد اتسه‌لر واقعا تهمتی دخی اول کمسنه‌نك بین الناس معروف اولسه محلّه‌سندن تهی ایدوب یعنی رد ایدوب سوره‌لر ودخی اگر واردوغی یرده دخی قبول اتمسه‌لر شهردن سوره‌لر امّا بر قاچ کون توقّف ایده‌لر شاید که اول اوّلکی یرامزلغی گیدوب توبه ایدوب صلاح اوزره اولورسه خوش والاّ آندن دخی رد ایدوب بالکلّیّه سوره‌لر شهردن چیقه کیده.

فصل دربیان رسوم مکاتب وقضات وسجلاّت

قاضی حجّتنك رسمی اولدرکه یگرمی آلتی آقچه آلنه یگرمیسی قاضینك ودردی نایبك وایکیس کاتبك اوله ورسم نگاح دخی باکره بو رسمه در وامّا ثیّبه اولسه رسم یگرمی آقچه آلنه اون بش قاضینك اوچی نایبك وایکسی کاتبك اوله ودخی برکمسنه عورتن بوشایوب ینه آلسه رسم نگاح اون بش (٥٨) آقچه آلنه اون آقچه‌سی قاضینك واوچی نایبك وایکی‌سی کاتبك اوله ورسم عتاق نامه مولاسی غنی اولسه اللی آقچه آلنه قرق آقچه‌سی قاضینك وآلتی آقچه‌سی نایبك ودردی کاتبك اوله واگر مولاسی فقیر اولسه رسم قرق آقچه آلنه اوتوزی قاضییه باقیسی کذلك نایب ایله کاتبه اوله و رسم حجّت کتابت سائیر حجّج کبیدر ورسم مراسله سکز آچقه در بشی قاضییه وایکسی نایبه وبری کاتبه اوله ورسم سجلاّت دخی سکز آقچه در بو اسلوب اوزره

تقسیم ایدرلر ورسم صورت سجلاّت اون درت آچقه‌در اون آقچه‌سی قاضییه واوچی نایبه وبریسی کاتبه ورسم نقل شهادت دخی یگرمی بش‌در کذلك بو اسلوب اوزرینه تقسیم ایده‌لر۶۷.

فصل در بیان احوال پیاده‌کان ومسلّمان۶۸

هر اوجاقده آلتی ویدی کمسنه قید اولنوب ونوبت ایله عسکر منصوره خدمت ایدرلر ویماقلری یازیلان یایانك بر و ایکی خدمته قابل اوغلنلری اولسه آنلر دخی یماق یازیلوب نوبتلرنده وخدمتلرنده اولالر ویایا چفتلکی باغندن وباغچه‌سندن ورسم آسیابدن هر نه‌حاصل اولورسه کمسنه دخل اتمیه کندولر تصرّف ایده‌لر اول یرك صاتلمسی وطاپویه ویرلمسی ممنوعدر ایتمیه‌لر وسپاهی تیمارنده پیاده‌نك ومسلّمك آغناملری اولسه رسم آغنامدن ورسم اوتلاقدن نسنه طلب اتمیه‌لر و یایا ومسلّم سپاهی یرنده زراعت اتسه‌لر عشرلرینی ویروب ایکی دونمه بر آقچه رسم ویره وسپاهی رعیّت‌لری سزده نیلر اول یری آلورین رعیّته ویرورین دیو دخل اتمیه ویا سنجاغی بکی کندویه متعلق اولان (۵۹) پیاده طائیفه‌سندن هر اوجقدن بغدای وآربه‌سی۶۹ دیو وخدمته وارمیوب یرینه بدل طوتان کمسنه‌لردن بدل آقچه‌سی دیو اوتوز آقچه‌لرین آلمق قانوندر وپیاده طائیفه‌سنك جرم وجنایت وگردك دگری وصید ایتدکلری وشق وقپلان پوستی سنجاغی بکلرینکدر ویایا باشیلرینه متعلق اولان یایالرندن یایا باشیلری هر اوجاقدن بغدای وآربه آقچه‌سی دیو قرق آقچه آلالر ویایانك باد هواسی ینه یایا باشیلری دخل اتمیه ویایانك دخی سنجاغی بکی کندو آدملرینه یایا آقچه‌سی آلیویروب بدل اتمك جایز دکلدر

ودخی یایا سفرده وارمدك ویاکچ کلدك ویپرسن ویا اوغلانسین ویا بدلك استمزین سن گتمك گرك سن ودخی مقدّم‌لق وصقالق وبغا وبکندوك آقچه‌سی دیو نسنه آلورلر ایمش بدعتدر اتمیه‌لر ودخی پیاده طائیفه‌سی غیبت منقطعه ایله غایب اولوب یماغی یرنده اولسه چفتلکی بالکلیّه اکا تسلیم ایدوب آنك خدمتن ایده اگر ینه گلمك ویا بولنمق احتمالی اولسه

[67] Kaçmış kullarına ait B-1882 el yazmasında (s. 20 a) şu paragraf da verilir:

وقاضی مجلسنده حکم اولنان آقچه‌دن محضرلر یوزده ایکی آقچه عشر آلالر اگر قول دخی محضر ایله حواله اولسه اون ایکی‌ده برین قول یوزده ایکی‌سن محضر آله اگر قول یا جاریه اباقت اتسه دوه کچومنه اوتوز آقچه جعل آله اگر دوه کوچمندن اکسوك اوله نسنه لازم کلمز اگر برکوچمدن زیاده اولسه ایکی کوچدن اللمش و اوچ کوچدن طقسان آقچه آله اگر اوچدن اولسه ینه طقسان آله آرتق آلمز.

[68] B-1882 el yazmasındaki kanunnâmede bu paragraf bulunmıyor. Bu mesele hakkında yalnız birkaç satır var.

[69] Milli kütüphanenin el yazmasında (154 g 25, s. 35) بغدای و آربه آقچه‌سی yazılmıştır.

اگر پیاده طایفه‌سنك خاصّی اولسه بولمسی ونوبتنده خدمتده اشدرمسی یا سنجاق بکینکدر
واگر خاصّی یایادن دکل ایسه یایا باشنك اوزرینه در

ودخی بر یایانك چفتلکن قیوب قاچسه سنجاغی بکی قنده بولورسه یرینه گتوروب
ولایت قاضیلری دخی اگا معاونت ایدوب دفترده مقیّد اولان پیاده‌سنی اگر تیمارده واگر
وقفده واگر ملکده‌در وبلجمله هر قنده ایسه گوچوروب یرینه وارمسنه حکم ایده‌لر ویصاق[70]
ایده‌لر کمسنه گرنمیه ومانع اولمیه (٦٠) سنجاق بکی وآدملری دخی آقچه‌سین آلوب صالی
ویرمیه‌لر والاّ قاضیلر منع ایده‌لر ممنوع اولمزلر ایسه یازوب درگاه معلایه عرض ایده‌لر محکم
حقّلرندن گلنه وسنجاق بکینك چاپجیسی[71] وسنجاقداری یایادن اولسه جایزدر

ودخی قانون قدیمدر که پیاده ومسلّم تصرّف ایده کلدوکی چفتلکی زیاده‌در دیو
کمسنه دخل اتمك اولمز ودخی شول قریه‌ده کم یایا متمکّندر چفتلکی دخی اندن اولوب جوار
اولسه مقدّما یایالری جوار آله بعده سیاست ایده ویایانك چفتلکی کك یرده اولسه هر بر
طرفدن بر دونم کك یرده حکم اوله کذلك مسلّم چفتلکی دخی بویله‌در بوندن غیری پیاده
ومسلّم کك یوقدر ویایانك قیونی وقوانی صایلمیه ویایا ومسلّم قدیمدن أبا عن جدّ متمکّن
اولدوغی قریه‌لردن وسپاه توتون حقّی دیو نسنه طلب اتمیه ودخی غایب اولان یایا ومسلّم
یماغنده ویرلوده یرلرین واولرین وسائیر املاك اراضیسین بیع وشرا ایدوب واجارهٔ زمین طریقی
ایله آلوب تصرّف ایدنلره بولدوره‌لار ویاخود قوللوغین چکدوره‌لر

ودخی یایا ومسلّم مجالسده ومحافلده اطالهٔ لسانه ایدوب یایا ومسلّم‌سز دیو اطاله
ایدوب بغیر حقّ قاچرلسه اباقت ایتدوروب نا بدید ایدنلری وسبب اولنلری بولدوروب کره‌کی
کبی تعزیر ایدوب تشهیر ایده‌لر ودخی یایانك ومسلّمك بردن ایکیدن یرار اوغلنلری
وقرنداشلری کندو ایله اولالر کندولرینه یماق قید ایدوب نوبتلرنده خدمتلرین ایتدوره‌لر ویمقلروك
برسی خمتنه کیدرسه سائیر یماقلرینك اغتیاسندن اللی وآلتمش ومتوسّط الحال (٦١) اولاندن
اوتوز وقرق وادناسندن اون ویگرمی آقچه خرجلق آلمق قانوندر ومسلّمك چفتلکندن اولان
حاصلی یماقلرندن قنغسی اشرسه اول تصرّف ایدر وسائیر یماقلرندن اللشر آقچه خرجلق آلا
واکدوکلری یرك عشرین دخی آلا واگر یماق مجرّد اولورسه خرجلق یگرمی بش آقچه ویره

---

[70] Orijinalde یاساق yahut یساغ yerinde یصاق yazılmıştır.

[71] Süleyman'ın kanunnâmesinde bunun yerinde چکیجسی yazılmıştır.

ودخی سفره وارمیان یماغی قضاة معرفتیله تفتیش اولنه وشولکه سفره کلدکدنصکره خدمت تمام اولمدین دستورسز قاچوب گتمش اوله ویا کیدرکن یولدن قچمش اوله اگر دفعاتیله اتمش ایسه صلب ایده‌لر عادتی اولمیوب دائما ایدر المسه انك کبی کمسنه‌نك بورنین وکمسینك قولاغین کسوب سیاست ایده‌لر بو بابده کمسنه مانع اولمیه وآقچه‌سنی آلوب صالیویرمیه‌لر وبونك امثالی خدمت قصوری ایچون اولان سیاست یایا سنجاغی بکینکدر لکن بر شرعی گناه اولوب سیاسته مستحقّ اولسه که صلب اتمك کبی ویا قطع عضو کبی اول اتلو سنجاغی بکینکدر معرفتیله ایده ودخی سفره کچ گلان قوللوغنه کچ گلان پیاده‌نك صقالین کسه‌لر ودخی یایانك سیاستین گناه ایتدوکی یرده ایده‌لر غیری یره آلوب گتمیه‌لر ودخی یایادن سیاست ایتدکدن صکره جرم آلمیالر شویله بله‌لر.

فصل در بیان رسوم قپان وباج بازار ورسوم قنطر

قره صاپون یوکندن ۱ و حقّ قنطار ٥ عراقی حنّا یوکندن ۲ وحقّ قنطاری ۲ وبویا یوکندن (؟) واوچ بوین چویتدن حقّ قنطار ٥ وشکر یوکندن ۳ حقّ قنطار او ٥ ومصطکی یوکندن ٤ (٦٢) حقّ قنطر او ۲ ونشادر وقلای یوکندن ۸ وبقام آغاجی یوکندن ۲ حقّ قنطار او ۲ وشاب یوکندن ۲ حقّ قنطار ۲ وجوز وقرنفل وکونلك یوکندن ٤ حقّ قنطار ۲ وقره‌بویا یوکندن ٤ وقوز یوکندن ۲ وبادمدن ۲ [72] وفندقدن ۲ وکل یوکندن ۲ وقوری اوزم یوکندن ۲ وکفتردن ۲ وانجیردن ۲ وقیسی یوکندن ۲ وزردالودن ۲ ویاغ یوکندن ٤ واجی زردالو یوکندن ۱ قوری ارکدن ۲ وتازه امرود یوکندن ۲ ویارحی (؟) یوکندن ۲ والمادن ۱ وقزلجقدن ۱ و زیتون یوکندن ۲ وپرنجدن ۲ وکسدانه دن ۱ و طوزدن ۳ صوماق دن ۲ وبال فتوسی باشنه ۱ ودولومده اولسه طلومنه ۱ وسحتیان یوکندن ۲ وکوندن ٤ وحام کون یوکندن ۱ و یاش کون یوکندن نیم وکورك یوکندن ۲ ولببلو یوکندن ۱ وپکمز یوکندن ۲ وسرکه [73] یوکندن ۲ وباقر یوکندن ۲ ودمور یوکندن ۲ ونعل یوکندن ۲ ومیح واکثسری یوکندن ۲ وکتان یوکندن ۲ وهکبه ایله اولسه بر باغنی آلالر وپنبه یوکندن ۲ وکپنك یوکندن ۱ وکیچه یوکندن ۱ وکبه دن ۱ وبیز [74] یوکندن ۲ وچوقه یوکندن ۸ وابرشیمدن ۱۰ وبوغاسی یوکندن ۲ ودکلمشی چوقه قفتان یوکندن ۲ وبیز

---

[72] Milli kütüphanenin el yazmasında şöyle yazılmıştır; وبادمدن ۲ حقّ قنطار

[73] Orijinalde بسیلی yazılmıştır; bu kelime bulunduğu anlama uymaz. B-1882 el yazısımda (s. 18 b) gibi سرکه olmalıdır.

[74] Orijinalda بید yanlış yazılmıştır. B-1882 el yazmasında (s. 19 a) olduğu gibi بیز olmalıdır.

قفتان يوكتدن ٢ وعبا يوكندن ٢ وقالى يوكندن ٢ و اير صغراغى يوكندن ١ و قليه داغى يوكندن ٢ و چچك يوكندن ٢ وقطراندن ١ وزفتدن ١ وچريش يوكندن ١ وپلاموت يوكندن ١ وزيبق يوكندن ٢ وحصير يوكندن ١ وقاوون وقارپوز يوكندن ٢ وسرمساغدن ٢ وصوغان (٦٣) يوكندن ١ ويوز قشقده بر قاشق وبر وقيه ساده ياغدن ايكى پول وچيت و سيت يوكندن بر سيت وبزيرياغى يوكندن ٢ وشيرلغان ياغى يوكندن ٢ وپينر يوكندن ٢ ونرمش ياغى يوكندن ٢ ويگرمى يموردهدن بر يمرده ويوغورت يوكندن نيم وقصابلك طوزولدوغى بش قنطارده ٣ وبر عربه يونجهده ٨ وبر عربه صوغانده ٣ وبر عربه بالقده ٤ وبر عربه حصيردن ٣ وبر عربه قاؤندن ٣ وبر عربه ياش اوزمدن ٣ وبر عربه كراسدن ٣ والمادن وامروددن ٣ وبر عربه تختهدن ايكى تخته وبر عربه اوتدن ١ و بر عربه حاصلدن ٤ و بر عربه قيسى دن ٣ و بر عربه زردالودن ٣ وبر عربه مالدن ٣ و اوت يوكندن باغ ١ وحاصل يوكندن باغ ١ ويونجه يوكندن باغ ٢ وانار يوكندن ١ وتورنج يوكندن ١٠ وكچى بوينوزى يوكندن ١ وخمر يوكندن ٣ وبغداى يوكندن وآرپه و مرجمك ونخود وبقله و بوكرلجه ويولاف و بورجاق و نكم وار ايسه بونلرده هر مودده بر كله باج آلنه

واسير صاتلسه بايعدن ايكى و مشترى دن ايكى آقچه آلنه و آت وقتر ودوه صاتلسه ايكى بايعدن ايكى آقچه مشتريدن آلنه و بر صغردن ايكى آقچه آلنه و قيون بوغازلنسه اوچ قيونه بر آقچه آلنه و طشرهدن قصاب قيون گتوروب بوغازلسه ايكى قيونه بر آقچه آلنه و صغر گتوروب بوغزلسه صغر باشنه بر آقچه آلنه

ودخى باغ وباغچه ودگرمن كبى املاك صاتلسه باج آلنمق يوقدر ودخى كويلرده هر نه صاتلسه باج اولماز ودخى آلتون (٦٤) وكومش وقورشون صاتلسه يوكله دخى اولورسه باج آلنمز ودخى دكّان اولميان بازار ايچنده سركى حقّى ايكيشر پول آلورلر زياده آلنميه وقپانده وزن اولان نسنهدن قنطار باشنه ايكى آقچه آلنه برى بايعدن وبرى مشتريدن ودخى بر نسنه كه باج ويريلوب صاتلسه دخى بعده ينه اول شهرده مشترى بركمسنيه صاتسه باج آلميه مگر كيم قول وجاريه وطوار قسمندن اوله آنلرك كبيدن تكرار آلنسه جايزدر ودخى شهرده بر كمسنه بازار يرينه وارمادين آرپه كبى وبغداى كبى نسنه صاتسه باج آلنمق يوقدر لكن منع ايدهلر بازاردن غيرى يرده بيع اتميهلر ودخى شهر ايچنده بر كمسنه بتان اوتدن ويونجه دن وحاصلدن بازاره

صاتلمغه كوتوره‌لر باج آلنمق يوقدر مگركه طشره‌دن گله والله اعلم بالصّواب. ٧٥

فصل در بيان قانون نامۀ احتساب

محتسبلره لازم اولان بودركه ذكر اولنور محتسب اولان كمسنه قاضى معرفتيله نرخ ويره اتمكى چاشنى طوته اونن اون درت اوزرينه نرخ ويره وقيون اتى اوچيوز اوليجق كچى اتى اوچيوز اللى اوله وقوزى ايكييوز اوله وصغر اتى درتيوز اوله وقيون اتى ايكييوز اولدقده كچى ايكى يوز اللى اوله وصغر اوچيوز اوله ودخى هوج واسفناحه وكلمه وشلغمه و صوغنه وسرمساغه نرخ ويره وبالق كلسه بالغه دخى نرخ ويره و طشره‌دن نسنه كلسه اهل بازار قارشو واروب آلميه‌لر وهم طشره‌دن كلان گتورديكين دفعى صاترسه نرخ اولميه امّا اندن آلان آلدوغنه كوره اونن اون بر اوزرينه (٦٥) نرخ ويره‌لر وطوار السه اونن اون ايكيه و آلدوغى طوار كچه صاتلسه اونن اون دردده نرخ ويره‌لر ونرخ ويردوكندن صكره مخالفت ايدوب اكسك صاته‌نك محكم حقّندن گلوب سبزه واتدن اولورسه ايكى درهمه بر آقچه جريمه آلنه واگر غيرى نسنه‌لردن آلورسه درهمنه بر آقچه آلنه

اگر محتسب اهل بازار ايله بريكوب اكسك ويره‌نى كوزلمز ايسه قاضى محكم حقّندن گلوب اكسك ويرنلرى دخى تأديب ايده ودخى مجموع ميوه‌لره وصاتلور نسنه‌لره نرخ ويره جغوز نسنه اولميه واهل ضايعك هر بريسنى يوقليه ايوسنى وياوزسنى كوزليه قلب بولدوغى قاضى يه التوب حقّندن كلدوره

وآت وقتر وخمارى نعلسز يورتميه كوزه‌ده ومقدارندن ارتق يوك اورودورميه اسلميانك قاضى معرفتيله حقّندن گله‌لر وآريق و زبون طوارى قوللندرميه‌لر امّا مقدّما اسواقده ندا وتنبيه ايتدوره بعده اسلميوب نعل‌سز طوار وآريق طوارى وزبون طوارى وارتوق يوك اوران كمسنه‌لرك محكم حقّندن گلنه و اوچ آغاچه بر آقچه جرم آلنه.

---

75 B-1882 el yazmasında (s. 18a- 20 a) metin zarfında bu diğer mahsuller içinde bac-i pazar zikr edilir.

— عراق صابون يوكندن ايكى آقچه

— وكلسنى بر داغى يو كندن بر آقچه جناق ودستى يوكندن يرم آقچه بالق يوكندن بر آقچه وقونيه بر داغى يو كندن بر آقچه ونكنه يوكندن يرم آقچه

— صاج آياق يوكندن ايكى آقچه صبان دمورى يو كندن ايكى آقچه بيل يوكندن ايكى آقچه

— چورب يوكندن بر بوچق آقچه يياغى يوكندن بر آقچه قره زر نيخ يوكندن ايكى آقچه

— سبزوات يوكندن ايكى آقچه بال مومى يوكندن ايكى آقچه اوت يوكندن بر باغ اوت حاصل يوكندن ايكى باغ يونجه يوكندن ايكى باغ يونجه تخته يوكندن بر تخته صاج يو كندن ايكى آقچه هوج يو كندن وشلغم يو كندن بر آقچه

— كراسى يوكندن بر آقچه

— بيل صاپى يوكندن بر صاپ

— بوير يوكندن بش آقچه بر عربه پرنجدن سكز آقچه

— بر عربه طوزدن بش آقچه بر عربه حصردن اوچ آقچه بر عربه اودنون بر آقچه اودنون بر آقچه

فصل در بيان اهل صنايع وجرايم

اتمك جيلرك وكرده جيلروك وچوركجيلروك هر برينك كوزلنوب چيكى وقره سى اوليه واكشى اوليه[٧٦] واگر اكسك اولورسه قاضى تعزير ايدوب درهمنه بر آقچه جرم آلنه والكلرى صيق اوله وايو اوله واگر چيك واكشى وياكيكلو اولورسه محكم سياست ايده لر و بونلرك اهل حبره سى كندولردن اوليه يحى طائيفه سندن اوله وچورك اتمكى نصف اوله بر مد اونه بر وقيه ياغ قويه[٧٧] غايتده آرى پاك اشلنه (٦٦) وياغسوز چورك كرده لر خنه اشلنه وغايتله آراى اشلنه وهر زمانده اكسك اولميوب بولنه

وقصابلر دخى قيونى كچيدن تميز ايده لر آيرو صاته لر وفصول اربعه ده تعيين اولان نرخ اوزرينه ات بولدروب عناد ايتدرميه لر سموزين صقليوب آروغين بوغزليه لر وهر زمانده خلقه اتى يتشدوره لر تعلّل ايدوب ات بولميان قصابك حقّندن كله لر بلكمه حسن ايدوب تا ات بولورين دينجه حبس ايده لر وهر كشينك مرادى اولدوغى يردن كسى ويره بهانه اتميه لر[٧٨] وهر كشيه نظر بر اوله اكسك ويرميه[٧٩] ويررسه محكم تعزير ايدوب هر درهمنه بر آقچه جرم آلنه

وآشجيلر پشورديكى ات چيك واشى طوزلو اولميه وكاسه لرى پاك اوله كاسه بزى وصو صاغى پاك اوله وقزغانلرى قلايسوز اولمه وچناقلرى اسكى وصرسوز اولمسه وبيلنده فوته سى پاك اوله وخدمتكارلرى كافر اولميه بو مذكوراته مخالف اولسه محكم حقّندن كلنه وتوه بريانى[٨٠] اوّل صويه اصليوب پشوررلر ايمش منع ايده لر و اوّل يخنى ايدوب صكره بريان اتمكى منع ايده لر وقوزى بريانڭ يوزينه اشى سورمكى منع ايده لر وصويه دخى اصلميه لر و اتوك جميع اقسامنى محرّا پشوره لر وتنوّر بريانى محرات نرخنك نصنى اوله ودخى سر جيلرك پشردوكى باش وپاچه كوزلنه پاك طوته لر وايو محرّا پشوره لر وبزى اولميه وكونيسى اولميه قيون باشنه وقوزى باشنه زماننه كوره نرخ ويره لر پاچه نك[٨١] دردى بر آقچيه اوله زياده اولميه قلى وبزى اولميه محرّا پشه (٦٧) والّا محكم حقّلرندن كلنه ودخى اشكنبه حلمه اشكنبه سنى تميز ايده لر وپاك صوييله محرّا پشه سركه سين وسرمساغين يرنده ايده لر وكاسه لرى پاك اوله وبيزلرى وقوته لرى وجيكر خلط ايدوب پشورميه لر

---

[76] B-1882 el yazmasında (s. 20 b-21 a) düşünce daha belli çıkıyor: اتمكجيلرك اتمكى وكرده جيلر كرده سى وچوركجيلرك چوره كى كوزلنه چكى وقره سى اوليه و اكشى اوليه...

[77] Aynı yerde (s. 21 a) şöyle yazılmıştır: بر مد اونه يدى وقيه ياغ قويه

[78] B-1882 el yazmasında (s. 21a) bu cümle daha geniş bir şekilde yazılmıştır: رضاوبرنجه هر كشينك مراد اولدغى يردن كسيويره لر

[79] Milli Kütüphanenin el yazmasında (154 g 25, f. 42). نرخدن اكسك ويرميه

[80] Aynı yerde (s. 21 b) طوار بريانى yazılmıştır.

[81] Aynı yerde پاچه نك هر زمانده دردى yazılmıştır.

وبورکجیلری کوزلیه قیون اتی ایکیوز اللی درهم اولیجق شوربالو بورك ایکیوز درهم
اوله ورقلو بورك سکسن درهم اوله[82] میان‌سی صوغان ایله اولمیه وقیون اتندن غیری ات خلط
اتمیه‌لر وصوغانی چوق اولوب اتی آز اولمیه واکثر یری بوش اولمیه و الاّ محکم حقّندن گلنه و
اسباب باك اوله خمیری[83] آری اوندن قوقار یاغله اولمیه

ودخی لوقمه اشلینلر کوزلنه یاش وقوری وسائیر مأکولاتك اوزم وانجیر وانك امثالی
اونن اون بر اوزرینه صاته‌لر

ویاش یمش صتانلر نرخ آلدقدن صکره یاتوروب چوریدی دیو تکرار نرخ طلب اتمیه‌لر
ومشتری النده اکسك نسنه وزن ایدوب صتانوك حقّندن گلنه وهر زمانده ترازولری کوزلنه بر
طرفی اوزون وآغیر اولمیه ایکی یانی بالتمام مساوی اوله ودخی وقیه‌لری یوقلنوب بری برندن
تفاوتی اولمیه هر نسنه‌نوك کمنی ایسنه خلط اتمیه‌لر والاّ تعزیر ایدوب منع ایده‌لر وکوفنله‌ویوکله[84]
قاوون وقارپوز واوزم وانار وتورنج کوزلنه بازار یرندن غیری یرده صاتمیه‌لر واستقبال ایدن
کمسنه‌لری تأدیب بازار منع ایده‌لر ومحلات آراسنده بغدای وآرپه صتانلروك حقّلرندن گلوب
آغچ باشنده بر آقچه جرم آلنه[85] لکن سابق اسواقده ندا وتنبیه ایده‌لر بعده ممنوع اولمیانی وجه
مشروح اوزرنه تأدیب ایده‌لر

ودخی (٦٨) یوغورتجیلرك یوغرتلری کوزلنه موسومنه کوره نرخ ویرلر ودخی
طورشیجیلرك طورشوسی کوزلنه طورشویی اکسك ویرمیه‌لر وطورمشوسی ایوسنه خلط اتمیه‌لر
و قیمقجیلرك وپینرجیلروك پینری کوزلنه نشسته اونی قومیه‌لر زماننه کوره نرخ ویره‌لر

ودخی حلواجیلر کوزلنه بالك وقیه‌سی درده اولیجق حلوا آلتی آقچیه اوله بادمی حلوا
یدیه اوله امّا بالی غایت ایو اوله وایو پشه بادمی یانمیه وسائیر اسبابی ایو اوله وخانه‌کی[86] حلوا
اکی بالدن اوله وقیه‌سی دورت آقچه‌دن تجاوز اتمیه‌لر واوزوم و پکمز حلواسنك وقیه‌سی اوچ
آقچیه اوله وعقیده‌نك نرخی اوزوم نرخنه تابعدر اوزوم نیجه اولورسه اونن اون بر اوزوینه نرخ
ویره‌لر امّا پشمشی اوله ویانمشی اولمیه

وشربتجیلر دخی کوزلنه قوری اوزومك وقیه‌سی بر آقچیه اولیجق شربتك ایکی
وقیه‌سی بر آقچیه اوله ومسکی کلابی اوله ولذیز اوله اکشی اولمیه قاری وبوزی بیله اوله

---

[82] B-1882 el yazmasında (s. 21 b) şöyle yazılır: ...ورقلو بورك ایکی یوز سکسان در هم اوله

[83] خمور olmalıdır.

[84] Milli kütüphanenin el yazmasında ...کوفنله ویوکله کلان

[85] Aynı yerde (s. 22 a) düşünce bu cümle ile tamam oluyor: وآلانه دخی تعزیر ایدوب ایکی آغاچه بر آقچه جرم آلنه

[86] Orijinalde beli olmıyan bir şekilde باسکی حلوا yazılmıştır. B-1882 el yazmasında (s. 22 a) ise وخانه‌کی حلوا , daha belli bir şekilde yazılmıştır.

آلدقلرينه كوره صتالر حوشابلر پستللرى پاك اوله وتميز اوله

ودرزيلر كوزلنه فرموده چوقه قفتان كه قتيفه سنجفلو اوله و اوزون اوله اون آقچيه دكلور وسنجفلو صوف قفتان يكرمى بش آقچيه دكلور وامراخورى قفتان وقطيفه يگرمى بشه دكلور وچوقه قفتان كه بر صيق لكندەسى اوله اوتوز آقچيه دكلور وزنانه درلك اون بش آقچيه دكلور وجبّه صوف قفتان قرق بشه دكلور مخيّرى صوف قفتان كه لكندەسى ايو اوله يگرمى آقچيه دكلور باقيسى بونلره قياسى اولنه اوغلانجقلر قفتانى و جوارى قفتانى وانلرك امثالى وانلردن (٦٩) آشغى قفتان امكلرينه قياسى اولنه اسلميانوك محتسب حقّندن كله ودرزيلره تأكيد ايدەلر كه وعده ايتدكلرى وقته قفتاني يتشدورەلر زياده ايش اولوب وعدەلرينه حلاف اتميەلر والاّ سياست ايدەلر وسائير اهل خرفت دحى آلدقلرى ايشى وعدەلرندن كچورميەلر واگر بركشنيك اسبابنى سقط اتسەلر وياخود ايو دكمسەلر قاضى معرفتيله حقّندن كلنه

وچوقەجيلرك چوقەلرى كوزلنه وبازار درزيلرينك ديكدوكى قفتان كوزلنه وچوقه قفتان بوغاسى بر بويى ايكى اتك اوله وسنجفلو[87] اكلو اولميه بوغاس نيجه ايسه سنجفى دخى اويله اوله ودخى تكمەسوز صاتميەلر يكّى و اتكى عادتجه اوله صكره فستانه اتمكه قابل اوله بعد الندا والتنبيه عادتجه ديكميان درزيلره محكم تعزير ايدوب آغاچ باشنه بر آقچه جرم آلنه وكندوسى ديكميوب آلوب صتانه نسنه يوقدر دخل اتميەلر لكن تنبيه ايدەلر كه اول مقوله قفتانى بر دخى آلميه اسلمزلر ايسه تعزير ايدوب ايكى آغاچه بر آقچه جرم آلنه وچوقەيى اصلايوب صاتميەلر ودستاركه شهرده اشلنه سكز ارشون اوله وبوغاس خارجدن كله يدى بچق ارشون اوله

وعباجيلر دخى كوزلنه عبالرى صق اوله وايو اوله وكپنك صتانلر آلدقلرينه كوره صتلر اونى اون بر اوزرينه وقاليجىيى دخى بو اسلوب اوزرينه صتالر

وايليكجيلر دخى كوزلنه ايليكلرى ايو وقوراق اوله ودكلمش كوكلك صتانلر عادت اوزره صتالر يكّى واتكى وبلى عادت اوزرينه اكسك اولميه وديكشى محكم اوله بزينه كوره صتالر

وغزاز دخى كوزلنه شريدلرى وتكمەلرى (٧٠) قلب اولميه يدى كنار تكمه بر آقچيه اوله وطقوز كنار تكمه بر بچق واون بر كنار تكمه ايكى آقچيه اوله[88]

---

[87] B-1882 el yazmasında (s. 23 a) olduğu gibi سنجقلو olmalıdır.

[88] B-1882 el yazmasında abacılar, iplikçiler ve gazazlara ait paragraflar yoktur.

ودلاّلر دخی کوزلنه کم خدمتلرنده امانت واستقامت اوزرینه اولالر کندولرندن بر متاع اوتورمیه‌لر و یلان قرشدرمیه‌لر وبر کمسنیه میل ومحبّت اتمیه‌لر ایدنلروك حقّلرندن کلنه[89]

ودخی حلایقچی‌لر صاتدقلری جاریه‌نك یوزینه آقلق وقزللق في الجمله تربیت ایدر نسنه سورمیه‌لر وصاتلان قول وجاریه نه اسباب صاتلورسه ینه اول اسباب ایله ویره‌لر صویوب آلمیالر

وتقیه‌جیلر وعرقیه‌جیلر کوزلنه دکدکلری یکی قمشدن اوله ودیکیش ایو اوله ومزوّجنك استاری زیاده چرشلو اولمیه و اونن اون بر اوزرینه تجاوز اتمیه‌لر

وحفافلر دخی کوزلنه قرموزی وآل چزمنك اعلاسی اوتوز و اوسطی یگرمی اوچه و ادناسی اون آلتیه وساغری پشمق اعلاسی یگرمی اوچه و اوسطی یگرمی ایکیه و ادناسی یگرمی آقچیه اوله و شهر پشمق اعلاسی و ادناسی حالنه کوره بیع اولنه و زنانه چزمنك ایوسی یگرمی بشه اوله ویکیچری پاپوجنك اعلاسی اون سکزه اوسطی اون آلتیه و ادناسی اون درده اوله وسأیر پاپوج اعلاسی اونه اوسطی سکزه ادناسی یدی یه اوله پاپوج وغیر آیاق قابی آقچه باشنه ایکی کونه حساب اوزرینه بالتامام اولمدین دلنورسه ویا سوکلورسه صوجدر تعزیر ایدوب ایکی آغاچه بر آقچه جرم آلنه امّا کونی وسحتیانی دلنورسه گناه طباغکدر ومجلّدلرك اشلری غایت ایو اوله وصحّافلر صاتدقلری کتابك اونن اون بردن زیاده صاتمیه‌لر

واسکجیلرك اشلری کوزلنه (۷۱) ایو اوله ویمالری ایو کوندن اوله وایو سحتیان دن اوله قارین ومشین اولمیه ودیکشی ایو اوله و ایکی اولتانی تمام ایکی آقچیه اوله زیاده یه اولمیه

وکون تاجرلری کوزلنه اوکوز وتوصون درسنیك اعلاسی اللی آلتیه اوله واوسطی اللیه اوله وادناس یگرمی آلتیه وصو صغرینك اعلاسی اوتوزه وحام دریکی هر نه جنسی اولورسه طباغدن غیری کمسنیه صاتلمیه دباغت ایدنلر شهرده اشلینلره صتالر یبانه آلوب کیده نه ویرمیه‌لر مگر کم شهرلی اوله اسلمزلرسه محکم حقّلرندن کلنه ودخی کچی درسی کم قرموزی یا آل اوله اعلاسی اون آلتی و اون اوچ و ادناسی اون آقچیه[90] وآخره صاتمق استدکلرنده اونن اون

---

[89] B-1882 el yazmasında (s. 23 a) delallara gelince daha öteye devam edilir:

وصاتدقلری اسبابده یوز آقچه‌ده بر آقچه آلەلر آتدن وقاتردن وقولدن وجاریه‌دن بو قیاس اوزره یوزده بر آقچه آلەلر آت جنبازلری دخی بو اسلوب اوزره ایده‌لر عناد اتمیه‌لر ایدرلرسه حقندن کله‌لر.

[90] Milli kütüphanesinin el yazmasında (154 g 25, s. 47) metin daha uzun ve bellidir.

اعلاسی یکرمی ایکیه اوسطی اون سکزه ادناسی اون آلتیه وسائر اورنکلریك اعلاسی اون آلتی واوسطی اون اوچ و ادناسی اون آقچیه و . . . .

ایکیشردن زیادهیه صاتمیهلر وقصّابلر قیون درسینك اعلاسن ایکی بوچغه و اوسطی ایکیه و ادناسنی بر بوچغه اوله وحام قره اوکوز درسینی وتوصون درسینك اعلاسنی یگرمی ایکیه و اوسطنی یگرمی و ادناسنی اون سکزه و اینك درسنیك اعلاسنی اون اوچه و اوسطنی اونه و ادناسنی طقوزه اوله

وصاغریجیلر دخی کوزلنه غایت ایو اوله حام قومیهلر کمالیله اولدورهلر وسراجلر[91] دخی کوزلنه ال سحتیان ایرکم اقنجی ایری اوله مکمّل طبل یازیله بیلی اوله یوز یگرمی بش آقچیه اوله وشول ایرکم قول ایدوب زیاده املك چکله وحلّی اوله قولنه کوره آلنه اویانك شفقلو اوله وایکی قات اوله اعلاسنی یتمشه و آلتمشه وادناسنی اللی آقچیه اوله وشفقلو مقالی اویانك اعلاسنی اللیه و اوسطی قرق بشه وادناسنی قرق اوله وکلف سرلو صاغری اویانك دمور (٧٢) یافته لو اوله اعلاسنی قرق و اوسطی اوتوزبشه ادناسنی اوتوزه اوله وبولغاری شفقلو اویانك اعلاسنی قرق بشه اوسطنی قرقه ادناسنی اوتوز بشه اوله ویولارك غایت ایوسی کم ایکی قات اوله زنجیرلو اوله اعلاسنی یدییه اوسطنی آلتیه ادناسنی بشه اوله وبر وقیه یوك بر آقچیه اوله وسیاه آت چولنك اوزونی اون ایکی قارش وانی سکز قارش ویقالو اوله غایت ایوسی یگرمی آلتیه اوله اول چولکه اوزونی اون قرشی وانی یدی قرش اوله یگرمی آقچیه اوله وسیاه آت طورباسنك غایت ایوسنی بشه اوسطنی درده ادناسنی اوچه

ودخی حلاجلر کوزلنه یوز اللی درهم پنبوغی بر آقچیه اتهلر
ودمورجیلر دخی کوزلنه اشلری قلب اولمیه

وقزنجیلر دخی کوزلنه قزهنیك حرهنیك قولین دموردن اتمیهلر باقردن اوله[92] قلایه ودموره وبونلروك امثالی نسنه اونن اون بر اوزرینه نرخ ویرهلر وخارجدن کلن اکلن اکسرینك اونن اون بره صاتدورهلر قلبنی واسکیسنی کوزلیهلر

ونعلبندلر یوز آیاق حام نعلی یتمش آقچیه آلیجق بشره نعلیهلر وبعض نعل وارایمش که آلتمشه آلینور ایمش انوك کبی نعلی دردە نعلیهلر وخماری درده واوچ بچغه نعلیه وطواره میخ دکوب اغسادرسه نعلبنده ضررین چکدورهلر تعلّل ایدرسه حقّندن کلنه

[91] B-1882 el yazmasında (s. 24-25) saraçlar, bennalar, necarlar, keremidciler, oduncular ve cüllahlara ait kısımlar yoktur.

[92] B-1882 el yazmasında (s. 24 a) metin devam ediyor: قلایجیلر ایو قلایلیوب قلب وعلت اتمیهلر

وودخی بچقجیلرك کوزلنه دمشق دیو فرنکی ایشلمیه وصاتمیه اعلا قلچ قنی آلتمش واوسطی اللیه وادناسی قرق آقچیه اوله زیاده‌یه اولمیه

وقویمجیلر کوزلنه امین کمسنه‌لر اولالر ایشوك ساده‌سینك درهمنه بر آقچه آلالر ومیانه کاره ایکی درهمنه بر آقچه آلالر وآلتون پولاشینك درهمنه اوچ آله[93]

وبنّالر ونجّارلر اوزون کونده طعامیله (٧٣) اون آقچیه اشلیلر کون دوغارکن کلوب دولنمدین گتمیه‌لر زیاده طلب ایدن بنّایه ونجّاره تأدیب ایده‌لر

وکره‌مدجیلر دخی کوزلنه چلك پشورمیه‌لر ایو پشوره‌لر وکرپچ‌لری دخی کرپیچی صیق وقالك ایده‌لر قالپلری طمغالو اوله طمغاسز اولمیه خلاف ایدنلره یساق ایده‌لر

وچولك‌جیلر دخی کوزلنه وچناق‌جیلر دخی اشلرلرسه ایو اشلیه‌لر چلك اولمیه

وتحیل بازاری کوزلنه بغدای وآرپه‌نك حبوباتدن هر نه وار ایسه صمانلو و کسمکلو اولمیه وعلف صتانلر دخی کوزلنه آرپه‌لری آری اولوب صمانلو اولمیه اکسك کله دخی دوتمیه‌لر طوتارلرسه محکم حقّلرندن کلنه آغاج باشنه بر آقچه آلنه وکله‌لری طمغالو اوله

وموجیلر دخی صابونجیلر دخی کوزلنه غایت ایو اوله موملری چرکلو وقوقار یاغدن اولمیه پاك وصافی یاغدن اوله وفتیللری یوغون اولمیه وصابون دخی ایو پشمش اوله قلب اولمیه

واودونجیلر کوزلنه قاطر اودوننك اوزونی اوچر قرشی اوله و دوه اودوننك اوزونی آلتیشر قارش اوله واشك اودوننك اوزونی ایکی بچق قارش اکسك اولمیه وشهره تعیین کلیجك بره‌زین اولوب آلمیه‌لر یوکلری عادتجه اوله وطواره یوکندن زیاده ومقدارندن زیاده اورمیه‌لر بالتمام نعللری مرتّب وسمرلری بوتون وصاغ اوله عناد ایده‌نك محکم حقّندن کلالر

وعطّارلری دخی کوزلنه زعفرانلری یاغلو وعصفورلو اولمیه و هر نه متاع صاترلر ایسه اونن اون بردن زیاده‌یه ویرمیه‌لر و بر باش شکره اوچ قات کاغدن زیاده نسنه صارمیه‌لر وکم شکری ایو بهاسنه صاتمیه‌لر

وبزّازلر دخی کوزلنه ارشونلری اکسك اولمیه اگر اکسك (٧٤) طوتارلر ایسه حقّلرندن گلوب آغاج باشنه بر آقچه جرم آلنه

---

93 Aynı yerde metin devam ediyor: آلتونك مثقالنه اوچ آلنه ومصنع ایشده مثقالنه بشی آقچه آلنه ودومکه وقلبچ بزه کنك انوك امثالی نه وار ایسه دیرهمنه بر بوچق آلنه وشیب دوکمه دورده وچکوج ایشی که ساده اوله هر دیرهم بر بوجه‌غه اوله وآلتون یالدزلو ایشوك دیرهمنه اوچ آلنه

وبوياجيلرك دخی كوزلنه هر نه رنك بويارلر ايسه ايو ايده‌لر قلب اتميه‌لر وبزی طاش اوستنه قويوب دوكوب ضرب[94] اتميه‌لر بويالو بزی يول اوزرينه اصميه‌لر ويول اوستنه طاش بز دوكميه‌لر

وحمامجيلر كوزلنه حماملری پاك وتميز طوته‌لر وصويی معتدل وحمام اسی اوله

ودلاّكلری چست وچلاك اوله واوستوره‌لری كسكين اوله باش تراشی اتمكده كامل اوله‌لر كمسنه زخمت چكميه وناطور اولان دخی فوته‌لری پاك وتميز طوته كافره ويردكلری فوتهٔ مسلمانلره ويرميه‌لر كافر فوته‌لرينك آيرو علامتی اوله عناد ايدرلر ايسه محكم حقّندن كله‌لر

ودخی بربرلر كوزلنه كافر باشنی تراش ايتدوكی اوستوره ايله مسلمان باشين تراش اتميه‌لر وكافر يوزين سلدوكی بز ايله مسلمان يوزين سلميه‌لر بزی و اوستوره‌لری آيرو اوله

وطبيبلر دخی كوزلنه بيمار خانه طبيبلرينه كوستره‌لر امتحان ايده‌لر قبول اتمدوكلرينی منع ايده‌لر

وجرّاحلر صنايعلرنده كامل اولمدين كمسنيه اورميه‌لر

ودگرمنجيلر دخی كوزلنه دكرمنده طاؤق بسليوب خلقك اوننه بغداينه ضرر اتميه‌لر وقت بلمك استرلر ايسه بر حروسی طوتالر آنجق و اونی ايو اوكيده‌لر قابلق وعلت اتميه‌لر وكمسنه‌نك بغداينی دكشدرميه‌لر وآيرو اوكتميه‌لر وعادتدن ارتق حقّ استميه‌لر والاّ محكم حقندن كله‌لر

وعلمدارلر وسائير اهل دروازه‌لر دوشنبه وپنچ شنبه كوننده غيری كونده دروازه اتميه‌لر ودخی جامعلرده سائل طائيفه‌لری يوريوب جرّ اتميه‌لر وشهر ايجنده جزام[95] طائيفه‌سين يورتميه‌لر

وبالجمله (٧٥) اهل حرفتك جميعنك صتماسنده وآلماسنده محتسب ناضر اولوب اكسك صتانلری طوتوب درهمنه بر آقچه جرم آلنه وهر كشينك حاصلنی وحرجنی كوزدوب سرمايه‌سنی وزخمتنی كوروب اونن اون بر اوزرينه نرخ ويره‌لر وبغايت امكلر وزخمتلر چكدی ايسه اونن اون ايكيدن تجاوز اتميه‌لر وهيچ نسنه اولميه كه قاضی ومحتسب معرفتين سوز نرخ

[94] Orijinalde ضرر اتميه‌لر yazılmıştır. Bu sözlerin manasına uymaz, işte bunun için B-1882 el yazısında (s. 25 a) olduğu gibi ضرب اتميه‌لر verdik.

[95] Orijinalde جزام yanlış bir şekilde yazılmıştır.

ويرلميه وكله وارشون و وقيه دوتانلر طمغاسوز طوتميه‌لر كاهى كاهى كله‌لرين و ارشون‌لرين و وقيه‌لرين يوقليه‌لر بالتمام اوله اكسك صاتميه‌لر وجلاح طائيفه‌لرى بزى وغير نسنه طوتدقلرين دن٩٦ ايو طوقيالر قلب اتميه‌لر كمسنه‌نك اپليكن تبديل اتميه‌لر والاّ محكم حقّلرندن كلوب تعزير بليغ ايدوب طمغليه‌لر شويله بله‌لر علامت شريفمه اعتماد قله‌لر بر درلو دخى اتميه‌لر تمّم قانون نامهٔ عثمانى .

96 طوقدقلرين دن olmalıdır düşüncesindeyiz.

قانون نامهٔ جدیددر که ذکر اولنور

سپاهی خاصّ قریه‌لری طپراغنده زراعت اولنور یرلره ارض میری دنیلور بر کمسنه زراعت اولنور یرلره متصرّف ایکن فوت اولسه یری قانون اوزره اوغلنه املاك مقوله‌سی کبی انتقال ایدر امّا قز قالورسه قزینه اوغلی کبی انتقال ایلمز قانون اوزره طپویه مستحقّ اولور صاحب ارض اول یرلری طپو رسمنی آلوب قزینه اذن تذکره‌سی ویرر امّا قزی باباسی یرلرینی صاحب ارضه مراجعت اتمیوب اوغلان کبی باکه انتقال ایدر طپو ایله آلمام مجاناً ضبط ایده‌رم دیو نزاع ایدرسه صاحب ارض اولان کمسه‌یه لازمدر که متوفانك قزینه باباك یرلرین طپو ایله آل دیو تکلیف ایدر اگر طپو ایله مجاناً ضبط ایده‌رم دیو نزاع ایدرسه (٧٦) صاحب ارض اول یرلری دیلدیکی کمسنه‌لره ویروب تصرّف ایتدورر و اوغلان وقز احوالی بیان اولدی

متوفانك اوغلی وقزی یوغیسه حقّ طپو متوفانك بابا بر ار قرنداشی‌نه یوغیسه یوردی اوزرینه ساکن اولمق شرطیله متوفانك قز قرنداشنه تکلیف اولنور یعنی قزقرنداشی کندی یوردین ترك ایدوب قرنداشی یوردی اوزرنده ساکن اولمق اختیار ایدر ایسه طپو ایله یرلرین آلور اگر قز قرنداشی یوغیسه نوبت باباسنه کلور حقّ طپو واردر رسم طپو ایله اوغول یرینی آلور بابا یوغیسه نوبت والده سنکدر حقّ طپو واردر والده‌سی یوغیسه مشترك که تکلیف اولنور حقّ طپو واردر مشترك دخی یوغیسه اهل قریه دن اولوب یره ضرورتی اولنلره تکلیف اولنور اهل قریه دخی طالب اولمز ایسه صاحب ارض مخیّردر متوفانك یرلرین دیلدیکی کمسنه‌لره ویروب متصرّف ایتدورر

وامّا بونلرك دعواسنده نزاع واقع اولدقده مدّتلری وزمانلری واردر بیان اولنور

بر آدم فوت اولسه تصرّفنده اولان یرلری اوغله انتقال ایدر لکن اوغلی صغیر بولنسه وصیسی طرفندن زراعت وحراست[97] ایتمك وعشرین ویرمك لازمدر اگر اول یرلرك وصیسی زراعت اتمیوب معطل قورسه صاحب ارض اول یرلری عشرین آلمق ایچون بر کمسنیه ویرسه

[97] حراست değil حراثت olmalıdır.

طپو تمّسکی دخی ویرسه اوغل بابا یرلرین بالغ اولوب تصرّفه قادر اولدقدن صکره اون سنه‌یه دعوی ایدوب باباسی یرلرینی آلور امّا اون سنه‌یه دگین آلماز ایسه دعویه مجال یوقدر صاحب ارض معرفتیله آلان کمسنه‌نك اولور

امّا قز باباسی یرلرین گرك صغیره (۷۷) گرك کبیره اون سنه مرور ایلدقدن صکره دغوایه قادر اولماز وبابا ار قرنداشی اون سنیه دگین قرنداشی یرلرین دعوی ایدر امّا قز قرنداشی بش سنه‌یه کچدکدن صکره قرنداشی یرلرین دعوی ایده‌مز ومشترك دخی بش سنیه دگین دعوی ایدر بابا اون سنیه دگین والده‌سی اون سنیه دك دعوی ایدر امّا اهل قریه بر سنه کچدکدن صکره دعوایه قادر اولماز وصاحب ارض یرلری بونلره تکلیف اتمکدر رعایت واردر اوغوله انتقال ایدر قزه صاحب ارض طپریله ویرر بیغرض کمسنه‌لر تقدیر ایلدوکلری رسم طپوسین آلور قرنداشی وبابا و آنا قز قرنداشی بونلر جمله‌سی بیغرض مسلمانلر تقدیر ایلدوکلری رسم طپویله آلور امّا مشترك و اهل قریه ایل ویردیکی رسم طپویله آلور وصاحب ارض کندو طپو اغنده یر تصرّف اتمك خلاف قانوندر مگرکه باباسنك یرلری اوله و باباسی وفاتندن صکره کندویه انتقال ایدر یوخسه کندو نفسییچون یر آلیقوماز

وییلاق اهل قریه‌نکدر رسم ییلاق دفترده سپاهییه حاصل اولمقدر امّا رسم ییلاغی تحمّللرینه کوره آلور قیون وسایرء طوارلری واروب یایلایوب اوتندن وصویندن انتقال ایدنلردن وقشلاق کذلك قیونلرینه قشلاق زماننده واروب طوارلری قشلایوب اوتغدن وصویندن انتفاع ایدنلردن قشلاق رسمی تحمّللرینه کوره آلینور و اهل قریه‌نك مرعاسنه صاحب ارض علاقه ایده‌مز دخی مخصوص ومستقلّ اهل قریه‌نکدر مرعی آلنمق وصتلمق وطپویله ویرلمك خلاف (۷۸) قانوندر جبر زراعت اولنسه دخی مرعی مقدّمدر ومرعی دن سپاهی بر سنه آلمغه قادر اولمز

ورعایا قریه طپراغنده تصرّفلرنده اولان ییلاق وقشلاقلرینه آخر کمسنه نك قیونلرین گتوروب رعی ایتدوررلرسه اول کمسه‌دن رعایا رسم واجرت نامنه برنسنه آلمغه قادر اولمز رعایانك ییلاق وقشلاق و اوتلاق ورسملری علاقه‌سی یوقدر جمله‌سی صاحب ارضکدر و رسم اوتلاقی اکا ویررلر اوتلاق زماننده خارجدن بعض کمسنه‌لر قیونلرین صاحب ارض طپراغنده گتوروب قیونلری اوتندن وصویندن انتفاع ایدنلردن قانون اوزره اوتلاق حقّین آلور اگرجه خارجدن گلان رعایاعشر رسم کبی سپاهی‌یه نسنه ویرمزلر ایسه اوتلاق حقّی آلنور قریه طپراغنده یرلر زراعت و حراثت ایدوب عشر ورسم کبی نسنه ویردکلرندن صکره اوتلاق حقّی آلنماز

اوتلاق حقّی قرق کون کچدکدنصکره آلینور هر اوچیوز قیونلرین بر سوری عد ایدوب اعلا سوریده بر قیون اوسط سوریده بر شیشك ادنی سوریده بر طوقلی اوتلاق حقّی آلمق قانوندر

ورسم دخان خارجدن رعایا طائفه‌سی بر قریه‌یه گلوب ساکن اولوب عشر ورسم کبی نسنه ویرمیوب بر سنه کچدکدنصکره صاحب ارض اول مقوله خارجدن قریه‌سنه کلوب متمکّین اولوب عشر ورسم کبی نسنه ویرمیان رعایانك اولولرندن رسم دخان آلینور مجرّدلرندن نسنه طلب اولنمز وقریه‌سنك دفترلو رعایاسنك اولو اولنلرندن رسم بنّاك وکار وکسبه قادر اولان مجرّدلری رسمی مجرّدلری آلنور وذمی رعایاسندن رسم اسپنجه آلینور صغیر اوغللرندن نسنه آلنماز

ومسلمان دفترلو رعایاسنك رسم عروسلری سپاهیلری (۷۹) باکره قزلرندن ایسه آلتمش آقچه رسم گردك سپاهی‌یه ویریلور وثیّبه‌لرندن اوتوز آقچه ویریلور وذمیلرندن ایسه رسم عروس اوتوز آقچه ارجانیندن آلینور ویاوه‌لرندن اون بش آقچه آلینور

وعشر سکزده بردر مع سالاریه عشر آلنان یردن البتّه سالاریه دخی آلینور متلا (؟) زماندر وبعض یرلرك عشری خمسی آلینور قدیمدن اولیکلان حواله اولینور قدیمدن خمسی بغلنمش ایسه خمسی ویررلر وبعض دیارلرده اعشار شرعیه دمددن آلینور سکز دمدده بر دمدین سالاریه‌سیله ادا اولنور وحجّ دخی قدیمی حواله اولنور حجّدن دخی آلنور

وعادت اغنام صاحب ارض دفترلو رعایاسندن آلور خارج رعایاسندن عادت اغنام آلنماز

وجرم وجنایت وبادهوا طپراغه تابعدر گرك فترلو رعایاسیدر وگرك خارج رعایادر جمله‌سندن آلور

ومارت محصولی دیدکلری رسم چفت ورسم بنّاك ورسم مجرّد واسپنجه در مارتك ابتداسندن حکم اولنور ونخود وبقله ومرجمك و بوستان وصوغان وکتان وسایر ال ایله یولنان حبوباتدن عشر آلنور اوراق ایله بچیلان محصولدن سکزده بر عشر ایله سلاریه آلنور

وباغ احوالی دفترده رسم دونم یازلمش ایسه دونم رسمی آلنور باغ الچوسنك اپی واردر درزی آرشونیله اللّی بش ذراعدرکه بنا آرشونیله قرق بش آغاچ اولور رسم دونم اولچو ایله آلنور امّا باغلر مقطوع ایسه عشره معادل مقطوع آلنور اگر مقطوع قید اولمیوب عشر یازلمش ایسه

اوزوم ایریشوب کمالین بولوب اکل قابل اولدوغی محلّده عشر آلنوور امّا دفترده عشر شیره آلنور حین تحریننده کفره اللرنده بولنان (۸۰) باغلردن عشر شیره یازلمشدر بعده اول باغلر مسلمان النه کیرسه عشر شیره ورمز حاصل اولان اوزوملرندن عشر ویرر

وچایردن دخی عشر آلنور وچایرك دخی اوچ سنه کچوب عشری ویرلمز ایسه صاحب ارض طپویله ویرور بو چایر احوالی یر دعواسی کبیدر طپویه مستحقّ اولماز و اوغله انتقال ایدر قزه طپو ایله ویریلور قرنداشه قز قرنداشه بابایه آنایه ومشترکه واهل قریه یه عینی ایله بر خصوصی در بالاده ذکر اولنان کبیدر وبر کمسنه صاحب ارض طپراغنده زراعت اولنور یرلرین اذنی یوغیکن فضولی باغ غرس ایدوب لکن صاحب ارض رضا ویرمدکچه و اول غرس اولنان باغ اوچ سنه گچوب میوه یه کلمامش ایسه قلع ایتدورر امّا اوچ سنه مرور ایدوب میوه یه کلمش ایسه قلع ایلمك اولماز عشر آلور

ورسم قسمت قاضی متوفا مالندن بیکده اون بش آقچه آلور ومراسله دن آلتی آقچه وامضادن اون ایکی آقچه وسجّلدن سکز آقچه و رسم عقد نکاح اگر بکر ایسه یگرمی آقچه قاضی یه وبش آقچه خدامیه جمعاً یگرمی بش آقچه اولور ار جانبندن آلنه وعتاق نامه دن آلتمش آلتی آقچه آلینور اون نایبك اللسی قاضینك آلتسی امین ایله کاتبك وحجّت شرعیه ونقل شهاده وسائیر عرضلر ایچون رسم کتابب قاضی ایچون یگرمی اقچه آلنور وبش آقچه خدماء محکمه ایچون جمعاً یگرمی بش اولور قانوندر جنون عارض اولان کمسنه یرلرین بر کمسنیه ویرسه معتبر اولماز جنونلغی گیدوب خلاص اولدقدن صکره اون سنیه دگین یرلرین آلور

وصاحب ارض تیماری قریه سی طپراغنده خالی یرلرده بعض اشجاری اولوب یرلرك (۸۱) صاحبی یوغیسه جمله میوه سی سپاهینکدر وامّا خدای اولوب ویرلر صاحب ارض معرفتیله کمسنه تصرّفنده ایسه نصف میوه سپاهینکدر ونصف میوه تارلا صاحبنکدر امّا اول اشجار کمسنه نك تارلا سی ایچنده اشلمه وتربیه ایله نشو ونما بولمش ایسه سپاهی انجق عشرین آلور

وخالی و اورمان یرلرین سپاهی طپو ایله ویرور زراعت ایتدورر امّا بر کمسنه صاحب ارضدن تمسّك آلمادین خالی واورمانی آچوب زراعت ایلسه صاحب اول کمسنه یه امکی کچدوکی حسبیله رسم طپو ایله تکلیف ایدر طپو ایله زراعت ایتدورر۹۸.

وسپاهی طپراغنده رسم آسیاب دفترده یازلمش ایسه سنهٔ کلیّه ده یوریان دکرمندن آلتمش آقچه آلتی آی یوررسه اوتوز آقچه اوچ آی یوریان سیل دکرمندن اون بش آقچه آلنور قانوندر

98 Milli kütüphanesindeki el yazmasında (154 g, 25, s. 57): طپو ایله ویروب زراعت ایتد ورر

عشر ماهی دفترده یازیلور سپاهی صید اولنان بالقدن عشر آلور دره‌لرده وکوللرده وسایر دفترده یازولدوغی یرلردن آلنور

وسپاهینك دفترلو رعایاسی قریه‌سندن قالقوب آخر قریه‌یه وارسه اون سنه‌دن مقدّم قالدوروب قریه‌سنه گتورمکه قادر اولور اون کچدکدنصکره قالدرمغه قادر اولمز اوتوردوغی یرده رسم رعیّتین آلور

واجماللو زعامتلردن سریست جرم وجنایت وسائیر باد هوالر امّا زعامت اولمیان تیمارلر ومستحفظ تیمارلرینك جرم وجنایت وبادهوالری دفترده یازلمش ایسه سنّیدن رسم رعیّت آلنماز سوحته و دانشمند طائیفه‌سندن قصبه‌لرده شغل اوزره اولدقچه رسم رعیّت طلب اولنماز و بر طپو اوزره طپو اولماز ·(٨٢) اعتبار مقدّمه‌در طیّارات مقوله‌سیدر

وهر صاحب ارض کندو زماننده طپویه مستحقّ اولان یرلری ویرمکه مأذوندر ومدرّس وزاویه‌ده قرار مستحفظ و دزدار خصوصنده تحویل وتاریخ اعتبار اولنماز شهور اعتبار ایله خدمت معتبردر نه مقدار زمانده خدمت اتمش ایسه ایامه تقسیم اولنور امّا زعامت وتیمارده حصاد وقتی کیمك تحویلنه دوشر ایسه جمله‌سین اول آلور

امّا هر محصولك حصادی وقتی واردر ترگه‌نك وقتی بر یرده که ایریشوب کمالین بولوب بچیلمك جایز اولان زماندر خرمن اولمق لازم دکلدر حصاد اوزوم ایریشوب اکلی قابل اولان زماندر حصاد پنبه قوزالاغنده اغزی آچلوب پنبه‌سی آشکاره اولدوغی زماندر حصاد زیتون ایریشوب سلکمك قابل اوله

وسپاهینك تیماری طپراغنده خاصّه چایرلر وخاصّه یرلر و وخاصّه چفتلکلر وخاصّه قشلاق وخاصّه ییلاق دفترده مقیّد اولدوغی محلده تحت رادّه‌سنده عشر ورسم کبی نسنه یازلمز ایسه خاصّه اولور اگر تحت رادّه‌سنده عشر و رسم کبی نسنه یازلمسه دفترده خاصّه قید اولنسه ینه خاصّه اولمغه حکم اولنماز آنجق سپاهی عشر ورسم آلور مستقل ضبط ایده‌مز و بر سپاهی فوت اولسه محصولی موقوف امینلری ضبط ایدر امّا محصول بعد المکیلدر انبار اولنمش ایسه ورثه‌سنه انتقال ایدر ورثه ضبط ایدر

وایکی سپاهی سنور دعواسی ایلسه عشری اول قریه‌نك مسنّی کمسنه‌لردن سئوال ایدوب قدیمدن عشر ورسم قنغی طرفه ویرمشلر ایسه ینه آکا حکم اولنور رسم تحل دفترده حواله اولنور دفترده مقیّد چلتکجی (٨٣) اوغلو قدیمدن چلتکجی اولمز قدیمدن عرقلرین تعمیر

ایتدوریلور وتخم چلتکجی کیمك اوزرنده مقیّددر وکیمك یدنده ضایع اولمش ایسه اول کمسنه‌لردن تحصیل ایتدریلور وچلتك یرلرینه قاچ سنه برنوبت دوشر نوبت کلان یرلره چلتك زراعت ایتدریلور

وعسکری طائفه‌سنك وسادتك یوز اللی قیونده عادت آغنام آلنماز وصچاغی آلتنده اولان سکز طقوز عدد قوانلرندن رسم کواره آلنماز وکندی معیشتلر ایچون اولدی حرمنده اولوب باغ وبوستاننددن عشر آلنماز مادامکه مستقلّ صاتلور اولمدقچه[99] آنجق اولری ایچون اولاندن نسنه آلنماز

وبر قریه‌نك سپاهیلری اولسه لکن حین طپوده محلول دوشن یرلری طپویه ویرسه سایر مشترکلری فسخه قادر اولمازلار ولکن براتلری موجبنجه حصه‌لرینه دوشنی آلورلار مشترکندن حکم اولنور

رسم قسمت قاضیعسکرکه طرفندن قنغی طائفه سنك رسم قسمتلرین آلور بیان ایدر

خطیب و امام وامین وکاتب ومتولّی وجابی وشیخ وناظر وجز وتسبیح ووقف مزارع صاحبی وتکیه و سایر بونك امثالی جهات تصرّف ایدنلرك وظیفه‌لری بر آقچه ونیم آقچه‌در عسکریدر یورك وجنباز و وینق عسکریدر لکن سابقده رسم قسمتلری یوز آقچه دن آشاغی اولسه ویلایت قاضیلرینکدر دنمش ایدی الحالة هذه بو ذکر اولنان دخی مشار الیهه تعیین اولنمشدر

واولاد عسکری وسادات دخی کلیّاً عسکریدر وعسکرینك زوجاتی دخی عسکریدر ومعتق ومعتقه ومدبّر ومدبره و مکاتب ومکاتبه‌لری وبونلرك اولادی دخی عسکریدر وعسکری طائفه‌سی فوت اولدقدن صکره مادامکه زوجلری رعایا (٨٤) طائفه‌سنه نکاحلنمش اولمیه عسکریدر

وبراتیله حسبی امامت وامانت وخطابت وکتابت ومشیخت وجبایت وتولیت وسایر بونلرك امثالی جهات تصرّف ایدنلر دخی عسکریدر وبرات شریفمله طغانجی ویاوه‌جی ودربندجی وکوپروجی واولاقجی ویاقجی وکوره‌جی و اورتاقجی وچلتکجی وطوزجی جلب وبقرجی وقاضی نایبلری وشهر کتخدالری وتکالیف عرفیه‌دن معاف اولنلر دخی عسکریدر ومناسب تصرف ایدن اعیان ملازم کلیّاً عسکریدر وبومقوله کمسنه‌لر فوت اولدقده اصلدن عوارض خانه‌سنده ایدی ورعایا طئیفه‌سندن ایدی صکره‌دن اهل جهات اولمشدر دیو

[99] Aynı yerde şöyle yazılmıştır: وبر قریه نك بر قاچ مشترك سپاهیلری اولسه .

طپراق قاضیلری طرفندن دخل وتعرّض اولنمیوب مشار الیه ضبط اولنور بر آدم یرلرین امانته بر کمسنه یه ویروب آخر دیاره کتسه اول یرلری امانته ضبط ایدن آدم طرفندن زراعت ایلیوب عشرین سپاهیه ویردیکندن صکره آخر دیاره کیدن آدم اوچ سنه ده بر صحّتی خبری ومکتوبی گلمك لازمه در امّا اوچ سنه گچوب صحّتی خبری ومکتوب کلمز ایسه اول یرلری رسم طپویله آخره ویرر گرك هرسنه زراعت اولنوب خالی قالمدوغی تقدیرجه ویریلور زیرا رسم طپویه غدر اولمق ایچون لازم کلوردین ایچون یر صاتلمز و ارض میری رهن وضع اولنمز واولاده مشروط اولان یرلرده ملك نامهٔ همایون ودفتره قید اولنمق گرکدر قاضی حجّتی ایله ارض میری وقف اولماز لکن مقوله سی حجّت و وقفیه ایله وقف اولور وقف وقفیه ده نه یوزدن شرط اتمشی ایسه مشروطیت اوزره تصرّف اولنور و هر اولاد کندو زماننده مراد ایلدکی (٨٥) کمسنه لره بیع ایدر نوبت تصرّف سائر اولاده انتقال ایلدقده اول دخی مراد ایدرسه کندوسی تصرّف ایدر

سپاهینك دفترلو رعایاسی ساكن اولدوغی قریه ده زراعته صالح ویارر یرلرین بالتمام زراعت اتمدین واروب آخرك طپراغین زراعت ایدر ایسه وسپاهینك طپراغنده مزبورلرك زراعته صالح وخاصّ ویارر یرلری زراعت وحراثت اولنمیوب بالفعل بوز وخالی ومعطل دورر اتسه اول مقوله رعایادن زجراالهم ایکی عشر حکم اولنوب برین صاحب ارضه وبرین صاحب رعیّت آلیو یریلور امّا زراعته صالح ویارر یرلرین بالتمام زرعت ایدوب لکن کندوسنه وفا ایتمسه واروب آخرك قریه طپراغنده زراعت ایلسه اول مقوله دن ایکی عشر حکم اولنماز

وزراعت اولنور بعضی حاصل ویرمیان یرلری صاحبلری اوچ درت سنه دکلندرمه آلیقور صاحب ارض دخل ایده مز قدیمی زراعت اولنور یرلر اوزرینه صکره دن بنا اولنسه جایز دکلدر منع اولنور اسلوب سابق اوزره تصرّف ایدر

وچفت بوزان دخی دفترلو رعایا سندن آلنور قدیمی قریه سی طپراغنده بالفعل تصّرفنده اولان یرلری زراعت وحراثت اولنمیوب بوز و خالی ومعطل دوررسه اولمقوله دفترلو رعایاسنك بتون چفتی اولنلردن اوچیوز آقچه نیم چفتی اولنلردن یوز اللی آقچه نیم چفتدن اقلّ اولنلردن قانون اوزره یتمش بش آقچه چفت یوزان رسمی آلنور دفترلو رعایاسی اولمق گرکدر

ورعایاسنه سپاهی قریه لرنده انبار یاپدرمق قانوندر اولا ترکه لری عشرین قریه ده اولان انبار وبعده هر هفته دورر ترکه صاتلور آقرب بازاره گتوررلر

ویرلودن (٨٦) نایب اولمق خلاف قانوندر وینق طائیفه سنك یرلری اوزرلرینه مقیّددر
وینق چری باشیلرینه عزابن ویرورلر دفتر باشتنه یرلری تعیین اولنور خدمتلری مقابله‌سنده
ویرلمشدر میرلوا خاصّ قریه لری سربسدر خارجدن دخل اولنمز واقع اولان رسوم سربستیه سین
صوباشیلر آلور بالاده بو خصوصده حقّ طپو ذکر اولنمشدر حقّ طپو قالمشدر بر کمسنه
وفات اتسه اقرب حقّ طپودن کمسنه سی قالمسه زراعت اولنور یرلر اوزرنده
دیکمه و اشلمه میوه اشجارلری ورثه یه انتقال ایدر اقرباسندن اول میوه اشجاری
انتقال ایدن کمسنه لر اول یرلری رسم طپویله صاحب ارضدن آلور قدیمی اشجاره تابع اولوب
معاً تصرّف اولنه کلان یرلری ایل ویردکی رسم طپو ایله اقرباسی آلور

وجاری اولان صو دعواسندن قدیمه حواله اولنور قیمدن جاری اولدوغی یره اجرا
ایتدورر

بر قریه‌ده عسکرینك تصرّفنده چفتلك صاحبلرینك نه مقدار قیونی وسائیر طوارلری
یوریو کلمش ایسه ینه اول مقدار طوارلری رعی اولنور خارجدن اولان طوارلری زیاده ایتمکه
قادر دکلدر امام وخطیب مقتدای ناسی اولدقلری اعتبار ایله رسوم رعیّت وتکالیف شاقه نك
جمله سندن معافلردر وبر کمسنه نك بر قریه طپراغنده عوارض وسائیر امر شرفیمله تکالیف
ایجاب ایدر املاك و اراضیسی اولمادقچه عوارض وسائیر تکالیف طلب اولنمز وقفك کاتبی
وجابیسی وسائیر اهل جهات ادای خدمت ایلمدیکی ایامده وظیفه طلب ایده مز وقف ارضه
اوزرینه اولان دکّانلرك اجری مثلی آلنور اگر مقاطعهٔ قدیمه‌سین آلور بر آدم فوت المز دن حال
حیوتنده برکمسنه یرلرین فضولی ضبط ایلسه (٨٧) یرلرین کرو آلدقدن صکره نقصان
اراضیسی دخی آلنور ویرلر اجاره ایله ویریلوب زراعت اولنور

وقضاة افندیلری نه مقوله طائیف‌نك رسوم قسمتلرین آلور

بی برات چلتکجی وکوپروجی اول خدمت ایدن امام وخطیب وکاتب ومتولّی وجابی
وطغانجی ویاوجی اولمیه لر عسکریه داخل دکللردر برات شریفمله اولمیوب مجرّد قاضی حجّتیله
چلتك رئیسلرینه خدمت وارغادلق ایتمکله چلتکجی اولمازلر وبر کمسنه امام وخطیب قایم
مقامی اولمغله انلر دخی عسکریه دخل دکللردر ومنسوح اولان یین طائیفه سی فی الواقع مقدّما
عسکری ایدی لکن منسوح اولمغله تیماری ویرلدکدنصکره جمله‌سی رعیّت اولوب سائیر رعایا
کبی اسلوب سابق اوزره هر بریسه رسم رعیّت تقدیر اولنمشدر

اول اصلّولرك رسوم قريه لرى ونگاح وعتاق نامه واثناء قسمتده واقع حجّج وسجّلات قاضيلرينكدر مادامكه طائيفه مزبوره نك سدّهٔ سعادتمدن ويرلمش اللرنده براتلرى اولميه اول اصلّلو رعايا مثابه سنده در وجه مشروح اوزره اولان طائيفه نك رسوم قسمتلرى قاضيلر آلوب عسكرى قسام لرى مداخله ايتمكه قادر اولمازلر

وقاضى ونايبلر دعوت اولمدقچه وارمق قانون دكلدر وقاضى اولنلر قديمدن اولان محكمه ده اوتوروب دوره چقميه لر بر قريه نك (٨٨) اكثر ديوانى تيمار ومالكانه صاحبلرى نه وجهله محصول آله كلمشلر وديوانى صاحبلرى نه وجهله محصول آله كلمشلردر قديمه حواله اولنور عسكرى طائيفه سى سفر حرجلغى ايچون بازاره گتوروب صاتدقلرى محصولدن باجدارلرنسنه طلب ايتمز لر بالاده ذكر اولنمشدر

عشر خصوصنده رعايا ايله عسكرى على السويّه در رعايا نه مقوله عشر ويررسه عسكريدن دخى اول مقوله آلنور لكن عسكرى وگرك رعايا قريه لرنده اولان انباره عشرلرين گتوررلر امّا رعايا اقرب بازاره گتورر عسكرى گتورمز سادات دخى عسكريدر طام طپو آلنمق قانوندر

بر سپاهينك قريه سنده سپاهى طائيفه سى يكيدن دوزن بغليوب طام بنا ايلسه اولمقوله يكيدن طام بنا ايدنلردن اعلاسندن اللى آقچه اوسطندن اوتوز قرق آقچه ادناسندن اون ويگرمى آقچه طام طپوسى صاحب ارض آلور قانوندر

وبر آدم محبوس ايكن يرلرين صاتمق خلاف قانوندر بر آدم يرلرين فراغت ايلسه صاحب ارض معرفتى بولنمازسه فراغتى معتبر اولماز صاحب ارض ديلرسه اول يرلرين عشرين آلوب طپو تمسّكى ويرر مراد ايدرسه بيعلرين فسخ ايدوب يرلرى اسكى صاحبنه تصرّف ايتدورر

وبركمسنه نك عبد مملوكى فرار ايلسه غيبت ايدن قولك صاحبى عسكرى طائيفه سندن ايسه قولن بولدوغى يردن آلور اگر صاتلمش ايسه آلان كمسنه صتاندن آلور قولك صاحبى عسكرى دكل ايسه رعايادن ايسه غيبت ايدن قولك مدّت عرفيه سى تمام اولوب صاتلمشى ايسه قولنى بولدوغى يردن آليماز نهايت نمقدار آقچه صاتلمش ايسه صتان كمسنه دن بهاسين آلور مدّت غرفيه (٨٩) ديدكلرى دوابده بر آيدر وقول و جاريه ده اوچ آيدر و دوابك بهالوسنده قول وجاريه نك نصفى مقدارى توقف اولنور اول مقوله قول وجاريه نك مدة عرفيه سى تمام اولقدن صكره صاحبى ظهور اتمز ايسه هر قنغى صاحب ارضك طپراغنده

طوتلمش ایسه مژده سین یواجیلردن آلوب یوه امینلرینه تسلیم ایدرلر مژده اکا ویرر لر فراری قول نمقدار یره گیدوب طوتیلور ایسه هر دوه کوچنه اوتوزر آقچه آلمق قانوندر اکا کوره حساب اولنوب مژده‌سی ویریلور

بر قریه اهالیسی زراعت اولنور یرلرین قدمیدن حولی چکه کلمشلر ایسه ینه حولی چکه‌لر زیرا مرعی قدیمدر مرعی ده قرا اهالیسنك طوارلری گزه کلمشلردر زیان ایدوب مرعاده رعی ایتدرمزز دیو دعوایه قادر اولمزلر البتّه قدیمدن حفظ اولنمق ایچون تلرلالرینه حولی چکه‌لر عسکری طائیفه‌سنك اورتاقجیلری واردر عسکری طائیفه‌سی ویرمکله اورتاقجیلریمزك حصه‌سندن عشر ساقط اولور دیو نزاع ایدرلر البتّه اورتاقجیلری دخی حصه‌لرینك عشرین ویررلر قانوندر وینق طائیفه سنك باغ وباغچه‌لری خدمتلری مقابله‌سنده اوزرلرینه قید اولمشدر باشتنه‌سی اوزرلریننده اولان باغ و باغچه‌لرندن وباغلرك حاصل اولان شیره‌لرندن نسنه طلب اولنماز بعض قریه واردر که عشری وقفه قید اولنمشدر وسالاریه‌سی ارباب تماره قید اولنمشدر بعض خرده وقف قریه‌لری که جامع وعمارتلری یوقدر[100] اومقوله وقفلر متولّیه مقتضای شرع اوزره اونده بر عشرلرین ویررلرسه سالاریه ویرمز لر و حالیا اولان متولّی وناظر متولیّ سابق تفتیش ایتمکه امر شریفمله مامورلردر (۹۰) وقفیه‌لرده چفتلك یرلری واردر قریه اهالیسی برر مقدار یرلرین آلمغله چفتلك ضایغ اولمشدر چفتلك صاحبی چفتلکنی بولوب اله کتورر

چفتلك اولچوسی وادر بر چفتلك یری هر ییل زراغت اولنور اعلا یردن ایسه یتمش سکسن دونم یر بر چفتلك اعتبار اولنور اوسط الحال یردن یوز دونم وادنی یردن یوز اوتوز ویوز اللی دونم یر بر چفتلك اعتبار اولنمشدر ودونم دخی حطوهٔ متوسط ایله طولاً وعرضاً قرق حطوه در اکا کوره بر چفتلك یری بولنوب اله گتوریلور

وصاحب ارضك تیماری طپر اغنده خدای بتن محصول قید اولنمشدر اشجارلری واردر کمسنه قطع ایده‌مز مادامکه مباح طاغلر اولمدقچه قدیمی مباح طاغلر اولوب هر کز اودون وسائیر کراسته‌لرین قطع ایده کلمشلر ایسه ینه قطع ایتدریلور

ورسم چفت دفترده صاحب ارضه یازلمش ایسه گرك عسکری گرك رعایادر هرکیم اولورسه اولسون رسم چفت یردن آلنور بتون چفت ایسه تمام چفت رسمین نیم چفت ایسه یارم چفت رسمین آلور نیم چفتدن اقلّ اولنلردن صو باصار ویا پنبه حاصل اولور اعلا یردن رسم دونم بر آقچه اوسط الحال اولان یر ده اوچ دونمده بر آقچه ادنی یردن بش دونمدن بر آقچه آلنمشدر دونمك حدّ حدودی بالاده ذکر اولنمشدر

[100] Bu cümle Milli kütüphanesinin el yazmasında bulunmuyor.

وصاحب ارضك رسم مرايبه (؟) دفترده يازلدقدن صكره قانون اوزره ودفتر موجبنجه رسم مرايبه سن (؟) آلور بعض زراعت اولنور يرلردن دفتر عتيقده مقطوع قيد اولنوب دفتر جديد حاقنيده دخى مقطوع قيد اولنمشدر ايسه عشره معادل مقطوعين آلور وتوت يپراغندن (٩١) عشر آلنور ايپك حاصل اولان ديارلرده دفترده رسم كوكل يازلمش ايسه و دفتر جديده محصول حاصل يازلمش ايسه دفتر موجبنجه آلنور

آب كشان طائيفه سنك يرلرى دخى بالاده وينق طائيفه سى ذكر اولنمشدر اكا كوره قيد اولنمشدر خدمتلرى مقابله سنده و بعض يرلرده رسم فلورى ديو تعبير اولنور ذميلر واردر ابا عن جدّ اوزرلرينه مقيّدر فلورى رسمن جمع ايتمكه مأمور اولنلره ادا اولنور دم ديت وعشر ديت مرفوعدر دم وديته فتوى ويريلور حكم شريف ويرلمز زمان مرور ايدرسه معتبره اولنميوب نمقدر زمان مرور ايدرسه حقّى آليويريله ديو فتوى ويريلور امّا اون بش سنه مرور ايتدكدنصكره دعوى دكلنميه ديو امر شريف ويريلور

وبعض سپاهى وضابطلر عشرلرين آلدقلرندنصكره يملك وتوز و غلاميه ورسيديه وقوناق وكاتبيه وخدمتكار آقچه‌سى ناميله تركه آقچه‌لرين آلمق خلاف شرع وخلاف قانوندر بر مناسب ومحل يرده قويوب عشرين آلدقدنصكره مأكولات قسمندن هر نه لازم ايسه اختيارلريله صتانلردن نرخ جارى اوزره آلوب مجاناً نسنه‌لرين آلميه‌لر ودربند رعاياسى زراعت ايلديكى يرلرينك عشرين عادت دربنديه اوزره ويرور قديمى زراعت اولنان يرلر اوزرينه صكره‌دن اغيل ومندره احداث اولنه رفع اولنور

بر كمسنه‌نك دكرمنى خرابه اولسه صاحب ارضدن تنبيه اولنور تعمير رسمين وير ديو اگر تعمير اتميوب رسمين دخى ويرمز ايسه صاحب ارض اول دكرمن اوجاغن ديلديكى كمسنه‌لره طپو ايله ويرور

منسوخ طائيفه‌سنك تيمارلرى جمله‌سى سربستدر (٩٢) جمله بادهواسى مستقلّ متصرّف اولنلره ويرلمشدر ولايت مجدّداً تحرير اولنوب نصفى سنجاق بكنه حاصل يازلنجيه دگين مستقلّ سپاهيلرى رسوم سربستيه‌سين اخذ و قبض ايدرلر ورسم آغل دفترده سپاهى‌يه حاصل يازلمش ايسه آغل رسمى دخى آلنور بعض دياره ده عشريده معتبر اولنوب وبعض مشترك تيمارلرينك قريه‌ده حصّه‌سنه بر وجه نقد يازولدوغى تقديرجه محصولى قوشماز مشتركنده دفتر موجبنجه يازولدوغى بر وجه نقد آقچه‌سن آلور

طغانجی یرلری دخی باشتنه‌سی دفترده اوزرلرینه مقیّددر چایرلی سائیر رعایاسی کبی دکلدر

ورسم دشتیبانه شرح اولنور قانوندر

رسم دشتیبان سپاهیه حاصل یازلمشدر طوارلری زیانلوسن بولنوب ضررلری ثابت وظاهر اولان طوار صاحبلرندن دشتبان رسمی نعقوله آلنور

بر کمسنه‌نك ترکه‌سنه آت وقاطر ویا مرکب ویا اوکوز گیروب ضرر وزیان ایلسه طوار باشنه صاحبنه بش آغاچ اوریلو بش آقچه جریمه آلنور واگر اینك گرسه درت آغاچ اوریلور دورت آقچه جریمه آلنور واگر بوزاغو گرسه بر چوماق اوریلور بر آقچه جریمه آلنه واگر قیون کیرسه بر چوماق اوریلوب ایکی قیونه بر آقچه آلنه واگر قره جاموسی کیرسه ایکی چوماق اوریلوب ایکی آقچه جریمه آلنمق قانوندر

سادات کرامدن اولوب ابا عن جد اثبات نسب ایلدکلری اللرنده استانبولده اولان نقیب الاشرافدن حجّتلری یوغیسه وقریه لری طپراغنده عوارض وسائیر امر شریفمله تکالیف ایجاب ایدر املاك واراضیلری وار ایسه واقع اولان عوارض وسائیر تکالیف معاً ادا ایتدریلور مدرّسلر درسی دیمدیکی ایامده (۹۳) وضیفیه مستحقّ اولمازلر بعض کمسنه‌لر کندو عوارضلری ایچون وقف آقچه ایدر اما مزبورلرك املاکلرینك تحمّللرینه کوره اولان آقچه‌نك مرابحه سی کفایت ایدر ایسه مرابحه سندن ادا اولنور کفایت ایتمز ایسه قصور املاك صاحبندن آلنور بعض یرلر واردر رعایا ایله سپاهیه دفترده شریك یرلر قید اولنمشدر سپاهی نصف تخمین ونصف اوکوزین ویرسه حاصل اولان محصولك نصفین سپاهی ونصفین رعایا آلور

وکنسا راهبلری بر قریه سپاهیسنك دفتر جدید حاقنیده مقیّد رعیّت ورعیّتی اوغللرندن اولوب لکن لیل ونهار بر یرده اولوب معیشتلری ایین باطله‌لری اوزره ویره کلان صدقات سرّین ایسه اول اصل راهبلردن رسم رعیّت آلنماز امّا ملازم دیرلمیوب کار وکسبی کند و امکیله وچالشماسیله تحصیل اولورسه رسوم رعیّت حکم اولنور کنیسایه وقف اولان یرلر قبل الفتح اولوب ملك نامهٔ همایون ویریلوب ودفتر جدید حقانیده مرفوع العشر قید اولنمق گرکدر صاحب ارض عشرین آلمیوب مداخله اتمیه کنیسایه صرف اولنه

بعض رعایا طائفه‌سی حاصل اولان ترکه‌لرندن کونلك وحرمن یری وکسمیك نامنه بر مقدار ترکه آلیقورلار امّا بغدای تخمندن عشر آلنور کسمیکدن آلنماز اما کسمیك وحرمن یری وکونلك دیو آلیقودقلری بغدای وآرپه دن عشر و یرمك ایجاب ایدر مقداری ترکه حاصل اولورسه عشر ایله سلاریه سکز دن بر حکم اولنور یونجه‌لق یرلرده عشر آلینور

یکیچری مفصلّی در

طائفه مزبور قریه لری طپر اغنده زراعت وحراثت ایدوب بچلمیوب ال ایله یولنان بغدای وآرپه وچودار وعلفدن سپاهیلر عشر طلب ایلدکلرین بلدورر ایمدی (٩٤) اکیلوب حاصل اولمغله بچلمیوب ال ایله یولنوب آنجق تخمی حاصل اولان بغدای وآرپه وچودار وعلفدن عشر آلنماز یوخسه نخود ومرجملك وبغله وکتان وسوسم وسائیر بونلك امثالی قدیم الایامدن ال ایله یولنان نسنه‌لردن عشر آلنور بیور دمکه حکم شریفمله کوره‌سن انك کبی اکیلوب حاصل اولمغله بچلمیوب وجه مشروح اوزره ال ایله یولنان ترکه‌دن عشر آلدرمیه‌سن وعرض ایلدیلرکه کندو یمکلری ایچون حره‌منده اولان باغ وباغچه وبوستانلردن حاصل اولان عشر طلب ایدرلر ایمشی ایمدی کوره‌سن مستقل میوه‌سی وسبزه‌سی صاتلور باغ وباغچه وبوستانلردن اولمیوب آنجق کندو اولری مهمّی ایچون اولری حره‌منده اولاندن نسنه طلب ایتدرمیه‌سن

وکندو بالته ایله آچوب کندو احیا ایلدکلری عشر طلب ایدرلر ایمش ایمدی کوره‌سن مستقلّ میوه‌سی وسبزه‌سی صاتلور باغ وباغچه وبوستانلردن اولمیوب آنجق کندو اولری مهمّی ایچون اولری حره‌مندن اولاندن نسنه طلب ایتدرمیه‌سن وکندو بالته ایله آچوب کندو احیا ایلدکلری یرلردن عشر طلب ایدرلر ایمش ایمدی اول یرلر قدیمدن رعیّت یرلری اولمغله قدیمدن رسم چفت آلنه کلمش ایسه فی الواقع خالی یرلردن کندو بالته ایله آچوب احیا ایلدکلری یرلردن رسم طالب ایتدرمیه‌سن

وبعض قرجه دکرمنلری وطولابلری اولوب زیاده رسم طلب ایدرلر ایمش شول طولابلر وقرجه دکرمنلرکه اوّلدن رعایا الندە بولنمیوب دفترده دخی رسم بغلنمش اولمیوب کندولر احداث اتمش اولوب قدیمی اوجاق اولمیه قانونه مغایر نسنه ایتدرمیه‌سن

ومستقلّ (٩٥) بالی صاتلور قوانلری اولمیوب ساکن اولدکلری اولری وصچاقلری التنده کندو معیشتلری ایچون اولان سکز طقوز قوانده عشر آلدرمیه‌سن زیاده‌سندن حاصل

اولان بالدن عشر آلدره‌سن وقوان حقّی بهانه‌سیله کندولر یبانده ویا سفر همایونده ایکن جبراً اولرینه کیررلر ایمش بو بهانه ایله اولرینه گرمکدن منع اولنه

وعشرلرین سپاهیلری بازاره التمك تکلیف ایدرلر ایمش یکیچری قوللریمه اول اصل تکلیف اولنماز امّا اول یرلر رعیّت اللرنده اولوب عشر ورسمی صاحب ارض ادا اولنه کلان یرلردن ایسه یکیچری اللرنده دوشمش ایسه حاصل اولان عشرلرین اول کویده اولان انباره ایلتدوروب بازاره التمکه تکلیف ایتدرمیه‌سن

وبازاره بعض نسنه ایلدوب صاتدوقلرنده باجدارلر باج بازار آلورلر ایمش یکیچری قوللرمدن باج آلنماز منع ودفع ایدوب کندو متاعلرندن باج آلنماز وآلدرمیه‌سن امّا آخرك متاعن کندو متاعنه قار قارشدوروب بنمدر دیو باجدارك محصولنه غدر اولنمق احتمالی اولمیه

سپاهیلر خرمن اوزرنده عشر آلمیوب اوزرلرینه براغوب زمان کچمکله ضایع وتلف اولور ایمش واقع ایسه منع ودفع ایدوب عشرلرین وقتنده آلدوروب شرع وقانونه مخالف ایش ایتدرمیه‌سن شویله که خرمن زماننده سپاهیلر خاضر اولمیوب یبانده ویا سفرده بولناجق اولورسه آنك کبیلردن متوجّه اولان حقوق ورسومن سپاهینك تیمارین ضبط ایدن آدمیسنه ویاخود قریه‌نك امالی وسائیر خلقی معرفتیله بر یرده امانت قیوب وجه مشروح اوزره تعدی ایتدرمیه‌سن

ویکیچری قوللرم تأهل ایتدوکلری زمانده قریه (٩٦) سپاهیلری وویواده لری گردك رسمی طلب ایدرلر ایمش یکیچری، قوللرمدن اولندکده گردك دکری آلدرمیه‌سن وتارلالرین دکلندر مکه قودقلرنده حاصل اولان کلمیه‌دن عشر طلب ایتدرمیه‌سن عسکری وگرك رعایا عشرلرین قریه سپاهیلری ویاخود وکیللری خاضر اولمدین خرمن یرنده محصوللرین قالدرمغه قادر اولمازلر وسپاهیلره دخی تنبیه اولنور که تعشیر زمانی کندوسی ویاخود وکیلی حاضر اولمق گرکدر کندوسی ویاخود وکیلی خاضر بولنمز ایسه قریهٔ مزبوره‌نك امامی وسائیر خلقی معرفتیله بر یرده امانت قونلور

وبعض قونار کوچر ترکمان طائیفه‌سی وسائیر قونار وکوچر جماعتلر قونوب کوچدکلری یرلرده صاحب ارض اولنلر اوتلاق حقّی طلب ایدرلر ایمش مادامکه قرق کون قیون وسائیر طوارلری بر یرده دوروب اوتندن وصویندن قیونلری انتفاع ایلمدکچه اوتلاق حقّی حکم اولنماز اوتلاق نه مقوله اولدوغی بالاده ذکر اولنمشدر بعضی یرلرده رسم جاموس ورسم چقور آقچه‌سی دفترده یازلمشدر اکثری آدانه ایالتده در همان دفتر موجبنجه آلنوب تعیین اولنماز

سادات کرامدن اولنلره تکالیف شاقه تکلیف اولنماز سپاهینك طپراغنده عسکری طائیفه‌سندن بعض کمسنه‌لر فضولی یرلر ضبط ایدوب لکن صاحب ارض ذوالید اولدقلری اعتبار ایله رسم طپو ایله تکلیف اولنور آلور ایسه فیها آلمیوب تعلّل ایدرسه اول یرلری صاحب ارضه حکم ایلیه‌سنکه دیلدوکنه طپو ایله ویروب تصرّف ایتدریله

قالعه دزادری عرض حال ایدر بو قلعهٔ مزبوره‌نك اولوب مادامك قلعه حفظ وحراثت ایدوب دزدارلق (۹۷) خدمتنده اولدقچه تیمارینك رسوم سربستیه‌سنی خارجدن دخل اولنمز دفترده گرك قید اولسون وگرك قید اولمسون امّا تیمار ایله نفرات وزعامت اولمیان تیمارلرك رسوم سربستیه‌سی دفترده یازلماینجه آلمغه قادر اولمز میر میران چاوشلرسنك تیماری دخی خدمتی مقابله‌سنده جریمه وباد هواسنی آلور کندویه دفترده حاصل یازلدوغی قید ایلمز امّا متصرّف اولدوغی تیمارینك رسوم سربستیه‌سی آخره یازلمش ایسه دیو تصریح اولنور

واکی سپاهنیك طپراقلری مشاع مخلوط اولنسه طپویه مستحقّ اولان یرلری قدیمدن عشری قنغی سپاهیه ویره کلدی اول قریه‌نك مسنّ کمسنه‌لردن سئوال اولندکدنصکره قدیمدن عشری قنغی طرفه ویره کلد کلری حکم اولندقده اول یرلری اول قریه سپاهیسی رسم طپو ایله ویرر

بر سپاهی قریه‌سنك دفترلو رعایاسی اوغلندن رسم رعیّت طلب ایلدکده رعایا بنم رسمم دفترده یوقدر بابامك اسمی قید اولنمشدر رسوم رعیّت ویرمم دیو نزاع ایدرسه اول ایدن رعایاسنك آخره رعیّت قید اولنمش دکل ایسه رعیّت اوغلی باباسنه تابعدر اوغلنك اسمی دفترده یازلمق لازم دکلدر رسوم رعیّتین آلور

وبر رعایا ایکی سپاهیه رعیّت قید اولنسه واگر سنورلری ممتاز ومعیّن اولمیوب طپراقلی مشاع ومخلوط ایسه ایکی طرفه دخی حصّه‌لرینه دوشنی آلورلر امّا سنوری ممتاز ومعین ایسه تحریردن اون ییل مقدّم قنغیسنك طپراغنده ساکن بولنمش ایسه رسوم رعیّت اول سپاهییه حکم اولنور.

TIPKIBASIMLAR
TVERİTİNOVA NÜSHASI

18

قانوننامهٔ سلطان سليمخان طاب ثراه

اگر بر كمسنه زنا ايلسه شرعله ثابت اولسه زنا ايدن كشى اولو و غنى
اولسه كه بيك اقچه يه قادر اولسه ويه دخى زياديه قادر اولسه سياست
اولنمدوغى تقديرجه دورت يوز اقچه جرم النه وسط الحال اولسه ايكى يوز
اقچه جرم النه اندن اشاغه كه غايت فقير اوله قرق اقچه جرم النه اگر
فقير الحال اولسه اوتوز اقچه جرم النه اگر زنا ايدن كشى اركن و غنى
اولسه يوز اقچه جرم النه اگر وسط الحال اولسه اللى اقچه و فقير الحال
اولورسه اوتوز اقچه النه اگر زنا ايدن عورت اولسه غنيه اولسه اونك
دخى جرمى غنى اركك دن متوسط الحال دخى فقير اولسه اكا گوره قيلن
اوله اگر زانيه عورت اتسه جرمن ارى ويره اگر عورتك ملكى
اولوب ارى اولوب بنه قبول ايدرسه كفته خورلق قيلنغى اولورسه
يوز اقچه اودنه حاللو قيه اللى اقچه فقير اولورسه اوتوز اقچه النه اگر
قيز اوغلان قيز زنا ايلسه انك دخى حالى اركن كبيدر اگر قول و جاريه
زنا اتسه حر و حرتك جرمنك نصفى النه اگر زنا قصدنه بركمسنك اوينه
گرسه اولوا ولورسه اولو جرمنى اركن اولورسه اركن جرمن ويره

بركشى

2a

بر کشی بر کمسنه نك عورتنی ویا قزینی اوپسه ویا خود یولنه وارب سویلسه
قاضی محکم تعزیر ایدوب ایکی اغاجه باشنه بر اقچه جرم النه اگر بر کشینك
جاریه سنه سویلسه یاخود اوپسه محکم تعزیر ایدوب ایکی اغاجه بر اقچه
جرم النه اگر بر کمسنه نك اوغلن اوپسه ویا یولنه واروب سویلسه محکم
تعزیر ایدوب اغاج باشنه بر اقچه النه قاضی مصلحت گوردکی یرده حبس دخی ایده
اگر عورت یا قز بکا فلان زنا ایتدی دیسه ار انکار ایلسه سوزلرینه اعتبار اولنمیه
شاهد سوزارن یمین ویردب عورته وقتین تعزیر ایدوب ایکی اغاجه بر اقچه
جرم النه اگر عورته وقتین بر کشی بن زنا ایتدم دیسه اول انکار ایلسه
بینه اولمه ده یمین ویرلوب اره تعزیر ایدوب ایکی اغاجه بر اقچه جرم النه
اگر بر کشی آخره سن بنوم عورتمه ویا قیزمه ویا جاریمه زنا ایتدك دیسه دخی
اثبات ایدمسه تعزیر ایدوب جریمه النمیه اگر بر کشینك اوغلی کمزلك ایلسه
بالغ اولورسه اوغلانه تعزیر ایدوب اغاج باشنه بر اقچه جرم النه
اگر بالغ اولمدین اولسه باباسنه ضبط ایتمدکی ایچون تعزیر ایدوب جرم
النمیه اگر بر کشی حیوانه وارسه محکم تعزیر ایدوب اغاج باشنه بر اقچه
جرم النه بر کشی عورته تك یولنه واروب یاخود اوینه گیروب

28

صاحبنی چکسه ویا طوتسه ویا دستارین آلسه بعد الثبوت محکم تعزیر ایدوب

دخی حبس ایدوب درگاه معلایه عرض ایده لر اگر بر آدم عورتنه ویا اناسنه

جاریه سنه ویا مطلقه ثلاثه سنه وطی ایتسه قاضی تعزیر ایدوب اغاج باشنه

بر اقچه جرم آلنه اگر اوغلی جاریه سنه یا خود معتده کیمسنه سنه جماع ایتسه

نته لازم گلنه دخلا ایتمیه لر اگر بعض کمسنه چکشوب بربرینک یقاسین یرتسه

قاضی ایکیسنه بیله تعزیر ایدوب جریمه آلنمیه اگر بربرینک صاچین وصقالین یولسه

قاضی ایکیسنه بیله تعزیر ایدوب غنیدن یکرمی فقیردن اون اقچه جرم آلنه اگر بر کیشی

بر کمسنه نک یوزینه وارسه ویا خود اوینه وارسه چکشوب بربرینک صقالین

یولسه لر یا خود محکم ضرب ایتسه لر ایکیسنک حقندن گلنوب تعزیر ایدوب و اهلندن

اغاج باشنه بر اقچه جرم آلنه آخرندن آلنمیه اگر بر کشی باش یاروب قان

چقرسه تعزیر ایدوب اوتوز اقچه آلنه اگر باش کمکن چقاروب جراحه احتیاج

اولورسه بعد التعزیر غنی اولورسه یوز اقچه جرم آلنه متوسط الحال اولورسه

اللی اقچه فقیردن اوتوز اقچه جرم آلنه اگر بر کمسنه آدم اولدرسه یرینه قصاص

ایدرلرسه جرم یوقدر اگر اتمسه لر یا خود قصاص لازم گلوب قتل اولنمسه غنیدن

دردیوز اقچه متوسط الحالدن ایکی یوز فقیردن یوز اقچه جریمه آلنه زیاده فقیردن

اللی

3a

اللى اقچه جرم الينه اگر مجروح بن فلان كشيدر اورير ديسه اعتبار اولنميه مگر اولكيسنه
سابقا متهم ويا عداوتلو اولوب قاتل معروف قتيله عرفا قابل ايسه معرف ايدنلر اگر محله يا كويك
اراسنده مقتول بولنسه البته تفتيش ايدوب بقا نلو بولدررلر ديمه خون ديتى چكدرلر
اگر انلر قتل بولنمز ايسه ... اگر بر كشى اخرى ... يا بچاقيله
اورسه مجروح ايلسه عاقل اولسه بعد التعزير ايكى يوز اقچه جرم الينه متوسط الحال اولسه
يوز اقچه جرم الينه فقير اولسه اللى اقچه الينه اگر كيسنك بولنمدار ... وچكوب اتسه
بعد التعزير اوقى قولاغنه سنجوب كزدوره لر ويا كيسنك ادم بچاقيله
عادتى اولسه انك كسه لر والا قولنه بچاق سنجوب كزدوره لر وبر يرده حد بولنسه
قلچ و بچاق چكنلرك محكم حقندن كلنوب اللى اقچه جرم الينه فقيردن اوتوز اقچه جرم
الينه و ايكى كيشى بربرين طاشيله يا اغاجيله اوروب مجروح اتسه تعزير ايدوب
اغاج باشنه بر اقچه جرم الينه اگر اوروب قولن يا ابالغن صسه شرعله نه لازم
گلورسه حكم ايدوب يوز اقچه جرم الينه اگر بر كيسنك قصدا الن اوروب كوزن
يا ديشن چقرسه قصاص لازم ايسه قصاص ايدوب جرم النميه اگر قصاص اتملر ويا
خون قصاص اولمسه غنى اولورسه ايكى يوز متوسط الحال اولورسه يوز فقير اولورسه
اللى اقچه جرم الينه مذكورات كفره دن صادر اولورسه يا مستامندن صادر

منعنین الینه اما عبدندن مادر یا دولورسه نصف جرم الینه اگر صغیر اوغلانجغل
مواشی ایسه ترتینه لازم گلز اگر عوددن تلو بر بریله صواشلیدوب بر برینک
ماجنی یولوب بدنه محکم دوکشسلر محذرادن دکل ایسه تعزیر ایدوب ایکی اغاجه
بر اقچه جرم الینه اگر محذرادن ایسه ازلرینه تعزیر ایدوب ~~ایکی اغاجه~~ یکرمی
اقچه جرم الینه اگر برکسنه آخره تعزیر لازم اولجاق یا حد لازم اولجاق
شتم ایلسه اگر حد ایسه اوچ اغاجه بر اقچه جرم الینه اگر تعزیر ایسه ایکی اغاجه
بر اقچه جرم الینه اگر ایکی عبد بربریله چکشسه لر محکم حقلرندن گلنوب
جرم الینه اگر یا بعه اجنبیه عورته ضرب ایتسه محکم تعزیر ایدوب
هر بر اغاجه بر اقچه جرم الینه اگر بالغ اوغلان اتاسن یا اناسن ضرب ایتسه
بعد التعزیر حبس ایدوب یوز اقچه جرم الینه اگر برکشی بزه وکیل ایتسه بعد
التعزیر تشهیر ایدوب اغاجنه بر اقچه جرم الینه اگر برکسنی بخز ایچسه قاضی
حقندن گلوب ایکی اغاجه بر اقچه جرم الینه اگر مسلم خمر صاتسه یا خود
صقسه تعزیر ایدوب ایکی اغاجه بر اقچه جرم الینه اگر برکسنه خمر صحبتندن
اوتورسه ایچمسه تعزیر ایدوب اوچ اغاجه بر اقچه جرم الینه اگر برکسنه
قازیا توقوی یا اوردک اوغرلسه قاضی تعزیر ایدوب ایکی اغاجه بر اقچه جرم

الینه

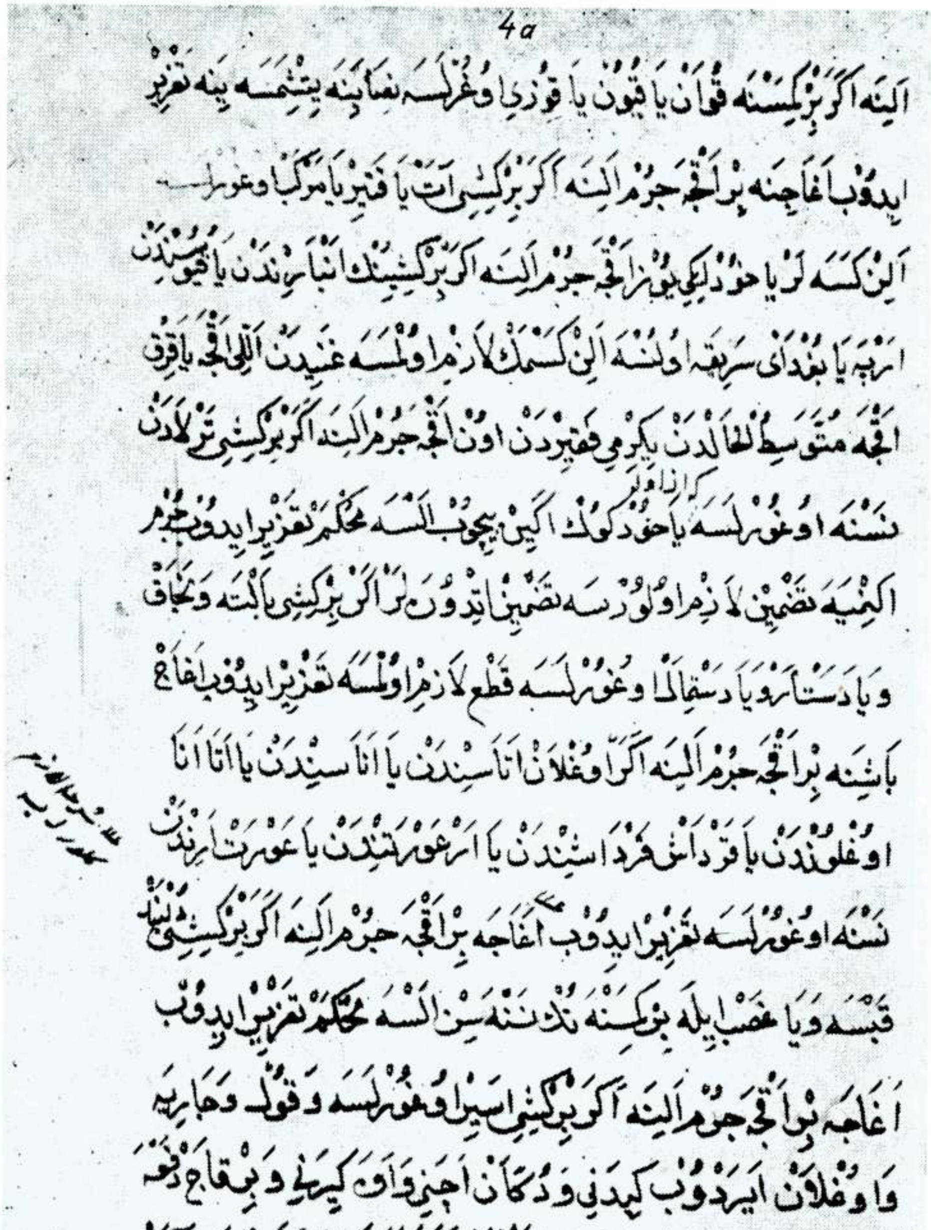
4a

48

اولسه یاخود بهایان باصلوب خسارت اولسه یا کوی آراسنده اوغورلق
یا حرامیلق اولسه البته بولدره لر اگر متهم کیمسنه وار ایسه تفتیش ایدوب
گوره لر وار ایسه داخی بولمسه دخی درگاه معلایه عرض ایده لر امر نیجه
وارد اولورسه اکا گوره عمل ایده لر اکر بر کیمسنه یه لدن کچورکن ظالمله
یوغورت واتمک السه تعزیر ایدوب آغاجنه بر اقچه جرم الینه اگر بر
کیسنک الینده یا اوینده اوغورلق اسباب بولنسه صاتون الدیسه صاتنی
بولدره گوربولنمز ایسه متهم ایسه اشکنجه ایده لر اما احتیاط ایده لر کی
تلف نفس اولمیه اگر اشکنجه اولورسه دمی هدر در اگر یاننده بولدی ایسه
اثبات ایدوب خلاص اوله اگر بر کوی قربنده قونز کسینک کیجه ایله
مالی اوغورلنسه حرسوزی بولدره لر بولنمزسه کوی خلقنه تضمین ایتدره لر
اگر کاروان سرای دن نسنه کیتسه ایچنده اولندن بولدره لر و کاروان
سرایجیلر امین و معتمد کیمسنه اوله لر هر صباح هر زمانده ایچنده اولان
کیمسنه لری یوقلیه لر کیمسنه نک اسبابی سرقه اولندی ایسه گوره لر
تمام یوقلدقدن صکره قیوسن اچوب دستور ویره لر اگر بو وجهله
ایتدکدن صکره بر کیمسنه بر نسنه اوغورلندی دیدکده عمل اولنمیه

اگر کار

5a

اگر کاربان سراینجی قپودن طشره ویررسه کیدن اسبابدن قیمتی کاربان
سراینجیه تضمین ایتدررلر اگر کاربان سرای طشره‌دن دلنوب اسباب کتسه
دلشی متهم و مظنه اولانلری طوتوب خرسوزی بولدررلر اگر ایچریدن اولان خلقك
طشره‌ده اولان خرسوزلر ایله اتفاقی اولمغله اولورسه اگر ایچریدن تهمت توهم
اولنورسه ایچریدن اولانلرك دخی مظنه اولانلرین طوتوب خرسوزی بولدررلر
بولنمزسه محله ایچنده ایسه محله ایچنده اولان اوغورلغك حکمی نه ایسه بونده
دخی انی اجرا ایدرلر اگر خرسوز سپاهی طایفه‌سندن اولورسه حبس ایدوب
درگاه معلایه عرض ایدرلر امر نیجه اولورسه انکله عمل ایدرلر و خرسوز
برکسنه‌یه بنم شریکمدر دیسه اولدن متهم ایسه موجب عرف اولور و الا خرسوزك
سوزینه عمل اولنمیه اگر برکشی برکسنه‌نك اوینی یا دکانن اوده یقه‌صب
ایدرلر اگر برکشی یانندن طوار بولنسه یاخود زیادجه‌سنه بولنسه جانی
غنی ایسه قرق آقچه وسط الحال ایسه یکرمی آقچه فقیر ایسه اون آقچه جرم النه
اما چاغرتسه صاحبی بولنمسه یواجیه دیورلر و چاغرتسه دخی صاحبی الندن
بیتورسه نسنه وجه بو قدر ویلان بیت شهادت ایدنلرك و تزویر
حجت یازنلرك و انلرك ایله عمل ایدنلرك محکم حقندن کله لر تلبیسی و تزویری

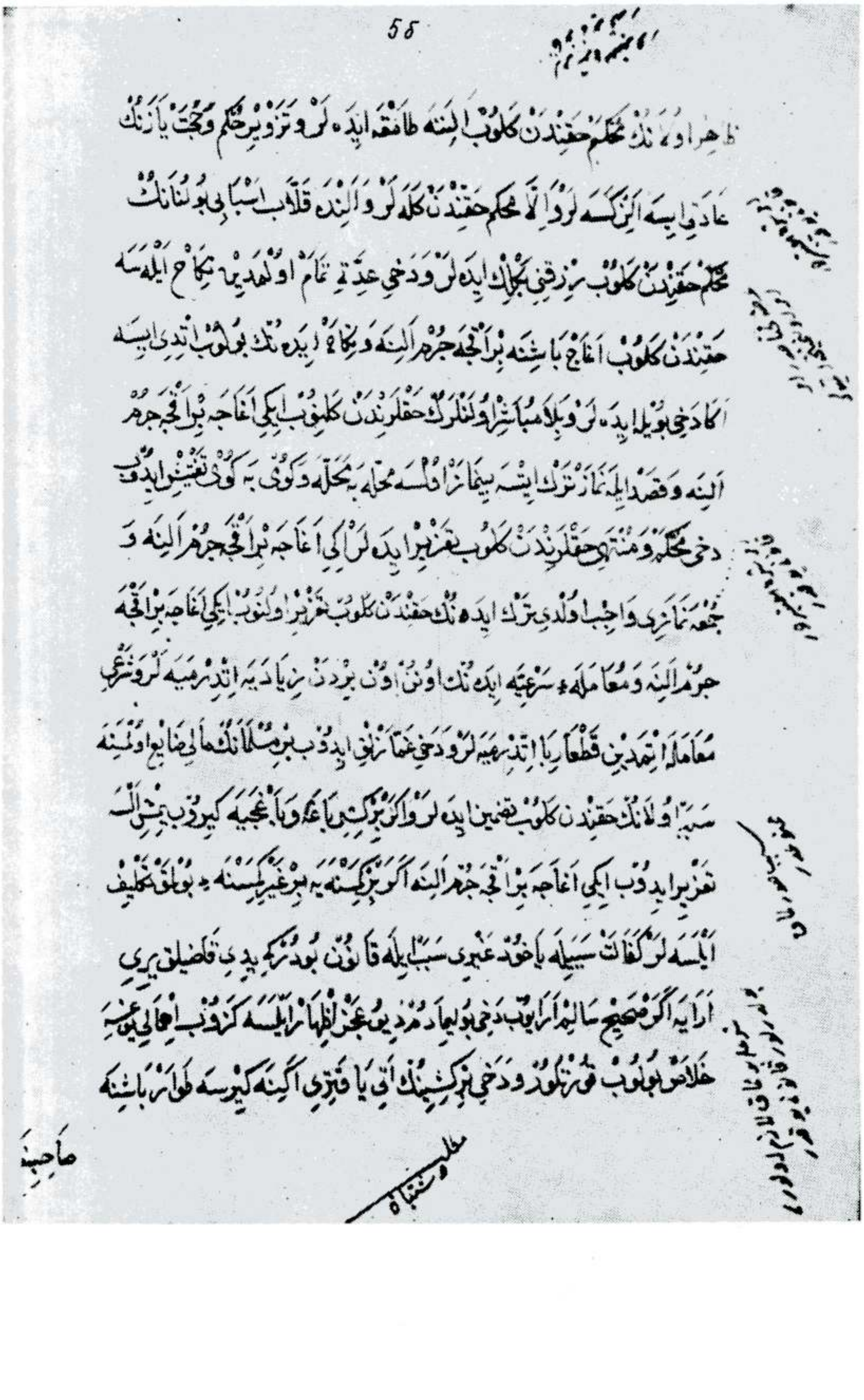

58

ظاهر اوله نده محکم حقندن کلوب ابنه طامقه ایده لر و تزویر حکم و حجت یازنک

عادی ایسه الن کسه لر الا محکم حقندن کله لر و الن قلاب اسبابی بولنانک

محکم حقندن کلوب بزرقنی بکرک ایده لر و دخی عدتی تمام اولمدین نکاح ایلهسه

حقندن کلوب اغاج باشنه براقجه جرم النه و نکاحی ایدهنک بولوب اتدی ایسه

اکا دخی بویله ایده لر و بلا مباشره اولنلرک حقلرندن کلنوب ایکی اغاجه براقجه جرم

النه و قصد ایله نماز ترک ایتسه بیمار اولمسه محله محله دکونی به کوده تفتیش ایده

دخی محکم و منتهی حقلرندن کلوب تعزیر ایده لر ایکی اغاجه براقجه جرم النه و

جمعه نمازی واجب اولدی ترک ایدهنک حقندن کلوب تعزیر اولنوب ایکی اغاجه براقجه

جرم النه و معامله شرعیه ایدنک اونی اون بردن زیاده یه اتدرمیه لر و شرعی

معامله اتمدین قطعا ربا اتدرمیه لر و دخی غمازلق ایدوب بر مسلماننک مالی ضایع اولمنه

سبب اولاننک حقندن کلوب تضمین ایده لر و اکر برکسی باغه و باغچه یه کیروب بر شی الوب

تعزیر ایدوب ایکی اغاجه براقجه جرم النه اکر برکسنه یه بر غیر کسنه ده بولنوب تکلیف

ایلسه لر کفالت سبیله یاخود غیری سبب ایله قانون بودر که ید قلیقلی یری

ارایه اکر صحیح سالم اراپوب دخی بولمادوغی عجز اظهار ایلسه کزوب احوالی عن

خلاص بولوب قورتلوب و دخی برکسنه ننک اتی یا قاتری اکینه کیرسه طوار باشنه

صاحبنه

6a

صاحبنه بش اغاج اوروب بش آقچه جرم آلنه اگر اینک گورسه دورت آقچه
آلنه اگر بزاغو گورسه بر اغاج اوروب بر آقچه جرم آلنه قیون گورسه ایکی
قیونه بر آقچه جرم آلنه اما مقدما اسوا قدغن ندا اولنه تنبیه دن صکره
اکنه گیرن طوارلری اولدرمک یوقدر و قیرغن و قولاغن کسمک یوقدر هان
وجه مشروع اوزره عمدا اولنه و لا زیانی طوار صاحبنه تضمین ایتدررلر
اگر تنبیه ایتدکدن طوارین ضبط ایتمدی دیو ورکوب اولدرسه یا خود اوروب
سقاط ایتسه یا اوروب بر یانن قطع ایلسه جایز دکلدر شرعله نه لازم
گلورسه اگر قیمت در و اگر نقصانن ایتدره لر اکن صاحبنه دخی زیانن حکم ایدرلر
اگر بچاق ایله یا خود غیری آلت حرب ایله اوروب مجروح ایلسه شرعله نقصانه
لازم اولمسه تعزیر ایدوب باغچه نه بر آقچه جرم آلنه اگر کوی قربنده و
یا خود اراسنده و یا خود طوارلر صوادی بولندی اکن اولسه صاحبنه اولاغو
ایتدوره لر اگر ایتمزسه ضررلکند ولره مترتب اولورطوار صاحبنک گناهی
یوقدر مکر کیجه ایله یا قصد ایله ارسال ایده لر و دخی کوی خلقی صودلرینه
و مرعیلرینه دخل ایدوب تجاوز ایتمیالر ایدنلرک محکم حقندن گلوب منع
و دفع ایده لر قانون بودر که شهرک و قصباتک مرعاسی و اوروسی بر توحتی

68

سیلده و سایر کویلرک بر میلده که طوارلری و بونده غولری یوریه و خرمن
یرلری ایدوب اشتغال ایده لر قورق غیه و زراعت اولنمیه همان خرمن
یری یوز واوره چوق ترک اولنه بو مقداردن تجاوز اولنمیه هر کیم بو
مقداردن غیری تجاوز ایلسه عمارت ایلسه کندونک اولور الندن
النمز اگر بر کیشی قوغین و یا کلین اولدرسه وغیری طوارین اولدرسه
تضمین ایده لر و تعزیر ایدوب ایکی اغاجه بر اقچه جرم النه ارتوق النمیه
و عودت و غلان اولوب صو الندغی یردن لوند طایفه سی منع ایده لر کی
وارمیه لر اگر وارورلرسه تعزیر ایدوب ایکی اغاجه بر اقچه جرم النه و تمام
اولنده یولق هنکامه ایدوب اهل ذمیه لر و مقبره و یوللر و سنده بولنان یتیمه لر
بعد التنبیه اسلمیوب ایده نك محققدن کله لر و شرعا بر نسنه ثابت اولمدین
مجرد مساوی ایله جرم النمیه اگر الورلرسه قاضی یه الیویره و قاضی معروضنوز
کسنه یه حبس المیه لر و مقرر جرمدن زیاده اهل کنا هدن اقچه بن المیه لر و
رعایادن رسم جفت مارتده النه و رسم جفت دخی بعض لوان تمام جفت قید اولنان
رعایادن اوتوز اقچه و نیم جفت قید اولنان دن نصف ذلك در اما لواحقینه
رسم جفت قرق ایکی اقچه در نیم جفت یکرمی بر در رسم بنات اولمیان تمارده ن

یکرمی

7a

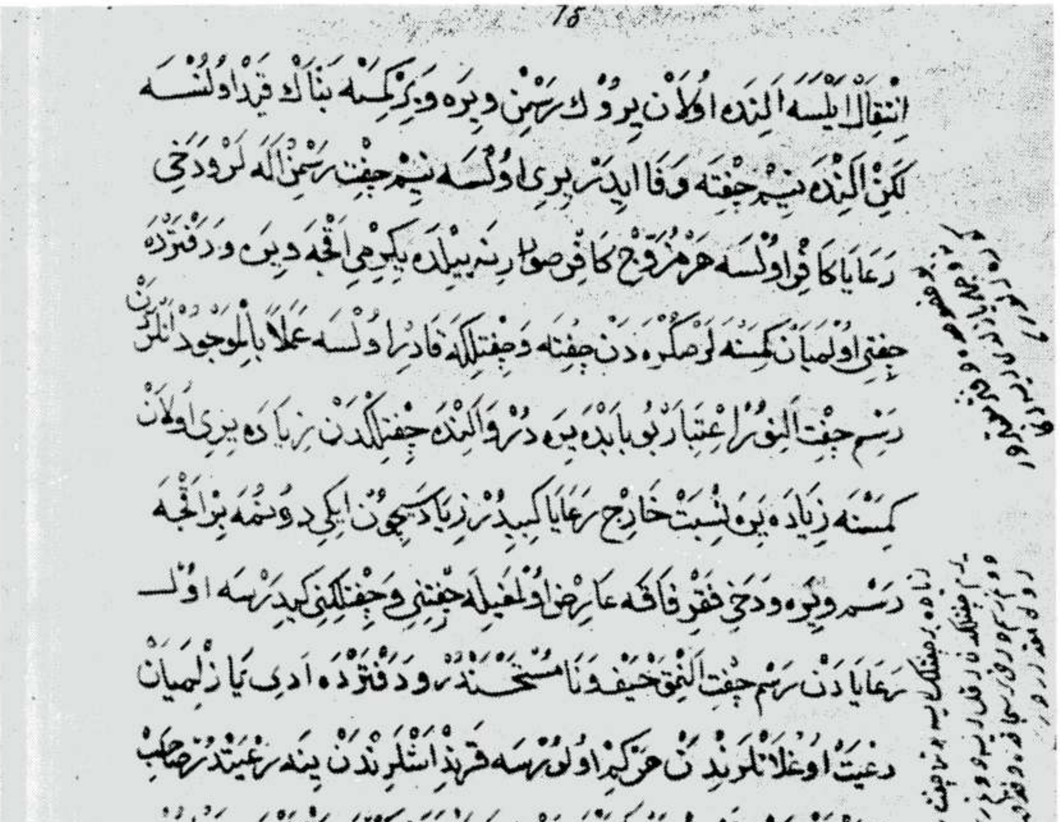

15

انتقال ایلیسه الندہ اولان یرلوك رسمن ویره وزکنه بناك قید اولنسه
لکن الندہ نیم چفته وفا ایدر یری اولسه نیم چفت رسمن الهلر ودخی
رعایاکا قرا اولسه هر مزوج کافر صولرینه بیلدن بکرمی اقچه دیبن ودفترده
چفتی اولمیان کمسنه لر صکره دن چفته وچفتلکه قادر اولسه علا بالوجود النلر
رسم چفت الیور اعتبار بو بابده بیوه درو الندہ چفتلکدن زیاده یری اولان
کمسنه زیاده یرین نسبت خارج رعایا کبیدر زیاده یچون ایکی دونمه بر اقچه
رسم ویره ودخی فقر وفاقه عارض اولغیله چفتنی وچفتلکنی کیدرسه اول
رعایادن رسم چفت النمیوب خفیف ونامستحق ندر ودفترده ادی یازلمیان
رعیت اوغلانلرندن هر کیم اولورسه قرنداشلرندن بنه رعیتدر صاحب
تیمار دخل ایدر خارجدن کمسنه دخل ایدمز ودخی کهنه دفترده مسطور
اولنلر ودفتر جدیده غایب تلبیس یازلمه رعایادن زنده اولنلار دنهر
نه وجهله اولورسه صاحب تیمار دخل ایلیه بلکه بو تیمارک قدیمی رعایاسیدن
فقر سبیله غیری ولایته گیتمش اولسه دفتر یازلدقدن صکره ینه کلسه
صاحب تیمار ینه متفرقه اوله ورعیتک ازادلو قولی دخی صاحب تیمار تفرقندن
اولور خارجدن کمسنه دخل ایتمیه اما موقوفچیلر دخل ایتسه اولور زماداملک

دفترده

8a

دفترده رعایا قید اولنمیه و رعایانک جفتلکی دفترده یازلدقدن صکره
زیاده اولسه شویله که بر جفت یازلنده بر بوچق و نیم یازلنده تمام جفت
اولسه زیاده سنک رسمن التزام ایده انوزسه دخل ایدلر الا التمیه ابقا
اولنه اگر بعض یرده جفتلک قلیل اولوب بر جفتلک مقدارندن اکسک یری چوق
واقع اولسه اما اولانجه یری خاص اولدیغی اجلدن تمام جفت و یا نیم جفت قید
اولنمش اولسه جفتلکه اکسوک دیدکنه عمل اولنمیه هان دفتر موجبنجه عمل
اولنه و جفتلک بابنده غایت خاص یرلردن التمش دونمدر و متوسط اولان
یرلردن سکسان و طقسان دونمدر و ادنی یرلردن یوز و اوتوز و یوز اللی دونمدر
دونم دخی خطوات متعارفه ایله قرق خطودر دونم دخی بر رعیت قتلقدن و یا بیراکدن
و یا فقیرلغندن جفتی بوزلوب جفتلکی بر قسمه صاحب تماردن دستور بنا آلقطلب
یرینی اخره ویره جفت یازلشن دیو رسم جفت المیه و خارج رعایادن
الندن یری اولندی سپاهی خارجیسن دیو دخل ایدوب اخره ویرمیه و بومسئله
مع ملک رعیتندن یره غایت ضرورتده اوله بو معنی اوزره رعیت اوزرینه
یازله اما الندن هرکز یری الدلمیه حتی تکمیل ناقص ایچون خارجیانه دخل
اولنمز رعیت اوزرینه که یازلمشدرلر و اگر چوق یازلان یازدویه

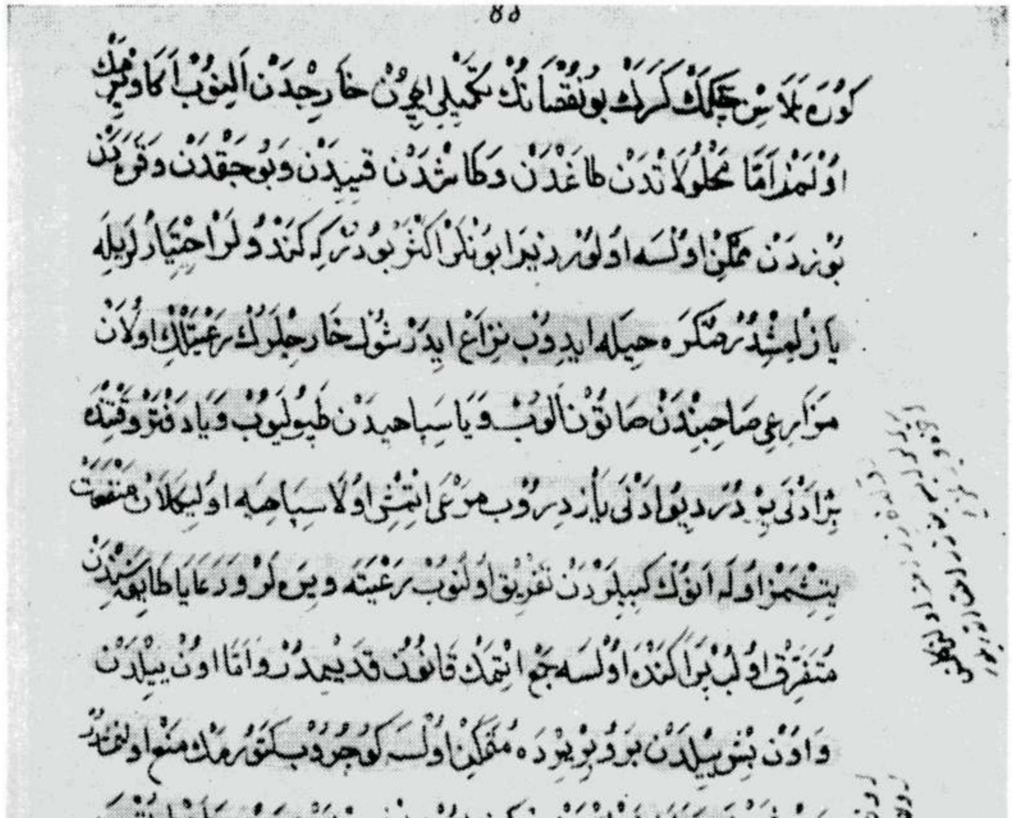
85

کوره بلا سبب چفتلك کرك بو نقصانك تكميلى ايچون خارجدن آلنوب آكا ويرمك
اولنمز اما محلولاتدن طاغدن وكاشدن قييدن وبوجقدن دقوردن
بوزردن ممكن اولسه اولور زيرا بونلرك اكثرى بوزدر كه كندولر اختيارلريله
يارلمشدر منكره حيله ايدوب نزاع ايدرشول خارجلوك رعيتلك اولان
مزارعى صاحبندن صاتون آلوب ويا سپاهيدن طپوليوب ويا دفتر وقتنده
براذنى بر يره ديوادنى يازدروب مرعى ايتمش اولا سپاهيه اوليكلارك منفعت
يتشمز اوله انوك كبيلردن تفريق اولنوب رعيته ويرلر ورعايا طايفه سندن
متفرق اولوب بركنده اولسه جمع ايتمك قانون قديمدر واما اون ييلدن
واون بش ييلدن برو بريرده متمكن اولسه كوچروب كتورمك منع اولنمشدر
وبو شهرده رعايا انلردن بركيشي اون بش ييلدن برو كلوب طوتسه
انا بو خصوصده رعايا دفترندن مقيد اولمسه انك امثالى كمسنه رعيت اولمز
شهر خلقنه الحاق اولنور ودخى شهرده شهر اهلندن شهرلو سنورنده
چفتلك تصرف ايدهلر تمام چفتدن ونيم چفتدن نه مقدار يير تصرف
ايدرسه رسمن ديرلر شهرلو ينه ديوب چفت رسمن ويومن يرده كنه
عمل اولنميه اعتبار ارضنه در اما شهرلو چفتنى بوزوب فراغت ايدرسه

طلب

9a

طلب اولنمیه اولسبدن شعر لویه رسم چفت قیدا اولنمشدر و بر رعیت که بر
تیماره رعیت قیدا اولنسه لکن الینده کی چفتلك رسمی قیدا اولندیغی یری دیوه اول
بر اسیتی بعض بنم سنورمده واقعدر دیو دونم آقچه سن طلب ایتمیه همان
عشر و سالارلق آله و دخی بر کویك رعیتی بر کویده متمکن اولماغین عکره
دن انده رعیت یازلسه و الینده کی چفتلکی کوی سنورنده اولسه اولدخی
بو منوال اوزرینه درر دونم آقچه سن طلب ایتمیه و دخی بر رعایا بناك یارمی
اولسه الینده بش اون دونم یر اولسه انلرك کبی کمسنه لوحم بناك رسمی ویره
همن تصرف ایندکلری یر مقداری بچه خارج کبی سپاهیه دونم آقچه سن ویره و جمله
و قمن تصرف ایدنلر کسنه دن دونم آقچه سی رفع اولندی دفتردن حاصل
یازلمه مشدر عوارض خود بالکلیه مرفوعدر آنتا اولدقلری زمانده
تکلیف اولنمیه بر کمسنه آخر کویده امام اولسه لکن کندو یر تعیین اولمغین
غیری بر کویده متمکن اولدیغی کویده جماعتی انده بزوم امام مزد کلمشن
دیو عوارض طلب ایتمیه لر و بر رعیت فوت اولوب متعددا وغلانلری قالوب
بعضی چفت و بعض بناك قیدا اولنسه بناك اولان بینه آتاسی یرندن
حصه طلب ایلسه رعایة للعدالة بناك انده ن حصه ویروب رسم چفت

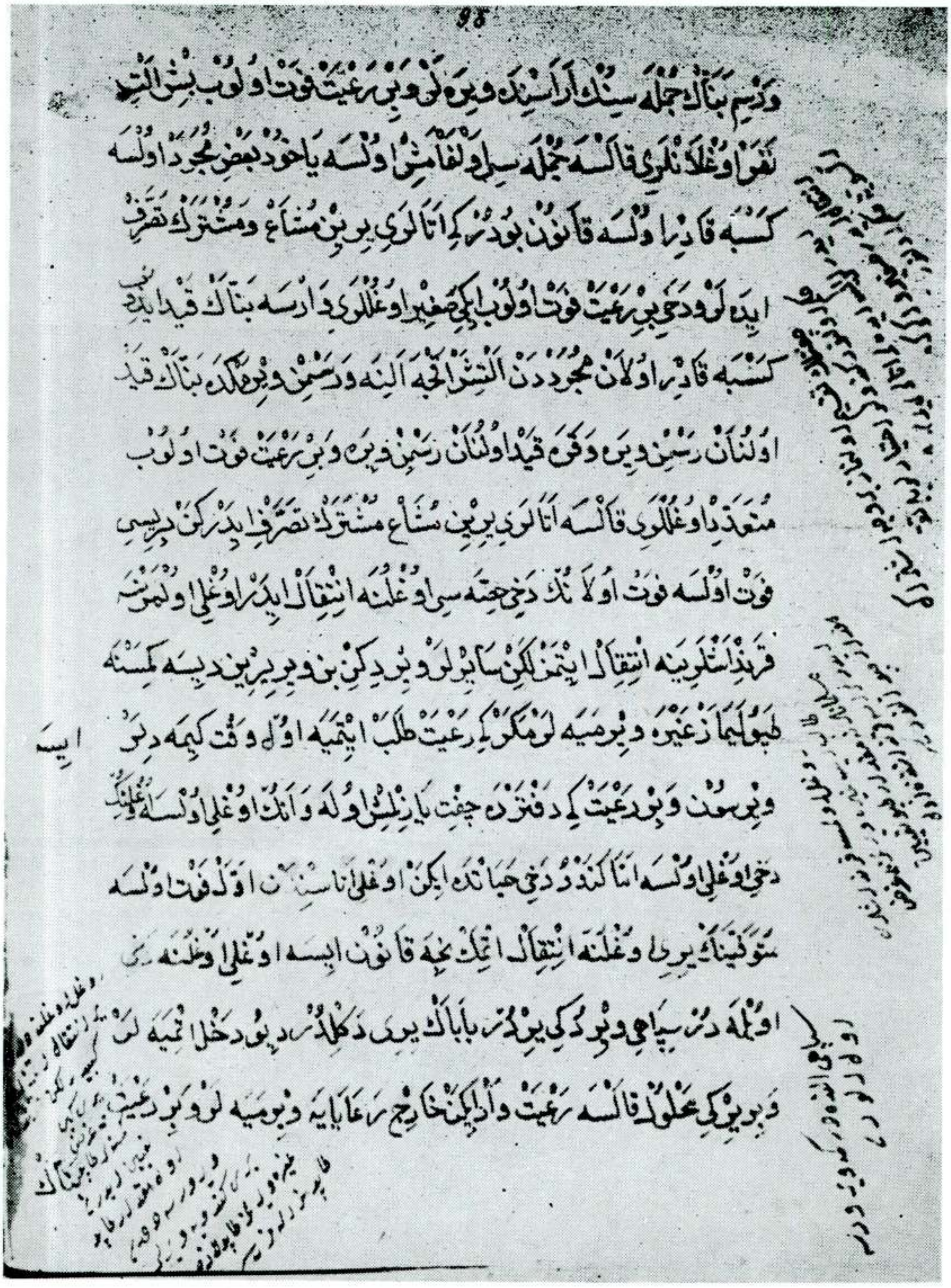
98

ودخی بناك جمله سنك اراسنده و بوكی برعیت فوت اولوب بش التی
نفر اوغلانلری قالسه جمله سی اولنمامش اولسه یاخود بعض مجرد اولسه
کسبه قادر اولسه قانون بودر که اتالری یری بنی مشاع و مشترك تصرف
ایده لر و دخی بر رعیت فوت اولوب اکی صغیر اوغللری قالسه بناك قید ایدوب
کسبه قادر اولان مجرددن التشراکجه النه ورسم و بومکده بناك قید
اولنان رسمن دیو دکی قید اولنان رسمن دیو و بر رعیت فوت اولوب
متعدد اوغللری قالسه اتالری یرین مشاع مشترك تصرف ایدرکن بریسی
فوت اولسه فوت اولانك دخی حصه سی اوغلنه انتقال ایدر اوغلی اولمزسه
قرنداشلرینه انتقال ایتمز لکن سایرلره بردکن بن و بریر بن دیو کمسنه
طپوليه ازغیری و یرمیه لومکر رعیت طلب ایتمیه اول وقت کیمه دیلر — ایسه
ویره سن و برعیت که دفترده چفت یازلمش اوله و اتا اوغلی اولسه اوغلنه
دخی اوغلی اولسه اتا کندو دخی حیاتده ایکن اوغلی اناسندن اول فوت اولسه
متوفانك یری اوغلنه انتقال ایتمك نجه قانون ایسه اوغلی اوغلنه دخی
اولمله دیر سپاهی دخی بو دکی یردر باباك یری ذکرلدر دیو دخل ایتمیه لر
و بو یرکی اوغلی قالسه رعیت واترکن خارج رعایایه و یرمیه لر و بر رعیت

10a

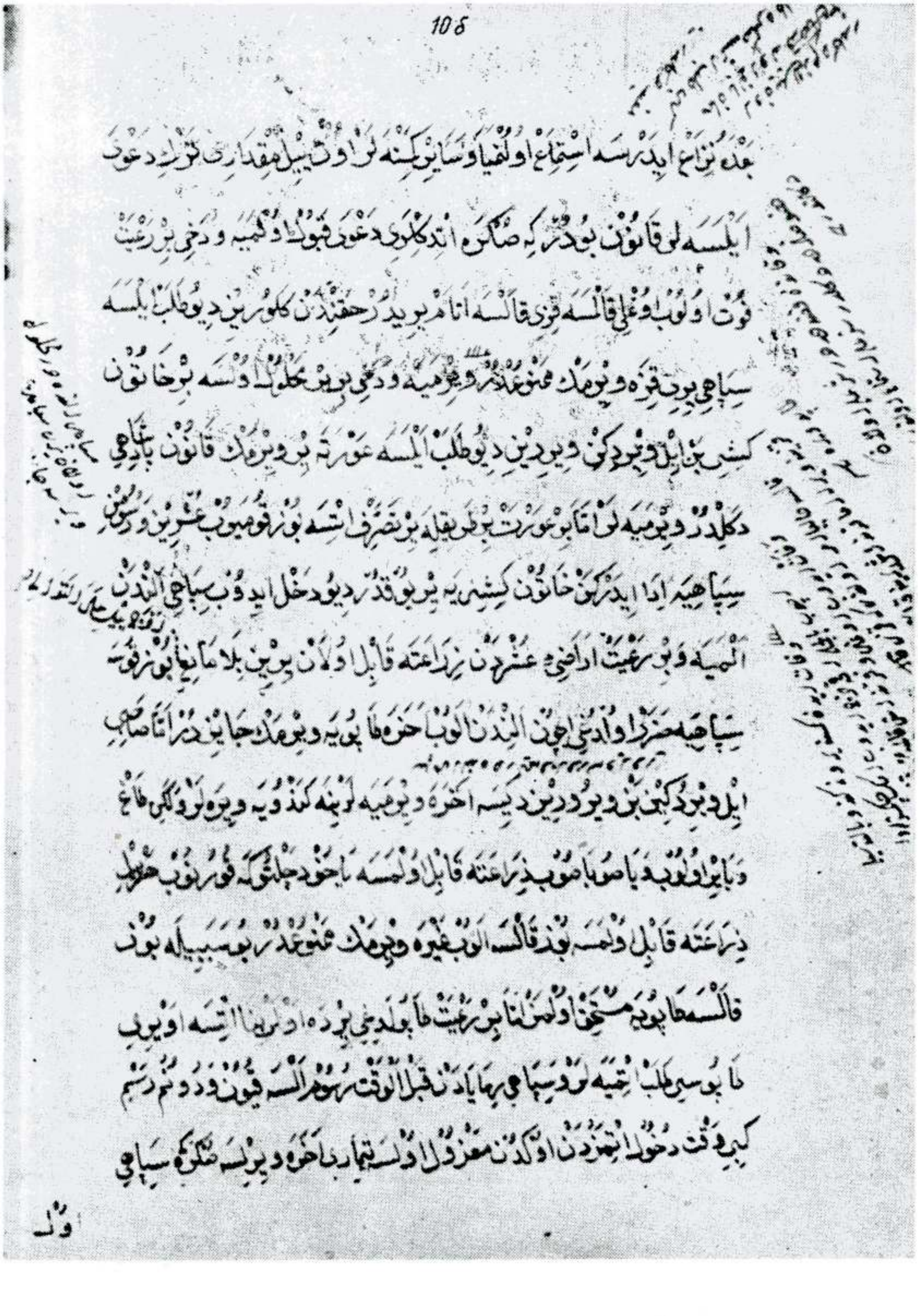

108

بعده نزاع ایدرسه استماع اولنمیه و سایر کیمسنه لر اون ییل مقداری تارله دعوی

ایلسه لر قانون بودر که صکره اندکلری دعوی قبول اولنمیه و دخی بر رعیت

فوت اولوب اوغلی قالسه قزی قالسه اتاسی یریدر حقندن کلورین دیو طلب ایلسه

سپاهی یری قزه ویرمک ممنوعدر ویرمیه و دخی بر یر خالی اولسه بر خاتون

کیشی ایلی ویردوکی ویردین دیو طلب ایلسه عورته یر ویرمک قانون باغی

دکلدر ویرمیه لر اما بو عورت بر طریقله بر تصرف اتسه بوزر قومیوب عشرین و رسمین

سپاهیه ادا ایدرکن خاتون کیشی یه یر بوقدر دیو دخل ایدوب سپاهی الندن

المیه و بو رعیت اراضی عشردن زراعته قابل اولان یری بلا مانع بوز قویه

سپاهیه حضرا و ادنی اچون الندن الوب اخره ویرمیه ویرمک جایزدر اما صاحب

ایل دیو دکین بن ویر دردین دیسه اخره ویرمیه لو بنه کندویه ویره لر ولکن طاغ

و بایر اولوب دیو یاصوباصوب زراعته قابل اولمسه یا خود جلتوک قورولوب حوالی

زراعته قابل اولمسه بوز قالسه اولوب غیره ویرمک ممنوعدر بو سببیله بوز

قالسه یوبره مستحق اولمسا بو رعیت ما بعلدیکی یرده ادرنیا اتسه اویوب

ما بوسی طلب اتیه لو دسپاهی بها یاد نقبل الوقت بوهر السه قیون و دونم رسم

کبری وقت دخول اتهرزدن او کدن معزول اولسه تیمار باخره دیرلسه صکره سپاهی

اولـ

11a

اول اوزره الان سپاهیدن طلب ایده رعایادن طلب یمیه اما رعایا دخی اولکی
سپاهیه ویردکلرین اثبات ایدوب اللرینه حجت آلهلر اوزره دخی وارد اولوب
اول حجت ایله طلب ایلمیه بعضی یرلرده بعض سپاهیلره مکتوب ویروب قاضیلره
ارسال ایدرلر ایمش که رعایا اوزرینه اولان رسوم قبل الوقت الیویرسنلر
دیو امدی بعدالیوم یرلرده دخی بو اصل مکتوب ویرمیه لر واگر ویررلر ایسه قانونه
مخالفدر عمل اتمیه لر عمل ایدنلر ایله معاتب اولورلر فصل
بغدای ده واریه ده وطاروده وعلفده وچودارده وصالده عشرها الا رعیت الیوم
سکزده غله دن هر مدده ایکی بچوق کیله اولورها لا رعیت یملک مقابله سنده اولور
و باقی حبوبات ده اونده بر الینور زیرا اخم کتاندن الینور زیرا رعایا کتانی
سپاهیه یوموشدیروب ویرمک خدمتی ده کلدر کتان تخمنک عشری مقابله
سنده رعایا کتانی سپاهیه یمشدیروب ویرمک کرکدر وکندیرک اون
دمدندن بر دمد عشر الینور وکوفتره اون دورتده بر الینور زیرا اودن
وشته خرجی واردر وبکمزدن اون بشده الینور زیرا اودن خرجی
واردر ودخی اغاجده بتن فواکهه دن وقتی کلیجک امین کسیلر اوزرینه
کلوب قیمته طوتوب عشرینی الالر باغ وباغچه آراسنده اوت بتوب بعضیلر

115

اون اقچه‌ده بر اقچه الالر و حوبیلرده وحدایقده واقع اولان سبزواتدن

عشر الەلر زعفراندن و کوکلردن عشر النه سالاریه النیه باغدن و باغچه

دن المق شرعه مطابقدر اما رعایایه مرایقه اولنوب ایچون عشر مقدارینه

بدل تخمینا اولنوب خراج اعتبار اولنور که باغ دونمی ایله بر دونم یردن بعض

ولایتده بش اقچه و بعضی ولایتده اون اقچه و بعضده لاینده اوتوز اقچه الینا گلمشدر

حدایقدن و حویمه‌دن عشرلرینه گوره قسیم الیوز حاصل بغلندر ودخی

وقفدن و میری یردن سپاهی اجزن طابویه ویرسه باغچه اتمک ایچون

دخی اولدکسنه انی باغچه ایلسه اکر اغاجلری برو بینه یقین اولوب اراسی

زراعته قابل دکل ایسه باغچه حکمنده اولور اکر اراسنه جفت کیردوب زراعته

قابل ایسه یر حکمنده در عشرینی و رسومنی ویرور بعد اغاجلرده بتن میونک دخی

عشرین ویره اکر باغچه حکمنده اولورسه میوه سنه گوره سپاهی بربونی بینه

جفتلکه ضم ایده یرین رسم اغاجلرین قلعو ایله دیسه جایزدر [illegible] اتمک گرک

عشر بدلی یا خود عشر میوه ویرمک گرک وقفدا نفعی ایله عمل اولنه بعده

اوزرینه [illegible] ایله اغاجلری قالمسه سپاهی یوزدوب بینه جفتلکه ضم

ایده مکر که صاحب [illegible] قادر اولیوب فراغت ایده سپاهی اول

وقتین

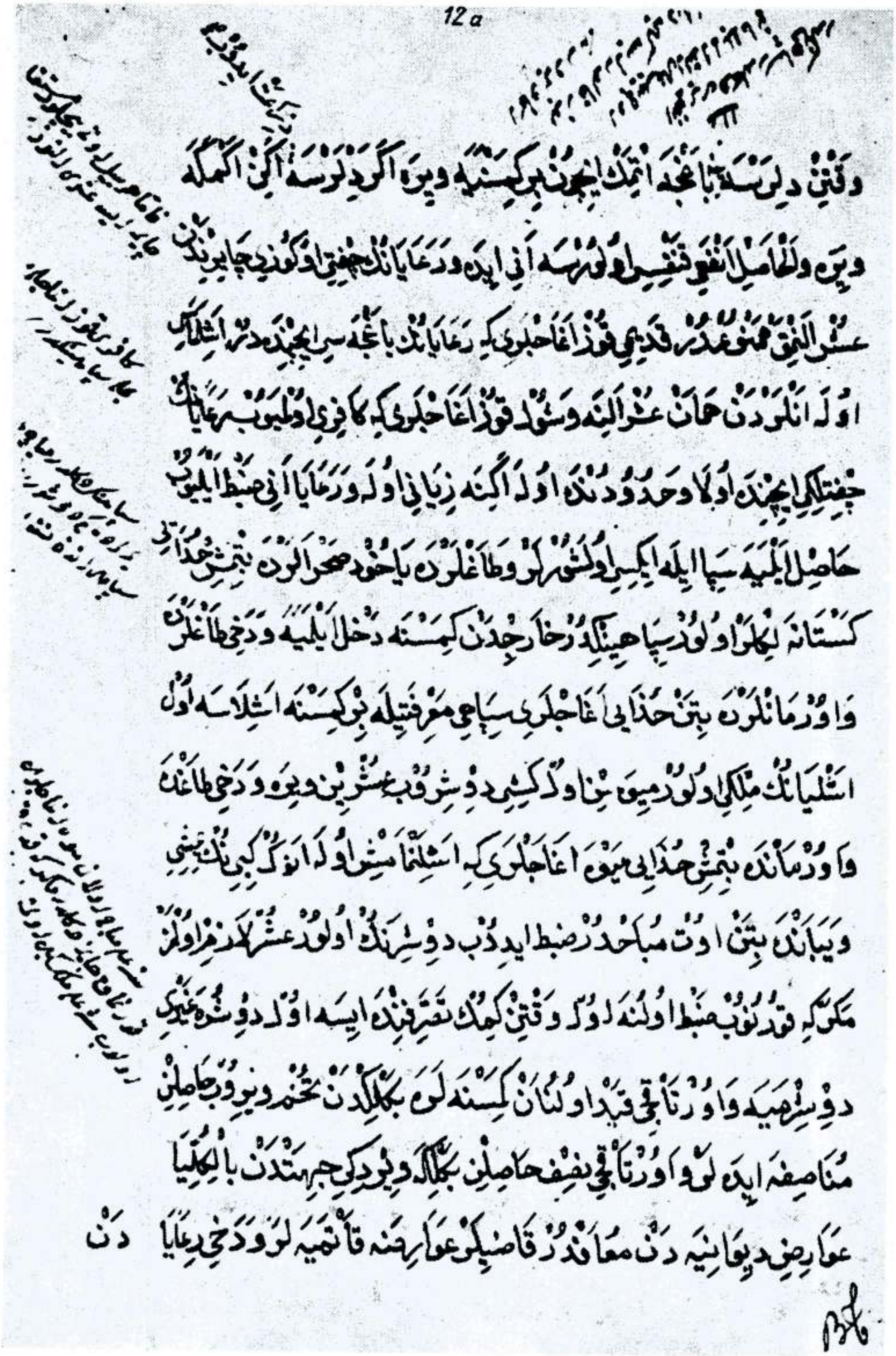

12 a

وقتی دلرسه‌ده باغچه اتمک ایچون بر کیمسنه‌یه ویره اگر دلرسه اکین اکمکه

ویره وللحاصل انفع قتسیل اولونه‌رسه انی ایده ودعایانک چفتلق اولنمه‌دیجایرلندن

عشر النق ممنوعدر قدیمی قوزاغاجلری که رعایانک باغچه‌سی ایچنده‌در اشلاک

اولانلردن حاصل عشر النه وشود قوزاغاجلری که کافرلی دلیلوبه رعایانک

چفتلکی ایچنده اولا وحدودنده اوله اکنه زیان اوله ورعایا انی ضبط الیوب

حاصل الیه‌یه سیا الیه ایکیسی اولشورلر وطاغلرده یاخود صحرالرده بتمش حدایی

کستانه لیطرا اولوب سپاهیلک دخارجدن کیمسنه دخل ایلیه‌یه ودخی طاغلرده

واورمانلرده بتن حذایی اغاجلری سپاهی معرفتیله بر کیمسنه اشلاسه اول

اشلیانک ملکی اولور میوه‌ن ناوکیری دوشر قوب عشرین ویره ودخی طاغده

واورمانده بتمش حذایی میوه اغاجلری که اشلنمامش اوله اوکبیرنک تینی

ویابانده بتن اوت مباحدر ضبط ایدوب دوشرنک اولور عشر لازم اولمز

مکوکه قودروب ضبط اولنه اولور وقتی کمک تصرفنده ایسه اول دوشوره‌نک

دوشرهیه واورتاجی قیداولنان کیسنه‌لر بکلکدن تخم ویروب حاصلن

مناصفه ایده‌لر واورتاجی نصف حاصلن بکلکه ویردکی جهتدن بالکلیا

عوارض دیوانیه‌دن معافدر قاصیلی عوارضنه قائمه‌لرو دخی رعایا   دن

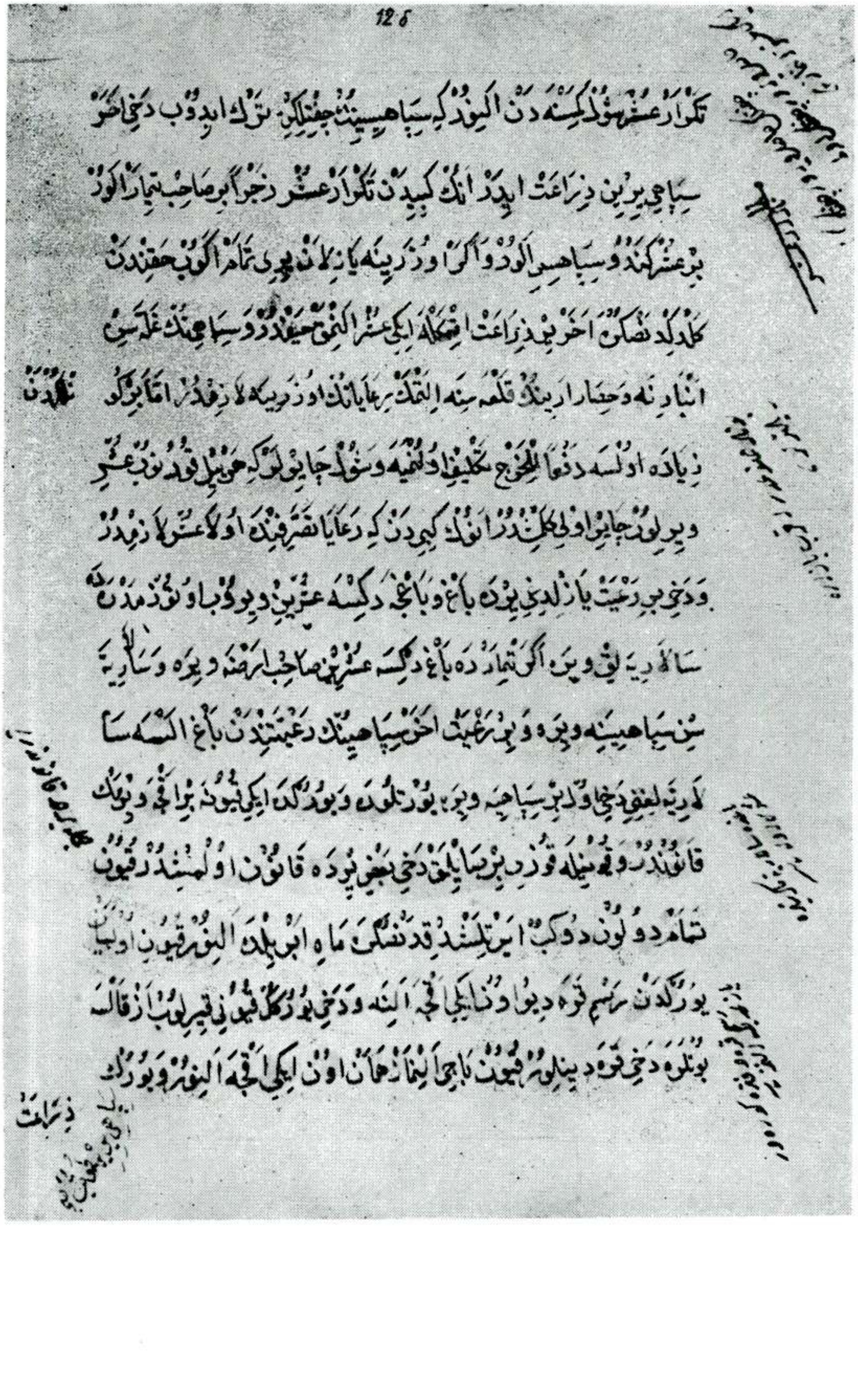
128

تکرار عشر کمسنه دن الینور کی سپاهیسنک چفتلکن ترک ایدوب دخی آخر

سپاهی یرین زراعت ایدرسه انک کبیدن تکرار عشر دخی آلنور صاحب تیمار آلور

بر عشر کندو سپاهیسی آلور و اگر ذریه‌یه یازلمادیسه تمام آلور حقندن

کلدکده نصفن آخر یره زراعت اتسه ایکی عشر الینور حیله‌ده سپاهیسنک غلاسن

انبارنه و حصار ارینه قلعه سنه الیتمک رعایانک اوذرینه لازمدر اما بورکو

زیاده اولسه دنوا الخراج بالضمان ... چایرلو کمسنه‌لر قوتلو عشر

ویرلور چایر اولکلن درلو کیمدن که رعایا تصرفنده اوله عشر لازمدر

و دخی بر رعیت یازلدیغی یرده باغ و باغچه دکسه عشرین ویرور باوتمدن

سالار یه لوقو ... تیمارده باغ دکسه عشرین صاحب ارضه ویره و سالاریه

سن سپاهیسنه ویره و بر رعیت آخر سپاهینک رعیتندن باغ النسه سا

لاریه لغین دخی اول سپاهیه ویره ... ایکی یوز ... قاق

قانوندر ... برساتلق دخی بعض یرده قانون اولمشدر ...

تمام دولو ... ایر ... مدکی ماه ... النور ...

یورکلدن ... ایکی اقچه النه و دخی ... رلوب ... زقال

بونلره دخی ... ایکی اقچه النور و بورلک

ذرات

13 a

دلعت اتسه لن عشرد سا لادیه ویرد کدن صکن بیوندر قدسی دیو اوزایکی

اقجه الند زیان النیا و یوردکرسباکی دین ملوتب رشی اقل قوذی قالیجی النر

ایمش حالیا ابر یلده النج معتردا لدر و قرجه قیونود تکله مشهور پادشاه

ساید یود کلر واردر دیم عشر النردن پادشاه حاصه عاید ایجون الینه و دفتر

عتیقده شولجه مشروحدر که شوذکمسنه نوکه رسم غنم اونوزدن اکسوک اوله

النوره کیدن هان اوتوز اقجه النور و شوذ کمسنه لرکه رسم غنملری اونوز او

اکسوک اولمیه زیان اوله النردن ایکی قیونه بر اقچه النه زیان و نقصان النمیه

و شونلرکه کم قیونی بوقدر یوقدر اون ایکشر اقچه النه فقیر اولنلردن النمیه

اقچه النه و دخی برکمسنه قیون عادتن الحاق وقت قریب ایکن قیون السه و تنک

اندن عادتن الالوبن الالی براکی ایکی آی اولدیدیدکنه عملا اولنمیه و دخی

قصابلرک و جلبلرک الرنده بولنان قیونلرک اکر اوذیل ایچنده ابرلی ابنده

حق الندوغنه حجتلری وارسه تکرار رسم طلب اولنمیه اکر دخی مشروح او زره

حجتلری بولنمسه الدقلری یری بولیویره لرکه اندن الینه والا النرنده بولنان

کمسنه لردن الینه و جلب کشلره تنبیه اولنه که ابریلدن اوکدن قیون السه لر

اولسیلده اول قیونک رسمی بردن نعه ویرلدیسه حجت الدرلر اول ییل ایچنده النمیه

138

عادت اغنام ومكس بندن اول وقتلرده بهاسندن بر مقدار اقچه سن اشاغه وان
رسم اوتلاقى اولدن قود توكلوب اوتلاق رسمن ويره كلانن ييلاقدن في سلفانه
موافق دفترده قيد اولديني ايسه اني الالر و الموك معدا سي قوريدن وحاصل لودن
بعض مواضعده خيمانه طابقه سنه يوز دوشهولو طايفه سنه دخي اهلنه اوردي قيد اولنمشدر
وبعض مواضعده سپاهيلك تيمار قيد اولنمشدر و بعضي دخي خالي و خارجده فتنوده الحرك
كبيدن سپاهي اولان رسمن الموق قانونه مخالفدر رسم الغنيه رسم اوتلاق قيد اولنان
سوريلري بولودن عادت قديمه اوزره هر سوريدن بر اوزرنه قيون الالر و خارجدن
سنجاغه كلن سوريدن رسم اوتلاق مبلغا الجون باحون صاحب تيمار الجون اعلا سوريدن
بر قيون كه بهاسي يكرمي اقچه اوله اوسط سوريدن بر قيون كه بهاسي اون بش
اقچه اوله ادني سوريدن بر قيون كه بهاسي اون اقچه اوله والحاصل يكرمي اقچه دن ارتوق
الموق قانونه مخالفدر الغنيه عادت رسم اغنام البنه ورسم اوتلاق قيد اولنان يردن
عادت قديمه اوزره هر سوريدن بر اوزرنه قيون الالر و خارجدن سنجاغه كلن
سوريدن سوريسنه كوره ينه البته ورسم اوتلاق قيون بودكي يره تابعدر
اولوردي دكلدر شويله بلنه وبو تيماره خارجدن قيون كلوب قشلامه
اعلا سوريدن بر قيون البنه ادني سوريدن الموق اقچه البنه زياده الغنيه بو رسم

دری

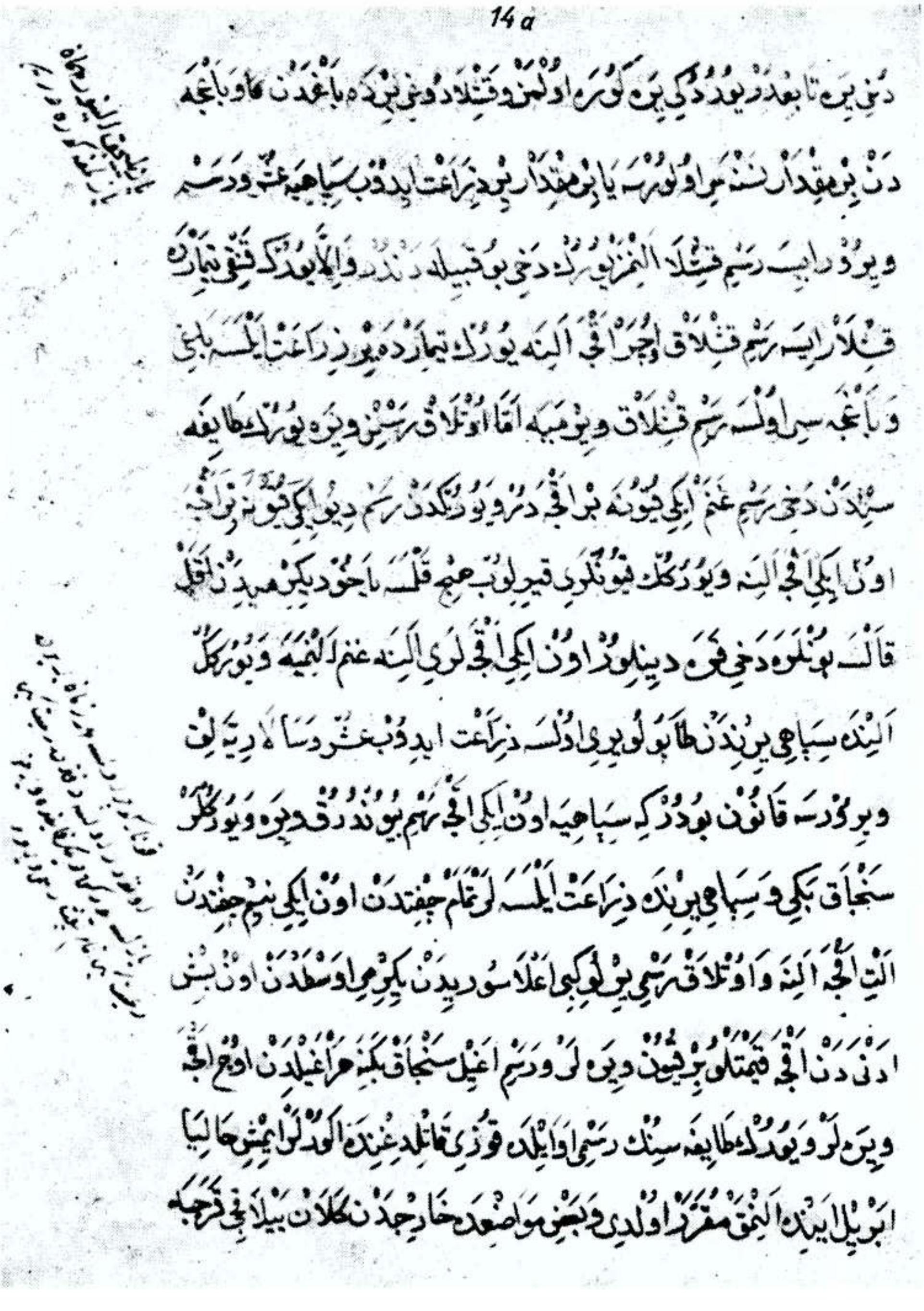

14 a

دنی ین تا بعدن یوده کی یین کوره اولنه و قنلاده دخی برده باغدن که و باغچه
دن بو مقدار رسم اولنور یا بو مقدار بوده زراعت ایدوب سپاهیه عشر و رسم
ویروب دایب رسم قنلا المزلر دخی بو قبیلدندر والا بوده کی قنقی تیمارده
قنلار ایسه رسم قنلاق ایچون اقچه النه بورک تیمارده بوده زراعت ایلسه بلی
و باغچه سی اولسه رسم قنلاق و یومبه اما اوتلاق رسمین ویره بورک طایفه
سندن دخی رسم غنم ایکی قیونه بر اقچه دروبوده کدن رسم دیو ایکی قیونه بر اقچه
اون ایکی اقچه النه و بورکلک قیونلری قیرلوب جمع قلسه باجوق دیکن ممیدن اقل
قالسه بونلره دخی قیون دیبلو دو اون ایکی اقچه لری النه غنم اتمنیه و بورکلک
النده سپاهی یرنده ناطابو یوری اولسه زراعت ایدوب عشر و سالاریه لق
ویرورسه قانون بودرکه سپاهیه اون ایکی اقچه رسم بوننده قدر ویره و بورکلک
سنجاق بکی و سپاهی یرنده زراعت ایلسه لر تمام چفتدن اون ایکی نیم چفتدن
التی اقچه النه و اوتلاق رسمی یو لو کبی اعلا سوریدن بکرمی اوسطدن اون بش
ادنی دن اقچه قیمتلو بر قیون دیه لر و رسم اغیل سنجاق بکنه مراغیلدن اوج اقچه
ویره لر و یوروک طایفه سنک رسمی او ایلده قوزی تماملدغنده الوره لر ایمدی حالیا
ابریل اینده النمق مقرر اولدی و بعض مواضعده خارجدن نکلان بیلاجی قرجه

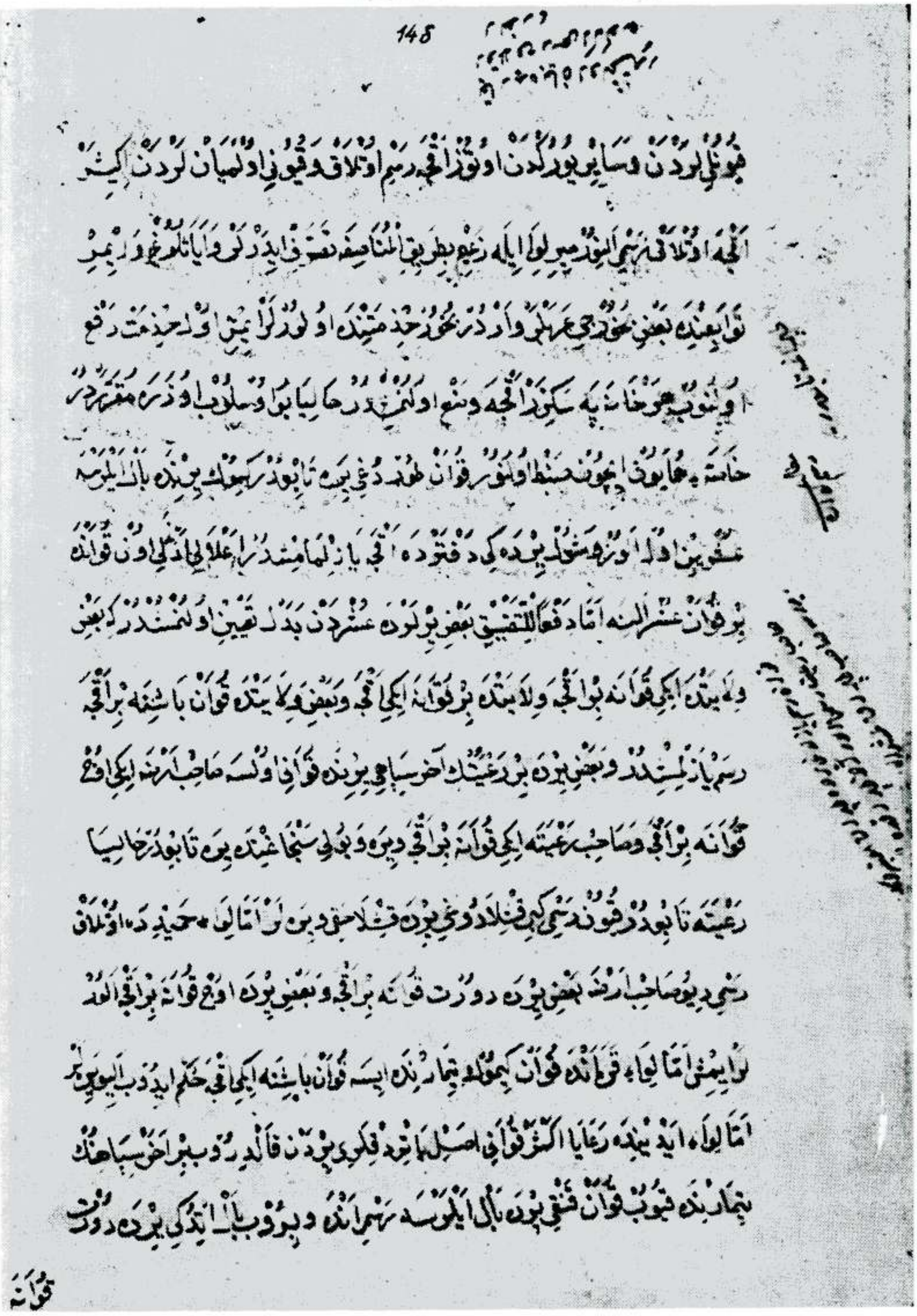

15a

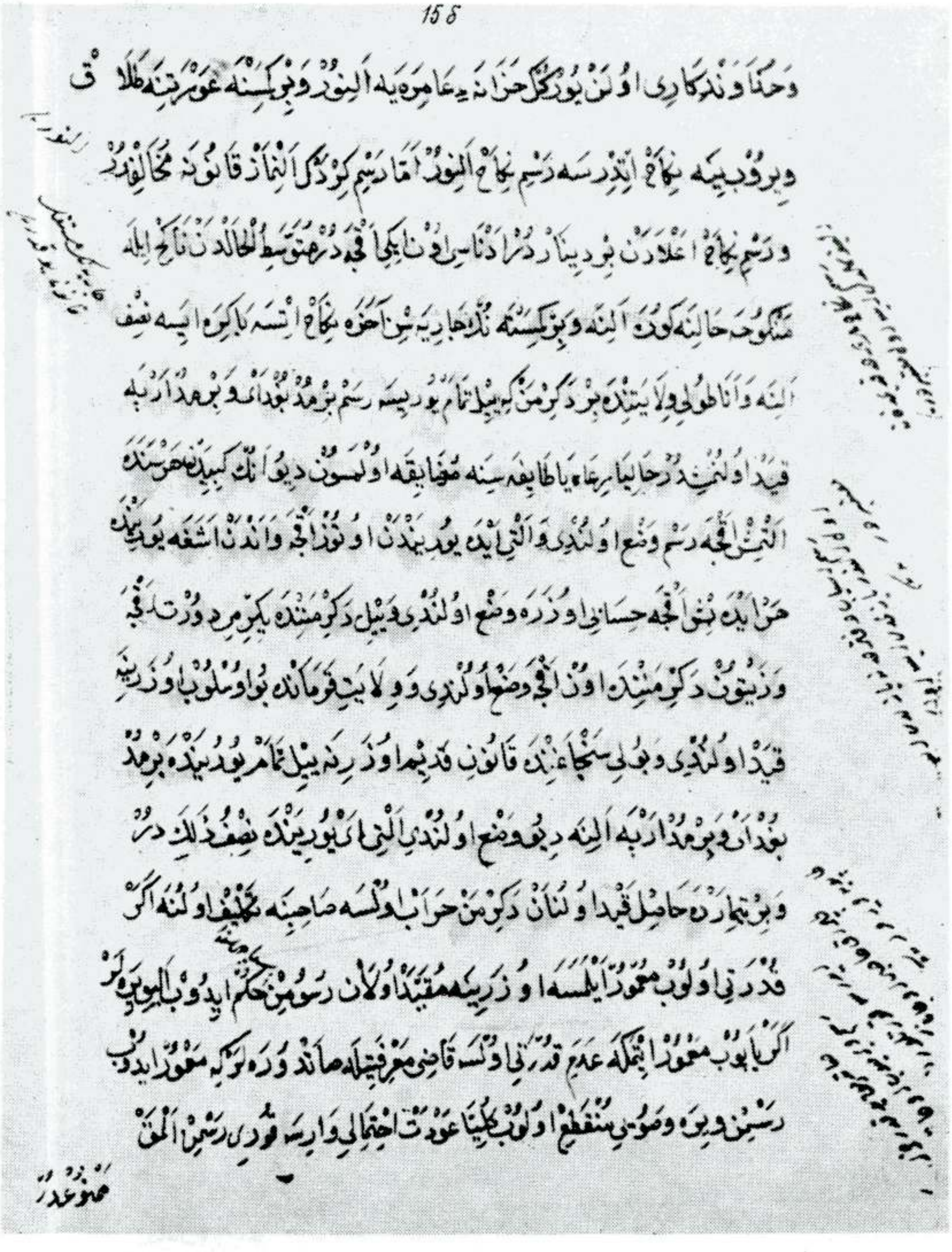
158

16a

ممنوعدر و اگر بری صاتون الورلرسه بولنمسه جبرا ایدوب بولدرمیه لر و بر
کمسنه دکرمن صاتنسه مشتریلرنده اکن بر ایدن یا ایکی ایدن ییل تمام اولسه
رسومن مشتریدن الهلر بعدن المیالر و صوباشیلق و چری باشیلق و امیرالای
وزدارلق حجاوشلق سربستدر و بونلردن ماعداسی سربست دکلدر هر
کیمن تیمارده صوباشیلری لاحق اولنسه منضم اولمغله سربستلق اوزرینه درصکره
بینه افراز اولنوب تیمارلغیله ویرلسه سربستلکدن چقر مگر که سربستلکی ویرلدر
دیو سپاهینک براتنده و دفتر صورتنده مقید اوله و دخی سربست تیمارده
مسلم و پیاده و یورک و جنداوندی کاردن غیری رعایا اولورسه و عبد ابق و
و کبیر کم مژده لری صاحب تیمارکدر مدت عرفیه سی تمام اولدقدن صکره
قاضی ضابطه معرفتیله اسواقده بیع من یزید اولنه ایده لر و دخی ماسنی صاحب ظاهر
اولنجه امین قاتنده حفظ ایدرلر مدت عرفیه قولده و جاریه ده هر یدر
و دوه و اتده بر ایدر و سربست اولمیان تیمارده کند و رعایاسیله غیرک
رعایاسی طوتلدقده فرق یوقدر و دفترده تعیین اولنمادوغی تقدیرجه سیر
یا خود صوباشیلق و یا معوق اولکلدکی عادت اوزرینه تصرف ایده لر ورست
اولان تیمارلرده شول تیمارکه عادة یوم قیدا اولنسه درواقع اولان مژده بالجمله

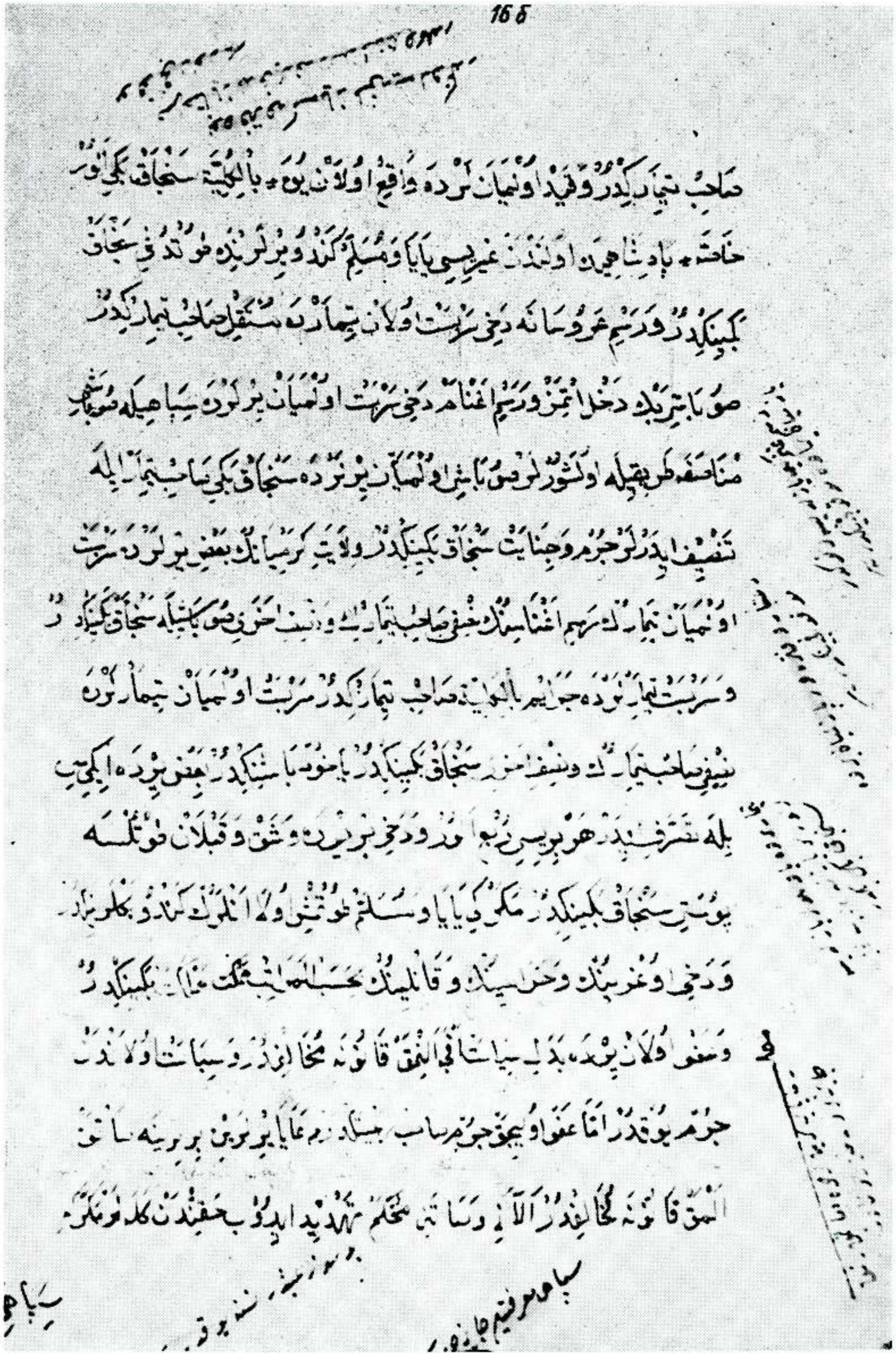

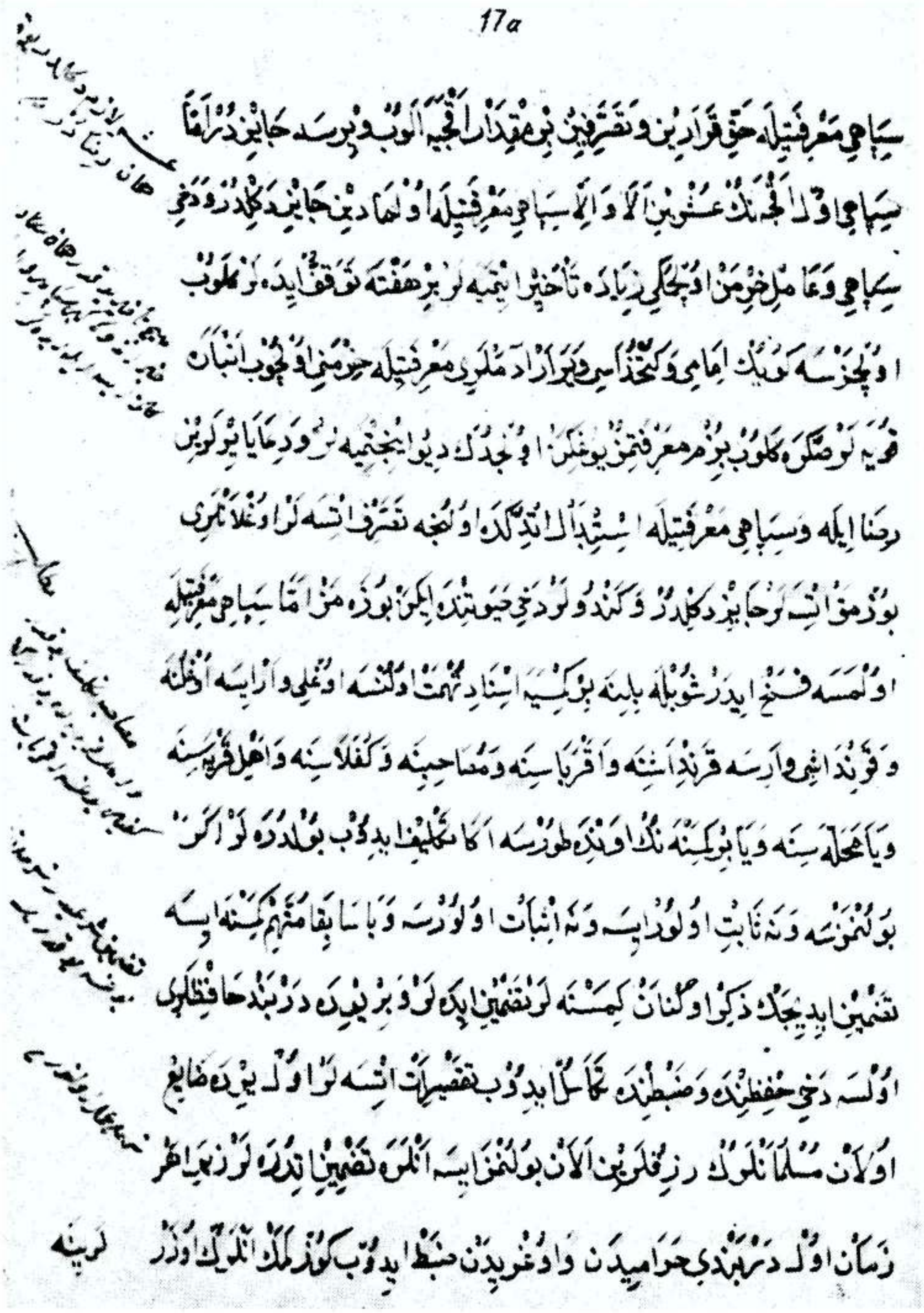

17a

سپاهی معرفتیله حق قرارین و تصرفین بو مقدار آقچه الوب ویرسه حالبوکه اما
سپاهی اولدقجه نه عشورین آلا و الا سپاهی معرفتیله اولمادین حالبوکه دگلدر و دخی
سپاهی و عامل خرمن اولجقلی زیاده تأخیر ایتمیه لر بر هفته توقف ایده لر طلوب
اولجزسه کویک امامی و کتخداسی و برادر ملری معرفتیله خرمنی اولچوب انبارن
قویه لر صکره کلوب بزم معرفتمز یوغکن اولچدک دیو اینجتمیه لر و رعایا یورکین
رضا ایله و سپاهی معرفتیله استبدال اتدکده اول جهه تصرف اتسه لر اوغلانلری
بوزموب انه لر حاکز دگلدر و کندولر دخی حیوتنده الکن بوزه من اما سپاهی معرفتیله
اولمسه فسخ ایدر شویله بابنه بر کیسه اسناد تهمت ایلنسه اوغلی و ارایسه اوزلنه
و قرنداشی و ارسه قرنداشنه و اقرباسنه و مصاحبنه و کفلاسنه و اهل قریه سنه
و یا محله سنه و یا بر کیسنه نک اوتنده طورسه اکا تکلیف ایدوب بولدره لر اگر
بولنمزسه و نه ثابت اولورسه و نه اثبات اولورسه و با سابقا متهم کیسنه ایسه
تضمین ایدیجک ذکر اولنان کیمسنه لر تضمین ایده لر و بر یرده دربند حافظلری
اولسه دخی حفظنده و ضبطنده تکاسل ایدوب تقصیرات اتسه لر اول یرده ضایع
اولان مثلا نلوک رزقلرین الان بولنمز ایسه انلره تضمین ایتدره لر زیرا هر
زمان اول دربندی حرامیدن و اوغریدن ضبط ایدوب گوزلمک انلرک اوزر لرینه

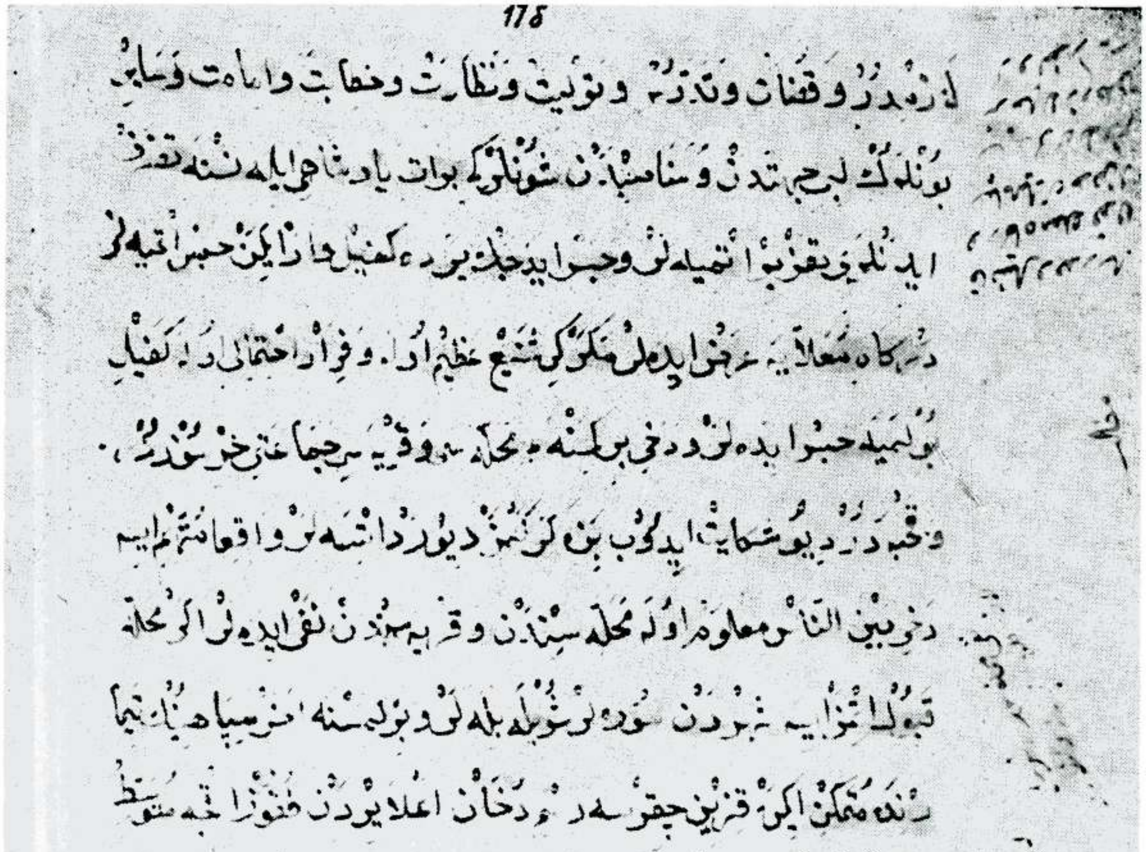
178

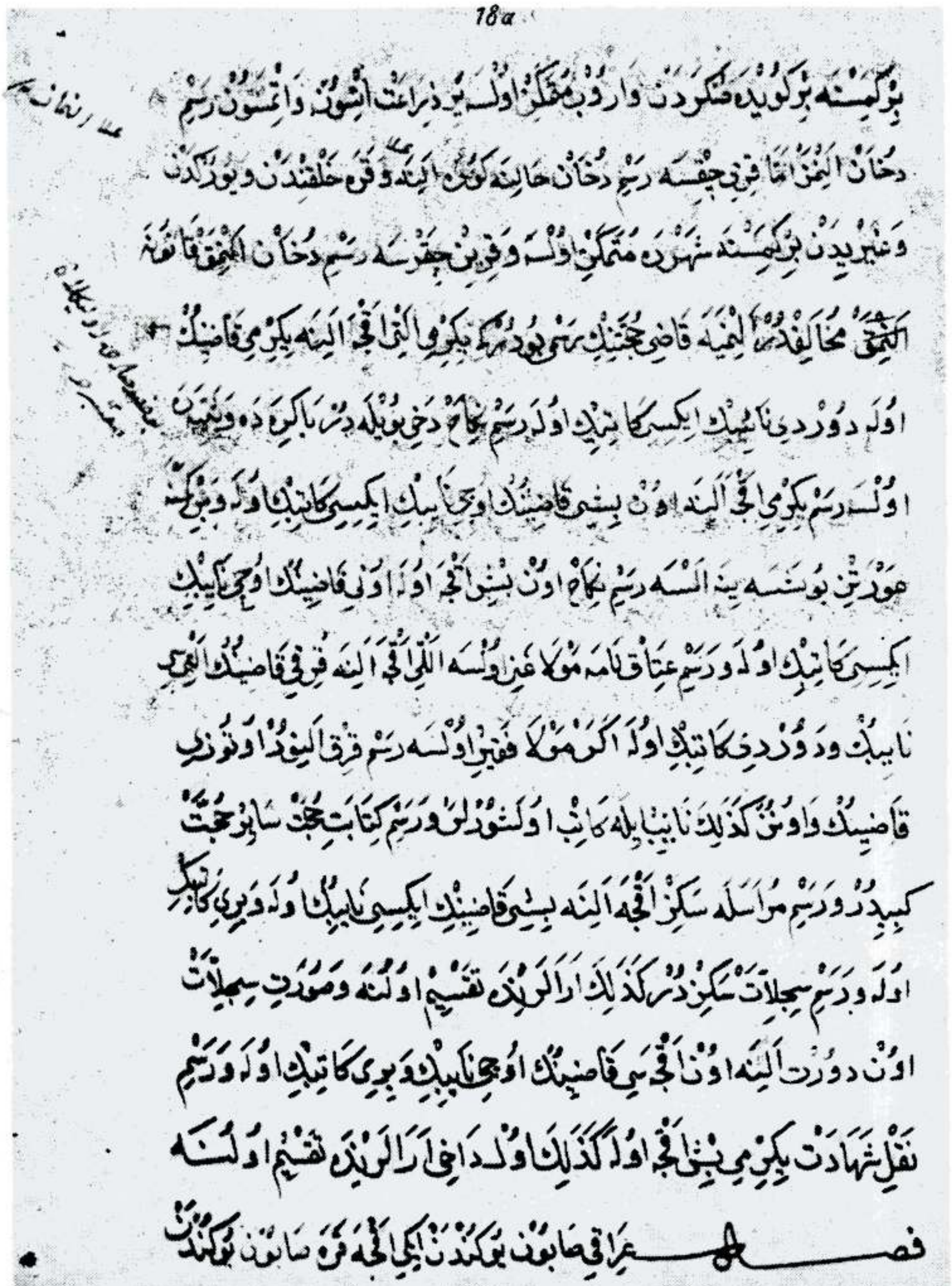

18a

بر کمسنه بر کویده فکردن واروب متمکن اولسه یو زراعت ایشون و اتمسون رسم
دخان الینوز اما قوپی چقسه رسم دخان حالینه کوره اینده و قوم خلقندن و یورکدن
وغیریدن بر کمسنه شهرده متمکن اولسه و قوبن چقرسه رسم دخان الینمق قانونه
التمغی مخالفدر الینمیه قاضی حجتنک رسمی بوددر که بکرمی التی اقچه الینه بکرمی قاضینک
اوله دوردی نایبنک ایکسی کاتبنک اوله رسم نکاح دخی بویله در باکره ده و ثیبه ده
اولسه رسم بکرمی اقچه الینه اون بشی قاضینک اوچی نایبک ایکیسی کاتبک اوله و بر کیمسنه
مورثی بولنسه بینه السه رسم نکاح اون بش اقچه اوله اونی قاضینک اوچی نایبک
ایکسی کاتبک اوله و رسم عتاق نامه مولا غنی اولسه اللی اقچه الینه قرقی قاضینک التیسی
نایبک و دوردی کاتبک اوله اگر مولا فقیر اولسه رسم قرق الینه اوتوزی
قاضینک و اونی کذلک نایبیله کاتب اولشورلر و رسم کتابت حجت سایر حجت
کبیدر و رسم مراسله سکز اقچه الینه بشی قاضینک ایکسی نایبک و بری کاتبک
اوله و رسم سجلات سکزدر کذلک ارالرنده تقسیم اولنه و صورت سجلات
اون درت الینه اونی اقچه سی قاضینک اوچی نایبک و بری کاتبک اوله و رسم
نقل شهادت بکرمی بش اقچه اوله کذلک اول داخی ارالرنده تقسیم اولنه
فصل عراقی صابونی بیکندن ایکی اقچه قره صابون بیکندن

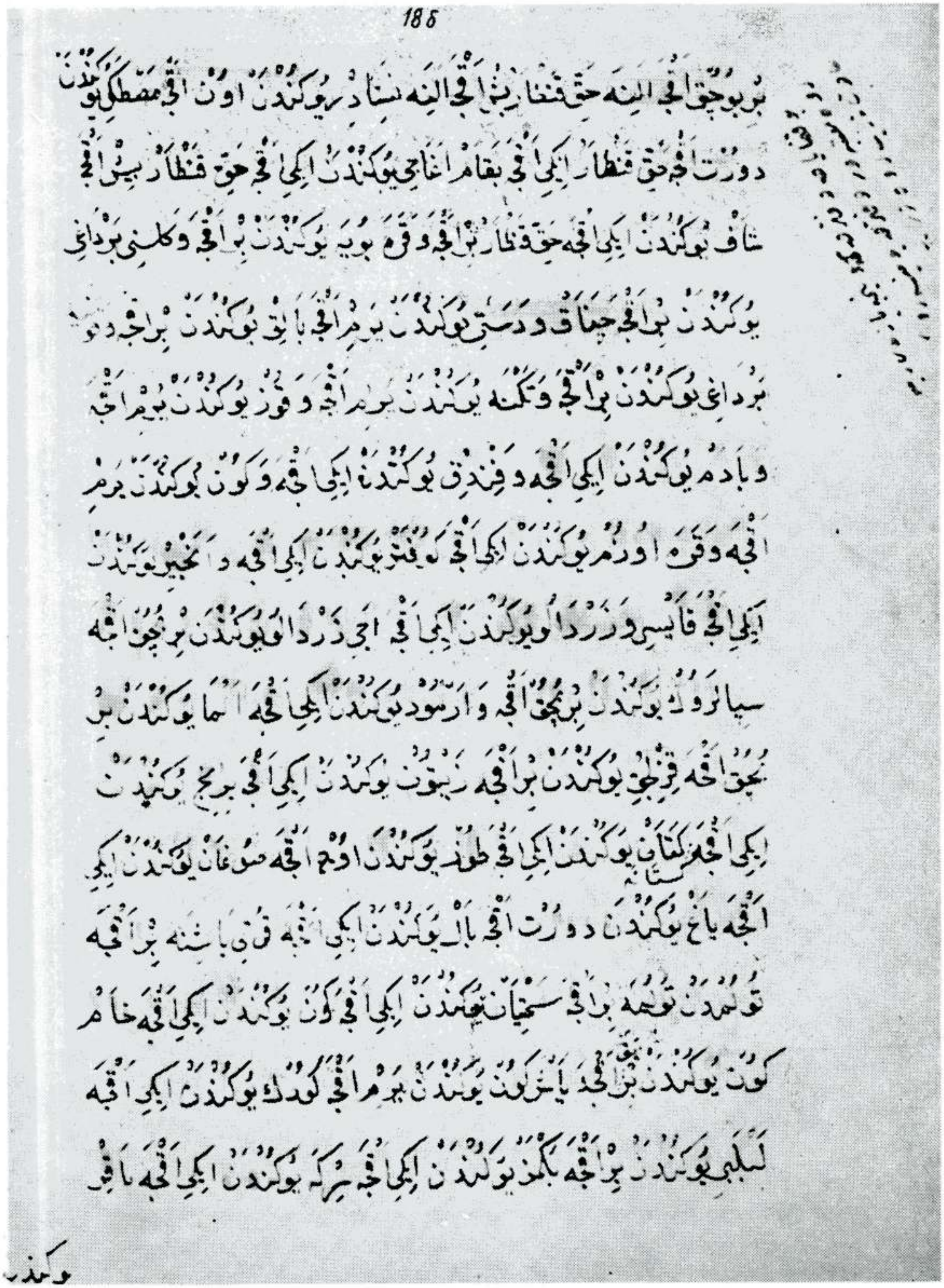
188

بر بوجق التی آلتیه حق قنطار بر اقچه آلتیه سنادر یوکندن اون اقچه مصطکی یوکندن
دورت اقچه حق قنطار ایکی اقچه بقام اغاجی یوکندن ایکی اقچه حق قنطار بش اقچه
شاف یوکندن ایکی اقچه حق قنطار بر اقچه و قره بویه یوکندن بر اقچه و کلسنی بر دانه
یوکندن بر اقچه چناق و دستی یوکندن برر اقچه باتو یوکندن بر اقچه دوز
برداغی یوکندن بر اقچه و تکنه یوکندن بر اقچه و قوز یوکندن بر اقچه
و بادم یوکندن ایکی اقچه و فندق یوکندن ایکی اقچه و کون یوکندن برر
اقچه و قوره اوزم یوکندن ایکی اقچه و فستق یوکندن ایکی اقچه و انجیر یوکندن
ایکی اقچه فاسیر و زرداو یوکندن ایکی اقچه اجی زرداو یوکندن بر بچق اقچه
سیاه روک یوکندن بر بچق اقچه و ارسود یوکندن ایکی اقچه اسما یوکندن بر
بچق اقچه قرنجل یوکندن بر اقچه زیتون یوکندن ایکی اقچه برنج یوکندن
ایکی اقچه کتان یوکندن ایکی اقچه طوز یوکندن اوچ اقچه صوغان یوکندن ایکی
اقچه باغ یوکندن دورت اقچه بال یوکندن ایکی اقچه قوین باشنه بر اقچه
تولمه یوکندن بر اقچه سختیان یوکندن ایکی اقچه کون یوکندن ایکی اقچه خام
کون یوکندن بر اقچه یازلون یوکندن برر اقچه کودک یوکندن ایکی اقچه
لبلبی یوکندن بر اقچه بکمز یوکندن ایکی اقچه برکه یوکندن ایکی اقچه باقر

یوکندن

19a

یوکندن ایکی اقجه دمود یوکندن ایکی اقجه صاج ایاق یوکندن ایکی اقجه صابن
دموری یوکندن ایکی اقجه بیل یوکندن ایکی اقجه نعل یوکندن دورت اقجه
منیخ واگسری یوکندن ایکی اقجه کتان یوکندن ایکی اقجه هکبلی یوکندن
دورت باغ بنبوق یوکندن ایکی اقجه کیجه یوکندن ایکی اقجه کبه یوکندن
ایکی اقجه بیز یوکندن ایکی اقجه چوقه یوکندن سکز اقجه ابریشم یوکندن
اون اقجه دکلش چوقه یوکندن بش اقجه عبا یوکندن ایکی اقجه بغاسی یوکندن
ایکی اقجه بیز قفتان یوکندن ایکی اقجه قالی یوکندن ایکی اقجه این صغراغی یوکندن
بر اقجه اورغان یوکندن بر بوچق اقجه جورب یوکندن بر بوچق اقجه یباغی
یوکندن بر اقجه قره زرنیخ یوکندن ایکی اقجه چجک یوکندن ایکی اقجه قطران یوکندن
بر بوچق اقجه زفت یوکندن بر اقجه زیباق یوکندن ایکی اقجه باله موط یوکندن بر اقجه
جوریش یوکندن بر اقجه حصر یوکندن بر اقجه قاون قاربوز یوکندن بر اقجه سادمق
یوکندن ایکی اقجه سبزوات یوکندن ایکی اقجه بالمومی یوکندن ایکی اقجه اوت یوکندن
بر باغ اوت حاصل یوکندن ایکی باغ یونجه یوکندن ایکی باغ یونجه تخته یوکندن بر تخته
صاج یوکندن ایکی اقجه هونج یوکندن وشلغم یوکندن بر اقجه بزدقیه ساده یاغندن
ایکی پودکرانی یوکندن بر اقجه ارمود والما یوکندن بر اقجه یاتی اوزم یوکندن

198

20 a

مائلسه تکرار باج اتمیه مکوک قول وجاریه قسمندن وطوار قسمندن اوله
اندلوک گیبیدن تکرار بیع اولنسه ینه باج آلنور اوزر شخص حلقندن بر کیمسنه بازاردن
التدیغی بازاره وبعده اکی کیسنه‌لر بیع ایلسه باج التمغه قادرلر لکن منع ایده‌لوکه
بازارلردن غیری یردن بیع اولنمیه وشهر ایچنده بیت اولندن ویوزجه
دن وحاصلدن که بازاره کتورنلر باج النمغه قادردر وقاضی مجلسنده حکم اولنان
اقچه دن محضرلر یوزدن ایکی اقچه عشر الالر اکر قول دخی محضر ایله حواله
اولنسه اون ایکیده بر بن قول یوزدن ایکیسن محضر اله اکر قول یا جاریه اباق
اتسه دوه چوبنه اوتوز اقچه جعل الینه اکر ذوه کوچمندن الکسولت اولسه
ننه لازم کلنز اکر بر کوچمدن زیاده اولسه ایکی کوچدن التمش واوچ
کوچدن طقسان اقچه الینه اکر اوچدن زیاده اولسه ینه طقسان الینه ارتق
النمز فصل حر وجاقدن التی نفر یا یدی نفر یاماق قید اولنور
بنوبت عسکر منصوره خدمت ایدرلر ویماق قید اولنان یاماقلر برندن
فصل محتسب اولان کیسنه قاضی معرفتیله نرخ ویرن اتمک چانغی طوته
اوتمک اون دورت اوقیه نرخ ویره قیونک اتی اوچ اوقیه کجی اتی اوچ
یوز الیی ولد قوزی اتی ایکی یوز الی صغر اتی دورت یوز اوقیه ویجه ومتغانه

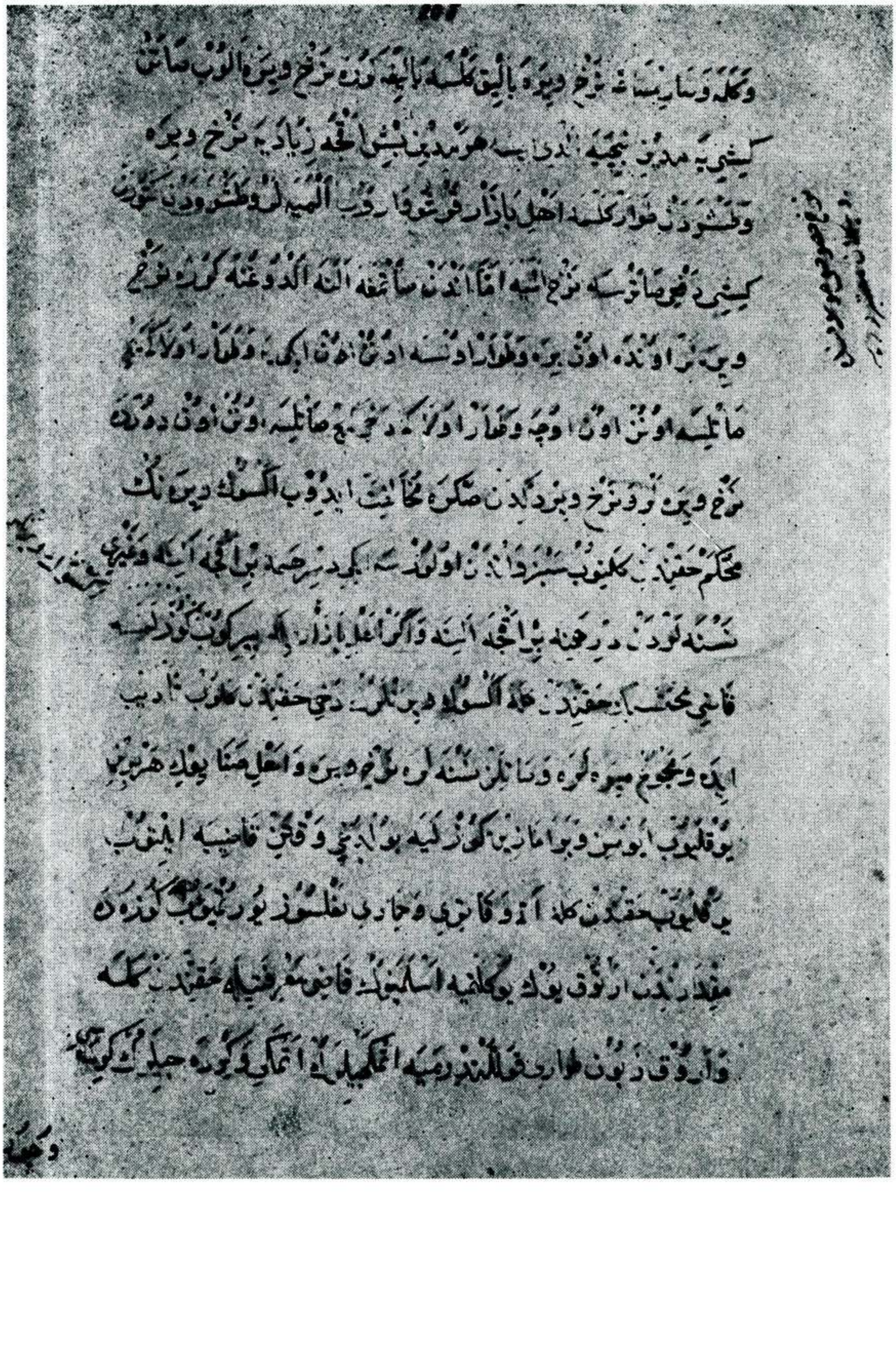

21a

چوك كجيلرك چودوكى كوذلنه چكى و قره سى اولميه و اگشى اولميه اگسونك

اولسه قاضى تعزير ايدوب درهمنه براقجه جرم النه والكلرى سيق اوده اگر

چنيك يا اگشى يا كيكالى ولسه محكم سياست ايدوب حقندن كله لر بونلرك

اهل خبره سى كندولردن اولميه بيچى طايفه سندن اوله چوركك اتكى

نصف اشلنه برمدا ونه يدى يدو قيه ياغ قويه غايت پاك اشلنه نرخ چوركك

كيره نرخنده اشلنه هر زمان اكسكا تميه لر بولنه قتنا بلوقيو نجيدن

تغيير ايدوب بو بربنه خلط ايتميه لر فضولا ربعه ى تغيير اولنان نرخ اوزرك

اتك بولدروب عنادا اندرسيه لر سموزين صقلادب ادبقن بوغزلتميه لر

هر زمان خلقه اتك يتشدرمكده تعلل ايدوب بولميان قضابى حبس

ايدوب حقندن كله لرتا اتك بولمغه رضا ويرنجه هر كيشينك مرادى

اولدغى يردن كسيوبره لر عذر وبها نه ايلميه لر ونرخدن اكسوك ويرميه لر

اگر ويرورسه محكم حقندن كلوب تعزير ايدوب درهمنه براقجه جرم النه

وانجيلرك بشردكى اتك چيكا ولميه واشى طوزلو اولميه طوزسوز دخى

اولميه وكاسه لرى پاك اوله وكاسه بزكرى وصوى يغابتده پاك اوله و

قزانلرى قلايسز اولميه وچناقلرى اتكى وصهرا ولميه وبلنده كرته

215

باك اوله خذ معكاردن نزاع اولميه بو بنده كوردات مخالف اولور سد محكم معقدن

كله لو وظوادن بويان افلاء صويه اصلدر لوابنن منوايده لو وقوزي بوبان

اتمكي منوايدلر و اصليه لرانك جميع سني محتاج بشوره لو وتنور بويانى دخي

محتزات نوخنك نصفي اوله وسوجيبولك نيزده سرو پاچه لري كوزلنه

پاك طوتله وايو محتاج بشوره لو قيل دنزاع اولميه قيون باشنه دقوزي باشنه

دماينه كوره توخ و يجنزو باجه نك هر زمان دونردن برالجيه اوله

زياده اولميه قيلي و بزي ونيد محتاج بنسه والا محكم حقندن كله لو واتكنه

حيلو تمينا ايده لو باشه صو الله بشورلر محتاج بشه شرك بنو وضرمقاغنو تام

بوندن ايده لو و كاسه لو باك و بولو دولته وز باك اوله و بو كجيلوكوزنه

قيون اتى ايكى يوز الى درهم اولنجق نور واى بو دان ايكى يوز درهم اوله دوز

بوزنك ايكى يوز سكسان درهم اوله ميانه سر صونان الله اولميه قيون اتندن

غيرى اتت خلط اتميه لر وصوغان جوز اولوب ات ازاد لميه واكثر بر دين

اولميه والا محكم حقندن كله لو واسبابي پاك اوله و خميرى پاك اوله قوقو

اجى ياغ اله اولميه و نعالله كوزلنه ياغ و قورو فواكهه و سائر ماكول

اوزرو اجرو انك امثالنه اوزن اون بوا دستنه توخ و بوز

ويش

22a

وبیثی لوب صانلره نزخ اولدقدنصکره یا تورد ب جوردب تکوار
کلوب نرخ طلب ایتمیه لر و متشبه اکسوك نسنه بولنسه و زن ایدوب
صاتنك حقیندن کله لر هر زمانده ترازو لری یوقلنه بزبانی ناقص و اغر
اولمسه ایکی یانی برابر اوله و وقیه لری یوقلنه بر برندن تفاوت اولمیه
و هر نسنه نك ایوسن کینه خلط ایدوب صاتمیه لر و الا تعزیر ایدوب منع
ایده لر و کوفیله کلن بمشلر قاون و قار بوز کبی و اوزوم و انار و ترنج
کبی کوزلنه یوزلنتی اولمیه و بازار یرندن غیری یرده صاتلمیه و
قارشولیان کمسنه لری تادیب ایده لر و محلات اراسنده ارپه و بغدای
صاتلرلر حقیندن کلنه اغاج باشنه بر اقچه جرم النه و الا نه دخی تعزیر
ایدوب ایکی اغاجه بر اقچه جرم النه لکن اسعا قده یدا ایدوب تنبیه ایتمدن
کسنه یه انجتمیه لر و یوغرتجیلرك یوغردی موسمینه کوره نرخ ویره لر
و توزشجیلرك توزشولری کوزلنه اکسوك و نیمیه لر و جود ویتشن ایوب
قاتوب صاتمیه لر یاغی بالی قوردی بالی و حیار صاتنلر زمانینه کوره
نرخ ویره لر و حلواجیلر کوزلنه بالیك و فیه سی دورکه اوبچق حلوا
التیه اوله باد میحلوا یدیسیه اوله اما بالغایت ایو اوله و حانکی حلوا که

وکم

22б

23a

دخی کوزلنه چوقه تفتان و بیاز قفتان و بوغاسی تفتان بر بوی ایکی بوی

آتکی اوده سنجقلری اکلیا ولمیه یقاسی نیجه ایسه سنجق دخی اوله

اوده بیلیکی یکی عادتجه اوده صکره فرمان اتمکه قابل اوله عادتجه دکلدر

درزینه عکام تفریرا دورا غایة باشنه بر اقجه جرم الینه وکندودسی

دکمیوب جلب اولنه ایلدن الدیایسه دخل ولنمیه اما قانون نه ایکن

بلوب الدیسه واخذه صاتدی ایسه ایکی غاج بر اقجه جرم الینه و درلی

دخی کوزلنه جذ متلوینده امانت استقامت اوزره اوله لر کندولردن

بو متاع ارتورمیه لر و نرخ ده یلان سویلیه لر و هیچ کمسنه یه حیله اتمیه لر

و صاتدقلری اسبابده یوز اقچه ده بر اقچه اله لر اتدن و قاتردن و قولدن

و جاریه دن بو قیاس اوزره یوزده بر اقچه اله لر اما جنازلری دخی بو

اسلوب اوزره ایده لر عناد اتمیه لر ایدرلرسه حقلرندن کله لر و حلال تجار

صاتدقلری جاریه نک یوزینه اق و قزیل سورمیه لر و صاتلقلو قول و جاریه

نیجه لباس ایله صاتلورسه انک ایله ویره لر صویوب المیه لر و تقیه جیلرک

تقیه سی کوزلنه و عرقیه جیلر کوزلنه یکی قماشدن دیکه لر و دیکلنی ایو

اوله و موزوجه جیلر دخی کوزلنه مزوجه نکده استاری زیاده اولمیه

اندوم

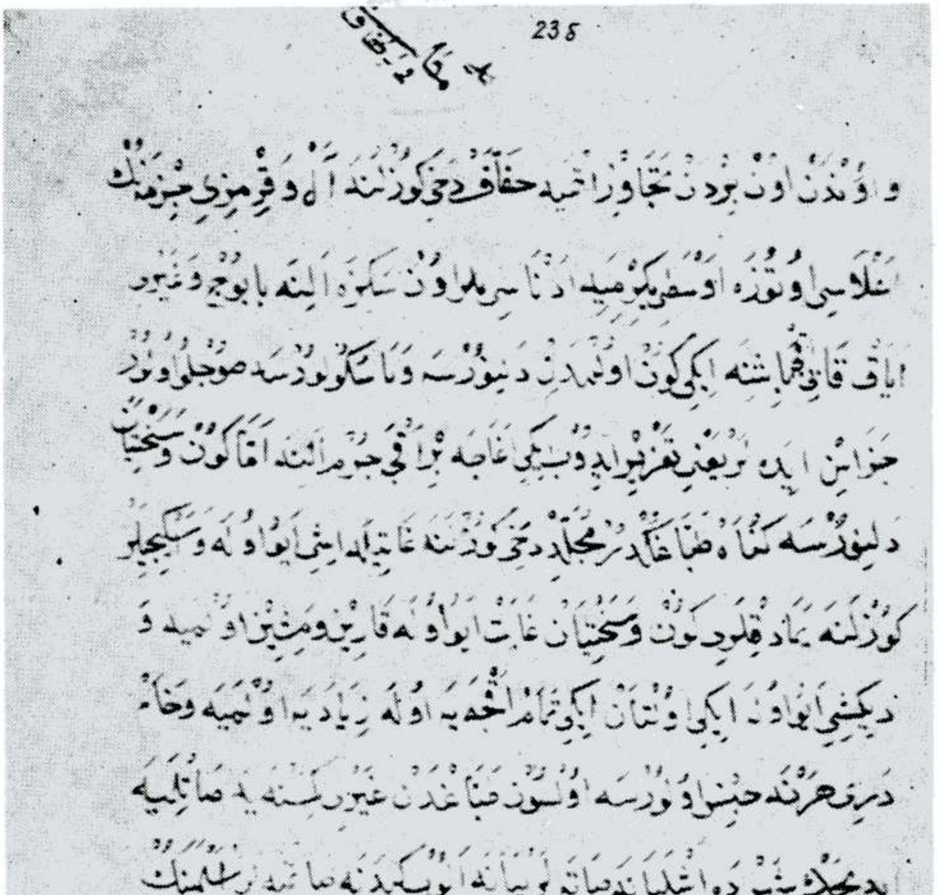

238

و اوندن اون بردن تجاوز اتمیه حقاق دخی کوزلنده آله د قرمزی جوزمنك

علاسی اوتوزه اوسطی یکرمیه ادناسی اون سکزه الینه بابوج وغیره

ایاق قابی قماشنه ایکی کون اوتمدن دیوزسه و یا سکوزسه صوچلو اوله

جزاسن ایده یعنی تعزیر ایده و بکی غایه برا قیجه جرم النه اما کون وسختیان

دلیوزسه تمامه طباغلر محلنده دخی کوزنده غایتله ایو اوله وسکجلو

کوزلنه یماد قلوه اوت وسختیان غایت ایو اوله قاریغی ومتین اوله میه د

دکیشنی ایو اوله ایکی وتتان ایکی تمام اقچه یه اوله زیاده یه اوتمیه وخام

درنه هرتنده حبسنه اودرسه اولسه صباغدن غیری کمسنه یه صاتلمیه

یدیمجك شهرده ابتدا ندصاته نوبیانه اوبکیدنه صاتیه زلمینك

محکمه حقندن کله نرجی دریسنك قرمزی یالی اوله اعلاسی یکرمی ایکیه

اوسطی اون سکزه ادناسی اون التیه وکچی دریسنك سایر رنکلو یینك اعلاسی

اون التیه اوسطی اون دورته ادناسی اون اقچه یه اوله آخره صاتیق

اوتق اون ایکیدن زیاده صاتمیه و قنا بلو قیون دریسنك اعلاسی ایکی

بچق اقچه یه اوسطی ایکی اقچه یه ادناسی بر بوچق اقچه یه بیع ایده ترخانه قوصفی

و کوزدریسی و توشون دریسی اعلاسی اون اوچه اوسطی اون اقچه

ادنا

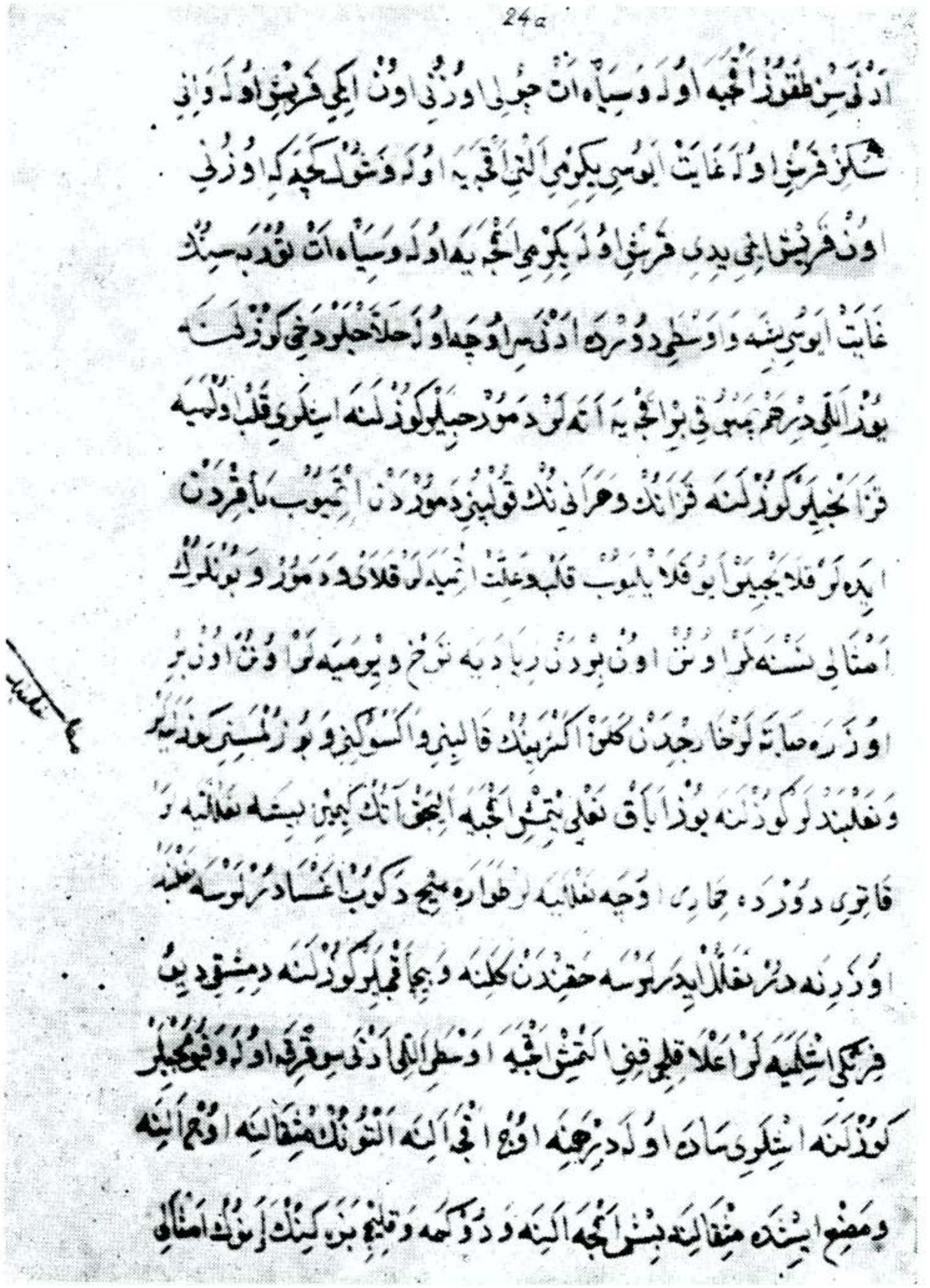
24a

248

25a

دوْلتك ايله ضرب اتميه لرو بويه لو بزی یول اوستنده اقمايه لوو

حا مجيلر كوزلنه حتا ملرد وصولری بالك د معتمد لو اوله ودالا كلوری جت

وجالالت اوله وا وستون لری كسكون اوله باشی تراشی اتكه ماهره كامل

اوله كسنه رخصت چكيه و نا نوذلرك فوته لری بالذ اوتی تيزاد لو بكا نوه

و بو دكلور فوته د مسلمانه و ميه لركا فر فوته سيذك ايروجه علامة

و لوب عينا دايه نك محكم حضد كالنه و بو بر كوزلنه كا فر باشی تراش

انه كلوی اوستون ايله مسلمان ناشی تراش نميه لركا فر يوذی سالر

فوته ايله مسلمان يوذن نلميه لرا وستوره لری كسكون اوله طبيبه دخی

كوزلنه بيمارخانه طبيبلرينه كوستره لر امتحان ايده لر قبول اتمدكلری

كسنه لری منع ايده لر جراحلر دخی كوزلنه صنعتلرنده كامل اوله لرو دكر

سنجيلو كوزلنه د كرمنده تاو قبلميه لر كه خلقك اونه د بغدا يينه

ضرر اتميه و عادتلرندن ارتوق الميه لرو اليری اوكو تميه لر دگلمو

بغدای دكسنده رهميه لرو الا محكم دنه ی حقنده نكله لرو علمدار لو كوزلنه

و سایندر روانه جيلر كوزلنه د و شنبه و پنجشنبه كوندن غيری لوند

در روانه اتميه لرو جا معلوده سائل طایفه سن نور تميه لر كيلد و ارغون

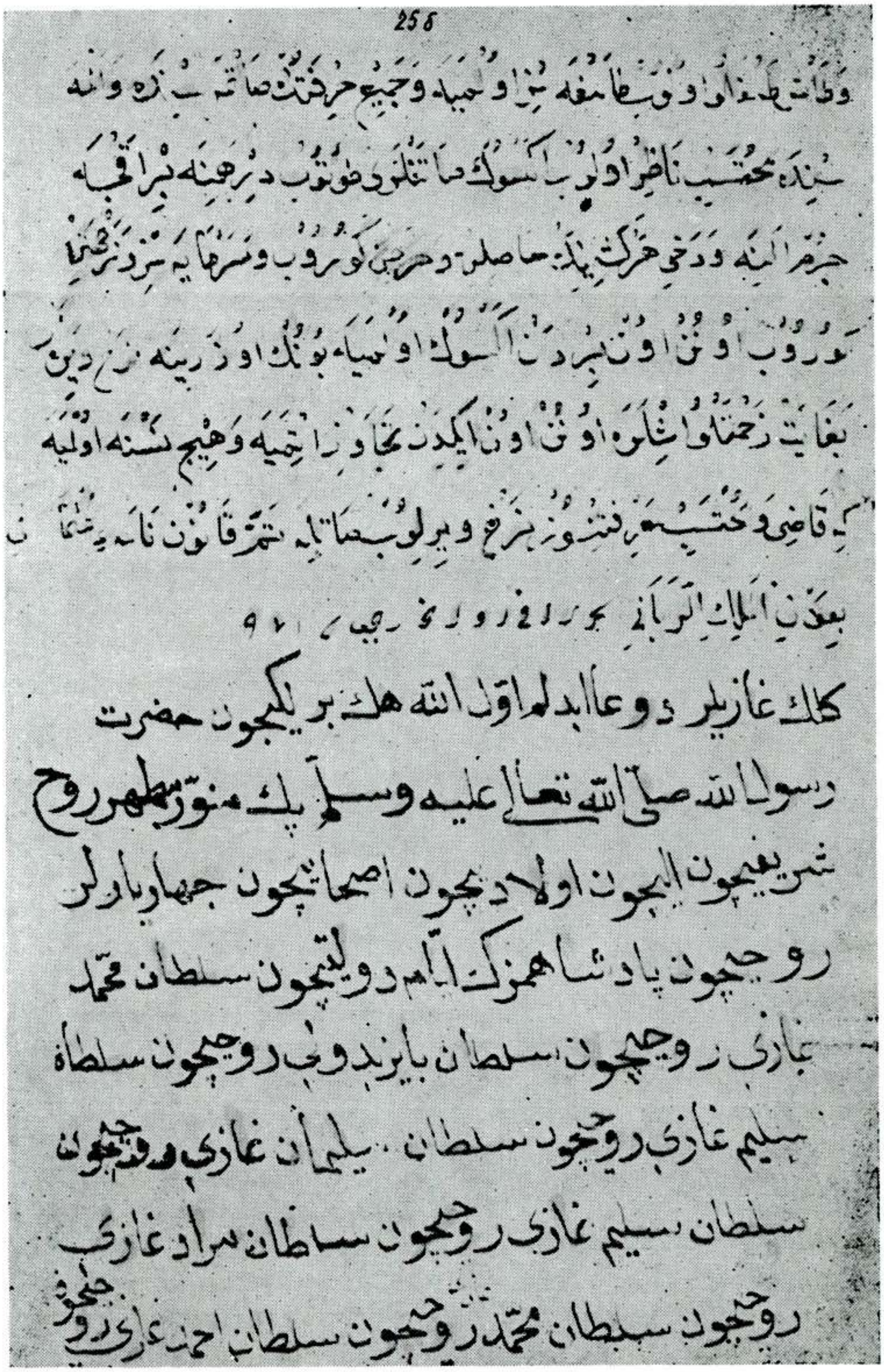
258

[illegible]

بعون الملك الرباني [illegible] ٩٧١

کلک غازیلر دوعا ایدلمر اول الله هک بر لکیچون حضرت
رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم اک منور مطهر روح
شریفیچون آلیچون اولادیچون اصحابیچون جهاریارلر
روحیچون پادشاهمزک آباء و اجدادیچون سلطان محمد
غازی روحیچون سلطان بایزید ولی روحیچون سلطان
سلیم غازی روحیچون سلطان سلیمان غازی روحیچون
سلطان سلیم غازی روحیچون سلطان مراد غازی
روحیچون سلطان محمد روحیچون سلطان احمد غازی روحیچون

26 a

سلطان مراد غازی روحیچون سلطان ابراهیم غازی روحیچون
اسلامیلر بکمش پادشاهلر روحیچون سلطان حاجی بکتاش
ولی روحیچون اوجاقدن بکمش اغالر روحیچون اغالر صفا
لغیچون اوجاقده بکمش غازیلر روحیچون باقی غازیلر صفالغیچون
کوکلار مرادیچون عاقبت خیرلغیچون ایمان یولداشلغیچون جمیع
کچمش اهل ایمان روحیچون الله رضاسیچون اولی صلواتلر
آخری صواتلر صدقلر فاتحه اوقیان دونیادن اخرته ایما
نلر کیده دوعالر قبوللغنر پیغمبرک پاك روحینه صلوات

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَی سَیِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَی آلِ سَیِّدِنَا مُحَمَّدٍ
مُخْتَلَفَ الْمَلَوَانِ وَتَعَاقُبَ الْعَصْرَانِ وَکَرَّرَ الْجَدِیدَانِ
وَاسْتَقْبَلَ الْفَرْقَدَانِ وَبَلِّغْ رُوحَهُ وَاَرْوَاحَ اَهْلِ بَیْتِهِ
مِنَ التَّحِیَّةِ وَالسَّلَامِ وَبَارِكْ وَسَلِّمْ عَلَیْهِ تَسْلِیمًا کَثِیرًا
کَثِیرًا بِرَحْمَتِكَ یَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِینَ تمت

[illegible]